

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Тернопільський національний економічний університет

На правах рукопису

Недошитко Ірина Романівна

УДК 94(477):314.743

**УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА США
У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ В УКРАЇНІ (1991 – 2011 рр.)**

07.00.01 – історія України

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Науковий керівник
доктор історичних наук, професор
Гомотюк Оксана Євгенівна

Тернопіль – 2013

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЧНІ, ДЖЕРЕЛОЗНАВЧІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	13
1.1. Стан дослідження проблеми.....	13
1.2. Джерельна база.....	26
1.3. Теоретико-методологічні засади дослідження.....	35
РОЗДІЛ 2. ДІАСПОРА ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	45
2.1. Кількісні та якісні показники складу українських громад США	45
2.2. Осередки збереження національної ідентичності.....	55
2.3. Інформаційний простір українців США.....	73
РОЗДІЛ 3. ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ДІАСПОРИ У ДЕРЖАВОТВОРЕННІ.....	88
3.1. Діаспорна мережа як досвід організації громадянського суспільства.....	88
3.2. Участь діаспори в демократизації українського суспільства	102
3.3. Пріоритетні напрямки співробітництва в соціально-економічній сфері.....	122
3.4. Співпраця з науковими та культурно-освітніми установами.....	144
РОЗДІЛ 4. УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ.....	170
4.1. Участь діаспори у визнанні незалежності України	170
4.2. Вплив української громади США на міждержавне співробітництво.....	180
ВИСНОВКИ.....	192
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	200
ДОДАТКИ.....	271

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АГРУ	Американці в обороні людських прав в Україні
АПК	Агропромисловий комплекс
БФ	Бібліотечний фонд
ВАКС	Всесвітня асоціація кредитних спілок
ВГО	Всеукраїнське громадське об'єднання
ВНЗ	Вищий навчальний заклад
ГДА МЗС	Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ
ГА ООН	Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй
ЕУД	Енциклопедія української діаспори
ЗМІ	Засоби масової інформації
ЗУАДК	Злучений українсько-американський допомогівий комітет
ІДД	Інститут державності і демократії
КІУС	Канадський інститут українських студій
ККДУ	Координаційний комітет допомоги Україні
КТПР	Канадське товариство прихильників руху
КУК	Конгресовий український кокус
ЛННБ	Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника
ім. В. Стефаника	
МВФ	Міжнародний валютний фонд
МЗС	Міністерство закордонних справ
МІОК	Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
НАКСУ	Національна асоціація кредитних спілок України
НАНУ	Національна академія наук України
НАТО	Організація Північноатлантичного договору
НаУКМА	Національний університет «Києво-Могилянська Академія»
НБУВ	Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
НРУ	Народний рух України
НТШ–А	Наукове товариство імені Т. Шевченка в Америці

ОБСЕ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ОДВУ	Організація державного відродження України
ОДУМ	Організація демократичної української молоді
ОУН	Організація українських націоналістів
ОЖОЧСУ	Організація жінок оборони чотирьох свобод України
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ОФ	Олімпійський фонд
ООЧСУ	Організація оборони чотирьох свобод України
ПДЧ	Постійно діючий член
РЄ	Рада Європи
СКВОР	Світова координаційна виховно-освітня рада
СКУ	Світовий конгрес українців
СКУДО	Світова конференція українських державницьких організацій
СНР	Світова наукова рада
СОТ	Світова організація торгівлі
СУА	Союз українок Америки
СУМ	Союз української молоді
СФУЖО	Світова федерація жіночих організацій
СФУЛТ	Світова фундація українських лікарських товариств
США	Сполучені Штати Америки
ТАНГ	Тернопільська академія народного господарства
ТДСУ	Товариство допомоги сиротам в Україні
ТНЕУ	Тернопільський національний економічний університет
УААУП	Українсько-американська асоціація університетських професорів
УАКР	Українсько-американська координаційна рада
УАПЦ	Українська автокефальна православна церква
УАФКС	Українсько-американська федеральна кредитна спілка
УВАН	Українська вільна академія наук
УВКР	Українська всевітня координаційна рада

УВУ	Український вільний університет
УГКЦ	Українська греко-католицька церква
УІА	Український інститут Америки
УІТ	Українське історичне товариство
УККА	Український конгресовий комітет Америки
УКОФ	Українська католицька освітня фундація
УКУ	Український католицький університет
УКЦ	Українська католицька церква
УНДІАСД	Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства
УНДП	Українська науково дослідна програма
УНІГУ	Український науковий інститут Гарвардського університету
УНІС	Українська національна інформаційна служба
УНС	Український народний союз
УПЦ	Українська православна церква
УСКР	Українська світова кооперативна рада
УСЦАК	Українська спортова централя Америки та Канади
УФА	Українська федерація Америки
ФВСУ	Фонд відродження спорту в Україні
ФДДЧ	Фонд допомоги дітям Чорнобиля
ФКУ	Фонд катедр українознавства
ФПДП	Фундація підтримки дипломатичних представництв
ЦДАВО	Центральний державний архів вищих органів влади України
ЦДАГО	Центральний державний архів громадських об'єднань України
ЦДАЗУ	Центральний державний архів зарубіжної україніки
ЦДАМЛМУ	Центральний державний архів-музей літератури та мистецтва України
ЦУКА	Централя українських кооперативів Америки
ЧАЕС	Чорнобильська атомна електростанція

ВСТУП

Актуальність теми. Державотворчі процеси, які відбуваються упродовж 20 років існування незалежної України, спонукають до аналізу та роздумів. З огляду на це, варто виокремити актуальні питання, які потребують вирішення: пошук нацією власного місця у світовому просторі, вибір оптимальної моделі розвитку, несформованість громадянського суспільства, консолідація української спільноти, виховання і збереження національної ідентичності та ін.

Зазначимо, що на сучасному етапі не залучено усі ресурси і не використано наявні можливості. Йдеться насамперед про потенціал української діаспори, яка урізноманітнює та збагачує здобутки українства у світі, а також надає Україні посильну допомогу в її державотворенні. При цьому частка українських емігрантів і трудових мігрантів щодо загальної чисельності українців є найвищою у світі. Загалом понад 45 % українського етнічного соціуму проживає за межами України.

Українська діаспора США, базуючись на національних традиціях, органічно засвоюючи цінності світової цивілізації, унікальний досвід, незважаючи на об'єктивні асиміляційні проблеми, відіграє помітну роль у динамічних процесах, що відбуваються в незалежній Україні. Підкріплена останньою, четвертою хвилею еміграції, вона є найкраще зорганізованою у США, що дає змогу вести мову про її моральну, політичну, інформаційну, матеріальну участь у процесах державотворення.

Актуальність теми дослідження стосується насамперед державної політики і зумовлена об'єктивною необхідністю вивчити роль української діаспори у процесах демократизації та трансформації України, передати позитивний досвід розбудови громадянського суспільства, розвитку ринкової економіки; виокремити внесок діаспори в економіку, культуру нашої держави, лобіювати зовнішні і внутрішні інтереси.

Одним із шляхів інтеграції України у світовий простір, утвердження її міжнародного іміджу, сприйняття як надійного і передбачуваного партнера вважаємо використання надбань діаспори. Прийняття Верховною Радою України у 2004 р. Закону України «Про правовий статус закордонних українців», розробка та реалізація Державної програми «Українська діаспора на період до 2000 року», Національної програми «Закордонне українство» на період до 2005 року, затвердженої Указом Президента України № 892/2001 від 24 вересня 2001 р., Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року, ухваленої у 2006 р., підписання у 2011 р. Президентом України Проекту Державної програми співпраці з закордонними українцями на період до 2015 р. та інших документів, свідчить про значну увагу до цього питання з боку нашої держави.

Вагомим етапом у налагодженні відносин між діаспорою та державою стало проведення парламентських слухань «Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці» (2009 р.) та «Українці у світі» (2010 р.). Водночас у Конституції України проголошується, що «...Україна дбає про задоволення національно-культурних потреб українців, які проживають за межами держави». Важливі аспекти взаємовідносин між діаспорою та Україною обговорювалися на Всесвітніх форумах українців (1992, 1997, 2001, 2006, 2011 рр.), а також VIII та IX Конгресах СКУ (2003, 2008 рр.).

Актуальність обраної проблеми підсилюється також потребою дослідження української діаспори як важливого чинника збереження української ідентичності, оскільки сьогоденний глобалізований світ характеризується різновекторними тенденціями, зокрема, контактом культур, з одного боку, й національно-культурним збереженням – з іншого. З огляду на це ідентифікація й самоідентифікація під впливом глобалізаційних процесів набувають щораз ширшого спектру дії та змісту. Важливим є розуміння, у який спосіб розвивається українська ідентичність у США, які чинники сприяють її збереженню.

Формування нового напрямку досліджень – діасопрознавства, збіглося із

відродженням історичної пам'яті, переорієнтацією радянських істориків на національне розуміння української історії, її зв'язку зі світовою. Спільна пам'ять про минуле та своєрідна «механіка» передання дають змогу вибудувати українську ідентичність і визначити нашу належність до певної спільноти. При цьому пріоритетного значення набуває осмислення культурної спадщини закордонних українців, що є складовою української культури, оскільки зміст соціальної пам'яті визначається і у формі соціально несвідомого, генетично успадкованого, і культурної спадщини, що охоплює предмети духовності та матеріалізовані об'єкти у артефактах, документах.

За будь-якими явищами, процесами є постаті, зокрема, коли йдеться про діаспорознавство, яке, крім вивчення діаспори як суспільного феномена, визначення проблем адаптації та інших питань, передбачає виокремлення ролі знакових осіб української історії, економіки, політики, культури, сподвижників науки тощо. Це особливо актуально для предмета дисертаційної роботи, оскільки людський вимір є тим критерієм, який визначає духовність, потяг до історичної правди. Необхідність подолати таке історіографічне явище, як «обезлюднення історії», підсилює потребу в студіях «поіменного» внеску української діаспори США у державотворчі процеси в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження є складником науково-дослідних робіт кафедри українознавства Тернопільського національного економічного університету за 2003–2007 рр. «Історичні та економічні проблеми розвитку української спільноти у ХХ ст.» (державний реєстраційний номер 0103U000966), кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства в 2008–2011 рр. «Історичні проблеми розвитку спільноти у ХХ ст.» (державний реєстраційний номер 0107U012272). Тема дисертаційної роботи затверджена Вченою радою Тернопільського національного економічного університету 30 березня 2011 р. (протокол № 5). Тему уточнено на засіданні Вченої ради Тернопільського національного економічного університету 25 жовтня 2012 р.

(протокол № 1).

Мета роботи – дослідити внесок української діаспори США у державотворчі процеси в Україні у період 1991–2011 рр.

Реалізація мети передбачає розв’язання таких основних **завдань**:

- розкрити ступінь вивчення проблеми та проаналізувати її джерельну базу;
- з’ясувати становище української діаспори у США, визначити потенційні можливості створених нею громадських, політичних, економічних, освітніх, релігійних, культурних та ін. інституцій у сприянні й допомозі державотворчим процесам в Україні;
- охарактеризувати форми і напрями участі української діаспори США у державотворенні в Україні, в процесах трансформації та демократизації, передачі досвіду у побудові громадянського суспільства;
- визначити внесок української діаспори США у реалізацію соціально-економічної політики Української держави;
- проаналізувати участь української діаспори США у гуманітарних процесах в Україні;
- дослідити вплив діаспори на визнання України суверенним членом світової спільноти, висвітлити роль у захисті національних зовнішніх і внутрішніх інтересів, у формуванні міжнародного іміджу Української держави.

Об’єкт дослідження – українська діаспора США наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. та її участь у державотворчих процесах в Україні.

Предмет дослідження – особливості діяльності української діаспори США наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., її внесок у державотворчі процеси в Україні упродовж 1991–2011 років.

Методологічну основу дисертаційної роботи становлять принципи історизму, об’єктивності, системності, науковості. Вони дали змогу оцінити події, процеси, що були визначальними у відносинах діаспори США з історичною Батьківщиною, охарактеризувати різні форми співпраці, внесок у

державотворення впродовж 1991–2011 рр. У дослідженні проблеми найважливіше місце посідає системний підхід, що дав можливість зрозуміти роль діаспори в державотворчих процесах в Україні. В основу роботи покладено комплексне застосування загальнонаукових методів: історичного, логічного, систематизації; власне історичних: хронологічного, проблемно-хронологічного, синхронічного, порівняльно-історичного, біографічного; міждисциплінарних: статистичного, системно-структурного. Їхнє цілеспрямоване й комплексне застосування сприяло всебічному аналізу конкретної проблеми.

Територіальні межі дослідження охоплюють державну територію України, а також місця локалізації української діаспори США як країни поселення.

Хронологічні рамки дослідження визначені періодом з 1991 по 2011 рр. з деякими відхиленнями, для більш глибокого дослідження еволюції процесів. Нижня межа обумовлена роком проголошення незалежності України (1991 р.), коли в українській діаспори США з'явилась можливість взяти участь у державотворчих процесах. Верхня межа датується 2011 р. – часом проведення V Всесвітнього форуму українців, на якому підведено підсумки 20-річної діяльності української діаспори і окреслено перспективні плани.

Наукова новизна одержаних результатів визначається концептуалізацією теми як цілісної дослідницької проблеми в комплексному аналізі джерел і літератури, переважна кількість яких вперше запроваджена до наукового обігу. Проаналізовано форми і напрями співпраці української діаспори США з історичною Батьківщиною, розкрито їхнє значення для державотворчих процесів в Україні означеного періоду, висвітлено маловідомі аспекти історії української еміграції США. Уперше предметом наукового розгляду стала участь української діаспори США на етапах державотворення в процесах трансформації та демократизації в Україні, у розбудові громадянського суспільства. Окреслено роль діаспори в реалізації

економічної політики незалежної України, визначено соціальні ініціативи діаспори, з'ясовано їх значення для сучасного державотворення. Наукове дослідження заповнює прогалину у визначенні ролі української діаспори США в зовнішньополітичній діяльності України і висвітлює внесок діаспори у формування її міжнародного іміджу. Подальшого розвитку набуло виокремлення значення здобутків української діаспори США для поступу загальнонаціональної науки, освіти, літератури, мистецтва, її участі в гуманітарних процесах незалежної Української держави.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні положення, висновки та узагальнення дисертаційної роботи розширюють і поглиблюють наукові знання про роль і значення української діаспори США в державотворчих процесах в Україні. Фактичний матеріал, висновки і результати дослідження можуть бути використані для підготовки наукових (теоретичних) і дисертаційних праць з історії України, історії української діаспори, всесвітньої історії, з історії науки і культури, навчальних курсів для вищої школи. Одержані результати слугуватимуть активізації державної політики з питань розвитку взаємовідносин України з країнами, у яких проживає українська діаспора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки й матеріали дисертаційної роботи обговорювалися на засіданнях кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства Тернопільського національного економічного університету, науково-методичних семінарах, у доповідях на звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу, міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, зокрема: Міжнародній науковій конференції «Проблеми інтерпретації творчої спадщини Богдана Лепкого» (м. Тернопіль, 2-3 листопада 2007 р.); Міжнародній науковій конференції «Українство у світі: Україна є там, де живуть українці» (м. Чернігів, 23-25 травня 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Подільська еміграція в контексті Європейської культури» (м. Хмельницький, 17-18 березня 2011 р.);

II Міжнародній науково-практичній конференції «Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнародних відносин» (м. Луганськ, 12-13 квітня 2011 р.); III Міжнародній конференції «Одеські читання: актуальні проблеми історії, археології та етнології» (м. Одеса, 15-16 квітня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу» (м. Тернопіль, 20-21 квітня 2012 р.); Буковинській науково-практичній конференції «Ми українці, ми українські» (м. Чернівці, 2 листопада 2007 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук» (м. Дніпропетровськ, 7-8 жовтня 2012 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 14 публікаціях, із них 6 опубліковано у фахових виданнях України, 8 – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура дисертації. Робота побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел (630 позицій), додатків (3 таблиці, 10 документів). Обсяг основного тексту дисертації становить 199 сторінок, загальний обсяг – 320 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІОГРАФІЧНІ, ДЖЕРЕЛОЗНАВЧІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан дослідження проблеми

Становище української громади за кордоном залишається актуальним завданням історичної науки, оскільки охоплює доволі широке коло проблем. Одним із напрямків є дослідження ролі діаспори в державотворчих процесах сучасної України. Проголошення незалежності нашої держави стимулювало наукові студії щодо життя і діяльності українців за кордоном, оскільки до того часу ця проблематика була забороненою. Предметом досліджень стали закордонні етнічні розгалуження, які зуміли в умовах багатоетнічного оточення зберегти українську мову, звичаї, традиції, а отже, власну національну самобутність. Активізація інтересу до вивчення цієї проблематики в Україні зумовлена необхідністю розробки системних заходів державної політики щодо закордонних українців з метою їх підтримки, щоб уповільнювати процеси асиміляції, а також використовувати її потенціал для лобіювання інтересів нашої країни на міжнародній арені.

Водночас доводиться констатувати, що аналітичних спеціальних робіт із проблем участі діаспори у державотворчих процесах України практично немає.

На наш погляд, історіографію досліджуваної проблеми доцільно умовно поділити на три періоди, звернувши увагу як на українську, так зарубіжну літературу, переважно, української діаспори США. 1) кінець 1980-х–1994 р., 2) 1994–2000 рр., 3) 2000–2011 рр. В основі поділу лежить тематично-хронологічний принцип, що дав змогу простежити динаміку співпраці української діаспори із Українською державою та проаналізувати відображення цього процесу в науковій літературі.

Відповідно, на кожному етапі розвитку історіографії аналізуємо праці в межах таких груп: а) узагальнювальні розвідки, що передбачають теоретичне осмислення феномену діаспори; б) студії, присвячені окремим аспектам існування діаспори. При цьому слід наголосити, що у більшості досліджень простежено генезу тих чи інших явищ, подій, структур у період до проголошення незалежності України.

Основоположниками в опрацюванні проблем діаспори були її представники Ю. Бачинський [1], В. Галич [2], С. Наріжний [3], С. Запорожець [4], А. Ковальчук [5], В. Маркус [6] та ін. Заслугою Центру дослідів етнічних публікацій при Кентському університеті, засновником якого був Л. Винар, стала організація етнічних досліджень. Основне завдання наукового проекту полягало в наданні типової характеристики і бібліографічного опису періодичних публікацій [7, с. 1].

Характерною рисою першого періоду є тематичне увиразнення проблематики діаспори в контексті підготовки серійних, енциклопедичних видань та оприлюднення перших узагальнювальних праць. Так, питання життя і діяльності української діаспори висвітлюються в «Енциклопедії українознавства» у 11 томах [8], п'ятитомній англійській енциклопедії «Encyclopedia of Ukraine» [9]. У 1988 р. започаткований науковий проект щодо підготовки і видання багатотомної ЕУД під керівництвом В. Маркуся.

Однією із перших ґрунтовних (і узагальнених) праць, у якій досліджено життя української діаспори впродовж трьох хвиль переселення, була розвідка М. Куропася «The Ukrainian Americans. Roots and Aspirations 1884–1954» [10], що побачила світ у 1991 р. У праці подано цінний матеріал з релігійного, політичного та культурного життя українців у США, що є важливим джерелом для вивчення української імміграції в цій країні.

Американські дослідники, здебільшого українського походження, розглядали здобутки діаспори в державному та громадському житті країни перебування, проаналізували внесок у розвиток культури, освіти та науки. З цією метою в 1991 р. опубліковано англійську колективну монографію «The

Ukrainian Heritage in America» за загальною редакцією В. Душника [11]. У монографії І. Базарком, І. Білинським [12] та Є. Скоцько [13] досліджено роль громадських структур у житті діаспори; Н. Пазуняк [14], М. Мельник [15], О. Соколишин [16], С. Горак [17], Л. Полтава [18], О. Кисілеська-Ткач [19], В. Лучків [20], О. Домбровський [21] та В. Омельченко [22] детально проаналізували становище українознавчої освіти у США. С. Горак, Н. Позуняк, О. Соколишин зробили наголос у своїх роботах на публіцистичній та науковій діяльності вчених української діаспори. Хронологічні рамки роботи завершуються початком проголошення незалежності України, тому дозволяють прослідкувати генезу громадських організацій, науково-освітніх інституцій, відстежити ступінь інтеграції діаспори у американське суспільство.

Зародження нового напрямку досліджень в Україні – діаспорознавства – збіглося з відродженням історичної пам'яті, переорієнтацією радянських істориків на національне розуміння української історії, її зв'язку із світовою. Провідні наукові установи – УНДІАСД, Міжнародна асоціація українців (1989 р.) розпочали роботу із вивчення проблем української діаспори. Діяльність цього напрямку висвітлює заснований науковий і культурно-освітній журнал «Вісник Міжнародної асоціації українців» (1990 р.) до редакційної колегії якого входять учені з України, США, Канади [23]. Діаспорознавство стало предметом наукового інтересу освітніх установ Києва, Львова, Рівного, Тернополя, Харкова, Донецька, Ніжина, Чернігова, Острога, Чернівців, Хмельницького та інших міст.

Підкреслимо, що із часу проголошення незалежності України розпочався процес інтеграції української науки із зарубіжною. До цього активно долучилися історики діаспори в США, серед яких Л. Винар, Т. Гунчак, О. Прицак, М. Семчишин, Р. Шпорлюк, Д. Штогрин та інші, їхні вихованці, осередки НТШ, УВУ, УВАН, УІТ, Східноєвропейського інституту В. Липинського у Філадельфії, Українського дослідного інституту Гарвардського університету, українознавчих кафедр Колумбійського,

Каліфорнійського, Іллінойського та інших університетів США, що сприяє легітимації українства у світі, допомагає реалізовувати завдання конкурентоспроможності української гуманітаристики.

Зазначимо, що науковці діаспори стали членами НАНУ, зокрема, А. Жуковський, О. Пріцак, Л. Рудницький, Р. Шпорлюк та інші, що слугує виробленню спільних підходів до вивчення феномену діаспори. Важливу сторінку в науковій біографії Л. Рудницького займає робота в НТШ–А. Так, у 1989 р. він став його головою, а від 1991 р. – президентом Світової ради наукових товариств ім. Т. Шевченка. Поряд з основною науковою зацікавленістю німецькою літературою, учений зробив спробу аналізу ролі НТШ у житті українців та у світовій науці загалом [24]. До збереження діаспорної спадщини долучаються науковці діаспори. Так, Г. Миронюк описала колекцію українки при Центрі дослідів етнічних публікацій згідно з даними імміграційної історії Університету Міннесоти, що презентує понад 4500 томів, 700 журнальних і 100 газетних найменувань [25, с. 65]. О. Воловина є директором Центру демографічних і соціоекономічних досліджень українців у США при НТШ в Нью-Йорку. Він автор понад 50 наукових статей на цю проблематику та монографії [26]. На підставі даних офіційної статистики, учений проводить детальний аналіз демографічних і соціоекономічних характеристик українців у США, починаючи з 80-х р. ХХ ст. При цьому основну увагу звернено на зміни місця проживання; співвідношення україно- та російськомовних українців; соціальний і майновий статус українців порівняно з населенням США тощо [27].

Центральною проблемою сфери наукових інтересів В. Маркуся є українська діаспора. Разом із означенням теоретичних питань, етапів, закономірностей розвитку етнічних громад в чужоземному середовищі, характеристикою особливостей української діаспори в різних регіонах поселення, вчений приділяє увагу сучасним процесам розвитку [28–31]. На думку дослідника, українська спільнота у США, як і в Канаді, належить до найбільш динамічної та зорганізованої, яка відіграватиме «позитивну

функцію у відношенні до української держави» [30, с. 21]. Серед діаспорних студій, в яких вивчаються проблеми взаємодії діаспори з Україною, є розвідки професора соціології Університету Сітон Хол (Нью-Джерсі) І. Зелика [32]. Як підтверджує проведений історіографічний аналіз першого періоду, в середовищі представників діаспорної науки відсутні комплексні аналітичні праці з предмету дослідження. У більшості випадків вони презентують інтерес до становища української діаспори, умов і причин її самовідтворення, а також форм інтеграції в суспільство країни поселення. Учасники круглого столу «Дослідження сучасних процесів в Україні: теми і методології», що проводився 11 квітня 1992 р. у рамках наукової конференції історико-філологічної секції НТШ (Нью-Йорк), оцінюючи здобутки і недоліки українознавчих студій, «...а останніх дійсно чимало», наголосили на тому, що вагомих результатів можна досягти лише у співпраці фахівців з України та діаспори [33, с. 153].

Помітну роль у сучасному діаспорознавстві відіграють всеукраїнські, міжнародні конференції щодо вивчення життя українців діаспори, започатковані в 1992 р. Ці форуми у розвитку науки відіграють важливу роль, так як постулюють найновітніші досягнення в окремих сферах знання, дають змогу здійснити швидкий обмін інформації, підвести підсумки отриманих результатів.

Власне, в Україні, від часу проголошення незалежності з'являються перші ґрунтовні, фундаментальні дослідження діаспори. Підставою для такого висновку є поява монографій колективу авторів «Українці в зарубіжному світі» [34], «Зберігаючи українську самобутність» [35], перших випусків наукового збірника «Українська діаспора», відповідних розділів у індивідуальних монографіях В. Потульницького «Історія української політології» [36], «Теорія української політології» [37], дослідження В. Трощинського «Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне та соціально-політичне явище» [38], С. Віднянського «Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехословаччині: Український

вільний університет, 1921–1945 рр.» [39] та ін. Зауважимо, що в 1994 р. вперше на офіційному науковому рівні відзначено зародження «...нового напрямку досліджень установ гуманітарного профілю АН України – діаспорознавства» [40, с. 111], що логічно окреслює початок другого періоду історіографії проблеми, який завершуємо початком ХХІ ст. Цей етап характеризуємо як інституціоналізацію діаспорознавства, його подальший розвиток. Практично всі установи гуманітарного профілю НАНУ займаються вивченням проблем діаспори. У 1994 р. створено Центр етносоціологічних та етнополітичних досліджень Інституту соціології на чолі із В. Євтухом, що відповідає за координацію роботи із діаспорознавства; засновано також Міжнародну громадську науково-дослідну інституцію при Інституті досліджень діаспори під керівництвом Б. Гориня та І. Винниченка, де акцентовано увагу на історичних аспектах існування цього суспільного феномену. Науковці Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України досліджують проблеми політичної історії української еміграції, її вплив на процес відродження державності України; Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПК – пам'ятки релігійного мистецтва і церковної архітектури, культури і мистецької традиції української діаспори (на матеріалах США, Канади та інших країн). Національний науково-дослідний інститут українознавства та всесвітньої історії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України розробляє концепцію українознавства як інтегровану систему знань про Україну та світове українство.

Отже, формування інституцій як осередків цих досліджень, особистий внесок українських науковців: С. Віднянського, В. Даниленка, В. Євтуха, С. Качараби, В. Потульницького, В. Сергійчука, В. Трощинського та ін., слугують поступу нового напрямку наукових досліджень.

Спільна праця науковців діаспори та материкової України дала перші результати, оскільки було видано Т.4: «Австралія–Азія–Африка» ЕУД [41], що стала підсумком роботи Інституту соціології та головної редакції ЕУД. Звернемо увагу на особистий внесок науковців діаспори в розвиток

діаспорознавства та вивчення окресленої дисертацією проблеми. Одним із основних завдань Л. Винар, як і більшість його попередників та колег, вважає наукову працю на міжнародній арені [42]. Серед останніх проектів Центру дослідів етнічних публікацій було обстеження українських архівів, музеїв та бібліотек у США, проведене впродовж 1993 – березня 1995 р. Центр підготував та надіслав до українських культурних інституцій у США спеціальні анкети з метою ідентифікації українських архівів, бібліотек, музеїв та подальшого аналізу складу їх колекцій. Зібрані через анкетування дані стали основою аналітичного огляду Л. Винара «Збереження культурної спадщини: українські архіви, музеї та бібліотеки у Сполучених Штатах» [43], що містить інформацію про 32 українські інституції у США, а також викладені теоретичні підходи до визначення поняття «українські етнічні архіви», «організації архівної справи».

Підґрунтям теоретичних аспектів нової проблеми є аналіз сучасного становища української діаспори США, розуміння нею процесів, які відбуваються на історичній батьківщині. Щодо цього оприлюднені цікаві результати дослідження американського вченого І. Зелика в контексті визначення збереження української самобутності різними поколіннями української діаспори. Соціолог простежив ставлення представників старшого і молодшого поколінь іммігрантів до участі в громадських організаціях, їхнє розуміння «українськості», яке пов'язується із мовою, культурною спадщиною, традиціями та ін. Загалом підсумки дають змогу сформулювати основи майбутньої взаємодії діаспори з Україною. Оскільки процес двосторонній, то важливою є оцінка громадянами Української держави інтересів діаспори, що створює сприятливі умови для налагодження співпраці [44, с. 111]. Предметом аналізу стали можливі напрямки взаємодії як на індивідуальному, так і державному рівнях, окреслення гальмівних чинників, які виникають через світоглядні відмінності, споживацький інтерес етнічних українців, проблеми внутрішнього характеру тощо [44].

Окремі аспекти громадського життя українців США вивчав С. Рудик.

Так, вчений досліджував роль українців в чужоетнічному середовищі крізь призму діяльності ЗУАДК [45], звертаючи основну увагу на історію та значення цієї організації у США.

Потреба налагодження зв'язків та розвитку співробітництва між Україною й українською діаспорою відображена в Державній програмі «Українська діаспора на період до 2000 р.», що затверджена 22 січня 1996 р. спеціальною постановою Кабінету Міністрів України і відповідно мала вплив на активізацію діаспорознавства. З метою координації діяльності органів державної влади, наукових установ і громадських об'єднань, що беруть участь у виконанні Програми, 23 вересня 1996 р. постановою Кабінету Міністрів України була утворена Міжвідомча координаційна рада з питань співробітництва з українською діаспорою [46, с. 521].

Заснований у 1999 р. МІОК Національного університету «Львівська політехніка» став одним із провідних центрів популяризації здобутків української діаспори та налагодження співпраці з нею [47].

У цей час видано ґрунтовну працю «Історія української еміграції» (за редакцією Б. Лановика) [48], де приділено увагу періодизації еміграції, її причинам, напрямкам, процесу формування громад у різних країнах світу.

Новим тенденціям у розвитку стратегії діаспори з огляду на проголошення незалежності України, спрямування державної політики нашої держави щодо закордонного українства, сучасне становище українських громад у різних країнах присвячена монографія В. Трощинського та А. Шевченка «Українці в світі» [49], в якій узагальнено попередні історіографічні здобутки українських учених. Проаналізовано поняття «українська діаспора», проведено типологію основних діаспорних поселень українців, визначено основні ареали розселення та способи самоорганізації. Зазначимо, що у дослідженні вперше акцентується увага на обґрунтуванні механізмів взаємодії між незалежною Україною та діаспорою, яку визначено об'єктом державної етнополітики України.

Третій період історіографії досліджуваної проблеми відкриває важлива

студія про сучасні відносини закордонних українців з історичною батьківщиною та їхню роль у державотворчих процесах України, а саме монографія «Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави» (за редакцією Б. Лановика) [50]. У праці зроблено спробу комплексно показати роль західної української діаспори у становленні новітньої Української держави в контексті аналізу діяльності за перші десять років державотворення. Однак економічній допомозі української діаспори, підтримці демократичного курсу, співпраці у галузі науки та освіти не приділено достатньої уваги.

Уперше О. Мороз, як представник діаспори, у розвідці «Модерна нація: українець у часі і просторі» [51] на основі документальних матеріалів показав результати роботи національно свідомої верстви української діаспори у США, яка всіляко сприяла відродженню незалежної України впродовж 1991–2000 рр. Автор, зокрема, аналізує перебіг державотворчих процесів, акцентуючи при цьому увагу на проблемах української ментальності, використанні наукового інтелекту у виробленні національної ідеї та створенні модерної української нації.

Принциповою в розмежуванні термінів «закордонний українець» і «українська діаспора» є позиція О. Шокала, голови секретаріату товариства «Україна–Світ» і УВКР. На думку науковця, поняття «українська діаспора» адаптоване для таких країн, як Австралія, Аргентина, Бразилія, Великобританія, Канада, США і інші [52, с. 3].

Зовнішня політика України стосовно української діаспори знайшла своє логічне продовження в Національній програмі «Закордонне українство» на період до 2005 р., затвердженої Указом Президента України від 24 вересня 2001 р. № 892/2001 [53]. Вона спрямовувалася на підтримку та розвиток зв'язків із закордонними українцями, сприяння збереженню їх етнічної ідентичності, залучення до участі у процесах, що відбуваються в Україні. Це цілком кореспондується із геополітичним розширенням діаспорознавства, заснування нових інституцій, зокрема Інституту досліджень української

діаспори, що діє як структурний підрозділ національного університету «Острозька академія» від січня 2002 року. Метою діяльності Інституту є вивчення життя, діяльності, творчого й наукового доробку українців, які живуть поза межами рідного краю, а також розширення й поглиблення наукових та культурних зв'язків із українською громадськістю поза межами України [54].

В окреслений період зосереджується увага на теоретико-методологічних проблемах, розпочато аналіз ролі діаспори в розбудові Української держави, ґрунтовне вивчення окремих аспектів існування діаспори. Цінними у вивченні феномену діаспори стали наукові праці В. Губарця [55], І. Краснодемської [56], Т. Лупула [57]. Вагомою в цьому контексті стала праця «Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії» (за редакцією В. Євтуха) [58], де проведено фундаментальний аналіз феномену української діаспори.

Особливості перебування українців в іноетнічному середовищі та специфіку збереження етнічної самосвідомості вивчали М. Бушин, Т. Чубіна [59].

Організаційні та договірні механізми взаємовідносин діаспори із Україною досліджує С. Вдовенко [60]. На прикладі Білорусі, використовуючи матеріали вивчення становища українців в інших пострадянських країнах і застосовуючи компаративний аналіз щодо західної і східної діаспор, учений вивчає організаційно-управлінський вимір консолідаційних процесів закордонного українства. Особливу увагу він звертає на гуманітарну сферу, її роль у формуванні сучасних форм і методів взаємодії із закордонним українством.

О. Сліпушко у книзі «Тобі Україно». Історія Координаційного Комітету Допомоги Україні в США 1991-2003 рр.» [61] проаналізувала діяльність ККДУ (США) впродовж 12 років, а також його внесок у розбудову України.

Своєрідним підсумком діаспорних студій, легітимацією діаспорознавства в системі освіти є праця «Закордонне українство» [62], яку

підготували провідні учені у цій галузі В. Євтух, В. Трощинський та А. Попок. Крім розділів, де висвітлюється феномен діаспори, її генеза, становище, є розділ, присвячений зв'язкам діаспори з Україною, що дало змогу розглянути еволюцію їх відносин. Це відповідно розширило теоретичне обґрунтування механізмів зв'язку із закордонним українством. Проблему збереження української ідентичності висвітлили В. Макар, В. Моцюк, С. Попик [63].

Третій період історіографії проблеми в часі збігається із черговим проектом українського уряду, зокрема Постановою Кабінету Міністрів від 26 липня 2006 р. № 1034 «Про затвердження Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року» [64], яка додала нового поштовху студіям про діаспору, сприяючи їх активізації на макрорівнях, які у свою чергу вплинули на саму державну політику щодо закордонних українців.

Так, монографія А. Попка «Закордонне українство як об'єкт державної політики» [65] стала підсумком його наукових досліджень. У цій праці автор не лише розкриває історичні аспекти становлення діаспори, її соціально-економічний та правовий статус, а й звертає увагу на взаємозв'язок з Україною. Проте чимало питань взаємодії діаспори з Україною, зокрема у сфері шкільництва, підтримки демократичних ініціатив тощо залишилося поза увагою її автора.

Вчена у галузі діаспорознавства А. Атаманенко очолює нині Інститут досліджень діаспори, а від вересня 2006 р. – єдину в Україні та діаспорі кафедру історії української діаспори, почесним керівником якої було обрано Л. Винаря. Окрім багатьох наукових праць [66–74], вагомим є дослідження А. Атаманенко «Українське історичне товариство: ідеї, постаті, діяльність», де на широкій джерельній базі проаналізовано процеси становлення та розвитку Українського історичного товариства, створення якого слугувало інституалізації української науки в діаспорі [74].

Соціокультурним аспектам функціонування українських спільнот за

кордоном приділяють увагу сучасні дослідники. Комплексному аналізу української діаспори як підсистеми українського етносу присвячені праці К. Чернової [75]. Автор дослідила структуру української діаспори, проаналізувала стратегію її взаємодії з чужоетнічним суспільством, при цьому увага акцентується на різних вимірах соціокультурного життя діаспорного соціуму на основі збереження української ідентичності. Н. Кривда головну увагу приділяє осмисленню культурних процесів, які відбуваються в українській діаспорі [76], не вдаючись до розгляду процесів взаємодії діаспори з Україною.

Науково-практичні завдання щодо вироблення стратегії співпраці з діаспорою є предметом зацікавлень І. Ключковської, яка очолює МОІК Національного університету «Львівська політехніка», що працює у напрямку поглиблення освітньо-культурних зв'язків з українською діаспорою. Інститут був ініціатором та організатором міжнародних конгресів «Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті», який вперше відбувся у 2006 р. у м. Львові (наступні – 2008, 2010, 2012 рр.) [77], найвагомішим результатом яких стало проведення в жовтні 2009 р. парламентських слухань «Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці» (2009 р.) [78] та «Українці в світі» (2010 р.) [79].

Науковці одностайні в тому, що діаспора США відіграла значну роль у визнанні урядом США державної незалежності України. Так, М. Бешлот та С. Тальбот [80], С. Фінк [81], наголошують у своїх розвідках на зміні орієнтирів зовнішньої політики США. Є. Камінський [82] та М. Лендъел [83] розкривають механізми співпраці діаспори США з органами влади цієї країни. Важливою в цьому напрямку дослідження є розвідка Ю. Недужка «Українська діаспора в процесі відновлення державної незалежності України (середина 40-х – початок 90-х років ХХ століття)» [84].

Досить цікавими та інформативними науковими працями, в яких висвітлюється взаємодія української діаспори США, а також інших країн з Україною в галузі економіки, освіти, культури, є дослідження Н. Горбатюк,

Л. Дибчук, Н. Мерфі, Г. Саранчі, Н. Совінської, В. Чекалюк, К. Чернової, Г. Щегельської [85–92].

Слід підкреслити, що для вивчення досліджуваної проблеми вагоме значення мають праці, присвячені аналізу сучасних державотворчих процесів в Україні, розуміння актуальних проблем розвитку громадянського суспільства, трансформації політичної, соціально-економічної системи, імплементації демократичних цінностей у посттоталітарне суспільство. Серед їх числа студії Т. Бевз, В. Смоля, В. Солдатенка та ін. [93–99].

Характерною рисою історіографії проблеми є нечисленні студії діаспори, які можна пояснити «старінням» покоління повоєнної еміграції, скороченням фінансування таких досліджень з огляду на набуття Україною статусу держави, а також передання джерельної бази на історичну батьківщину [100–101]. Слід звернути увагу, що розвідки діаспорних вчених спрямовані здебільшого в соціологічні дослідження. Так, соціологічні та демографічні дослідження українців США є предметом наукового інтересу О. Воловини [102], Г. Лемех [103], В. Лопуха [104]. Г. Лемех вивчає період нового імміграційного потоку українців до Америки. Вона вважає, що так звана «четверта хвиля» має економічний характер [105, с. 3]. Зауважимо, що на даний час дослідження діяльності громадських організацій українців США, аналізу їхнього україномовного простору не проводяться. Відрадім є той факт, що у 2009 р. вийшла перша книга та триває робота над другою книгою американського тому ЕУД (літери «Л–С») [106, с. 4].

Чималий науковий інтерес з питань історії української еміграції складають видання довідкового характеру. Серед їхнього числа довідник «Українці зарубіжжя та Україна» [107]. Видано інформаційні каталоги, у яких містяться дані про українські громадські, жіночі, молодіжні, культурно-просвітницькі, освітянські, наукові, релігійні, бізнесові, спортивні та інші інституції у західній діаспорі, про дипломатичні представництва України за кордоном та органи державної влади України, які опікуються закордонними українцями [108].

Отже, аналіз історіографії праць засвідчує, що досліджувану проблему не висвітлено повною мірою в історичній науці. Дослідники передусім з'ясовували теоретико-методологічні засади існування і функціонування діаспори, аналізували проблеми збереження української ідентичності у середовищі діаспори, окреслили загальні підходи її взаємодії з історичною батьківщиною, звертали увагу на основні діаспорні інституції, окремі постаті. Проте дослідження, у якому була б детально проаналізована система взаємовідносин та співпраці від 1991р. до 2011 р. немає. Недостатнє вивчення цієї проблеми потребує розглядати взаємодію діаспори з Україною не лише як комплекс дружніх двосторонніх взаємин, підкріплених матеріальною допомогою, а й у контексті цілісної взаємодії в різних напрямках політичної, економічної й гуманітарної сфери та обміну досвідом у цих площинах. Зважаючи на динамічний розвиток цих стосунків, необхідно звертатися до висвітлення конкретних проблем двосторонніх зв'язків, задля пошуку шляхів оптимізації співпраці.

1.2. Джерельна база

Джерельну базу дослідження складають опубліковані та архівні документальні джерела, що зберігаються у фондах центральних, місцевих державних та галузевих архівів, поточних архівів бібліотек та музеїв, більшість з яких запроваджується до наукового обігу вперше. До першої групи джерел нашого дослідження належать офіційні документи держави та уряду. Другу групу джерел формують матеріали громадських об'єднань української діаспори, міжнародних і українських організацій. Доповнення до офіційної інформації отримано на основі третьої групи джерел, представлених особовими архівними фондами, а також мемуарами, спогадами, епістолярною спадщиною. У четвертій групі виокремлюємо

інтерв'ю і виступи керівників держав, послів України у США. П'яту групу джерел формують матеріали закордонної та вітчизняної періодики. Шосту групу презентують статистичні матеріали.

Перша група джерел, це насамперед офіційні документи держави та уряду: «Акт проголошення незалежності України» [109], «Декларація про державний суверенітет України» [110], «Конституція України» [111] та ін. У Декларації про державний суверенітет України та в Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. «Про основні напрями зовнішньої політики України» підтримка контактів з українською діаспорою виділена окремим напрямом зовнішньої політики України, а закордонне українство визначене як об'єкт державної етнополітики України [86, с. 41]. Найповніше завдання налагодження зв'язків та розвитку співробітництва між Україною й українською діаспорою, відображені в Державній програмі «Українська діаспора на період до 2000 р.» [112, арк. 44], Національній програмі «Закордонне українство» на період до 2005 р., яка затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2001 р. № 892/2001 [112, арк. 45], Державній програмі співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року [113, арк. 150], а також у звітах з виконання цих Програм [114]. Сюди зараховуємо також матеріали Національної комісії з питань закордонних українців при Кабінеті Міністрів України, утвореної відповідно до статті 2 Закону України «Про правовий статус закордонних українців» та на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 10.08.2004 р. № 1024 [115, с. 12]. До цієї групи належать матеріали парламентських слухань [78–79]. Чималий пласт інформації складають протоколи дипломатичних і політичних переговорів, зустрічей; щорічні й щоквартальні звіти про роботу окремих відділів і управлінь органів державної влади та управління; інформаційно-аналітичні довідки дипломатичного представництва в країні перебування.

Матеріали круглих столів: «Україна на шляху до зрілої національної державности», «Оцінюючи стратегічне партнерство України та США», «Україна та Євро-Атлантична Спільнота», «Перехід України до стабільної

ринкової економіки», «Перехід України до стабільної демократії», «Перехід України до сталої національної ідентичності», «Оцінка відносин між Україною і НАТО напередодні Саміту НАТО у Чикаго» [116–118], проведення яких розпочато від квітня 2000 р. з ініціативи українських та американських організацій засвідчили бажання обговорити формат розвитку відносин між Україною та США. Виступи представників державного та приватного секторів, урядів України, США та Європи дали змогу оцінити рух України на шляху до інтеграції в євроатлантичне суспільство, визначити вплив діаспори на розбудову зовнішніх відносин зі США. Офіційну інформацію щодо перебігу американо-українських відносин, налагодження співробітництва в політичній, економічній, гуманітарній сферах і ролі діаспори у цих процесах презентують матеріали офіційних сайтів Конгресу США, Верховної Ради України, Міністерства закордонних справ України, Посольства України у Сполучених Штатах Америки, Депутатської групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків зі США та ін.

Другу групу джерел формують матеріали громадських об'єднань української діаспори, міжнародних і українських організацій, зокрема звіти про їх роботу. Так, головні напрями співпраці української діаспори з офіційними установами США, що відповідають внутрішнім і зовнішнім інтересам України, проаналізовано на основі звітів діяльності ради директорів СКУ, президентів УККА М. Савківа, Т. Олексій, КУК, УНІС, ККДУ, інших діаспорних організацій, які належать до СКУ та проводять активну діяльність, спрямовану на висвітлення потреб українців, становлення незалежної Української держави та забезпечення її позитивного іміджу [119–125]. Діяльність представників діаспори в ООН сприяє поширенню об'єктивної інформації серед міжнародних організацій, органів влади та мас-медіа США про прагнення українського народу розбудувати власну незалежну державу та зовнішньополітичну стратегію на європейську інтеграцію, що засвідчують матеріали Звітів РООН при СКУ, яку очолює А. Лозинський (2003 р. і до сьогодні) [126–129].

Звіти діяльності означених організацій, а також Фондації «Україна–США» інформують про підтримку демократичного розвитку України. Програма сприяння Парламенту, що є частиною одного з напрямків діяльності місії Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в Україні «Демократія та врядування» сприяла міжнародній підтримці Верховної Ради України. Звіти рад і комісій СКУ містять інформацію щодо обміну досвідом у проведенні проектів громадської освіти та громадського інформування, а також програм спостереження за передвиборчою кампанією. Діаспора створила умови для інвестицій в економіку України, підтримки соціальних ініціатив нашої країни, що підтверджують матеріали діяльності ВАКС, ЦУКА, серед яких найпотужнішою є Українсько-американська федеральна кредитна спілка «Самопоміч», а також звіти Суспільної служби СКУ.

Загалом джерельна база для вивчення участі діаспори США у державотворчих процесах України кінця ХХ – початку ХХІ ст. багата і різноманітна. Проте більшість неопублікованих документів зберігається в архівних сховищах. Зазначимо, що не всі документи поки що доступні для дослідження. Наприклад, у ЦДАВО України у фонді Президента України (Ф. 5233) є документи лише за 1991–1997 рр. З першого опису цього фонду «Адміністрація Президента України (Л. М. Кравчука) 1991–1993» використано матеріали Канцелярії Президента України, Відділу нагород. Характеристиці початкового етапу взаємодії діаспори з Україною, закладенню політичної і договірно-правової бази міждержавних відносин допомагають матеріали справи 16 «Документи про підготовку матеріалів до візиту Президента до США, питання делегації України на 47-й сесії ГА ООН та ін»; справи 72 «Документи про друк українських грошей в Канаді, іноземні інвестиції і торгівлю в Україні та ін»; справи 270 «Листування з представниками української діаспори за кордоном»; справи 439 «Документи про діяльність Ради Товариства зв'язків з українцями за межами України в 1993 році, вирішення деяких питань ветеранського руху в Україні та ін» [130–133] тощо.

Про зміни у відносинах між державами, переорієнтацію діаспори із наряду надання допомоги конкретним особам на економічну та політичну допомогу державі дають змогу відтворити матеріали другого опису цього фонду – «Адміністрація Президента України (Л. Д. Кучми) 1994–1997». Зокрема, це справи «Розпорядження та доручення Президента України та Глави Адміністрації Президента України, документи про їх виконання»; «Секретаріату Ради національної безпеки і оборони України»; справи 100 «Листування з зарубіжними кореспондентами про стан програми допомоги США Україні»; справи 421 «Документи про зв'язки з представниками української діаспори за кордоном»; справи 755 «Листування Президента України з посольствами, консульствами, представництвами України за кордоном»; справи 1623 «Про прийняття представників української діаспори» [134–137] та ін. Завдяки діяльності української діаспори, про що свідчать документи, США утвердилися як провідний іноземний інвестор нашої країни.

Дисертантка проаналізувала максимально можливий обсяг документального матеріалу з архівів окремих центральних міністерств та відомств України. Зокрема, в ГДА МЗС України опрацьовано матеріали кількох фондів. Фонд 1 «Справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.» містить листування, звіти окремих управлінь та відділів міністерства, витяги із щоденників, записи бесід працівників зовнішньополітичного відомства і представництв, інформаційно-аналітичні довідки тощо [138–156]. Представлена джерельна база дає змогу зробити висновки щодо історичних етапів і передумов появи українців на території США; визначити кількісний та якісний склад сучасної діаспори; проаналізувати становище й основні напрямки діяльності громадських організацій закордонних українців; окреслити інформаційно-правову базу у сфері взаємовідносин з національними меншинами у США; визначити відмінності процесів, що відбуваються в середовищі діаспори різних штатів; розглянути питання політичних, економічних, культурних зв'язків із закордоном. У Фонді 2

«Двосторонні договори й угоди» є документи, укладені між Україною та США впродовж досліджуваного періоду [157–162]. Серед них – міждержавні договори, міжурядові угоди і ратифікаційні грамоти до них, протоколи, конвенції, спільні комюніке й заяви, офіційне листування з представникам діаспори США. При цьому вони скомплектовані хронологічно та пронумеровані відповідно до надходження документів в архів. Значна частка інформації фондів дає змогу простежити динаміку співпраці закордонних українців з історичною батьківщиною, їх внесок у політичне, економічне, соціокультурне життя України.

І хоча хронологічні межі дослідження охоплюють перші двадцять років незалежності України, в джерельній базі звернено увагу на більш ранні за хронологією події, факти, явища. Так, з цією метою використано матеріали архіву ЦДАГО, а саме фонду «Центрального комітету Комуністичної партії України 1917–1991 рр.», що охоплює питання, розглянуті на засіданнях політбюро, оргбюро та секретаріату ЦК Компартії України упродовж 1986–1991 рр. Так, опис 32 «Загального відділу Компартії України 1986–1991 рр.» презентує документи з питань ідеологічної роботи, науки, освіти і культури, діяльності ЗМІ, закордонних зв'язків. Використано матеріали звітів про роботу делегації товариства «Україна» під час відрядження до США у 1987 р., у 1988 р.; звіту про роботу першого заступника голови правління товариства С. Лазебника [163–165]. Важливою є інформація щодо ролі діаспори на етапі становлення незалежності.

Доповнення до офіційної інформації отримано на основі групи джерел, що зібрані в особових архівних фондах, а також мемуарами, спогадами, епістолярною спадщиною. Серед використаних документів є матеріали ЦДАМЛМ України. Зокрема, особовий фонд 1186 І. Багряного (Лозов'ягіна І. П.) охоплює рукописи та графічні роботи, листи, статті про творчість, посвідчення особи, документи та матеріали революційно-демократичної партії, статті про Україну й українців в англomовній пресі та статті на суспільно-політичну тематику 1990–1995 рр. [166]. Фонди 524

«Колекція документів діячів українського образотворчого мистецтва» та 1306. «Морозова Людмила Миколаївна (1907-1997), художниця, жила і працювала у США» містять матеріали про українців-емігрантів, їхнє ставлення до України та легітимації українства у світі [167–168].

Матеріали особистих фондів діячів діаспори США і фондів громадських, церковних організацій презентує ЦДАЗУ. Зауважимо, що дисертантка була однією з перших відвідувачів новоствореного архіву. Роль церкви в житті діаспори, значення діяльності основних духовних фігур ілюструють матеріали фонду 23 «Документи Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського на еміграції», зібрані родиною В. та Р. Кохно (США). Серед їхнього числа 56 справ, присвячених діяльності Бориспільського вікарія Української православної церкви Київського патріархату в США і Канаді єпископа Степана (Біляка С. М. (1917–2006 рр.)), відомого українського церковного та громадського діяча на еміграції. У переліку документів, окрім офіційних матеріалів, є листування, спогади, фотографії відомих в українській діаспорі релігійних і громадських діячів. Це стосується голови Українського православного братства ім. Василя Липківського В. Кохно, С. Біляка, В. і Ю. Потієнків [169–175].

Громадсько-культурне життя діаспори, зв'язки з Україною засвідчують матеріали фонду 22 Г. Черінь (Грибінської Г. І., за чоловіком – Паньків, 1942 р. н.) – відомої української поетеси, письменниці, громадської діячки США. Фонд містить рукописи творів, газетні вирізки з віршами Г. Черінь, листування, фотографії, документи про громадську діяльність та особисте життя [176–181]. Отримавши документальну інформацію, можна збагнути «дух часу», відчуті настрої та емоції діаспорного життя.

Поглибити знання про співпрацю у соціокультурній сфері дають змогу бібліотечні фонди ЦДАЗУ: БФ 2 «Книги та періодичні видання», передані разом з документами фонду 23 «Документами Українського Православного Братства ім. Митрополита В. Липківського на еміграції», зокрема, 361 книга та 907 примірників періодичних видань; БФ 3 «Книги та періодичні

видання», передані разом з документами фонду 27 «Колекції документів громадсько-політичних організацій української діаспори, зібрані Фондацією імені О. Ольжича (Україна)», зокрема 4149 книг, 1875 журналів, 841 підшивка газет.

Культурне співробітництво відображають матеріали архіву ЛННБ ім. В. Стефаника Національної академії наук України [182], Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки. Істотно доповнюють джерельну базу зібрана і передана інформація про діяльність УККА в архів Інституту досліджень української діаспори при Національному університеті «Острозька академія» [183]. Значний матеріал зібраний в архіві Бібліотеки ім. О. Ольжича у Києві, створеної в період незалежності України [184]. Унікальними книжковими колекціями та особистими архівами діячів та установ з української діаспори володіє НаУКМА [185].

Невід'ємною частиною аналізу є оцінка стану співробітництва з науковими та культурно-освітніми установами. Поряд з архівними матеріалами помітну роль відіграли опубліковані документи, інформація сайтів, веб-сторінок, періодичних видань. Оцінити стан шкільництва, розвитку науки у США та діапазон співпраці з середньою та вищою освітою України дають матеріали ювілейних збірників [186–187].

Спомини О. Антоновича [188], Т. Гунчака [189], П. Якиміва [190], доповнюють джерельну базу дослідження, оскільки містять маловідомий конкретно-історичний матеріал, що підтверджує вплив української діаспори на державотворчі процеси в Україні. Варто також вказати, що спомини С. Лазебника [191], дали змогу зробити аналіз взаємовідносин України із закордонним українством впродовж двадцятиріччя незалежності та персоніфікувати зв'язки діаспори з нашою країною.

Отже, і архівні, і опубліковані документи, засвідчили, що українці у США стали важливим політичним лобі у країні перебування. Вони беруть активну участь у державотворчих процесах України, надаючи моральну, консультаційну та матеріальну підтримку.

У четвертій групі виокремлюємо інтерв'ю і виступи керівників держав, послів України у США – О. Білоруса, К. Грищенка (2000–2003), М. Резніка (2003–2006), О. Шамшура (2006–2010), О. Моцика (від 2010 р.), лідерів міжнародних, українських діаспорних організацій [192–199]. З цих джерел можна дізнатися про перебіг основних подій, проблеми та перспективи відносин. Інформативно насиченими є опубліковані інтерв'ю А. Гороховського з українськими дипломатами в США: Ю. Щербаком, А. Бутейком, К. Грищенком [200]. Зауважимо, що ці матеріали є відображенням заходів американської та української дипломатії у напрямку поглиблення не лише міжнародного співробітництва, а й забезпечення внутрішніх потреб Української держави. Зазначимо, що дисертантка також використала зібрані матеріали інтерв'ю з О. Шокалом (головою ВГО «Українська Взаємодопомога»), який поділився матеріалами власного архіву [201; 52], С. Самборським, О. Воловиною [202].

П'яту групу джерел, що сприяють відтворенню цілісної картини досліджуваної проблеми, формують матеріали закордонної та української періодики. За допомогою активної інформаційної політики представники діаспори ознайолювали офіційних осіб і громадськість країн Заходу з проблемами розвитку демократії в Україні, з потребою в міжнародній підтримці, надання допомоги в реалізації соціальних ініціатив, ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, залученні інвестицій у нашу країну тощо. У періодиці опубліковані дані про акції гуманітарної та фінансової допомоги Україні, про створення і діяльність іменних та цільових фондів. Цю інформацію почерпнуто із таких періодичних видань: «Українська діаспора» (Київ – Чикаго); «Свобода» (США); «Шлях Перемоги» (Київ-Нью-Йорк-Лондон-Берлін); «Українське слово» (Київ-Нью-Йорк-Лондон); «Національна трибуна» (Нью-Йорк), «Вісті УЗО» (Клівленд), «Український Клівленд» (Клівленд), «Час і події» (Чикаго) «Народна воля», «Америка», «Шлях», «Українські вісті», «The Ukrainian Weekly», «Our life» [203] та інші. Видання «Український історик», «Записки НТШ» та інші дають можливість з'ясувати

проблематику українознавчої науки, ступінь її інтеграції з українською на історичній батьківщині. Окремим різновидом джерельної бази є літературно-публіцистичні праці, що дають змогу глибше зрозуміти настрої, дух часу.

Важливим джерелом для аналізу досліджуваної проблеми слугували статистичні матеріали. Так, на веб-сторінці заснованого Центру досліджень українців у США при НТШ-А створено інтегровану базу даних, що вміщає статистичні показники переписів населення, державних опитувань та статистику міграційної служби США [204].

Отже, під час праці над дослідженням дисертант провела ґрунтовну науково-пошукову роботу. Значна кількість виявлених матеріалів і документів уперше введена до наукового обігу. Аналіз джерельної бази засвідчив, що всі групи джерел, використані в дисертації, цілісно складають потужну документальну основу досліджуваної проблеми. Зазначимо, що не всі документи є рівнозначними за змістом, і це потребувало істотного доповнення з інших джерел, об'єктивної їхньої перевірки й всебічного аналізу. Однак сукупність опрацьованих документів забезпечила достатню джерельну базу дослідження щоб виконати визначені завдання і об'єктивно, комплексно й ґрунтовно висвітлити тему участі діаспори США у державотворчих процесах України.

1.3. Теоретико-методологічні засади дослідження

Сучасний стан української історіографії характеризується процесами об'єктивного і неупередженого переосмислення подій і явищ на основі раніше недоступних джерел, нових методологічних підходів у ході інтеграції зі світовою наукою. Методологію дослідження діаспори українська наука формувала упродовж кінця ХХ ст. Особливої уваги у цьому контексті заслуговують праці А. Атаманенко, С. Віднянського, В. Євтуха,

Л. Зашкільняка, Б. Лановика, Ю. Макара, М. Палієнко, В. Трощинського та ін.

Обрана методологія дослідження відповідає загальним рисам сучасної методології та дає змогу врахувати специфіку життя української діаспори США та незалежної України. У структурі методології загалом прийнято виділяти її базову першооснову (філософію та гносеологію), логічні компоненти (об'єкт, суб'єкт, предмет), хронологію наукової діяльності (періоди, етапи, фази, стадії), наукові технології та устаткування. У вузькому розумінні поняття «структура методології» розглядається як система принципів (правил), методів, прийомів, способів і засобів наукового пізнання [205]. Ці компоненти складають взаємопов'язаний, органічно цілісний комплекс методології нашого дослідження, його дослідницький інструментарій. Використана методологічна основа дисертаційної роботи сприяла реалізації визначених завдань, дала змогу провести міждисциплінарний аналіз проблеми, розширити джерельну базу та охарактеризувати складові наукового пошуку.

Завдання означеної проблематики акцентовані на двох основних напрямках: відтворення об'єктивної картини взаємодії української діаспори США із незалежною Україною в її державотворенні та методологічне осмислення й узагальнення результатів дослідження.

Обов'язковою умовою дослідження є об'єктивність, у дисертаційній роботі полягає насамперед у критичному аналізі інформації про процеси, які відбувалися у суспільстві, визначенні місця діаспори США, оцінці її внеску у розбудову демократичної України. Вибір оптимальної формули, отриманої через порівняння різних точок зору, різнопланову інформацію, є найраціональнішим способом отримати об'єктивну інформацію про історію надання фінансової підтримки і сприяння державотворчим процесам, а також політичну, інформаційну допомогу діаспори США. Важливим є розумне співвідношення об'єктивного та суб'єктивного в процесі пізнання. Процес не буде завершеним без етапу інтерпретації фактів з ілюстрацією позиції автора – представника певних суспільних прошарків. Це враховано при аналізі

джерельної бази, публікацій медіапростору, виступів лідерів діаспорного руху, їхніх споминів, суперечностей, наявних у діаспорному середовищі, бачення українською владою потенціалу закордонних українців. Зазначений принцип дав змогу виокремити роль громадських осередків українців США в державотворчих процесах України.

Оскільки історизм є засобом об'єктивного відображення дійсності [206, с. 90], в нашому методологічному орієнтирі він посідає вагомe місце як «...принцип наукового пізнання, який розглядає всі процеси суспільного життя в закономірному логічному розвитку, фіксованому в історичному часі та просторі» [207, с. 205]. Принцип історизму дав змогу запобігти сплутуванню фактів, подій, явищ, які відбувалися, розташувати їх відповідно до місця, в певній послідовності історичного часу, у взаємозв'язку з історичними обставинами, забезпечуючи їхній аналіз у контексті суспільно-політичного становища, духовної культури, економічних і релігійних процесів. Послугуючись цим правилом пізнання, аналізуючи процес участі діаспори в державотворенні, маємо змогу визначити її роль на кожному етапі розбудови незалежної держави, виокремити найважливіші тенденції та закономірності, простежити динаміку, кількісні та якісні зміни в етнічному, релігійному, соціальному складі українців США. Використання тільки перевіреної інформації відповідає принципу науковості, що дало можливість уникнути кон'юктурності та заідеологізованості.

Позитивістська історіографія дає змогу звернути увагу на багатоаспектність суспільного розвитку, вплив багатьох чинників на події, явища, суспільні процеси. Український дослідник С. Дровозюк зауважує, що принцип системності дає можливість врахувати багаточинниковість історичного та історіографічного процесів і зорієнтовує на комплексне осмислення історичних знань [208, с. 11].

Принцип системності забезпечує цілісність пізнання. Обов'язковим для системного підходу, який застосовано в дослідженні, є визначення властивостей цілого на основі характеристик елементів, а також властивостей

елементів на основі характеристик цілого. Прикладом може бути процес організації участі українців США в усіх сферах державотворення. Необхідність створення цілісного образу взаємодії діаспори з Україною спонукала до з'ясування державно-політичних, дипломатичних, соціально-економічних і культурно-духовних аспектів співпраці. Цей принцип сприяв вивченню здобутків американських українців, основних віх становлення громадських структур та інституцій, об'єктивному оцінюванню їх діяльності. Керуючись категорією системності, в дослідженні означеної проблеми приділяємо увагу українським досягненням у материковій Україні та в діаспорі. Це стало можливим завдяки системному залученню конкретно-історичних, правничих, етнологічних, соціологічних, демографічних, філологічних, історіографічних джерел з історії діаспори США, що вплинуло на формування відповідного джерельного комплексу.

Важливе значення для дослідження має принцип всебічності, пов'язаний з принципами системності та об'єктивності. Незмінним правилом якого є дотримання принципу наступності наукового пізнання, що не тільки дає змогу уникнути однобічності й суб'єктивізму, а найбільшою мірою забезпечує зв'язок між явищами в процесі розвитку. Правило наступності або спадкоємності віддзеркалює логіку розвитку, за якою нове замінює або збагачує попереднє, зберігає в собі деякі його елементи. Особливо вагомим значення принципу наступності є в дослідженні традицій українського народу, досвіду функціонування громадських, освітніх, наукових і релігійних центрів діаспори.

До основних правил дослідження зараховуємо принцип історичного антропологізму, який орієнтує на домінування людиноцентричного підходу. Як зазначає Я. Калакура, кожен науковець у своїй діяльності має обов'язково керуватися таким правилом: максимально «залюднювати» власні праці, оскільки саме людині відведена головна роль у суспільному житті та інтелектуальному процесі [209, с. 52–55]. У такий спосіб звернуто увагу на діяльність окремих осіб, визначення їхнього внеску у досліджувану проблему.

Реалізація принципу антропологізму в сучасній науці підтверджується інтересом до проблем ментальності українського народу. Збереженню ідентичності, скріпленню ментальності сприяли мова, релігія, звичаї, обряди, традиції, спільна мета, що відповідно й проаналізовано у нашій роботі.

Наступний компонент методологічного інструментарію охоплює комплекс декількох груп дослідницьких методів, зокрема, загальнонаукових, історичних, міждисциплінарних та спеціально-наукових.

Серед методів дослідження основну роль відіграє метод аналізу, для якого характерне своєрідне розчленування об'єкта пізнання з метою вивчити кожен його елемент. Важливе місце в цьому процесі відводиться критичному аналізу джерела з метою виокремлення достовірної інформації. Діалектичний метод дав змогу розглянути означену проблему в її розвитку і суперечностях. Методи синтезу та аналізу, дедукції та індукції, узагальнення, структурно-системний сприяли об'єктивному та логічному висвітленню ролі діаспори в державотворчих процесах та формулюванні обґрунтованих висновків.

Серед історичних методів дослідження використано: проблемно-хронологічний, генетичний, системний, порівняльний, ретроспективний та перспективний. Використання названих методів зумовлене потребою порівняти діяльність громадських структур різного спрямування щоб висвітлити їх участь у розбудові держави, виокремити роль Церкви та освітньо-наукових інституцій, преси у цьому процесі, а також у збереженні української ідентичності; з'ясувати форми матеріальної допомоги, її динаміки та активності й залежності від суспільно-політичного розвитку Української держави, відстежити етапи співпраці. Ретроспективний метод дав змогу абстрагуватися від сучасного періоду та вникнути в генезу життя діаспори ХХ ст., визначити характерні риси та простежити переорієнтацію діаспори в допомозі Україні з огляду на проголошення незалежності.

Синхронний метод сприяв виявленню спільних і відмінних напрямків у діяльності різноманітних організацій діаспори США, а діахронний – виокремленню етапів взаємодії діаспори з незалежною Україною.

Для вивчення означеної проблеми необхідні міждисциплінарні та спеціально-наукові методи дослідження, оскільки вирішення визначених завдань потребує залучення даних історії міжнародних відносин, дипломатичного протоколу, економічної історії, соціології, демографії, історії культури, історії України, історичного джерелознавства, соціальних комунікацій.

З метою об'єктивності дослідження впроваджено контент-аналіз періодики, що полягає в обґрунтованому підборі газетно-журнальних видань відповідно до основних напрямків діяльності, популярних у США. Контент-аналіз – метод кількісного та якісного вивчення змісту періодики, опрацювання великих за обсягом і різноманітних за змістом видів або комплексів письмових джерел [210, с. 83]. Цей метод передбачає вивчення особливостей змістової політики друкованого видання, щоб визначити і обґрунтувати участь діаспори в державотворчих процесах.

Роботу з кількісними показниками та формування статистичних даних, зокрема визначення розміру матеріальної допомоги конкретних структур чи осіб, проведено із застосуванням статистичного методу дослідження. Для підрахування кількості різноманітних акцій діаспори, чисельності організацій, освітніх та наукових осередків, а отже, для отримання узагальненої інформації використано метод математичної обробки матеріалів.

У процесі пізнання важливе місце посідає логічний метод. Закони логіки дали змогу довести або заперечити окремі висновки щодо необхідності проведення зваженої політики діаспори. Зв'язок логічного та історичного, тобто реальне співвідношення між розвитком знання про предмет і процесом дало можливість спроектувати роль осередків як центрів української етнічності, як важливих чинників впливу у країні перебування, виокремити їх значення для України.

З огляду на те, що в більшості випадків матеріальну допомогу надавали конкретні особи, біографічний метод є одним із важливих дослідницьких прийомів. Згідно із визначеною метою, досліджено внесок українців

діаспори. Це завдання виконано шляхом опрацювання джерел особового походження (автобіографій, епістолярію, мемуарів тощо), оскільки саме через осмислення життя і творчості відомих постатей можна пізнати суть народу, його національну своєрідність і сенс буття.

Зважаючи на можливості сучасного суспільства, важливими вважаємо також допоміжні засоби наукового пізнання. Сучасні наукові бібліотеки, центральні державні, галузеві архіви створюють електронну мережу науково-довідкової інформації, що значно підвищує ефективність наукового дослідження. Крім цього, частково інформацію можна почерпнути із системи Інтернет.

Отже, методологічним інструментарієм дослідження є історичний антропологізм як домінантний орієнтир у розумінні участі діаспори в державотворчих процесах. У дисертації застосовано загальнонаукові принципи – системності, історизму, об'єктивності, науковості та методи наукового пізнання, що дало змогу оцінити події, процеси, які були визначальними в період 1991–2011 рр., з точки зору сучасників, урахувавши суспільно-політичні та загальнонаукові тенденції.

У комплексі з науковими принципами та методами з метою осмислення історичних процесів акцентовано увагу на понятійно-категоріальному апараті, який складає основу дослідницької роботи. Ця тенденція значною мірою відображається у діаспорознавстві, яке перейшло на новий етап розвитку, долаючи методологічну кризу, спричинену тривалим протистоянням ортодоксальної та інноваційної методологій, зумовленої розколом світу, ідеологічною боротьбою двох політичних та соціально-економічних систем, і повертається до природної цілісності. Діаспорознавство сьогодні активно інтегрується у світовий науковий простір, що потребує відповідно вироблення об'єктивних підходів до змісту понятійно-категоріального апарату.

Донині серед науковців тривають дискусії щодо питання, хто вперше і коли почав вживати термін «українська діаспора» для означення осіб

українського походження за межами України. Першість у цих дослідженнях здобули самі ж представники української діаспори. Так, у 1920–1930 рр. цим терміном користувався український політолог, етнолог і соціолог В. Старосольський. Остаточо цей термін утвердився на початку 1980 р., коли в «Енциклопедії українознавства» (т. 9) за редакцією В. Кубійовича було опубліковано статтю за назвою «Українська діаспора» [58, с. 11].

Найґрунтовніше, на нашу думку, суть поняття «українська діаспора» розкрив В. Маркусь: «...Термін «українська діаспора», попри всі його умовності, – компактний і зручний для користування, у нашій уяві він викликає цілком конкретне явище – українці або особи українського походження, які мешкають за межами території України...» [48, с. 16]. Вважаємо, що це трактування об'єктивно відтворює факт недобровільного розселення людей за релігійною чи етнічною ознакою, відображає їх прив'язаність до країни походження та бажання допомогти матірній землі.

Саме наприкінці ХХ ст., після здобуття Україною незалежності, в наукових колах тривали суперечки щодо того, чи правомірно стосовно українців, які змушені жити і працювати за межами батьківщини, вживати поняття «діаспора», яке нібито належить застосовувати лише стосовно євреїв. Загалом термін «діаспора» грецького походження, що означає «...розсіяння, розселення значної частини представників народу за межами країни його походження» [211, с. 464]. Львівські науковці С. Качараба і Ю. Киричук терміном «українська діаспора» означають українську спільноту поза політичними кордонами України, основним джерелом утворення якої стала еміграція [212, с. 919]. Методологічними орієнтирами у проведенні досліджень діаспори є наукові студії В. Даниленка, Б. Лановика, В. Трощинського та інших.

Зазначимо, що аналіз сучасної наукової літератури з проблем діаспори свідчить про відсутність чіткого визначення поняття, яке відображало би сутність цього феномену, а також зрозумілості в застосуванні цього терміна, котрий сьогодні довільно використовується для позначення різних процесів і

явищ з вкладанням у нього такого змісту, якого прагне надати йому той чи інший дослідник. Так, В. Євтух одним з перших вичерпно висвітлив це питання у дослідженні «Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії», у якому зробив висновок про те, що діаспору слід розуміти як «...частину етносу, яка внаслідок різних обставин опинилася поза межами свого етнічного ядра в іноетнічному середовищі, проте зберегла свою етнічну самобутність, виробила специфічну «діаспорну» самосвідомість, утворила організаційну структуру, що в сукупності дає їй можливість стримувати етнічну трансформацію та групову асиміляцію, а також забезпечувати розвиток і функціонування даної спільноти, етнокультурну спадкоємність поколінь. Як етнічній групі діаспорі притаманні основні властивості етносу. Етнічна територія не виступає для неї матеріальною основою життєдіяльності, а більшою мірою пов'язана із образом батьківщини, духовна пов'язаність з якою виступає одним з визначальних компонентів її самосвідомості. Шляхи формування діаспори зумовлюють два її типи – емігрантські та автохтонні меншини, що відрізняються одна від одної специфікою етнічного самоусвідомлення та самовизначення» [58, с. 45].

Отже, поняття «українська діаспора США» слід розуміти як зорганізовану спільноту, що перебуває за межами країни походження та має духовний зв'язок з історичною батьківщиною. Українська діаспора США визначається як частина системи «український народ» та «західне громадянське суспільство».

Вироблення і раціональне використання понять, термінів і категорій є одним із критеріїв самодостатності, доступності, науковості дослідження. У роботі розмежовано поняття «закордонне українство» і «діаспора». Якщо йдеться про західний напрямок української еміграції, вважаємо за доцільне використовувати термін «українська діаспора», зокрема у США.

Варто зауважити, що діаспора є носієм соціальної пам'яті, що уможливорює збереження етнічної ідентичності українців закордоном. Російський дослідник Андрій Соколов виокремлює групову пам'ять

соціальних груп, яка за структурою наближається до пам'яті національних діаспор в іншомовному середовищі [213, с. 118–119]. Загалом можна виокремити такі її складові: мова, масив незадокументованих знань, що передаються усно; звичаї, традиції; культурні традиції; документальні фонди тощо. Завдяки такому виду пам'яті утворюється власна субкультура, що відрізняється від культури іншомовного суспільства.

Для висвітлення участі діаспори в державотворчих процесах України послуговуємося поняттями «взаємодія», «співпраця», що засвідчує наявність системи дій, яка повторюється. Ця взаємодія розглядається крізь призму діяльності громадських, релігійних організацій діаспори, освітньо-наукових і культурних центрів, засобів медіапростору, а також приватних осіб. Характеризуються також такі форми взаємодії: інформаційна підтримка, політична, моральна, інтелектуальна, економічна допомога, обмін досвідом.

Участь діаспори США в державотворчих процесах розглядаємо як допомогу в здійсненні перетворень у всіх сферах життя, досягненні нового ступеня суспільного розвитку, переході від тоталітарної системи до демократії та підтримці демократичного розвитку, розбудові громадянського суспільства; в забезпеченні переходу до ринкової економіки, співробітництва у соціально-економічній сфері; у реалізації переходу до загальнолюдських цінностей, освітньо-наукового та культурного співробітництва в гуманітарній сфері; в сприянні участі у визнанні США незалежності України, в наданні матеріальної допомоги в організації дипломатичних представництв і забезпеченні переходу від політики конфронтації до інтеграції в міжнародне товариство.

Отже, використання широкої методологічної основи, уточнення понятійно-категоріального апарату забезпечують досягнення визначеної мети, дають змогу провести комплексний і всебічний аналіз, уникнути суб'єктивних оцінок, а також сприяють науковій вірогідності результатів дослідження.

РОЗДІЛ 2

ДІАСПОРА ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

2.1. Кількісні та якісні показники складу українських громад у США

Ретроспективний погляд на історію української еміграції у США загалом дає змогу визначити чотири періоди, або хвилі масового переселенського руху з України. Кожна з них – це реакція на особливі зміни життєвих обставин і перебіг історичних подій. Четверта хвиля міграції припадає на кінець ХХ ст. і має передусім соціально-економічний характер. На думку соціолога В. Ісаєва (Канада), четверта хвиля імміграції українців має дві фази. Перша почалася у 1980-х рр., коли етнічні українці, що проживали у Польщі, налякані революційними подіями, масово емігрували до США і Канади [214, с. 25]. Про цей період в Україні практично невідомо. Друга фаза – це еміграція з України і починається вона в кінці 1980-х рр., тоді ще як громадян СРСР, а вже від 1991 р. – як громадян України [214, с. 32]. До числа цих емігрантів зараховуються не лише українці, а й представники інших національностей, що живуть на території України [104, с. 5].

Згідно зі статистичними даними 2010 р. у США живуть 961,262 тис. українців, які визнали своє походження українським. З них 656 тис. осіб народилися у США, 305 тис. – емігранти, 63 % з яких прибули з України [215, с. 240]. Зауважимо, що лише у трьох країнах світу: США, Канаді та Угорщині українська діаспора чисельно збільшилась [152, арк. 77].

Згідно з неофіційними даними у країні проживає до 2 млн. українців (офіційна статистика не враховує тих осіб, які приїжджають до США на підставі туристичних, бізнесових чи робочих віз і залишаються в країні як нелегали або змінюють статус свого перебування, без отримання імміграційної візи на постійне проживання). Зростання чисельності

української громади відбувається не шляхом природного приросту населення, а за рахунок емігрантів четвертої хвилі. Потік українців до США збільшується від 1994 р., коли Україна увійшла до переліку країн-учасниць щодо розігрування лотереї «Зелена карта» («Diversity Immigrant Visa Lottery») [216, с. 43]. В цей рік з України виїхало 21 тис. легальних іммігрантів, а в наступному, 1995 р. – 17 тис. 302 особи. Найчисленніша група легальних іммігрантів з України прибула до США у 1996 р. – всього 21079 осіб [154, арк. 35].

У 2005 р. Україна перебувала на 12 позиції в рейтингу за кількістю громадян, які легально емігрували до США [217, с. 78]. Для порівняння, згідно з даними перепису населення у США, який проводиться кожні десять років, у 2000 р. загальна кількість українського населення складала 893,055 тис. осіб, що на 152,252 тис. більше ніж у 1990 р. [144, арк. 2]. Слід зазначити, що ці дані отримані на основі відповідей на запитання про етнічне походження громадян США. У респондентів від змішаних шлюбів було право вибору між етнічною належністю батька чи матері. Це означає, що належність до «українців» базується на самовизначенні. Кожен респондент мав повну свободу вибору при відповіді на поставлене запитання. Крім того, опитування проводилося вибірково, у середньому лише в одній із шести осель, тобто дані базуються на відповідях лише 16,7 % населення.

Таким чином, приріст населення серед американців українського походження становить за період від 1990 до 2000 р. 20,6 % [144, арк. 2], а від 1990 до 2010 р. – 29,5 % [204]. Оскільки натуральний приріст населення (різниця між кількістю народжених і померлих) є доволі незначним, то збільшення населення США українського походження можна вважати результатом явища міграції. Враховуючи той факт, що за останній період відбулися доволі значні асиміляційні процеси і значна кількість американців не ідентифікує себе українцями, слід наголосити на тому, що показник приросту населення є вагомий. З іншого боку, після проголошення незалежності України, деякі з тих осіб, які не ідентифікували себе як українці

під час перепису населення 1990 р., визначили себе американцями українського походження під час перепису в 2000 р. і в 2010 р.

Якщо порівняти дані перепису населення 1990 р., 2000 р. і 2010 р. щодо кількості американців українського походження по штатах, то ситуація виглядає таким чином (див. додаток А, таблиця 2.1.).

Цікавим є той факт, що штат Нью-Йорк, згідно з даними перепису населення 2000 р., будучи на другому місці за показником кількості осіб українського походження перемістився на перше, помінявшись місцями зі штатом Пенсильванія. Тепер у штаті Нью-Йорк мешкає 131,391 тис. американців українського походження, що складає 16,7 % всіх українців США. За два десятиріччя у штаті Нью-Йорк українське населення збільшилося на 16 тис. осіб, тоді як у штаті Пенсильванія зменшилося на 15 тис. осіб. Водночас помінялися місцями штати Каліфорнія (третє) та Нью-Джерсі (четверте місце) [204].

Згідно з даними таблиці 2.1, українське населення у США на сьогодні найбільш сконцентровано в таких восьми штатах: Нью-Йорк, Пенсильванія, Каліфорнія, Нью-Джерсі, Іллінойс, Огайо, Вашингтон і Флорида. У перших п'яти штатах живе більше як половина всіх українців у США. Попри значну концентрацію українців у восьми згаданих штатах, деякі штати з відносно невеликою кількістю замешканих там американців українського походження, збільшили українську громаду за останній час. Так, наприклад, у штаті Вашингтон кількість населення українського походження збільшилася майже втричі, що зумовило його переміщення у рейтингу із 15-го на 7-ме місце; у штаті Орегон чисельність українського населення зросла більш ніж удвоє, в результаті чого цей штат перейшов із 20-ої на 13-ту рейтингову позицію; у Північній Кароліні цей показник також підвищився більш ніж удвічі, що дало змогу переміститись з 23-го на 17-те місце.

Таким чином, кількість населення українського походження коливається від 131,391 тис. у штаті Нью-Йорк до 453 тис. у штаті Вайомінг.

Варто зазначити, що у штаті Вашингтон чисельність населення

українського походження за період з 1990 по 2010 рр. збільшилася на 347 %. Такі штати, як Орегон, Південна Дакота, Юта і Айдахо, Кентуккі, Південна Кароліна, Північна Кароліна, Теннессі, Джорджія, Вермонт, Айова збільшили населення українського походження більш ніж на 100 % за період від 1990 до 2010 рр. Перераховані штати належать до «нетрадиційних» з точки зору вибору місця поселення у них і демонструють сталий географічний процес подальшого розсіювання українців на теренах США. Тенденція, що спостерігалася упродовж 1980 по 1990 рр., закріпилася протягом останніх двох десятиріч, коли українці переїздили на ті території, де до того не були [144, арк. 3–4]. Род Айленд є штатом, який від 1990 до 2010 рр. найбільше втратив українського населення, частка якого зменшилась на 25,8 %. Наступним за Род Айленд є штат Пенсильванія, українське населення якого зменшилося на 11,7 %. У штаті Коннектикут втрати склали приблизно 7 %, тоді як становище Нью-Джерсі практично залишається стабільним. Показник кількості приросту українського населення в інших штатах коливається від максимальних 289,7 % в Південній Кароліні до мінімальних 2,8 % у Північній Дакоті [204].

Отже, практично в усіх штатах вагомо збільшилась частка української громади, яка також зазнала значних змін загалом у США через асиміляційні та міграційні процеси. Доволі відчутним був процес міграції населення українського походження на південь США, де тепліше, і на захід країни, де коштів на життя затрачається менше. Також представники четвертої хвилі еміграції з України внесли радикальні зміни в географію розселення, соціальний склад українців на теренах країни. Половина представників нової української громади – вихідці з центральних та східних областей України, причому 26 % осіб від загальної їх кількості прибули з м. Києва, і лише 40 % – недавні жителі західного регіону. Їхнім основним завданням, на думку сучасного дослідника С. Лазебника, є вихід з традиційної, геттоподібної моделі життя громадян, створення сучасної системи спілкування й стратегічного керівництва у межах місцевої громади [217, с. 79].

Для відображення загального процесу емігрантів четвертої хвилі у серпні 2008 р. проведено анкетування осіб, що приїхали до США з України впродовж 1990 – 2008 рр. Опитування проводилося в містах компактного проживання нових іммігрантів, зокрема, в Нью-Йорку, Стемфорді, Клівленді, Детройті, Чикаго, Вашингтоні, Монро. Анкета складалася з двох груп запитань: перша – демографічна характеристика іммігрантів, друга – оцінювання стану умов життя та рівня освітньо-професійних досягнень в Україні і США [218, с. 156]. Результати дослідження показали, що 93,4 % новоприбулих – це люди працездатного віку. Найчисленними є такі вікові групи: 21–30 років – 20,7 %; 31–40 років – 35,5 %; 41–50 років – 28,9 %. З економічної точки зору, це найпродуктивніша частина населення держави, яка практично втрачена для України, але для США загалом і для української громади зокрема – це значне надбання. Також, серед іммігрантів 75 % осіб – одружені і приблизно стільки ж мають дітей. Понад 80 % дітей живуть з батьками у США, 53 % – це діти віком до 12 років. [218, с. 156]. На належному рівні володіють англійською мовою 63 % осіб і лише 13 % не розмовляють нею. Серед представників четвертої хвилі більшість подружніх пар ідентифікує себе українцями – 81243 осіб (97,2 %), проте є змішані подружжя, які називають себе спершу українцями, а вже потім росіянами або поляками: українці – росіяни – 1157 осіб; українці – поляки – 125 [219, с. 49].

Якщо брати до уваги матеріальний чинник, то маємо істотну відмінність між представниками четвертої хвилі еміграції і тими, хто не належить до цієї категорії, тобто громадянами, які народжені у США або прибули в цю країну до 1 січня 1994 р., назвемо їх «неемігранти». Власними будинками володіють 72 % «неемігрантів» і 15,5 % представників четвертої хвилі. Сімей з річним доходом 200 тис. дол. США серед представників четвертої хвилі є 0,4 % і відповідно 4,5 % серед «неемігрантів» [219, с.50–51].

Варто також зазначити, що представники четвертої хвилі відрізняються від усіх попередніх «хвиль» динамікою входження в американське суспільство. Так, з 1988–1991 рр. – 73 %, з 1992–1995 рр. – 56 %, з 1996–

2000 рр. – 42 %, з 2001– 2010 рр. – 17 % українців здобули громадянство США [202]. Це зумовлено і політичними, і економічними чинниками. Доволі суворі правила американського консульства, особливо стосовно тих, хто порушив правила візи і в разі повернення в Україну не зможе відкрити нової, призводять до того, що багато хто відтягує повернення, а це відповідно посилює процес ресоціалізації та пришвидшує акультурацію. Також багато осіб прагне якнайшвидше здобути громадянство США ще й для того, щоб «стягнути своїх близьких». Однак, на нашу думку, це зумовлено не ненаситною жадобою до матеріальних цінностей, а насамперед природним людським інстинктом до самозбереження. Разом з тим, не можна залишити поза увагою той факт, на який вказує Г. Лемех у дослідженні «Четверта хвиля українців у Нью-Йорку: причини та наслідки міграції». Вона зазначає, що «...більшість членів мого етнографічного дослідження підкреслюють, що їхнє рішення назавжди залишитися і поселитися в Америці зумовлене збігом обставин, і жоден з них не виключає можливості повернення назад» [220, с. 5].

Також багато дослідників наголошують на тому, що в середовищі української діаспори існує проблема роз'єднаності. Так, незаперечним є той факт, що між представниками еміграційних хвиль постали певні бар'єри, подолання яких – питання часу і готовності обох генерацій порозумітися. П. Борисов, голова об'єднання українців Каліфорнії «Голівуд Трідент Груп», які працюють у кіноіндустрії і здійснюють широкомасштабну діяльність з інформування американців про історію української культури, зокрема кіно, а також історію України загалом, розмірковує щодо цього так: «Ми хотіли б мати тісніші зв'язки з представниками нової хвилі. Але вони живуть дещо в іншому світі. Вони докоряють нам тим, що ми – американці, і що українського в нас залишилося мало. Себе ж вони вважають за справжніх представників нації. Певною мірою вони праві. Коли ми в Америці жили вже в добробуті, вони в Україні ще страждали і боролися. Та незважаючи на це, ми всі – українці, і ми всі зацікавлені в процвітанні України. Ми, старша генерація, мусимо зрозуміти їх, а вони, в свою чергу, повинні постаратися зрозуміти нас і

Америку. Наша кров – українська, але ми – американці; ми відрізняємось від українців в Україні, бо не пережили те, що пережили вони» [221, с. 5].

Разом з тим, приплив нової хвилі емігрантів, зокрема у США, став потужним поповненням складу американців українського походження. Активнішу діяльність розпочали українські церкви, багато з яких зіткнулися з проблемою закриття, почали створюватись нові українські суботні школи, а також набуло піднесення культурне життя. Відомий науковець О. Воловина під час проведення міжнародної конференції «Українська діаспора – джерело утвердження позитивного образу України у світі» наголосив, що «...четверта хвиля є найважливішим явищем у новітній історії української діаспори США, що справляє глибокий вплив на всі аспекти її життя. Четверта хвиля еміграції з України має і надалі буде мати всезростаючий вплив на подальший розвиток української діаспори» [222, с. 28].

Українська діаспора США належить до високоурбанізованої та освіченої національної меншини. Зазначимо, що впродовж всієї історії української етнічної групи в США для неї був характерний високий рівень урбанізації, що вплинуло, зокрема, на інтенсивність мовної асиміляції [34, с. 123]. Так, 62,8 % її представників мають вищу освіту, яку здобули в Україні, а 40 % новоприбулих здобули вищу та професійну освіту вже в Америці, в тому числі 24 % навчалися в університетах [104, с. 13]. Окрім цього, 23 % українцям, які живуть в Америці, присвоєно кваліфікаційний рівень бакалавра, або такий, що прирівнюється до нього, а 12 % отримали вчене звання доктора наук [200, с. 93].

Ринок праці кожної розвиненої країни поділений на два сектори (сегменти): первинний і вторинний. У первинному секторі працюють здебільшого висококваліфіковані робітники, яких високо цінують і поважають, і які найчастіше є народженими в цій країні. Так, у США 37 % працездатних осіб українського походження працюють за фахом, а відповідний загальноамериканський показник складає лише 26,4 %, серед італійців – 29,6 %, росіян (до них належать також євреї) – 51,5 % [200, с. 93].

Як стверджує О. Мороз, серед американських громадян українського походження 82450 осіб – це працівники керівного складу великих американських компаній і менеджери; 15600 – науковці; 12850 – лікарі; 50050 – учителі; 7900 – адвокати і судді; 24700 – архітектори та інженери; 11300 – професори коледжів [51, с. 350–351].

Позитивним для української етнічної групи вважаємо зростання питомої ваги осіб з вищою освітою. Приблизно 4 тис. українців, багато з яких закінчили американські університети, викладає нині у коледжах та університетах різних країн світу. Україністику (мова, література, географія, історія, соціологія та ін.) вивчають у 28 університетах і коледжах США.

У вторинному секторі, який формується з нестабільних місць праці, залучені переважно українці четвертої хвилі еміграції, які працюють в сім'ях американців, доглядають за їх дітьми й хворими та виконують різну домашню роботу. Однак слід зауважити, що для українців характерна поступова висхідна соціальна мобільність і, як результат, перехід від вторинного сектору до первинного з усіма його атрибутами. Нерідко, поруч з трагічними життєвими історіями, на шпальтах українських газет з'являється дедалі більше публікацій про успіхи та досягнення, а серед провідних представників української спільноти щораз частіше можна зустріти імена новоприбулих іммігрантів [223, с. 213]. Ще одним позитивним чинником, на який вказує Г. Саранча є те, що «...Повертаючись в Україну, вони несуть нову трудову етику – чесно і напружено працюючи, вони стають прикладом для оточуючих. І, навіть не думаючи про місію четвертої хвилі, після повернення, вони мимоволі впорядковують українське суспільство навколо себе, стають своєрідними «центрами кристалізації» нової України» [224, с. 217].

Упродовж перебування у США українці заснували та розбудували значну кількість організацій. Деякі науковці вважають, що новоприбулі не мають оформлювати нові структури, а «вливатися» в існуючі. Однак варто пригадати, що кожна хвиля еміграції до США формувала власні особливі структури. Представники четвертої хвилі не є винятком і також створюють

свої організації, зокрема, Всеамериканське громадське об'єднання «Нова Українська хвиля» та «Помаранчева хвиля» [108, с. 93].

Поява нових організацій зумовлена ще й тим чинником, що дуже часто багато новоприбулих поселяються не в традиційних українських поселеннях, а там, де можуть знайти роботу. Як уже зазначалося, нові громади українців оформились навіть там, де їх не було або було дуже мало, – Атланта, Сіетл, Кентуккі, Сакраменто, Норт Кароліна тощо. Ще однією перешкодою, яка заважає новоприбулим вливатися в існуючі організації, вважаємо те, що багато хто з них працює нелегально, має ненормований графік роботи, а тому їхня участь у традиційних імпрезах не завжди є можливою. Водночас слід вказати і на такий чинник, який визначає А. Лозинський, що серед представників четвертої хвилі «...не розвинена концепція суспільно-громадської діяльності і тим самим їм потрібно щойно знайомитись з засадами членських внесків та благодійництва – пожертв на благодійництво» [225, с. 3].

Українці в США є невід'ємною складовою американського суспільства. Завдяки власній працьовитості та незліченним талантам, вони примножують його багатства, пришвидшують соціальний прогрес. До когорти відомих людей слід зарахувати М. Біду – вченого-економіста, радника президентів США. У 1963 р. він видав першу працю «Основи теорії економії». Заявивши про себе як висококваліфікованого економіста, професор був запрошений у Білий Дім для розробки питань, що цікавили уряд США. Згодом він стає радником президента Р. Рейгана, а потім Д. Буша [200, с. 79–80]. П. Терпелюк – дипломат, посол США в Люксембурзі, спеціаліст з міжнародних відносин у галузі економіки, засновник консалтингової фірми «Терпелюк та партнери» [200, с. 232]. І. Богачевський – доктор математики, конструктор, лауреат премій ім. Шевеля, Сааті та В. Брагіна (США) [226, с. 157]. Г. Гамота – учений, урядовець, громадський діяч (США). Директор з наукових досліджень у Пентагоні [226, с. 228]. Г. Петраускас – доктор наук, бізнесмен (США), віце-президент відділу техніки безпеки та охорони довкілля «Форд Мотор Компані», старший штатний співробітник

президентської ради США з питань якості докільця [226, с. 138]. А. Сливоцький – економіст, автор світових бестселерів з питань стратегічного управління, один з найвпливовіших фахівців сучасного менеджменту, автор численних фундаментальних праць у галузі стратегічного планування бізнесу, зокрема відомої у світі праці «Міграція капіталу» та ін. [226, с. 122].

Українці США завжди були сповнені прагнень допомогти Україні. Свідченням цього є те, що «За довголітню і жертвенну працю для добра Українського Народу» грамотою від ОДВУ і ОУН у США був нагороджений високоповажний Стефан Паньків [181, арк. 1]. Консисторія УАПЦ в Латинській Америці надала подяку Черінь Ганні за благодійницьку діяльність [177, арк. 1], а у 1993 році член Конгресу США Міллер Д. надіслав їй лист-подяку «За внесок у розбудову України» [178, арк. 1]. Орденами та почесними званнями України за значний внесок у розвиток українсько-американських відносин нагороджені І. Гавдяк, Є. Голюка, П. Джуль, М. Комарницька-Макклнел, Г. Малиновский, З. Черник, А. Перейма, М. Коргун, Т. Осадца [140, арк. 127], Я. Ганкевич, І. Річардсон, О. Караван [148, арк. 29] та ін.

Отже, українська діаспора США не є унікальним явищем. Це живий організм, який формує свою субкультуру, має власне «обличчя», презентуючи певну кількість та якість, відповідно зазнає впливів і змін, зумовлених економічними, політичними та культурними чинниками. Вона вписується в загальносвітову діаспорну та міграційну мозаїку з властивими для неї внутрішніми суперечностями, конфліктами різних еміграційних хвиль, трансформаційними й асиміляційними процесами. Аналіз статистичних даних і соціально-демографічних досліджень дає підстави стверджувати, що українська діаспора в США є доволі численною та має гідне становище в американському суспільстві.

2.2. Осередки збереження національної ідентичності

Вагомими чинниками збереження української ідентичності для українців діаспори є освіта, родина, Церква, україномовний інформаційний простір та консолідація сил у громадських організаціях. Поширеними є суботні або недільні українські школи, організовані при церквах. У них вивчають релігієзнавство, українську мову, історію та географію. Діти шкільного віку можуть бути членами молодіжних організацій (найпоширеніші це «Пласт» та СУМ), різних гуртків, товариств, груп [154, арк. 36].

Зауважимо, що основоположниками у формування освіти у США у XIX ст. були греко-католицькі священники [73, с 108]. На кінець XIX ст. діяло 6 українських шкіл. Діти відвідували їх після навчання в загальноосвітніх навчальних закладах [227, с. 4]. У 20-х рр. XX ст. у США з'явилися перші українські школи з навчанням упродовж цілого дня. Незабаром вони увійшли до американської освітньої системи. Навчання у цих закладах відбувалося українською та англійською мовами [228, с. 4].

З'ясовано, що українські школи у США пройшли такі етапи розвитку:

- 1) зародження українського шкільництва (80-ті р. XIX ст. – початок XX ст.);
- 2) заснування перших українських шкіл й активний розвиток освіти (50-ті рр. XX ст. – 80-ті рр. XX ст.);
- 3) становлення українських шкіл (останнє десятиліття XX ст. – початок XXI ст.).

С. Романюк наголошує, що на початку XXI ст. етнічні громади у США фінансували українські школи трьох типів: католицькі, суботні, недільні [229].

Система освіти українських громад на сучасному етапі продовжує розвиватися. Парафіяльні школи при католицьких церквах з навчанням упродовж цілого дня, засновані у 80-х рр. XX ст., за назвою є українські, а за змістом – здебільшого американські [230, с. 8]. Найефективніше функціонують українські суботні школи під керівництвом шкільної ради США при УККА, яку засновано в 1953 р. у Нью-Йорку [231, с. 46]. Із самого

початку існування метою діяльності українських шкіл стало: «...зберегти українську мову і не ... відриватися від культури своїх батьків, бо тільки тоді стануть повноцінними та корисними громадянами нової батьківщини та успішно включаться в її історичну місію на українському секторі» [232, с. 3].

На думку нинішнього голови шкільної ради Є. Федоренка, стан українського шкільництва у США сьогодні є незадовільний. Якщо взяти до уваги 1974 р. (до цього часу загальний облік шкіл не проводився), то українці створили 190 парафіяльних греко-католицьких осередків (33 початкові та 93 суботні школи, 21 садок, 11 недільних та 19 вечірніх шкіл, 1 гімназію) та 89 шкіл [233, с. 25–26]. У 1975–1976 навчальному році в українських школах навчалося 3553 учні, у 1991–1992 навчальному році – лише 2159, хоча згодом їхня кількість дещо зростає. У 1995–1996 навчальному році ці школи відвідувало 2589 дітей, а в 1997–1998 – 2611 [234, с. 39].

Згідно з даними, в 2002–2003 навчальному році в українських школах навчалося 2650 учнів і працювало 400 учителів [235, с. 56], 2005–2006 навчальному році – 2600 учнів та 350 вчителів і катехитів [236, с. 6]. Станом на 2009–2010 навчальний рік, як стверджує Є. Федоренко, діяла 41 українська школа, 1 була закрита. У школах навчалося понад 2500 учнів, а навчальний процес забезпечували понад 300 учителів [237, с. 9]. Такий стан справ склався також у 2010–2011 навчальному році. Однак, зауважимо, що сьогодні спостерігається тенденція до збільшення кількості навчальних закладів. Як зазначає Є. Федоренко, «...приємно відмітити, що кількість шкіл зростає і все більше дітей записуються до українських суботніх шкіл» [238, с. 27]. Такої самої думки дотримується заступник голови шкільної ради Ю. Гаєцький, який наголосив, що українська громада Америки може пишатися школами українознавства. Їх є багато і вони збільшуються [239, с. 24].

Якщо проаналізувати дані про чисельність української громади у США, то можна дійти висновку, що кількість українських шкіл та учнів у них має бути набагато більшою. Є різні причини, що визначають чисельність учнів в українських школах, проте основною вважаємо ту, що «...українському

шкільництву не приділяється належна увага як з боку суспільної громади, так і з боку Міністерства освіти України» [240, с. 2]. Більшість шкіл працює за програмами 1–11 класів, а у 5 школах діють 12 річні навчальні програми [241, с. 279].

З'ясовано, що визначальним чинником розвитку українського шкільництва у США є асиміляція української діаспори як об'єктивний процес [154, арк. 37]. Послаблення зв'язків між поколіннями пов'язане зі зниженням активності організацій української громади і є основною проблемою для діаспори. Активісти українських громад стверджують, що «...затратою мови zagrożені всі: церкви, наукові інституції, організації молоді, суспільно-фінансові організації, бо затрата мови – це затрата доросту, затрати переємності в процесі зміни генерації: церква тратить вірних, наука кандидатів, організації членів, родина дітей» [242, с. 15].

Згідно зі статистичними даними, у США в 1980 р. розмовляли українською мовою лише 17 % українців [229]. Відповідно до даних, у 2010 р. спостерігається тенденція до збільшення україномовного населення на території США, де рідною мовою розмовляють 22,1 % українців. Цей процес відбувся завдяки представникам четвертої хвилі еміграції, тому що до цього періоду українською мовою розмовляло лише 7,6 % американських українців [202].

Молоде покоління американських українців, народжене поза територією України, фізично не брало участі в національно-визвольній боротьбі, не жило на етнічній землі. Дитинство та юність цих молодих людей проходили в умовах іншомовного середовища, і відповідно національно-патріотичні почуття, властиві їхнім батькам, можуть бути не характерні для них.

Як зазначає Є. Федоренко, майбутнє українського шкільництва у США залежить насамперед від самої української громади. «Нашою метою, – наголошує Є. Федоренко, – має бути не лише втримати рідне шкільництво, але повсякчас поповнювати його учнями, пам'ятаючи неспростовну істину: місце

української дитини в українській школі. І тут слово за організованою громадою, бо вчителі, що займаються навчанням, вихованням українського доросту, не в силі і не в стані змінити байдужість значної частини батьків у справі шкільництва» [235, с. 64]. Заклик активізувати діяльність української громади прозвучав на Всеамериканській конференції учителів українських шкіл, що відбулася 5–7 жовтня 2007 р. у м. Еленвіл (штат Нью-Йорк). З'ясувалось, що без всебічного розвитку і виховання молоді як активного члена і провідника української громади, українство не матиме майбутнього [243, с. 24].

З огляду на відновлення державної незалежності та розбудову Української держави, з одного боку, поступово відроджується інтерес до україніки, створюються нові українські школи. З іншого боку, цей процес можна пов'язати зі збільшенням кількості іммігрантів. Серед нещодавно відкритих шкіл третьою за кількістю учнів є українська школа (для 300 учнів) у м. Сакраменто (Каліфорнія). Шкільна рада УККА підтримує постійний зв'язок з 35 українськими школами, що діють у штаті Вашингтон. Серед них у 4 школах упроваджено 12 річне навчання. Відновили діяльність також українські школи у Трентоні, Нью-Джерсі, створено 3 осередки курсів із вивчення українознавства [242, с. 12]. На Всеукраїнській учительській конференції шкільної ради у Клівленді, яка відбулася 21–23 червня 2002 р. в університеті Джан Керрол, також зазначалось, що за останні 2 роки відкрилися 4 нові школи переважно для дітей новоприбулих іммігрантів з України. Загалом в українських школах навчалось 2610 учнів. За останні 5 років була найбільша кількість випускників – 115 осіб, працювало 426 учителів і 32 катехити [238, с. 18]. У 2005–2006 навчальному році до шкільної ради увійшло п'ять нових шкіл – у Лос Анжелесі (Каліфорнія), Банд-Бруці і Трентоні (Нью-Джерсі) і додаткові школи у Мінеаполісі (Мінесота) і Сиракузах (Нью-Йорк). Проте припинили діяти курси в Ютиці (Нью-Йорк) та Кенті (Вашингтон), а «Рідна школа» в Чикаго (Іллінойс) працює за програмою 10 річної школи [236, с. 6].

Злободенні проблеми були порушені на Всеамериканській конференції

для учителів, директорів та педагогічних дорадників українських шкіл, яка відбулась 17–19 червня 2005 р. у Рочестері. Зокрема, наголошувалось на «...недосконалості навчальних програм з усіх навчальних предметів, що були видані ще в 1981 р., а також низькій фінансовій спроможності шкіл. Українські громадські організації, зокрема кредитні спілки і кооперативи, ще недостатньо надають фінансову допомогу Рідним Школам» [244, с. 2].

Колишній директор української школи українознавства в Нью-Йорку П. Дорогожинський щодо забезпечення навчального процесу підручниками зазначив: «...Знаю, як важко виховувати сьогодні молоде покоління, як нелегко любов до України прищепити. Але якщо є підручники, то це набагато легше. У США підручники є» [245, с. 14]. Так, за період діяльності шкільна рада видала понад 70 підручників загальною кількістю 2000 примірників. Деякі з раніше виданих книг вийшли з обігу, багато підручників після попереднього їх виправлення і доповнення видавничою комісією перевидаються та пристосовуються до нових вимог [246, с. 12]. Також не можна залишити поза увагою той факт, що в навчальному процесі учителі українських шкіл використовують різні допоміжні матеріали, отримані з України. Це історичні й географічні атласи, підручники, методичні та ілюстративні матеріали, що дають можливість робити навчання більш ефективним і цікавим [247, с. 3].

Є. Федоренко вказує на тенденцію омолодження вчителів. Нині у школах працює 65 % учителів віком 25–50 років. Більшість з них – це професійні педагоги, які здобули вищу педагогічну освіту, та прибули до Америки впродовж останнього десятиріччя [242, с. 18]. Так, у 2009–2010 рр. навчальний процес забезпечували учителі, які переважно працювали у школах України [237, с. 9]. Це підтверджує О. Воловина, який провів детальний аналіз даних. «Загалом школи українознавства, – як зазначає вчений, – оновлюються за рахунок новоприбулих висококваліфікованих педагогів «четвертої хвилі» емігрантів, які вводять в навчальний процес нові методики викладання. Новоприбулі вчителі у США становлять 50 % від

загальної кількості педагогів у школах українознавства» [248].

Координацію роботи у шкільній системі проводить шкільна рада, яка відповідає за навчально-методичне забезпечення, кваліфікацію кадрового складу, організацію та модернізацію навчального процесу. Зауважимо, що вчителі українських шкіл у США постійно підвищують професійний рівень на вищих учительських курсах. Як зазначає дослідник українського життя в Америці Р. Ільницький, «...Щоб стати вчителем українознавства, не достатньо бути педагогом, а потрібно бути дуже добрим педагогом... Учитель ще мусить мати високу особисту культуру, щоб заімпонувати молоді і повести її з собою на шлях вірності українським традиціям. Молодь, яка виходить з українських шкіл з легковаженням школи і вчителя – правдоподібно понесе за собою почуття меншовартості всього, що українське, до кінця свого життя» [249, с. 39].

Зважаючи на це, у 1985 р. Є. Федоренко та представник УНС І. Флис уклали угоду про те, що «...УНС спонсоруватиме вчительські курси на Союзівці два тижні для кільканадцятьох вчителів та викладачів, які проводитимуть програми з українських предметів для підвищення кваліфікації вчителів Рідної Школи» [250, с. 23]. Відтоді впродовж 28 років учительські курси відбуваються на Союзівці (у 1952 р. УНС придбав помешкання для відпочинку, яке на сьогодні стало одним із символів українського життя у США. Розташована Союзівка поблизу містечка Кергонксон (штат Нью-Йорк) у Кетскільських горах, які нагадують українські Карпати. На її території є Греко-католицька церква Пресвятої Трійці, пам'ятники Т. Шевченкові, І. Мазепі, Л. Українці, Г. Грушці, Й. Сліпому. Усі будинки збудовані в карпатському стилі і мають назви українських міст: Ворохта, Ужгород, Одеса тощо. Щоліта відбуваються зустрічі пластунів, дні «Союзу українок Америки», святкування загальноамериканських і загальноукраїнських свят, весіль. Останні шість років проводиться фестиваль української культури, на який з'їжджаються українці з різних міст США, а також гості з України). В. Журавська, учитель

культури в організації «Рідна школа» в Чикаго зазначила: «Хай буде благословенна ця ідея – вчити систематично вчителів і хай благословенні будуть ті, хто втілюють її, і ті, хто надає таку можливість!» [251].

Варто зауважити, що щороку програмою курсів передбачено лекції з української мови та літератури, культури, історії, географії, а також історії діаспори. Українську літературу викладає Є. Федоренко, хоча у 1996 р. лекції (про шістдесятників) читав В. Яременко з Київського університету, у 1997 р. – П. Кононенко, а в 1999 р. (курс «Нова українська література») – А. Погрібний з Інституту мовознавства Української академії наук. Л. Рудницький читав лекції про релігійні мотиви в українській літературі, зокрема у творчості шістдесятників [250, с. 23]. Українську мову на учительських курсах викладають П. Маляр, Я. Цьовх, І. Гурин, історію України – Ю. Гаєцький, Т. Гунчак, українську культуру – С. Геруляк, О. Павлів, І. Мірчук, Л. Волинець, І. Оменцінська, Л. Кочман та ін. [250, с. 24].

Курси, присвячені історії й культурі Київської Русі, яка заклала основи для становлення української державності, проходили упродовж 21 липня – 4 серпня 2011 р. Навчальний процес забезпечували викладачі Ю. Гаєцький (давня історія), Є. Федоренко (література), І. Мірчук (стародавнє мистецтво, іконопис і архітектура), В. Боднар (середньовічна географія) [252, с. 23]. Після прослуховування лекцій упродовж двох років студенти отримують диплом, який дає їм змогу викладати в системі «Рідної школи». За весь період проведення курсів їх слухачами було понад 400 учителів, 13 з яких стали директорами шкіл [253, с. 6]. Від 1997 р. кредитні спілки оплачували навчання слухачів курсів [254, с. 25].

Питання розвитку освіти є основною темою видання часопису «Рідна школа», започаткованого в 1964 р. у Нью-Йорку. Важливою є роль цього часопису в підвищенні рівня викладання українознавчих дисциплін у навчальних закладах української діаспори, збереженні самоідентичності українців у США, висвітленні історико-педагогічних, націєтворчих, мовних та інших проблем українців, які опинилися поза межами етнічної

батьківщини [255]. Публікації не лише відображають актуальні проблеми, котрі перебувають у центрі уваги освітянської спільноти, але й дають змогу стати професіоналами педагогам-початківцям, підвищити рівень кваліфікації учителям і вихователям, сприяють самоосвіті читачів, виконують роль координатора в навчально-виховному процесі. Аналіз джерельного матеріалу, зокрема, публікацій часопису «Рідна школа» та інших періодичних видань і ювілейних збірників, інформації про проведення учительських курсів дає змогу виокремити педагогів-дослідників, які вивчали проблеми організації та науково-методичного забезпечення шкільної освіти. Серед їх числа Е. Жарський, В. Калина, Р. Дразньовський, Є. Федоренко, А. Вовк, Ю. Гаєцький, І. Гурин, П. Ісаїв, К. Кисілевський, Ю. Любинецький, П. Маляр, В. Мацьків, В. Модрич-Верган, І. Пеленська, М. Семчишин, І. Сточанський та інші.

Конкретні імена є у громадських організацій та членів громади, які проводять організаційну роботу з розвитку українського шкільництва, оскільки вони є тим середовищем, яке сприяє збереженню національної ідентичності. Варто зауважити, що фінансовою базою шкільної ради є сталий відсоток річних прибутків УККА і тимчасові фонди [256]. Так, подружжя Гнатюків, яке наприкінці 1949 р. прибуло до Філадельфії, стало одними «...з фундаторів першої української школи, турбуючись про те, щоб наймолодші іммігранти долучалися до рідного слова в англomовному середовищі» [257, с. 31]. Українська школа ім. Т. Шевченка в м. Пармі (штат Огайо) також постійно отримує фінансову підтримку від членів громади. У 2007–2008 навчальному році спонсорами школи були: С. Фединяк – 600 дол., М. і Т. Доброноси та Є. і Х. Раковські – по 250 дол., Р. і Р. Козії – 200 дол., В. і Н. Самойленки – 150 дол., а також багато інших осіб, які надали допомогу на загальну суму 6035 дол. [258]. В українській школі ім. Л. Українки, яка діє при українсько-американському культурному центрі у Нью-Джерсі, створено фонд ім. В. Тершаківця (на вшанування його пам'яті як учителя цієї школи) з метою надання підтримки обдарованим дітям та їх

залучення до вивчення історії України [259].

Незважаючи на різнопланові завдання, які виконує школа, одним із основних залишається виховання молодого покоління. Визначаючи важливу функцію освітніх закладів у збереженні та розвитку української спільноти за кордоном, М. Семчишин зазначив: «...Українська школа у діаспорі має дати українській молоді не тільки певний обсяг знань, школа має виховати її і вчинити повноцінним членом національної спільноти, ... та ... здібною діяти в інтересах української спільноти» [260, с. 244].

Зауважимо, що учні організації «Рідна школа», здобуваючи ґрунтовні знання з предметів українознавчого циклу, також ознайомлюються з національними звичаями і обрядами, відзначають найбільш поширені в Україні свята. Традиційним стало свято шкільної ялинки, яке щорічно організовують в українських школах. Так, 7 грудня 1996 р. відбулася імпреза для членів організації «Рідна школа» із Нью-Йорка. Свято відкрила директор школи О. Кекіш доповіддю «Різдвяні традиції». У ході зустрічі «Дитячий вертеп» виконував колядки та відбулося театралізоване дійство, присвячене Різдву Христовому. Вчителька зі Львова М. Касіян зазначила, що «...приємно вражена тим, що діти гарно розмовляють рідною українською мовою, чудово декламують, співають колядки та щедрівки» [261, с. 23]. 29 січня 2000 р. новорічний концерт провели учні організації «Рідна школа» у Пармі. Зауважимо, що учасниками вертепу були діти новоприбулих емігрантів з України. Різдвяні колядки та віншування репрезентував кожен клас. Учасників і гостей частували кутею та іншими різдвяними стравами [262, с. 24]. Учні школи св. Йосафата, що у Пармі, створили мистецький гурток «Будівничий клуб» і провели 16 грудня 2004 р. Різдвяну зустріч з мешканцями шевченкового дому. У ході імпрези учні декламували вірші про Різдво, а також колядували [263, с. 2].

Важливим моментом виховної роботи українських шкіл у США є також щорічне вшанування пам'яті борців за волю України, видатних діячів української культури. Члени організації «Рідна школа» із Гартфорда

відзначали 82-у річницю бою під Крутами. 29 січня 2000 р. у парафіяльній церкві відбулася панахида пам'яті героїв Крут. Відзначення річниці розпочато короткою історичною довідкою про події 29 січня 1918 р. Під супровід пісні «Ой, у лузі червона калина» учні поклали калиновий вінок до підніжжя символічної Аскольдової могили з березовим хрестом на ній та з білим покривалом, на якому було зображено 300 хрестів на пам'ять про юнаків, які загинули на станції Крути. Важливим моментом програми було запалювання і передавання з рук в руки естафетного вогню [50, с. 72].

Дня 26 жовтня 2003 р. українська громада Клівленда відзначала 61-у річницю створення УПА і 44 роковини вбивства С. Бандери. Участь у цьому заході взяли учні 5 та 9 класів української школи. О. Рабосюк і Н. Сироїжка розпочали дійство декламуванням вірша «За волю України». Хвилиною мовчання учасники заходу віддали шану пам'яті загиблим воїнам УПА і С. Бандері у супроводі пісні «Чуєш, брате мій», а на завершення пролунав Державний гімн України [264, с. 2].

Як наголосила В. Каплун, «...майбутнє нашої держави – це діти. Наша мета – їх навчити і виховати, щоб кожний з них зрозумів, що дійсно «нам пора для України жити», бо ми – її нащадки. Але жити так жертвовно, як це розумів І. Франко». Ці слова стали гаслом літературно-музичного вернісажу «Нам пора для України жити» на вшанування пам'яті І. Франка, який проводили в українській школі ім. Лесі Українки (Випані, Нью-Джерсі) [265, с. 29].

Із шкіл українознавства вийшли високоосвічені американські громадяни українського походження, які заступають високі професійні посади в українській громаді і американському світі [266, с. 77]. Зокрема, програмний директор українського відділу «Голос Америки» А. Кармазин, керівник капели бандуристів ім. Т. Шевченка у США О. Махлай, театральний митець в Україні І. Цішкевич, викладач мистецтва в Україні Л. Боднар-Балагутрак, власник адвокатської фірми в Києві М. Сілецький, а також брати Дейчаківські (Микола – працював у Києві при фонді ім. Сороса, Орест – відслідковує українські інтереси в Гельсінській комісії Конгресу США, Юрій

– кардіолог клініки поблизу Вашингтона) та ін. [267, с. 1–2].

В. Семілетко зазначає, що зі зміною історичних реалій освітня місія українських шкіл у США пройшла шлях еволюції від просвітництва через навчання письму в перших школах на початку ХХ ст. до збереження етнічної ідентичності засобами мови, культивування окремих елементів культури, дотримання обрядовості в сучасних умовах. При цьому духовна місія – через українські школи і церкви виховати молодше покоління в дусі любові до України та її народу – лишилася незмінною [268, с. 342].

Роль Церкви в житті української діаспори в США важко переоцінити, оскільки це пов'язано принаймні із декількома чинниками: релігійністю українського народу; соціальним змістом діяльності Церкви, що окреслюється в умовах замешкання українців за межами рідної території; історією української еміграції, яка є складовою Української церкви, що «...За Христовим покликанням, з'являлася ... на дорогах, щоб напоїти спраглих Словом Божим» [269, с. 5]. Свого часу греко-католицький єпископ Костянтин Богачевський наголошував: «...без віри нема культури, а без культури народ не є народом!» [270, с. 76]. Варто зазначити, що у діаспорних громадах Церква ніколи не була «суто релігійною установою», вона слугувала і залишається центром організації суспільного життя, освіти, виховання дітей та молоді, культури та самозбереження, допомоги і благодійності.

Серед перших емігрантів – значна кількість греко-католиків. Саме тому однією з перших на Північноамериканському континенті постала УКЦ – офіційна назва українців-католиків на поселеннях, яка водночас і до сьогодні залишається найбільшою та авторитетною серед автономних церков. На думку С. Кияка, «...УКЦ завжди ішла за своїми дітьми на чужину в особах священників і єпископів, поділяючи долю і недолю своїх духовних дітей, пов'язуючи з Батьківщиною, даючи їм духовне підкріплення, відіграючи роль духовної берегині українських душ» [271, с. 288–289]. Свої священники вважалися найпершими провідниками [272, с. 9]. Початок УКЦ в США заклав І. Волянський, який організував братство св. Миколая (18 січня

1885 р.) та скликав збори, щоб обговорити потребу в побудові власної церкви і придбанні потрібних на це грошей [49, с. 48].

Зазначимо, що 26 березня 1907 р. папа Пій X призначив, хоча й без єпархіальної влади, першого греко-католицького єпископа для греко-католиків у США Сотера Ортинського, вікарієм римо-католицького єпарха. 12 травня 1907 р. у соборі св. Юра у Львові митрополит Андрей Шептицький і єпископи Костянтин Чехович, Григорій Хомишин хіротонізували ієромонаха Сотера Ортинського [273, с. 9]. У першому єпископському посланні владика Сотер Ортинський сформулював основну візію ролі Церкви у житті заокеанських українців: «Бажаю слави Церкви Руської, а невідлучно з тим бажаю продвигнення нашого народу в напрямі просвітленім і економічнім, щоб бодай американська Русь скинула пута застою і ретроградності, та віддихала легше в життю всесвітнім» [274, с. 64].

Після смерті єпископа непорозуміння між духовенством з галицьких і закарпатських єпархій, що розпочалися з перших років імміграції, завершилися остаточним поділом греко-католиків США у 1924 році на дві окремі юрисдикційні одиниці: перша – Філадельфійська (для вихідців з Галичини) і друга – Пітсбургська (для закарпатців). Єпископом першої став Костянтин Богачевський, другої – Василь Такач. Варто зазначити, що взаємовідносини між ними позначилися перманентним протистоянням і постійним напруженням. Внаслідок цього в перші роки керівництва обох єпископів від УГКЦ відокремилось близько 15 % вірних, які утворили УПЦ в США. Проте, у 1958 р. злиттям Філадельфійської і створеної за два роки до того Стенфордської єпархії засновано Філадельфійську митрополію, від якої згодом відокремилась Чиказька єпархія. У повоєнні роки виникла друга греко-католицька митрополія у США – Пітсбургська, до складу якої пізніше увійшла створена папою Іоаном Павлом II Пармська єпархія [275, с. 28].

На сьогодні УКЦ у США складається з митрополичої архієпархії та трьох єпархій. Усі вони безпосередньо підпорядковані Римському престолу, однак єпископи, що їх очолюють, а це митрополит Філадельфійський Стефан

Сорока, єпарх Чиказький Річард Семінак, єпарх Стенфордський Павло Хомницький та єпарх Пармський Роберт Москаль, належать до Синоду єпископів УГКЦ [276]. На ниві священства трудиться «...близько двохсот священників і близько двохсот тисяч людей... Є набагато більше українців, але, деякі – як зазначив у розмові з кореспондентом Радіо «Воскресіння» Стефан Сорока приходять до нашої церкви більше на свята» [277].

Значне місце серед релігійних формувань українців-емігрантів у США відіграє і УПЦ – одна з перших церковних організацій православних українців поза межами України. УАПЦ США була організована як невід’ємна частина УАПЦ, що відродилась в Україні у 1920-х р. [174, арк. 1]. Серед політичних емігрантів, які залишили Україну, був єпископ Іоанн Теодорович, що першим очолив Церкву, яка поступово збільшувалася і за рахунок колишніх греко-католиків, що відійшли від Московського Патріархату, і наступних хвиль переселенців. Як і УАПЦ, УАПЦ США завжди була автокефальною. Про це вказано на початку конституції, що визначає її «...автокефальною» (незалежною) у всіх питаннях свого існування та уряду, і її права рівні з правами інших автокефальних церков» [174, арк. 1]. У 1936 р. собор УАПЦ США повторив минулі рішення, що УАПЦ, відроджена у 1920-х р. в Україні, була, є та залишиться автокефальною [174, арк. 2]. У цьому статусі вона проіснувала до 1990-х р., а після невдалої спроби об’єднання із УПЦ КП в незалежній Україні, пішла на зближення з Константинопольським Патріархатом на певних умовах [175, арк. 3].

Також частина українських православних парафій у США, протестуючи проти передачі їх під юрисдикцію іншого патріархату від Київського, заявили, що вони залишаються вірними Києву, і від північних штатів Іллінойс і Огайо до південного штату Флорида залишилися у підпорядкуванні Київського Патріархату. Також у травні 2002 р. у Свято-Микільській церкві відбулося постриження протопресвітера Степана Біляка в ієромонахи, яке здійснили під час Божественної літургії три архієреї: Патріарх Філарет, єпископи Олександр (Биковець) і Димитрій (Рудюк), а

отже, наречення і рукоположення його на єпископа-вікарія Київського Патріархату в США й Канаді з титулом «єпископ Бориспільський, керуючий парафіями Київського патріархату в Сполучених Штатах Америки» [171, арк. 1]. 10 листопада 2006 р. владика Степан Біляк, архієпископ Бориспільський, вікарій Київської єпархії, керуючий парафіями УПЦ КП у США, що досі управляв ними з м. Купер-Сіті (Флорида), упокоївся. Водночас у складі юрисдикції є архієпископ Уманський та Детройтський Олександр Биковець у Детройті (Мічиган) та єпископ Макарій у Гюстоні (Техас), які продовжують працювати на благо церкви та українських діаспорян.

Церкву, яка увійшла 1995 р. належить до Константинопольського Патріархату і складається з трьох єпархій, очолює владика Константин Баган, митрополит Іринопольський, предстоятель УПЦ у США (і УАПЦ у діаспорі). Йому ж підлягає Центральна єпархія з осідком у Пармі (центральні та південно-східні штати), хоча сам владика мешкає у Пітсбурзі (Пенсильванія). Східна єпархія з осідком у Нью-Йорку охоплює територію північних приатлантичних штатів країни. Єпархію очолює владика Антоній (Щерба), титулярний архієпископ Єрапольський і глава консисторії, керівного органу УПЦ у США, розташованого у центрі українського православ'я в Саут-Бавнд-Брук (Нью-Джерсі). Там знаходиться семінарія св. Софії. Західну єпархію з осідком у Чикаго очолює владика Даниїл (Зелінський). Під його опікою перебувають громади усіх інших штатів на захід від Огайо та Міссісіпі [278].

Окресливши організаційні засади побудови двох важливих конфесій серед українців США, варто звернути увагу на їх функції та значення для української спільноти. На думку сучасного дослідника Н. Кочан, «...важко перебільшити значення інтеграційної функції українських церков у діаспорі. Вони стали не тільки ланкою, що єднала українців з батьківщиною, їхня діяльність сприяла консолідації української національної меншини в країнах поселення, гальмувала процес асиміляції» [279, с. 63].

Так, теперішній єпископ Стенфордський владика Павло Хомницький,

який очолює єпархію з січня 2006 р., зберігає та примножує духовні надбання українського народу, консолідуючи українську спільноту. У жовтні 2006 р. на базі Стенфордського єпархіального релігійного і культурного центру УГКЦ відбувся круглий стіл: «Нова хвиля. Завдання. Проблеми. Перспективи розвитку» за участю представників нової хвилі еміграції, а також громадських, релігійних діячів діаспори. У дискусії взяло участь понад 50 представників, які ухвалили спільне рішення про «...необхідність згуртування нової хвилі еміграції до зорганізованого життя задля продовження справ, започаткованих попередніми хвилями еміграції, збереження себе і своєї ідентичності у чужому світі та налагодження ділової співпраці з українськими урядовими структурами» [280, с. 33].

У вересні 2008 р. громадська організація «Нова українська хвиля» провела у Стенфордській греко-католицької семінарії міжнародну американсько-канадську науково-практичну конференцію «Українська діаспора – джерело утвердження позитивного образу України у світі». Відбувся круглий стіл, тему якого визначив у виступі єпископ Стенфордський Павло Хомницький «Церква як центр згуртування українців за кордоном». Дискусія на цю тему була дуже жвавою. Окрім місійного значення Церкви, на якому наголошував Павло Хомницький, учасники конференції доволі гостро поставили питання про збереження її національної сутності та ролі духовних провідників у згуртуванні українців за кордоном, зокрема новоприбулих [281, с. 20]. Соціально-політичну функцію Церква реалізує через розробку та вдосконалення своєї соціальної доктрини з урахуванням умов життя у країні перебування; висвітлення доктрини в інформаційних виступах і зверненнях до народу; в проповідях священнослужителів, які коментують події, що відбуваються в світі, з позицій Церкви тощо [282, с. 1].

Яскравим прикладом соціально-політичної ролі Церкви, формування світогляду молодих українців стала діяльність отця Степана (Біляка), який очолив УПЦ КП у США. Він є відомим священнослужителем, якому «...за

довголітню усердну душпастирську працю на ниві святої Української православної церкви, увінчану збудуванням Церкви святого Миколая в Купер Ситі, Флорида, США...» Патріарх Мстислав надав право на ношення Другого Наперсного Хреста [170, арк. 1]. Степан Біляк також брав участь як проповідник у християнських передачах на радіо «Голос Америки» за часів атеїзму в радянській Україні [172, арк. 1–45]. Крім душпастирської справи, Степан Біляк завжди вболівав за долю українського народу та виступав з доповідями, присвяченими історичним подіям, відомим українським діячам. Найбільшу популярність мали такі проповіді: до V-ої річниці Чорнобильської катастрофи [173, арк. 46], про національно-визвольні змагання на теренах Західної України «Листопадовий зрив» [173, арк. 47–49], слово перед панахидою за Головою Директорії та Головним Отаманом Війська і Президентом Української Народної Республіки С. Петлюрою [173, арк. 50] та багато інших.

Особливим здобутком УПЦ у США є її центр у місті Саут-Бавнд-Брук (штат Нью-Джерсі). Були засновані теологічна семінарія, культурний центр, архів, бібліотека та музей, закладено кладовище, архітектурною домінантою якого є меморіальний храм св. Андрія Первозванного. Упродовж багатьох років у церкві моляться за спокій душ жертв Голодомору. Варто зазначити, що це перший храм у світі, збудований в пам'ять жертв Голодомору та інших репресій у СРСР. Під церквою розміщений мавзолей, в якому спочиває Патріарх Київський і всієї Руси-України Мстислав (С. І. Скрипник). У червні 1971 р. на українському цвинтарі у Саут-Бавнд-Брук посвячено хрест – пам'ятник борцям за волю й державність України. 30 серпня 1983 р. на території кладовища встановлено пам'ятник митрополитові Василеві Липківському. Саут-Бавнд-Брук став потужним центром православ'я, отримавши назву українського Єрусалиму в діаспорі, а засоби масової інформації назвали його «українським пантеоном».

Так, від початку існування Церкви в еміграції, що є важливим для української громади, збереження її ідентичності, створюються спеціальні

навчальні заклади (колегії, семінарії, академії, університет), які забезпечують не тільки релігійний, а й національно-культурний розвиток українства. «Щоб наша Церква, ..., вдержалася, треба їй – як наголошував єпископ Костянтин Богачевський, започатковуючи у Стенфорді Український коледж, – провідної інтелігентної верстви, котра любила б цю Церкву та дорожила б усім, що українське. Треба виховати свою власну, свідому американсько-українську інтелігенцію, в першій мірі своє, свідоме, українське духовенство» [283, с. 3]. За час свого існування Стенфордська семінарія св. Василя Великого підготувала для Української Церкви понад 200 священників, 6 єпископів, серед яких колишній Глава УГКЦ Любомир Гузар.

Стенфордську семінарію св. Василя Великого закінчив також владика Василь Лостен, який став пізніше третім Стенфордським єпископом. За значний внесок у збереження та розвиток української культури Василь Лостен у 2001 р. рекомендований до нагородження грамотою Президента України [142, арк. 52], а в 2007 р. відзначений Орденом «За заслуги» III ступеня [284]. На початку 1990 р., коли утворилась незалежна Українська держава, студентами семінарії стали понад 70 українських юнаків.

Доброчинність є характерною рисою приватного життя і українців-емігрантів, і Церкви загалом. УГКЦ у США утримує суботні та недільні школи для дітей і юнацтва, опікується численними організаціями для молоді та дорослих, співпрацює з багатьма громадськими організаціями.

Як і УКЦ, УПЦ у США «...ніколи не була просто церквою, але більше центром збереження та просування світської української культури та національної ідентичності» [174, арк. 1]. Свідченням цього є український музей етнографії і бібліотека у Стенфорді, які заінкорпоровані у штаті Коннектикут як окремі культурні установи, але вони є невід'ємною частиною Стенфордської єпархії УКЦ. Книжковий фонд бібліотеки у Стенфорді на сьогодні налічує понад 70 тис. примірників українських книг та періодичних видань, які внесені до світового каталогу. Україномовні еміграційні видання та нові надходження книг і періодики з України постійно його поповнюють.

У бібліотеці у Стенфорді також зберігаються цінний архівний матеріал, класифікований тематично, а також впорядковуються особисті архіви визначних українців діаспори – єпископів Сотера Ортинського, Костянтина Богачевського, Амвросія Сенишина, Василя Лостена. Нині впорядковано архіви Я. Падоха, Ю. Старосольського, У. Старосольської, М. Угриня-Безгрішного, М. Чубатого, Комітету допомоги скитальцям – діячам української культури, Українського католицького допомогового комітету та ін. [285, с. 9, 13].

Для з'ясування ролі церковних громад у житті українців США слід вивчити діяльність релігійно-культурного осередку ім. св. Андрія у Норт-Порті (Флорида). Заснований понад 30 років тому групою українців з США й Канади під керівництвом В. і П. Різників та сенатора П. Юзика з Канади, він став твердинею українства на Північноамериканському континенті. П. Юзик згодом зазначатиме: «...Ці люди були свідомі, що вони не в силі збудувати католицьку і православну церкви, а тому вирішили створити одну соборну громаду і одну екуменічну церкву на основі християнського братерства й єдності українського народу» [286, с. 5].

Значну роль у релігійному житті українців у США відіграють протестантські церкви. Найчисленнішими є дві федерації: Всеукраїнське євангельсько-баптистське братство і Українське євангельське об'єднання в Північній Америці. Значну кількість послідовників має також П'ятдесятницьке братство Америки.

Протестантизм здійснює певний духовно-інтелектуальний вплив на українську діаспору, що базується на підвищеному інтересі до внутрішнього, особистого життя людини, її релігійності, врахуванні національної самобутності. Один з принципів протестантизму – суворе дотримання моральних норм кожною людиною. З огляду на це протестантські об'єднання систематично поповнюють свої ряди представниками нетрадиційних церков, беруть участь у діяльності багатьох культурних і громадсько-політичних організацій, їх керівних органів.

Отже, північноамериканська українська діаспора займає значне місце у суспільному житті країни поселення, у неї є наявні можливості для самореалізації і репрезентації українства як повноцінної спільноти у світі. Аналіз діяльності українських церков, шкіл українознавства у США свідчить про те, що вони є важливою складовою багатогранного життя діаспори, специфічним компонентом соціальної структури суспільства.

Володіючи ресурсами, зберігаючи національну ідентичність, діаспора спроможна сприяти поширенню інформації про нашу державу та українство. Окрім цього, релігія впливає на розвиток і збереження цінностей культури, нагромадження і трансформацію культурного досвіду, на формування й розвиток естетичних цінностей, на традиційні норми поведінки віруючих. Створювані духовні цінності збагачують загальнолюдську культуру, посилюючи українську самобутність. При цьому духовна місія – через українські школи і церкви виховати молодше покоління в дусі любові до України та її народу – лишилася незмінною, що уможливорює співпрацю з історичною Батьківщиною.

2.3. Інформаційний простір українців США

Важливим чинником збереження української ідентичності залишається преса, що виконує роль інформаційного та організуючого органу громадської думки етнічних українців, прагнучи допомогти їм швидше пристосуватися до навколишнього світу чужомовної країни, до зовсім інших звичаїв, традицій. Варто відзначити, що сьогоденне діаспорне середовище відчуває вплив всіх інновацій американського суспільства, що дає можливість їх ретрансляції на матірну Україну при умові наявності вибудованих зв'язків із родиною чи друзями в Україні. З іншого боку, наявність усталених зв'язків є одним із каналів збереження української

ідентичності, що слугуватиме підтримці українського національного обличчя в середовищі американської спільноти.

Практика існування національного інформаційного світу в інокультурному середовищі забезпечить «зникання» громадян, які ідентифікують себе українцями, адже інформація та комунікація мають надзвичайно важливе значення в житті народу та суспільства. Важливість існування власного інформаційного простору підтверджується тезою, що сучасне суспільство є суспільством загальної комунікації [287, с. 7], яка відбувається в основному за допомогою штучно створених засобів комунікації. Комунікація вторглася в світ людських відносин через пресу, радіо та телебачення, а також Інтернет.

Українська преса бере свій початок від середини 80-х рр. XIX ст. [288, с. 150]. Отже, особливістю сучасного інформаційного простору є його тісний зв'язок із минулою епохою, як і тісний тандем у царині українознавчої діяльності емігрантів третьої та четвертої хвилі. Ще однією із особливостей української діаспорної преси є тісний зв'язок із читачем, причому не тільки духовний, а й матеріальний. Українська преса ніколи не мала великих меценатів і підтримувалася, зазвичай, самими читачами і етнічною громадою. Це певною мірою вплинуло на характер більшості періодичних видань і водночас позначилося на тривалості існування багатьох з них.

Цікаво, що динаміка кількості україномовних видань має чітко виражену позитивну тенденцію. Зокрема, з часу виходу в світ першого українського видання «Америка» (1886) і до Першої світової війни в США видавалося більш як тридцять часописів українською мовою. Одразу після закінченні Другої світової війни у США друкувалося лише 29 українських газет і журналів; у 1958 р. їх було вже близько 80; у 1963 р. – майже 300, а наприкінці 80-х рр. існувало понад сто [289, с. 30].

Аналіз наявної української преси в США дозволяє провести видову класифікацію. За тематикою студій, досліджуваних проблем можна виокремити наукові та суспільно-політичні, релігійні видання. За цільовою

аудиторією – жіночу, молодіжну та дитячу. Найпопулярнішими серед них є: «Свобода», «Народна воля», «Національна трибуна», «Вісті УЗО» (від 2007 р. «Український Клівленд»), «Америка», «Шлях», «Час і події», «Українські вісті», «The Ukrainian Weekly», «Our life» та інші [150, арк. 87].

Першою українською газетою, яка друкувалася в США лише українською мовою, була газета «Америка». Вона почала виходити 15 серпня 1886 р. за ініціативою І. Волянського, першого українського католицького священика у США, а посприям йому в цьому іммігрант з Литви К. Райс, власник «банківського офісу» в Шенандоа [290, с. 36]. Зі спогадів о. Волянського «... газета спочатку друкувалась на 4-х сторінках, але пізніше почала виходити на 6-ти» [291, с. 3–4]. Через різні обставини, газета проіснувала до 22 лютого 1890 р., але попри це, «...вона відіграла важливу роль у формуванні та еволюції української етнічної громади» [292, с. 106].

Безперечне лідерство серед українських газет на американському континенті, яка безперервно виходить і до наших днів, займає «Свобода», яку почав видавати священик Г. Грушка ще від 15 вересня 1893 р. Перші числа газети мали чотири сторінки і виходили один раз на два тижні накладом 2200 примірників [293, с. 35]. Політичний напрям цього часопису в цілому був радикально-національним. Газета мала значний вплив і на розвиток української преси в Америці, і на збереження національно-культурної ідентичності переселенців. Відзначимо, що її розквіт припадає на 70-ті рр. ХХ ст., коли вона виходила щоденно накладом у 17 тис. примірників. Від липня 1998 р. започатковано перехід газети зі щоденника на щотижневик, згідно з ухвалою 34 Конвенції УНС [294, с. 1]. Сьогодні тираж газети складає 8 тисяч примірників, але вона і надалі залишається ідеологічним лідером української громади [295]. На своїх шпальтах висвітлює міжнародні та американські події, а також інформує читачів про життя української діаспори та події в Україні. За понад століття існування «Свободи» змінилося 15 головних редакторів: о. Г. Грушка (1893–1895); о. Н. Дмитрів (1895–1897); о. С. Макар (1897–1900); о. І. Адран (1900–1907); А. Цурковський (1907–

1910); О. Стеткевич (1910–1919); В. Лотоцький (1919–1926); О. Рев'юк (1926–1933); Л. Мишуга (1933–1955); А. Драган (1955–1979); В. Тершаковець (1979–1980); З. Снилик (1980–1998); Р. Галешко (1998–2000); І. Ярославич (2000–2007); Р. Гадзевич (2007) [296]. Як бачимо, за весь цей час на місце священників-подвижників, перших редакторів «Свободи», приходили світські особи, інколи різних світоглядів, а інформаційне наповнення часопису, яке спочатку відповідало винятково повсякденним потребам іммігрантів, змінилося на високоякісне, що відповідає сучасному часу та сучасній освіченій читацькій аудиторії. Не змінилася за весь цей час лишень основна мета «Свободи» — всебічне служіння інтересам українства. У 1908 р. газету викупив УНС і опікується нею і до сьогодні.

Важливо відзначити, що з часу утворення УНС в 1894 р. його основною метою визначено: «Дай світло, а нарід уже сам знайде свій шлях». Тим «світлом» серед іншого мали стати видавництва українською і англійською мовою про Україну [297, с. 10]. З цією ж метою в 1903 р., розпочинається видавництво «Альманаху УНС», щорічного збірника статей, які відображають важливі віхи української історії та літератури [298]. Впродовж усієї історії існування цих книжкових збірок-річників, їх значення для української громади, безперечно, значне. Адже, як зазначає М. Дупляк: «Це ж бо наш Народний Союз у міру своїх спроможностей і можливостей своїми публікаціями виконував маленьку частину тих обов'язків, що їх повинна виконувати дбайлива вільна держава супроти своїх громадян і супроти своєї діаспори» [299, с. 29].

У 2010 р. вийшов ювілейний сотий випуск річника «Альманах УНС 2010». Не можна залишити поза увагою той факт, що третина збірника присвячена українській мові та її винятковому значенню у житті нашого народу, його національному самоутвердженні. У розділі «Мова – душа народу» знаходимо важливі та інформативні статті, розраховані на масового читача. Окрім розділу про мову, до книжки увійшли інші цікаві матеріали, поділені на такі розділи, як: «Незабутні сторінки історії», «Політика: від

фактів до висновків», «Ювілеї (світлі і сумні)», «Сторінки майбутніх книжок», «Мандрівками по рідній землі» [300, с. 270–272].

Від 1 грудня 1927 р. почав виходити англomовний кварталник «The Ukrainian Juvenile Magazine» («Український молодіжний журнал»). Мета цього видання полягала в ознайомленні читачів з українською історією, українськими письменниками, музикантами, народними піснями, а також він надавав відомості про організаційне життя молоді в різних регіонах США [292, с. 117]. Варто зауважити, що «The Ukrainian Juvenile Magazine» проіснував до липня 1933 р., а від 6 жовтня того ж року його змінив «The Ukrainian Weekly» («Український тижневик») [301]. Впродовж тривалого періоду, коли Україна не мала власної державності, цей часопис надавав американським українцям та суспільству (оскільки виходить англійською мовою) правдиву інформацію про Україну та події, які тут відбувалися.

Сьогодні щотижневик «The Ukrainian Weekly» продовжує інформувати читачів про події в Україні, а також знайомить з життям української діаспори у США. Зокрема, подається інформація про проведення різноманітних ювілейних вечорів українськими організаціями і товариствами в США, а також відстежується інформація про культурні та спортивні події та багато іншої цікавої інформації. Головним редактором видання є Р. Гадзевич.

У 1910 р. у Скрантоні (штат Пенсильванія) вийшов перший номер газети «Народна воля». Газета швидко набрала популярності і стала виходити тричі на тиждень. Це був орган Українського робітничого союзу. У 1915 – 1922 рр. газета також видавала додаток «Товариш іммігранта» [302]. У наші дні «Народна воля» має наклад у 3 тис. примірників, видає календар «Альманах Українського Братського Союзу». Варто зауважити, що газета оперативно відгукується на події в житті не тільки українців у діаспорі, а й залучає їх до різноманітних акцій в Україні [302]. Також на сторінках тижневика друкуються поетичні твори, зокрема Г. Черинь [176, арк. 27].

Асоціація українців Америки видає щомісячник «Наш голос» [107, с. 169]. Видання виходить від 1968 р. за рахунок передплатників і

жертводавців на пресовий фонд. На своїх сторінках часопис приділяв багато уваги новинам з життя української діаспори, а також інформував своїх читачів про події в Україні. Так, наприклад, значна увага приділялася указу Президента Л. Кучми про встановлення мита на гуманітарну допомогу, яка надходить до України з інших країн, зокрема і зі США [303, с. 24–26]. На сьогоднішній день нова редакція часопису вирішила перетворити його лише на культурологічне видання [304, с. 5]. Головним редактором є В. Козак.

У травні 1996 р. в Чикаго з ініціативи журналіста А. Гороховського, заслуженого працівника культури України, вийшов перший номер газети «Час і події». Варто відзначити, що на той час, це видання було єдиною незалежною газетою у місті. У лютому 2004 р. із двотижневика стає щотижневиком і доносить інформацію про світ та Україну, висвітлює події у чиказькій громаді та досліджує архівні матеріали з історії української діаспори в Америці. Газета включає такі рубрики: новини; українське Чикаго; у фокусі – Америка; політика; інтерв'ю; наша історія; наука; спорт; здоров'я; чоловіча сторінка; берегиня; подорожі; пам'ять; організації, установи, товариства; діаспора; поради фахівця; авто світ; гороскоп та ін. За активну роботу та об'єктивність при висвітленні різноманітних подій, газета нагороджена орденом Святого рівноапостольного князя Володимира III ступеня [107, с. 174]. Шеф-редактором видання є В. Рибаченко, а редактором С. Іванишин-Угрин.

У травні 2004 р. засновано «Молодіжне Перехрестя», газету для молоді. Це видання розважального характеру тим не менше «...взяло на себе серйозний обов'язок щирого порадирика по життю, мудрого психолога, фінансового консультанта та мортгеч-агента для усіх, хто потребує відповідей на прості і складні, зовсім дитячі і вже абсолютно дорослі запитання» [305]. Видання має такі рубрики: студентська палітра; освіта; комп'ютерна сторінка; дискусії з ровесниками; відверта розмова; сторінка для хлопців; краса і мода; молодим батькам; життя визначних людей; цей день в історії; поради фахівців; життя за правилами та ін. Головним

редактором газети є М. Олійник.

У травні 2007 р. почало виходити незалежне українсько-американське видання «Український Клівленд», яке безкоштовно поширюється на громаду Клівленду та поза її межами. Газета виходить з періодичністю раз на місяць та повідомляє на своїх шпальтах про місцеві, крайові й міжнародні новини та події, що цікавлять членів громади, друкує пізнавальні та розважальні матеріали, які висвітлюють рубрики: головні новини, політика, економіка, бізнес, історія, наука, література, мистецтво, релігія, родина, молодь, спорт, дозвілля, мандрівки. Наклад газети 2 тис. примірників [306]. Редактором видання є В. Боднар.

Глибока релігійність американських українців викликала потребу існування відповідної преси, при цьому в середовищі українців США спостерігається толерантність до представників різних конфесій, що є помітним в інформаційному просторі. Цей напрям інформаційного простору презентує українська католицька газета «Америка», яку видає Союз українців-католиків «Провидіння», а наклад на сьогоднішній день складає приблизно 5 тис. примірників. Вона залишається впливовою в середовищі українських католиків Америки ще й через те, що має розділ для англомовного читача [307]. УКЦ спонсорує також видання газет «Нова Зоря» (Чикаго), «Шлях» (Філадельфія) та «Сівач» (Стемфорд, штат Кентуккі) [49, с. 71]. Варто відзначити, що українські католицькі та православні ієрархи Північної Америки розпочали від 2001 р. обговорювати низку питань, які могли б об'єднати ці дві гілки та слугувати прикладом для аналогічних процесів в Україні [308, с. 159]. У руслі цієї тенденції управа патріархального світового об'єднання та крайова управа Українського патріархального товариства видає в Нью-Йорку журнал «Патріархат за єдність церкви й народу». На своїх сторінках друкуються матеріали на теми богослов'я, духовності, історії та сучасності, культури і мистецтва, документи церкви [309].

Присутність яскраво вираженого жіночого начала в українській ментальності проявляється і в практиці діяльності діаспори у США. Зокрема,

СУА видає свій власний часопис – двомовний журнал «Наше життя» («Our life»), який виходить щомісяця безперервно від 1944 р. У журналі висвітлюється багатогранна діяльність усіх підрозділів СУА: головної управи, округ та окремих відділів. Матеріали підбираються за проблемно-хронологічним принципом і не ділять журнал на україномовну і англійськомовну частини. Індикаторами життєдіяльності українства діаспори в царині національної культури стали періодичні презентації відповідного доробку. На обкладинці подаються мистецькі твори сучасних мисткинь українського походження, які мешкають у США. Журнал знайомить читачів з видатними жінками-українками в рубриці «Жіночі портрети української історії», висвітлює знакові дати історії України, друкує цікаві мистецькі твори, рецензії на нові книжки, інтерв'ю, поезії, гумор, подає новини з життя української діаспори, а також знайомить читачів з організованим рухом українського жіноцтва в Україні та в цілому світі. Приділяється увага кожній еміграційній хвилі в рубриці «Наша сучасниця». Незмінною є дитяча сторінка для малят [310].

Значну інформаційно-видавничу роботу проводить СФУЖО, яка видає щоквартальник «Українка в світі» та англійськомовний журнал «Ukrainian Woman in the World» [137, арк.70].

Безперечно, збереженню національної пам'яті, почуття національної гідності слугують національно-патріотичні видання. Так, від 1961 р. на теренах Американського континенту виходить часопис «Вісті Комбатанта», у створенні якого об'єднали свої зусилля бійці старшої генерації (Січові Стрільці, вояки УГА та ін.) і молодшої на той час, дивізійники, як ми називаємо бійців дивізії «Галичина». Оскільки журнал виходив не значним накладом, та й потрапити на терени України він не міг через «залізну завісу» – читач у нього був тільки «свій», тобто люди, які пройшли через ці всі бої, написали спогади про це, їх же ж і читали. Часопис виходить і сьогодні. Але з'явилася можливість вдихнути в нього нове життя, зацікавити спогадами й оповідями дослідників, істориків і всіх, хто цікавиться справжньою історією

із уст людей, які її творили [311].

Серед наукових журналів, що видаються у США, провідна роль належить «Українському історику». Часопис – друковане видання Українського історичного товариства, у 1963 р. його заснував професор Л. Винар [312]. Спочатку журнал містив в основному публікації з історії України. Однак його тематика щороку розширюється. У другій половині 1980-х рр. з'явилися рубрики «Літературознавство», «Мазепіана», «Листи до редакції», «Українське шкільництво», «Україна в Другій світовій війні», «Історія української преси», «Бібліографічні дослідження», «Дослідження голоду в Україні» та ін. [74, с. 426]. Також варто відзначити, що видаються тематичні випуски журналу. Так, наприклад, М. Грушевському присвячено 6 томів, О. Оглоблинові – 2 томи, Д. Дорошенку також 2 томи, а також М. Слабченку, В. Липинському, О. Кандибі-Ольжичу та іншим вченим. Окремі томи були присвячені 1000-літтю хрещення України-Руси, 100-літтю НТШ, ювілеям самого журналу і товариства [74, с. 425].

Не можна залишити поза увагою і той факт, що після безпосереднього знайомства з багатьма істориками з України, журнал починає друкувати і їхні статті. У 1990 р. в «Українському історику» надруковано статті В. Сергійчука про українське козацтво, С. Білоконя про становище історичної науки в Україні та рецензію дніпропетровського автора В. Заруби на підручник для 8-го класу з історії України, а у 1991 р. серед авторів були відомий літературознавець та перший ректор університету «Києво-Могилянська академія» В. Брюховецький, дніпропетровський дослідник В. Заруба, ужгородський О. Ситник, киянин В. Сергійчук та ін. [74, с. 428].

Отже, відновлення державної незалежності України дозволило розпочати активну співпрацю між істориками діаспори і незалежної України на сторінках часопису, яка триває і до сьогодні. «Український історик» – авторитетний орган українознавства, представник незалежної української думки у світі. Цей журнал вписав яскраву сторінку в розвиток історичної науки ХХ ст., посівши одне з чільних місць серед періодичних видань

Америци та Європи. Його наукові публікації, продовжуючи кращі традиції національної історіографії й водночас синтезуючи світовий історіософський контекст, сприяли осмисленню багатьох важливих проблем української історії. Крім того, факт довголітнього існування журналу та плідної діяльності його редакції наочно засвідчив високий науковий потенціал учених української діаспори. Як зазначає сучасна дослідниця М. Палієнко, «Український історик» – це своєрідне, по-своєму унікальне явище української історіографії, і водночас – живий, творчий організм, здатний до постійного поступу та вдосконалення. Він не тільки відбиває на своїх сторінках розвиток української історії як науки, але й сам виступає активним учасником цього процесу, впливаючи на формування світогляду своїх читачів, інтегруючи традиції української й світової історіографії та виробляючи на їх засадах концептуальні підходи до вивчення історичних проблем на сучасному етапі [313, с. 141].

Заслуговує на увагу і той факт, що в США від 1944 р. виходить журнал «The Ukrainian Quarterly», який видає УККА. І хоч це видання не є фаховим з історії, однак на його сторінках вже з перших номерів провідні позиції займали публікації на історичну тематику, а також там знайшли своє місце дослідження зі сфери соціології, літератури та культури. Матеріали журналу цитують політики та науковці США та інших країн [314, с. 467]. Проголошення незалежності Українською державою дещо змінило напрям публікацій. Якщо раніше він виконував місію поширення знань в середовищі англomовного суспільства про український народ і його прагнення, то тепер «...він перебрав на себе роль своєрідного орієнтиру в становленні та укріпленні української історичної науки, та історіографії зокрема» [314, с. 474]. Багато сучасних українських вчених стали дописувачами журналу, однак, на жаль, для пересічного українського читача він є майже недоступним, оскільки виходить лишень англійською мовою та не є масово поширеним у бібліотеках України.

Репрезантом українознавчої наукової діяльності в Америці стало НТШ,

яке видає від 1900 р. свій «Бюлетень НТШ–А». На своїх сторінках друкує інформативні наукові статті НТШ–А для громади; звіти членів управи; а також новини з бібліотеки НТШ–А, новини з архіву НТШ–А, інформації про нових дійсних членів НТШ–А, діяльність осередків НТШ–А [315].

Українська громада в США має можливість читати ще й такі журнали: «Думка», «Рідна школа», «Парафіяльний вісник», «Віра», «Українське православне слово», «Мир вам», «Вісник правди», «Журнал Інституту української культури», «Погляд» та «Наш спорт» [316, с. 691].

На відміну від американського континенту, в Україні ситуація з друкованими ЗМІ набагато гірша і це викликає неабияке занепокоєння в середовищі української діаспори. Американські українці, позиціонуючи широкий спектр часописів та газет на рідній мові, вважають їх існування чинником виживання мови батьків, і за океаном, під тиском асиміляційних процесів, і на рідних землях. Аналіз мовної ситуації у середовищі друкованого слова свідчить, що у 2008 р. за кількістю назв газет, що видавалися, україномовні склали 49,7 %, російськомовні – 40 %. Однак, у сукупному річному накладі всіх газет частка російськомовних становила 67 % (на 3 % вище, ніж у 2005 р.), а україномовних – лише 29 % (на 2 % менше щодо 2005 р.). Слід також брати до уваги, що в Україні поширеною є практика, коли в україномовних за назвою газетах чи журналах взагалі відсутні україномовні матеріали. За 15 років частка україномовного щорічного накладу газет скоротилася від 50 % в 1995 р. до 32 % в 2009 р., а російськомовного – зросла від 45 % в 1995 р. до 68 % в 2009 р. В Україні виходить лише дві загальнонаціональні щоденні газети винятково українською мовою – «Україна молода» та «Газета по-українськи». Ще кілька щоденних газет виходить паралельно двома мовами [317].

Ще одним із важливих способів збереження української ідентичності, популяризації національної культури є радіомовлення. Незаперечним є той факт, що радіомовлення має перевагу над друкованими засобами масової інформації завдяки швидкості поширення інформації. У різних містах США

виходить кілька десятків українських радіопрограм, зокрема: «Голос України», «Українська хвиля», «Пісня України», «Слово», «Незалежне радіо», «Україна», «Нова слов'янська хвиля», «Українська година», «Український релігійний час», «Українського освітньо–культурного центру», «Міст», «Сторінка збереження української спадщини», «Українська програма» та інші [318]. Крім того, українською мовою щоденні передачі ведуть «Радіо Свобода» та «Голос Америки».

Історія українського радіо в США сягає 20-их рр. ХХ ст. Від 1993 р. справу перейняли М. та М. Климчаки, ставши ведучими радіо «Українська хвиля». Це єдина у світі радіопрограма українською мовою, яка ведеться щонеділі з сьомої до восьмої години вечора від 1948 р. і жодного разу ще не переривалась. Вона є своєрідним мостом між різними хвилями еміграції, надійним джерелом новин та інформації.

У 1959 р. в Чикаго почала виходити радіопрограма «Українська вечірня трибуна». Зараз нею опікується УККА, відділ «Рінойс» і її ведучими є Н. Ільків та О. Стрільчук. Після проголошення незалежності України дещо змінилися вектори роботи, більше уваги приділяється поданню українській громаді правдивої інформації про державотворчі проблеми в Україні.

Значною подією в житті діаспори США стало створення «Громадського незалежного радіо» на хвилі 750 АМ 28 червня 2004 р. в місті Чикаго. П'ять днів на тиждень, одна година в ефірі, у якій новини з України, різноманітні ток-шоу, інформація про спортивні події. Щопонеділка о 7 годині ранку виходить спеціальна передача, присвячена грі мільйонів уболівальників і називається «Не американський футбол».

Новою течією в українському радіо на Американському континенті стало створення 1 травня 2011 р. на хвилі 1330 АМ молодіжного проекту «Ukiedrive» з «морем» української музики. Основне їхнє завдання – це правильно «піарити» Україну і все українське, щоб українці, які живуть у США, не соромилися свого українського походження [319].

Радіо «Вільна Європа», «Свобода» – некомерційна інформаційна

служба, яку фінансує Конгрес США і яка веде радіомовлення на країни Східної і Південно-Східної Європи, Кавказу, Центральної Азії, Близького Сходу. Особлива увага приділяється підтримці українських національних інтересів, питанням національного відродження, інформації про сучасні досягнення українців у мистецтві, а також про важливі, але нерідко забуті факти української історії. Хоча, як з'ясувалося, така робота не завжди є вдячною. Директор української служби «Радіо Свобода» О. Народецький наголошує на заглибленні в такі теми, як національна спадщина або релігія [320, с. 3].

«Голос Америки» – фінансована Конгресом США інформаційна мережа (радіо, телебачення, Інтернет). Вона підпорядкована незалежній, затвердженій Конгресом Раді з питань мовлення, її штаб-квартира розташована у Вашингтоні. Цікаво, що транслюються щотижня понад 1 тис. годин передач 44-ма мовами. Крім міжнародних та американських новин, українська служба «Голосу Америки» висвітлює основні події в Україні, політику США щодо України, новини з української діаспори, надає ефір українським та американським політикам, дипломатам, громадським діячам та іншим. Зокрема, на хвилях радіо зі словом Божим звертався до вірних архієпископ Бориспільський, керуючий патріаршими парафіями у США Степан, звертаючи увагу на проблеми єдності церков [172, арк. 1–45]. На жаль, 31 грудня 2008 р., після понад 59-ти років в ефірі, «Голос Америки» припинив радіомовлення українською.

На відміну від української преси та радіо, українське телебачення довгий час не змогло з'явитись у медіа просторі США. Українська громада весь цей час задовольнялася переглядом російського телебачення. У 1996 та 2000 р. були спроби відкрити в США українське телебачення, але вони виявилися невдалими через низку об'єктивних та суб'єктивних причин. На ситуацію значною мірою вплинули події «помаранчевої революції». Російські та провладні українські канали висвітлювали події в Україні необ'єктивно. Це стало додатковим стимулом для заснування у США суто

українського телебачення.

Результатом спроб стало заснування в червні 2005 р. в Чикаго каналу UATV – українського етнічного телебачення для закордонного українства, яке ініціювали етнічні українці О. Наконечний і Р. Попович. 20 березня 2006 р. канал UATV розпочав роботу в США лише українською мовою. Українська діаспора в Америці отримала змогу бачити і чути рідною мовою українські новини та найкращі телепрограми шести українських телекомпаній: «Перший національний канал українського телебачення», «НТН», «Тоніс», «ЕРА», «Культура», «Київ» а також американської – «Голос Америки» [321].

Програмна політика каналу зорієнтована на інтереси та потреби українців за кордоном. Крім того, такий канал як UATV вкрай потрібен діаспорі ще з однієї причини – настав час для консолідації українського закордоння. Тому на UATV покладена дуже важлива місія. Команда телеканалу провела півторарічну роботу зі створення програмної сітки мовлення, що відповідає потребам та інтересам української громади у США. Крім того, компанія UATV працює над створенням додаткового розширеного пакету україномовних каналів: UATV-кіно, UATV-музика та ін. Уся іншомовна кінотелепродукція озвучується українською мовою, щоб українці не забували рідної мови і відчували, що про них дбають. Отож, діяльність компанії UATV має важливе значення для позитивного іміджу України у світовому інформаційному просторі, сприяє вихованню відчуття історичних коренів у новій діаспорної генерації молодих українців, вивчення ними рідної мови, консолідації українців на Американському континенті, а також популяризації української національної культури, поширенню українського мистецтва, кінематографу та ін.

Фундація «Україна-США», яка займається поглибленням співпраці між двома країнами, запровадила свою веб сторінку десять років тому, але, як кажуть багато представників української діаспори, вона вражає своєю насиченістю. Дж. Кун з Фундації не приховує гордості, коли розповідає про

досягнення в інтернетній галузі. «Наша інтернет-стратегія розвивалась протягом кількох років. Десь на початку 2000-го ми запровадили веб-сторінку фундації, а 2005-го вирішили спрямувати зусилля на розвиток кількох веб-сторінок в рамках організації. У нас є вебсайт, спрямований на розвиток економіки, окрема сторінка, присвячена туризму в Україні, там навіть є онлайн-каталог, де можна купити книги, мапи України, картини. Окрема сторінка присвячена студентським обмінам» [322]. Особливою популярністю користуються веб-конференції за допомогою Skype. О. Яковенко з фундації «Україна-США» розповідає: «Завдяки інтернету у нас є можливість доносити новини електронною розсилкою до більш ніж 5 з половиною тисяч підписників, також проводити дискусії з людьми з різних куточків світу за допомогою Skype, де ми можемо не тільки чути голос людини, але й бачити її» [322].

Отож, ЗМІ української діаспори не лише інформують свою етнічну спільноту про проблеми та події у світі, і в Україні, але й підтримують на заокеанських землях батьківську мову, національну свідомість, культурні цінності українського народу і цим, значною мірою, протидіють процесам асиміляції, сприяють збереженню етнокультурної ідентичності місцевого українства. Український інформаційний простір, церква, освітні інституції за допомогою яких українці США долучаються до культурних цінностей минулого й сучасного, знайомляться з подіями сьогодення, створюють умови для того, щоб національні цінності не зникли в оточенні чужих культур і не згубили свого кореня, слугують позитивними чинниками для налагодження співпраці з історичною Батьківщиною.

РОЗДІЛ 3

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ДІАСПОРИ У ДЕРЖАВОТВОРЕННІ

3.1. Діаспорна мережа як досвід організації громадянського суспільства

Громадянське суспільство в Україні тільки починає утверджуватися, а становлення української нації як політичної сили відбувається дуже повільно і болісно. Важливою проблемою залишається загальнонаціональна консолідація та нормативно-правове забезпечення прав і свобод українців, що підтверджує досвід української діаспори США, яка зберігає, відтворює і розвиває національну культуру за кордоном. В. Маркусь на першому Всесвітньому форумі українців наголосив на тому, що діаспора має досвід будівництва громадянського суспільства, який варто застосувати в Україні [191, с. 152].

Досвід українських емігрантів є значним, оскільки їм доводилося виконувати складні завдання, починаючи від 1870-х р., коли розпочалася масове прибуття до США [154, арк. 34]. Поліетнічність населення, яке переважно спілкується англійською мовою, специфічний спосіб американського життя, до якого пристосуватись відразу складно, зумовлюють необхідність збереження національної ідентичності та входження у громадсько-політичне й культурне середовище США, а це пришвидшує процес асиміляції. Вирішити ці проблеми іммігранти можуть з допомогою створених організацій, які одночасно дають змогу брати участь у громадсько-політичному житті США, набувати нового досвіду, а також зберігати свою національно-культурну ідентичність.

Першими організаціями, які спонукали емігрантів у США до активної діяльності, були церковні греко-католицькі або православні громади. Це зумовлено тим, що «...їхали переважно бідніші селяне, двірська служба,

слуги, міський пролетаріат, а проценство дуже й дуже мало свідомих одиниць, які звичайно дають почин до всякої культурної праці серед народу» [323, с. 13]. Іншою, найбільш поширеною формою організації між українськими емігрантами в США на той час були «...різні запомогові товариства, чи так звані «Союзи» [323, с. 15].

Одними з найбільших українських організацій у США, які займаються просуванням та захистом інтересів нашої громади в цій країні, є такі: УАКР, УККА, УФА, фундація «Україна-США», ООЧСУ, культурний фонд «Вашингтонська група» [142, арк. 1]. Функціонують також УНС, ФДДЧ, ЗУДАК, кредитна спілка «Самопоміч», СУА, УІТ, НТШ-А, «Товариство українських інженерів Америки», «Українське лікарське товариство Північної Америки», «Фонд відродження спорту в Україні», СУМ, ОДУМ, «Пласт» та інші [108, с. 93–124].

З огляду на визначені завдання ці об'єднання є політико-ідеологічного, релігійного, гендерного, молодіжного, освітнього, наукового, мистецького, фінансово-кредитного, страхового, професійного спрямування. Варто зауважити, що більшість товариств заснована представниками третьої хвилі еміграції. З часу проголошення незалежності України, у зв'язку з назрілими потребами розпочали діяльність ТДСУ, ФПДП, ККДУ, які вносять свою частку в утвердження та розбудову незалежної держави Україна.

Зауважимо, що найчисельнішими об'єднуючими організаціями української громади є УККА та УАКР. УККА – це громадсько-політична організація, яка має статус неприбуткової, звільненої від податків. Очолює організацію Т. Олексій. Штаб-квартира знаходиться в Нью-Йорку. До УККА належать такі молодіжні організації: СУМ, ООЧСУ, Братство УПА («Бандерівське крило»), Товариство української студентської молоді ім. Міхновського (ТУСМ), Союз українців-католиків «Провидіння», Організація оборони Лемківщини (ООЛ) та ін. [154, арк. 35].

УАКР заснована 1–2 жовтня 1983 р. у Вашингтоні у ході конференції, скликаній комітетом за правопорядок в УККА. УАКР є складовою організацією

СКУ і УВКР. Налічує близько 100 тис. громадян США українського походження. До складу УАКР входять громадські, політичні, освітні та молодіжні організації демократичного спрямування. Голова – І. Гавдяк. Штаб-квартира організації розташована у Вашингтоні [142, арк. 14–15].

В окрузі «Колумбія» значну об'єднуючу роль відіграє Асоціація українських та американських професіоналів «Вашингтонська група», мета якої – висвітлення української культурної спадщини на теренах США, професійне зростання, знайомство широких мас населення США з політичними та соціальними проектами, які відбуваються в Україні [155, арк. 60]. До складу Вашингтонської групи входять культурний і стипендійний фонди та бізнес-форум. Організація заснувала щорічну стипендію для стажування у посольстві України. Формальними керівниками організації є Рада директорів, на чолі з президентом, які обираються щороку на загальних зборах.

Зазначимо, що українською організацією в США, яка діє упродовж тривалого періоду, є УНС (до 1914 р. мав назву «Руський народний союз») [154, арк. 39]. УНС заснований у 1894 р., проводить сьогодні активну діяльність, керуючись принципом «...в єдності сила, яку важко перемогти» [324, с. 47]. Ставлячи за мету інтегрувати українців із належним рівнем економічних, соціальних, політичних, культурних і моральних якостей і спроможностей в американське суспільство, УНС серед основних завдань визначив матеріальну допомогу хворим; просвіту населення через заснування шкіл, читалень, популяризацію літератури; мотивування українців до активного громадсько-політичного життя [324, с. 47]. Президентом УНС є С. Качарай. Станом на 2005 рік УНС нараховував у своєму складі 60 тис. членів цієї організації [154, арк. 35].

Громадські організації українців США побудовані за принципом вільного членства і добровільності внесків. Так, на початковому етапі кожен член сплачував по 50, а пізніше по 70 центів щомісяця до УНС, а у разі його смерті родичі отримували 300 доларів посмертної допомоги [324, с. 54].

Значною є матеріальна підтримка для українських студентів-університетів, яка виділяється у розмірі понад 100 тис. доларів щороку, що є можливим з огляду на внески членів громади. У програмних документах УККА йдеться про те, що усі члени мають співпрацювати для загального добробуту; виявляти взаємну повагу, підтримувати всі акції «...датками до його фондів та іншою діяльністю, яка є потрібна для досягнення його мети і здійснення його завдань» [325, с. 5, 7, 9].

Завдяки фінансуванню своїх членів зміцніла потужна нині організація української діаспори в Північній Америці – українсько-американська федеральна кредитна спілка «Самопоміч», штаб-квартира якої розташована в Чикаго [151, арк. 129]. Заклавши підвалини української кредитної спілки в Нью-Йорку, основною метою діяльності стало віддано служити своїй громаді [151, арк. 130]. Таким чином, страхові товариства, кредитні кооперативи створили фінансову базу для громадської активності українців США. У 2000 р. загальний актив кредитних спілок становив 1 млрд 370 млн 24 тис. дол. [154 арк. 36].

Практично усі інституції української діаспори США долучаються до матеріальної підтримки України в розбудові громадянського суспільства, його трансформації та демократизації. Так, серед основних завдань СУА було визначено допомагати Батьківщині морально й матеріально [326, с. 236]. Тільки впродовж 1990–2005 рр. СУА надавала щорічну фінансову допомогу Україні середньому 200 тис. дол., а в 2006–2011 рр. спрямовано в нашу країну 869 тис. дол. СФУЖО, яку засновано в 1948 р. у місті Філадельфія за ініціативою СУА з метою об'єднання жіночих організацій української діаспори, регулярно надає матеріальну допомогу багатьом громадським організаціям в Україні [137, арк. 70]. Напрямами діяльності ККДУ (створеного у січні 1991 р.), є такі: сприяння державотворенню України, піднесення національної свідомості, демократизація суспільства та гуманітарно-доброчинна підтримка [61, с. 21].

Громадські організації українців США мають чітку й розгалужену

структуру. Так, УККА об'єднує близько 20 українських організацій, має 75 відділів в усій Америці та налічує близько 200 тис. осіб (станом на 2005 р.) [154, арк. 35]. Функціонує також три бюро: у Нью-Йорку, де розташована крайова канцелярія; у Вашингтоні – УНІС та у Києві. Українознавчу інформацію для громадськості США та світу УККА публікує у періодичних виданнях («The Ukrainian Quarterly») та («The Ukrainian Bulletin»).

СУА, наприклад, має триступеневу організаційну структуру – відділи, головну та окружні управи. Союз має 9 округів, які об'єднують відділи на певній території. Зв'язкові віддалених відділів координують діяльність 12-ох відділів, розташованих по різних штатах Америки. Щороку в округах проводяться річні з'їзди, на яких члени окружних управ звітують про проведену роботу та перевибирають діючу управу. На річних з'їздах округи, крім членів окружної управи, звітують переважно голови відділів [326, с. 236]. Кожних три роки організовуються конвенції СУА, під час яких відбуваються різноманітні конференції, семінари, тощо.

Організаційною чіткістю вирізняється діяльність ККДУ. Так, у січні 1991 р. відбувся установчий з'їзд ККДУ. У з'їзді взяли участь 155 делегатів, які репрезентували 23 допомогіві комітети. На підставі перевірки Верифікаційної комісії право голосу отримали 88 учасників з'їзду, які обрали 21 члена Ради директорів (Б. Бурачинський, В. Баранецький, Р. МекКоннел, В. Маркус, О. Зінкевич, Т. Гунчак, Р. Воронка, Л. Татух, З. Матківський, У. Мазуркевич, Б. Футей, Б. Ткачук, М. Дейчаківський, Ю. Грабович, В. Сохан, З. Захаріяевич, І. Олексин, М. Шмігель, Н. Пазуняк, М. Герець, А. Лисий), і п'ятичленну Екзекутиву (Б. Бурачинський – голова, Р. МекКоннел – перший заступник голови, В. Маркус – другий заступник голови, У. Мазуркевич – секретар, В. Баранецький – касир). Контрольну комісію обрано в такому складі: Н. Олесницький, С. Ворох, В. Сосяк, В. Король і І. Білінський [61, с. 15–16].

Розвиток української діаспори підтверджує, що суспільство стає громадянським шляхом самоорганізації кожної особистості, розвитку

демократії в країні, реалізації прав і свобод людини як громадянина, виконання нею політичних, громадянських обов'язків. Кожен член української громади усвідомлює себе носієм суверенітету, джерелом влади, свідомим суб'єктом політичної діяльності, людиною, яка відповідає за свої дії, за майбутнє своєї країни і світової спільноти загалом. Так, УККА як координуюча та репрезентативна установа українців Америки, УККА, що є однією з найчисленніших та найвпливовіших організацій української громади США [154, арк. 35], яскраво демонструє цей досвід від початку створення.

Спочатку УККА створювався як неполітична організація, завданнями якої були такі: «1) координувати і посилювати участь українців Америки в мирових зусиллях Америки та закріплювати і пропагувати американський спосіб життя; 2) сповіщати про скрутне становище українського народу та забезпечувати всі можливі засоби підтримки в його героїчній боротьбі за відбудову вільної, незалежної і демократичної Української держави; 3) допомагати українському народові в його ріднім краю, щоб здобув чесне і рівне трактування з іншими народами, як вільний і об'єднаний член в родині європейських держав; 4) брати участь в забезпеченні відповідної правної і матеріальної допомоги українському населенню через співпрацю з добродійними приватними і урядовими установами і їх акціями; 5) допомагати і підтримувати владу США...» [325, с. 5, 7, 9].

Загалом УККА здійснює активну лобістську діяльність, зокрема щодо питань антидемпінгу української продукції на американських ринках, а також організовує кампанії протесту проти антиукраїнських публікацій в американських ЗМІ. УККА координує культурні, освітянські та соціальні програми в діаспорі, в тому числі через мережу шкіл українознавства, підтримуючи контакти в Україні з товариством «Просвіта», університетами. Упродовж багатьох років керівництво організації активно працює з конгресменами та сенаторами для забезпечення підтримки України в Конгресі США. У вересні 2010 р. відбувся обмін посланнями між

Президентом України В. Януковичем і УККА щодо налагодження конструктивної співпраці [191, с. 151]. У контексті останніх подій в Україні, УККА засуджує антидемократичний розвиток нашої держави та у різні способи намагається допомогти [327, с. 2].

Українська діаспора США, яка має представників в ООН, стежить за дотриманням прав і свобод громадян. У грудні 2011 р. представниками до ООН на 2012 р. були обрані А. Лозинський; А. Добрянський, М. Придаткевич-Чвиль, Р. Лозинська та А. Непрель (представники у Нью-Йорку), В. Кришевич (представник у Відні). Як наголошується в документах ООН, РЄ, інших міжнародних організацій, сучасний цивілізаційний прогрес можливий лише за умови, коли громадянське суспільство розвиватиметься повною мірою, а уряди всіх країн співпрацюватимуть. У розділі «Права людини, демократія і добре управління» Декларації тисячоліття ООН зазначено: «Ми не пожаліємо зусиль для сприяння демократії та зміцнення правопорядку, а також для забезпечення поваги до всіх міжнародно визнаних прав людини і головних свобод, включаючи право на розвиток» [328]. З огляду на це 21 вересня 2011 р. з ініціативи УККА понад 100 осіб зібралися на мітинг перед Постійним представництвом України при ООН щодо згортання демократичних процесів в Україні [327, с. 2].

Так, велике значення для реалізації демократичних перетворень, на думку представників української діаспори має дотримання прав людини в Україні. Ці питання обговорюються на міжнародних конференціях, зустрічах та під час переговорів з офіційними особами. За допомогою організації різних акцій, протестів із залученням мас-медіа, формувалася думка громадськості США про права людини в Україні, демократичність виборів, рівень корумпованості влади, заангажованість та заполітизованість судового процесу. Варто вказати на активну діяльність у цьому напрямку ООЧСУ, що була створена 27 жовтня 1946 р. Ця організація метою своєї діяльності визначила пропагування ідей визвольної боротьби українського народу та надання їй всебічної допомоги українству. Стратегія ООЧСУ базується на

положеннях Декларації Президента США Франкліна Делано Рузвельта чотирьох свобод: свободи слова; свободи совісті; свободи від страху; свободи від злиднів [142, арк. 56].

Якщо брати до уваги такі базові цінності, як: права людини, демократія та верховенство права, то в Україні вони не забезпечувались повною мірою. Обов'язок держави насамперед полягає в гарантуванні прав і свобод людини. Водночас для функціонування демократії, потрібно, щоб людина мала свободу, свідомо нею користувалася і могла вільно створювати демократичні інститути. Щодо цього С. Головатий наголосив, що українці тривалий період були безконституційною нацією, оскільки Конституції СРСР чи УРСР не забезпечували відповідних прав і свобод [329].

Важливу роль у сприянні демократичному розвитку, проведенні ринкових реформ та зміцненні прав людини в Україні відіграє фундація «Україна-США» – неприбуткова неурядова організація, створена у Вашингтоні в 1991 р. за підтримки уряду США. Очолює цю організацію Н. МакКонелл. Своєю місією фундація «Україна-США» визначила забезпечення мирного життя та процвітання населення шляхом поширення демократичних цінностей [155, арк. 60]. Фундація постійно надає гуманітарну допомогу Україні, та впроваджує проект щодо налагодження співробітництва між спорідненими містами в Україні та США, «...щоб долучити місцеві громади України до досвіду функціонування невеликих містечок у США та до демократичних цінностей західного суспільства» [142, арк. 13].

Свідченням цього є те, що у 2005 р. з ініціативи Фундації «Україна-США» реалізовано програму «Політичний діалог України та США», яку фінансував Державний Департамент США і вона мала доповнювати та поглиблювати офіційний двосторонній діалог між Україною та США. Понад 60 високопосадовців та експертів, залучених до вироблення державної політики, збиралися для обговорення українсько-американських відносин у таких напрямках, як зовнішня політика та національна безпека; політика та урядування; інформаційна політика та ЗМІ; економіка та бізнес.

Співголовами кожної із зазначених груп були українські та американські експерти, а керівництво роботою цих груп здійснювали такі партнерські організації: Атлантична рада США, Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова, Міжнародний центр перспективних досліджень, Інститут Кеннана Міжнародного центру підтримки науковців ім. В. Вільсона, компанія «SigmaBleyzer», та Фонд «Європа XXI» [330].

У 2005 р. в рамках проекту було проведено дві робочих сесії: перша відбувалась природно 6–9 червня 2005 р. у Вашингтоні, а друга 14–17 листопада в Києві. Після завершення роботи кожна робоча група представила рекомендації урядам України та США щодо вироблення політики за визначеними тематичними напрямками (див. додаток Б). Третю сесію проведено від 25 до 29 вересня 2006 р. у Вашингтоні і її транслювали через мережу Інтернет у прямому ефірі. Директор у справах Центральної та Східної Європи Ради національної безпеки США Д. Вільсон у виступі вказав на важливе значення цієї програми: «Я високо ціную роль, що її відіграє фундація «Україна-США» у сприянні цьому «Політичному діалогу» [330]. Зауважимо, що в 2006 р. після завершення роботи кожна робоча група також подала рекомендації урядам України та США щодо вироблення політики за визначеними тематичними напрямками (див. додаток В).

На сучасному етапі залишаються невирішеними питання взаємовідносин між представниками четвертої хвилі еміграції, організаційні проблеми. Існує проблема взаєморозуміння між представниками першої, другої та третьої хвиль імміграції з новоприбулими українцями, а також певні труднощі з адаптацією українців, які прибули до США в 90-х р. ХХ ст. Зокрема, обмежена кількість організацій української громади реально допомагає новоприбулим вирішити організаційні проблеми. Крім того, значна кількість нових іммігрантів з України не володіє українською мовою, що створює певний бар'єр при вступі до існуючих організацій української громади в США [154, арк. 38]. Разом з тим проведений аналіз засвідчив, що впродовж 2010–2011 рр. відбувся вступ у ці організації більшої кількості

україномовних громадян [202].

Існують також труднощі організаційного характеру. Так, до складу УККА увійшло 49 організацій американських українців, зокрема, УНС, СУА, НТШ–А, УВАН, ОДУМ, «Пласт», СУМ, ООЧСУ, ЗУДАК та ін. Однак у 1980 р. на з'їзді УККА серед організацій-членів комітету відбувся розкол: ті організації, що дотримувалися крайньоправих поглядів, залишилися в УККА, а решта, більш помірковані, утворили Комітет для правопорядку в УККА, який згодом стали називати УАКР. До ради, зокрема, увійшли УНС, СУА, низка молодіжних, професійних, громадських організацій. Від 24 до 26 вересня 2004 р. у Філадельфії під гаслом «В єдності сила» пройшов 19 Конгрес УККА. Вперше від виходу зі складу організації в його роботі взяли участь представники УНС, а у підсумку конгрес прийняв резолюцію щодо поновлення співробітництва між УККА та УНС [113, арк. 101–102]. Інформаційно-аналітичні матеріали про становище української діаспори за кордоном у 2005 р. [154, арк. 33–40] свідчать, що у 2004 р. УНС приєднався до УКАА, що дало змогу виявити позитивні тенденції серед українських організацій США у напрямку поєднання зусиль для просування інтересів України на території США [154, арк. 35]. У газеті «The Ukrainian Weekly» містились публікації, в яких зазначалося «...що цей крок служитиме як стимул, щоб інші шукали взаєморозуміння, щоб будувати спільну співпрацю на благо нашого суспільства. Ми маємо пам'ятати, що тільки в єдності сила» [331, с. 1], а також було названо цей крок «...поворотним пунктом в історії розвитку українських організацій в США» [332, с. 10].

Вагомо, що українські американські організації (УККА, УАКР, УНС, ФДДЧ, ЗУДАК, ООЧСУ, СУА, ОЖОЧСУ, «Пласт», СУМ, «Самопоміч», «Нова українська хвиля» та ін.) входять до складу СКУ. Адвокат зі США, Ю. Куляс у своєму виступі на VI Світовому конгресі стверджував, що: «...конгрес потрібен для збереження національного духу в діаспорі та для допомоги українському народові відстоювати Українську державу» [135, арк. 113]. Є. Чолій від імені СКУ 24 червня 2011 р. оголосив офіційне звернення до лідерів європейських

структур на самміті «Європейський Союз–Україна» з проханням підтримати інтеграцію України з Євросоюзом [191, с. 147].

Питання збереження ідентичності є складним і невирішеним, що впливає на активність громадського життя. Нині національно свідома частина української діаспори складається здебільшого з людей середнього та старшого віку. Ця група осіб активізує національний громадський рух, співпрацюючи з дипломатичними установами України у питаннях просування національних інтересів нашої країни за кордоном. Водночас американці українського походження середнього та молодшого віку доволі часто пасивно ставляться до подібних ініціатив [154, арк. 37]. З огляду на це, наприклад, основним завданням СУМ є виховання молоді в дусі збереження вірності ідейно-політичних засад і духовних цінностей попередніх поколінь, а також активне сприяння у відновленні пластового життя в Україні [155, арк. 61].

Громадську діяльність діаспори, побудовану на засадах волонтерства, визначає зацікавленість членів, які незалежно від зовнішніх стимулів працюють з метою розвитку організації, а також для власного самозадоволення і самореалізації. Це стає прикладом для представників нової хвилі еміграції. Так, метою організації «Нова українська хвиля» «...є сприяння духовному, матеріальному добробуту, моральному і фізичному здоров'ю української громади у США, спільна праця задля розбудови України як суверенної, самостійної, незалежної, демократичної, правової держави; відродження духу національної єдності українців у світі, утвердження української національної ідеї, захист політичних, економічних, культурних та історичних здобутків українського народу, відродження і розвиток української мови, освіти, культури, українських звичаїв та традицій [280, с. 35].

Разом з тим, варто вказати, що на сьогодні члени цієї організації намагаються подолати ті проблеми, через які пройшли їхні попередники. Як відомо, матеріальний достаток, успіх у США досягаються у процесі праці. Саме цей спосіб у поєднанні з безкорисливою працею для громади задля збереження своєї самобутності веде до духовної зрілості. Якщо представники

попередніх еміграційних хвиль зуміли подолати цю проблему, то представникам четвертої хвилі потрібно цього навчитись [280, с. 36]. Екс-президент СКУ А. Лозинський зауважив, що у представників «...четвертої хвилі недостатньо розвинена «концепція громадської діяльності», тому слід ознайомлюватися із засадами членських внесків і благодійництва» [191, с. 86].

На думку багатьох українців у США, прихід останньої хвилі іммігрантів з незалежної України, на яких розраховувала діаспора, не виправдав сподівань представників попередніх імміграційних хвиль, що новоприбулі активно залучаться до життя громади і в перспективі переберуть на себе функції управління. Ці проблеми є актуальними практично для всіх організацій діаспори в США [153, арк. 6]. Так, реальне зближення розпочнеться не раніше, ніж представники нової хвилі діаспори вирішать проблеми економічної адаптації до жорстких економічних умов США. На наш погляд, для їхнього вирішення потрібен певний час. Хоча є окремі випадки залучення нових іммігрантів до діяльності організацій діаспори. Зокрема, об'єднання жінок ОЧСУ, як зазначається в звіті секретаря цієї організації М. Крутяк, структурно поділяється на 13 відділів, у яких залучені жінки старшого віку. Лише членами 2-х відділів є особи молодшого віку, в тому числі в одному з них працюють представниці четвертої хвилі [333, с. 243].

Отже, для нащадків попередньої хвилі еміграції характерні асиміляційні процеси. Частина молодшого покоління, через певні обставини, які зумовлює американський спосіб життя, змушена відокремити представників цієї групи від організованого суспільного життя громади. Окрім цього, значна частка українців США живе на території Західного узбережжя Америки, на відміну від попередників. Так, наприклад, громадяни Каліфорнії та Західного узбережжя Америки загалом відрізняються від українських громадян, які живуть на сході США. Йдеться насамперед про їхній невисокий рівень консолідації та політизації [153, арк. 6]. На нашу думку, це пов'язано, по-перше, зі значною віддаленістю від політичних центрів країни і, по-друге, переважанням впливу економічних чинників.

Відповідний стиль життя впливає на визначення напрямів співпраці з Україною. Інформаційні аналітики МЗС України у країні перебування вказують, що це не є політична генерація, а отже, вона налаштована на економічні проекти, де виявляє свою зацікавленість, відвідує заходи за участю представників ділових кіл України. Політично ця генерація живе життям США [153, арк. 7]. Відповідно проблема старіння найбільш політично і соціально активної групи громади зумовлює виникнення певних труднощів, що впливатимуть на співпрацю з Україною, а також актуалізує питання лідерства громадських інституцій.

Важливою характеристикою представників нової хвилі українських емігрантів є їхнє територіальне розселення у США. Переважна частина новоприбулих осіла у тих містах, де не створені великі українські громади, за винятком Нью-Йорка, Чикаго, Бостона, Вашингтона та ін. Практично не має зв'язку між розмірами українських громад і місцем поселення новоприбулих з України. Наприклад, м. Сакраменто (Каліфорнія) посідає 2 місце за кількістю нових емігрантів і лише 22 – за кількістю українців неемігрантів [150, арк. 85].

Проте, незважаючи на певні проблеми, українці залишаються найбільш організованою меншиною у США [153, арк. 7]. Так, у Каліфорнії діє багато українських організацій, релігійних об'єднань. Найактивнішу діяльність здійснюють такі: СУМ, УККА, Союз українців Америки, «Пласт». Серед фінансових організацій найактивнішими є УНС, організація «Українські професіонали і бізнесмени», «Товариство допомоги Україні», ООЧСУ, «Українські кредитові спілки». Серед провідних українських культурних центрів можна також виокремити «Український спадковий клуб», «Українська спадкова школа», «Будинок України» [155, арк. 7]. Зауважимо, що понад 40 % іммігрантів оселяються у штатах Нью-Йорк та Каліфорнії [155, арк. 7].

Загалом за період перебування в Північній Америці українці розбудували широку мережу громадсько-політичних, релігійних, професійних установ, а також фінансових – кас взаємодопомоги, банків та страхових товариств, сумарний оборотний капітал яких складає 1 млрд дол.

У США діють 13 політичних українських організацій, 12 професійних товариств, 29 кредитні спілки, 4 страхові товариства, 3 молодіжні організації, 3 жіночі спілки [155, арк. 60]. У таких містах, як Ворен, поблизу Детройта, Іст-Віліндж у штаті Нью-Йорк, Чикаго, Філадельфія, Йонкерс, українські громади відігравали важливу роль в громадсько-культурному житті своїх регіонів [155, арк. 60].

Дослідження феномену громадянського суспільства в Україні довело, що сфера інститутів громадянського суспільства залишається на правах об'єкта політичних відносин. Стан громадянського суспільства в Україні характеризується істотним майновим розшаруванням, нерозвинутим середнім класом (12 % населення). У громадських об'єднаннях зайнято близько 15 % населення. Громадянське суспільство робить перші кроки у політичній сфері, тому пріоритет держави в цьому разі в Україні зберігається.

У цьому виявляється одна з найістотніших відмінностей національної моделі громадянського суспільства від американської. Зазначимо, що досвід української діаспори США в побудові справжнього громадянського суспільства доволі значний. Він базується на тому, що українська громада, перебуваючи на північноамериканському континенті, змогла розбудувати широку мережу незалежних громадських організацій на основі поваги до індивідуума як особистості, на засадах волонтерства, з відповідною організаційною структурою, з активно зацікавленими членами, які незалежно від зовнішніх стимулів працюють на розвиток організації з ідейною наснагою для власного самозадоволення і самореалізації.

За період незалежного розвитку України в суспільній свідомості відбулися деякі прогресивні зміни, пов'язані із введенням в Україні ринкових та демократичних засад, у тому числі під впливом контактів із діаспорою. Разом з тим, визначені тенденції нестійкі та мають несистемний характер. Досвід побудови громадянського суспільства у США є цінним для досягнення соціального компромісу та збалансування інтересів різних суспільних груп.

3.2. Участь діаспори в демократизації українського суспільства

Упродовж 1991 – 2011 рр. українська діаспора США займає активну позицію щодо демократизації українського суспільства. Насамперед, це інформаційна допомога у вигляді конференцій, круглих столів різних програм, публікування і розповсюдження літератури, консультацій, виховних проєктів. Такі заходи дають змогу сприймати демократію як цінність більшістю громадян, підвищують ступінь їхньої політичної освіченості, що дає людям можливість робити свій вибір свідомо, на основі знань і раціонального розрахунку, сприяють формуванню політичної еліти, що сповідує демократичні цінності. Виховні програми для молоді сприяють її інтеграції в усі сфери життя, від чого залежатиме напрям розвитку суспільства. Велике значення для реалізації демократичних перетворень мають особлива увага діаспори до проблеми дотримання прав людини та української нації в Україні, актуалізація цього питання на міжнародних конференціях, зустрічах і переговорах з офіційними особами [334, с. 9]. Через організацію різних акцій протестів, мітингів, маніфестацій, віч, зокрема перед посольством України, із залученням мас-медіа формувалася думка громадськості США про права людини і нації в Україні, демократичність виборів, рівень корумпованості влади, заангажованість та заполітизованість судового процесу. У підсумку така діяльність діаспори дає змогу дотриматись демократичного вектору розвитку, подолати суперечності між демократичною формою та недемократичною сутністю інститутів влади, набути політичним інститутам не тільки демократичної форми, а й демократичного змісту. Важливе значення в розбудові незалежної і демократичної України має насамперед допомога з боку організацій українців США щодо формування матеріально-технічної бази демократичних сил.

На початковому етапі українського державотворення неоціненний внесок у справу відновлення державної незалежності зробили представники

ККДУ, оскільки одним з напрямів їхньої роботи того періоду було піднесення національної свідомості та демократизація суспільства.

Велику та істотну підтримку для своєї діяльності отримав НРУ від організацій української діаспори. Так, у січні 1991 р. Голова Секретаріату НРУ М. Горинь звернувся з листом до ККДУ, в якому просив закупити 100 диктофонів, 200 аудіокасет, 10 професійних відеокасет, 20 тонн друкарського паперу. В лютому 1991 р. все це було закуплено та доставлено НРУ. Крім цього, 13 квітня 1991 р. у Вашингтоні відбулася спільна нарада ККДУ зі США, Канадського товариства прихильників руху (КТПР) та НРУ. Особливу увагу під час проведення наради було приділено подіям в Україні, координації дій і встановленню тісних зв'язків між трьома згаданими вище організаціями, обміну фахівцями, а також закупівлі паперу та доставці технічного обладнання для НРУ в нашу країну [84, с. 487]. У цей період, особливо важливим для НРУ було проведення агітаційної роботи, а це потребувало відповідної оргтехніки та паперу. У вересні-жовтні 1991 р. на прохання НРУ було передано до Інституту підготовки кадрів НРУ 3 комплекти оргтехніки (комп'ютер, факс, ксерокс) та дві офсетні німецькі друкарські машинки (міні-друкарні) з інвентарем матриць, фарб, паперу і хімікалій для офсетного паперу. Вони були потрібні для масового виготовлення листівок [61, с. 25–27]. Сума коштів, виділених закордонними українцями на укомплектування опозиційних структур в Україні комп'ютерною технікою, перевищила 300 тис. дол. Половину цих коштів надала українська діаспора США [84, с. 490].

Непересічне значення для трансформації та демократизації українського суспільства мав референдум 1 грудня 1991 р. та вибори Президента України. З цією метою НРУ ініціював створення громадської ради «Референдум», яка мала популяризувати серед українців ідею державної незалежності України. Проте на ці заходи потрібні були кошти. Тому 9–10 жовтня 1991 р. у будинку Спілки письменників України пройшли консультації між керівництвом НРУ, Громадської ради «Референдум» і

ККДУ США. На проведення агітаційної кампанії НРУ потребував 268 тис. дол. Українська діаспора США пообіцяла надати необхідні кошти, проте вона наполягала, щоб гроші, спрямовувались передовсім на пропаганду участі в голосуванні, нейтралізацію політичної пропаганди щодо неучасті в референдумі або непідтримки державної незалежності, на проведення спостереження за чесністю голосування та підрахунку голосів [61, с. 34–35]. За шість тижнів після домовленостей у будинку Спілки письменників України українська громада США надала на підтримку референдуму майже 204 тис. дол. [84, с. 492].

Порозумівшись з комітетами допомоги Україні в США, ККДУ взяв активну участь у виборчій кампанії до Верховної Ради. Разом з ІДД було розроблено програму, гаслом якої стало «Молодь не чекає, молодь обирає». Програма передбачала виготовлення відеоролика і його дублювання на 50 відеокасетах для розповсюдження в Україні, а також виготовлення і поширення 200 тис. листівок за темою гасла [335, с. 15, 18]. За фінансової підтримки ККДУ в 1998 р. також було організовано концерт у залі Палацу культури Київського політехнічного інституту, в якому взяло участь понад 2500 представників молоді. Під час концерту його організатори закликали молодь до участі у виборах. Не можна залишати поза увагою той факт, що ККДУ придбав 300 примірників книжки Ю. Бадзя «Право жити – Україна в складі СРСР, людина в системі тоталітарного соціалізму» і передав їх НБУ ім. В. Вернадського [61, с. 18].

Ухваливши 24 серпня 1991 р. Акт проголошення незалежності України, підтверджений всенародним голосуванням громадян нашої країни 1 грудня 1991 р. за більшістю голосів (дев'ять щодо одного), Україна вступила в новий історичний період державного будівництва. Разом з тим, у цей доволі складний для молоді держави період, їй потрібна була різнобічна допомога. «Праця для України в умовах свободи вимагатиме ще більшої посвяти і згуртованости, ніж боротьба за свободу», – підкреслював Я. Ісаєвич [336, с. 2]. Розуміючи усю важливість розпочатої справи в розбудові

незалежності Української держави, Світовий конгрес вільних українців у зверненні від 2 грудня 1991 р. наголошував, що «...ми, українська діаспора, повинні доложити якнайбільше зусиль, щоб Україна відродилась економічно, культурно, релігійно тощо» [337, с. 1, 4].

Досягнення суверенітету і розбудова державної незалежності потребували переосмислення історії України, загалом розриву з догматичним радянським спадком, винесення уроків минулого, трансформації суспільства і зміни парадигми мислення. На шляху демократизації було чимало труднощів, зокрема, відсутність досвіду, нерозвиненість традиції парламентаризму тощо. Це розуміють і в діаспорі. Однією з перших на допомогу у розвитку демократії відгукнулася українська громада США і цим самим започаткувала нову сторінку у взаємовідносинах. Зокрема, Програма сприяння парламенту є частиною одного з напрямків місії Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в Україні «Демократія та врядування». Програма передбачає такі завдання: сприяти підвищенню прозорості українського законодавства та політичних рішень, ефективній організації роботи парламенту, покращенню взаємодії між гілками влади, більш розширеному та значущому доступу громадськості до законодавчого процесу. Починаючи від 1992 р., Агентство США з міжнародного розвитку надало Україні технічну та гуманітарну допомогу на суму 1,7 млрд дол. [338].

Офіційно програма почала працювати в Україні від 1994 р. у межах програм Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Рішення про старт програми ухвалене на підставі двосторонньої угоди між Україною та США, підписаною в 1992 р. Цікавим вважаємо той факт, що ідея щодо створення програми виникла до здобуття Україною незалежності, як наголошує Е. Валентайн [338]. Це відбулося в 1988 р., коли Н. Мак-Коннелл, президент фундації «Україна-США», відвідала Україну з нагоди святкування 1000-ліття запровадження християнства на Русі. Під час візиту вона зустрілася з українськими демократами, які були обрані народними депутатами Верховної Ради УРСР. З огляду на необхідність поліпшення

діяльності парламенту, як представницького органу народилася ідея започаткувати програму з допомоги українським парламентарям. Н. Мак-Коннелл звернулася до декана школи публічного (державного) управління університету Індіани («School of Public and Environmental Affairs») Ч. Вайза, який відгукнувся на її ініціативу та zorganizував пізнавальну ознайомчу поїздку до США – у Вашингтон і до штату Індіана для членів тодішньої Верховної Ради УРСР. Отже, перша поїздка за участі українських народних депутатів І. Плюща, О. Мороза, С. Соболева, І. Драча, П. Мовчана, В. Носова відбулася ще до здобуття Україною незалежності [338].

На початковому етапі роботи програми ставилося завдання щодо надання інформаційної підтримки українським депутатам шляхом організації ознайомчих турів, семінарів, консультацій, видання значної кількості літератури, яку було перекладено (у рамках програми) українською мовою. До спільної роботи залучалися фахівці з різних сфер діяльності та громадсько-політичні діячі, зокрема, з української сторони працювали п'ять народних депутатів Верховної Ради України першого скликання.

Не ослабла допомога діаспори США також у 1992 р. Адже, щоб молода Українська держава, яка оформлюється і розбудовується, могла долати всі труднощі, їй треба, як зазначила 26 січня 1992 р. редактор щоденника «Філадельфія Інквайрера» Т. Рубін, «...всієї допомоги, яку вона (українська держава) зможе дістати» [339, с. 2]. Про це заявлено також і у першому пункті резолюції Всесвітнього форуму українців, який відбувався 21 – 24 серпня 1992 р.: «Всесвітній форум українців ухвалює: повністю підтримати стратегічний курс керівництва України на побудову незалежної держави». Водночас у резолюції містився заклик для «...всіх політичних та громадських організацій України, всіх українців західної та східної діаспори... об'єднати зусилля в справі побудови незалежної демократичної цивілізованої держави» [130, арк. 78].

Як наголошувала Е. Валенштайн, важливим завданням для українських парламентарів було зрозуміти, як має працювати парламент, бюджетна

система, регламент, інші комітети. Американський консультант В. Браун, парламентар від Палати представників Конгресу США, який 30 р. був відповідальний за дотримання регламенту в Палаті представників Конгресу США, зробив неоціненний внесок у розробку регламенту ВРУ 1994–1996 р. Наступним базовим документом стала Конституція України, прийнята 28 червня 1996 р., що дало змогу створити певні умови для функціонування парламенту, роботи комітетів, депутатських фракцій [338].

Однак, варто зауважити, що реалізація співробітництва України з представниками її діаспори мала власну «формулу», залежала від суб'єктивних чинників. Керівництво України перед представниками діаспори почало ставити такі вимоги: «допомагати матеріально, але в деталі побудови держави не втручатись» [340]. За таких умов двомільйонній українській діаспорі США складно було стати реальним важелем впливу на 50-мільйонну державу. Так, у той період на українців мала значний вплив культурна специфіка пострадянського простору, що не завжди давало можливість і бажання застосовувати методи і напрямки допомоги, які були ціннісно відмінними, оскільки з'явилися в результаті багаторічного відокремленого розвитку представників української нації.

Проте, попри непорозуміння, українці США, і надалі продовжували відігравати важливу роль у процесі трансформації та демократизації українського суспільства. Крім ККДУ, чимало зусиль на підтримку демократичного розвитку України докладають фундація «Україна-США» та УККА. Одним з пріоритетних напрямів їхньої роботи визначено сприяти проведенню чесних і демократичних виборів в Україні.

Зокрема, УККА був серед спостерігачів у виборах 1991, 1994, 1998, 2002, 2004, 2006 і 2007, 2010 років. З цього приводу члени УККА звернулися до членів Конгресу та сенаторів з проханням надати фінансову підтримку для проведення проектів громадської освіти та громадського інформування, а також для програм спостереження за передвиборчою кампанією, які допоможуть українцям зробити обізнаний вибір та провести демократичні

вибори. В ході засідань у 1998 р. було досягнуто розуміння, що «...незалежна, стабільна, демократична Україна з розвиненою економікою буде надійним стратегічним партнером США в Центральній Європі та укріпить безпеку в регіоні та світі загалом» [341, с. 228].

У 1999 р. УККА отримав грант на 180 тис. дол. від «Юнайтед Стейтс Агенсі фор Інтернешнл Дівелопмент» (USAID) для проведення крайової програми громадської освіти в Україні під час передвиборчої кампанії. У рамках тримісячної програми створено 5 громадських програм, які транслювались по радіо та телебаченню і в яких закликали виборців йти голосувати. Крім цього, розповсюджено в Україні брошуру (130 тис. примірників) про права та обов'язки виборців. З метою оцінювання настроїв виборців у рамках Програми «Напрацювання президента» проведено 8 семінарів у трьох містах України. Також УККА організував делегацію з 29 міжнародних спостерігачів, які були присутніми на дільницях під час виборів президента у 1999 р. та провів дві прес-конференції – до і після першого туру виборів [341, с. 231].

Окрім проектів громадської освіти та громадського інформування, упродовж 1999 – 2002 рр. американські українці намагалися також в інші способи долучатися до проведення в Україні чесних та демократичних виборів. Так, у 2000 р. перебуваючи в Києві, Є. Стахів як представник президії УАКР, обговорював з І. Драчем, віце-прем'єром з гуманітарних питань М. Жулинським, з М. Горинем і Б. Горинем, з Г. Удовенком, Ю. Костенком та В. Онопенком питання щодо створення одного виборчого блоку з діячів Демократичного спрямування [342, с. 221].

Представники УККА впродовж вказаного періоду брали також участь у засіданнях та громадських зустрічах з офіційними особами і делегаціями з України, які перебували у США. Серед них були тодішні прем'єр-міністри В. Ющенко та А. Кінах, міністри оборони, міністр закордонних справ А. Зленко, голова облдержадміністрації Донецької області В. Янукович та ін. Делегація членів парламенту України, до складу якої входили представники

недержавних організацій та преси, відвідала у 2002 р. метрополію Вашингтона, Чикаго, Детройта, Нью-Джерсі, метрополію Нью-Йорка та інші місцевості США, де мала можливість спостерігати за виборами до Конгресу США. Представники делегації були зацікавлені у вивченні технології проведення виборів і методів запобігання фальсифікації результатів. Після повернення члени делегації подали висновки про візит на прес-конференції в Києві, організованій за участю Київського бюро УККА. Ця делегація приїхала до США завдяки грантові, який Київське бюро та Крайова Канцелярія УККА спільно отримали від Міжнародної фундації «Відродження» [341, с. 232–233].

Не можна залишити поза увагою і той факт, що наприкінці 2000 р. Україна зазнала доволі значної за період проголошення незалежності політичної кризи. Президента Л. Кучму звинуватили в причетності до вбивства відомого опозиційного журналіста, редактора незалежної інтернет-газети «Українська правда» Г. Гонгадзе. Смерть Г. Гонгадзе сколихнула Україну, спричинила протест тисяч людей проти беззаконня та свавілля діючого режиму [343, с. 5], проти порушень норм демократії, оскільки згідно зі ст. 34 Конституції України «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб і на свій вибір» [111, с. 15]. У 2002 р. УАКР провела громадське зібрання у Вашингтоні, на якому вшанували пам'ять Г. Гонгадзе та інших журналістів [342, с. 223].

Ще однією подією, яка вказує на гальмування розвитку демократії в українському суспільстві, було несподіване рішення Верховної Ради України відправити у відставку в 2001 р. уряд прем'єр-міністра В. Ющенка. УАКР засудила антиукраїнське рішення Верховної Ради України виявити недовіру урядові прем'єр-міністра В. Ющенка [342, с. 222].

У 2003 р. рада губернаторів трансляції (РТГ) запропонувала зменшити фінансування українських служб «Голос Америки» та «Вільна Європа/Радіо

Свобода» та скоротити радіопередачі українською мовою майже на 50 %, посилаючись на те, що Україна встановила демократичні системи врядування і не потребує допомоги США. Однак проти такої пропозиції виступив УККА, його підтримали громадські організації США та недержавний сектор України. Впродовж року УККА свідчив перед Конгресом США, зорганізував масові листи та інші заходи для того, щоб переконати РТГ, що скорочення програм українською мовою є передчасним [344, с. 301].

УККА організував 13–14 вересня 2004 р. конференцію «Перехід України до зрілої демократії», в якій взяли участь американські урядовці та політичні діячі, тоді як представники української влади проігнорували запрошення. У ході дебатів було висловлено стурбованість щодо того, що відбувалося в українському суспільстві. Так, Б. Футей, суддя Федерального суду США, наголосив, що «...неможливо говорити про демократію там, де судді перебувають під тиском влади і залежать від влади» [116, с. 5]. Водночас Н. Дюк, експерт з питань України, директор відділу Європи та Євразії Національного американського фонду підтримки демократії, заявила, що «...Верховна Рада України перетворилася на поле битви української нації з імперським авторитаризмом, чорна тінь якого нависла над долею України. Хоч в Україні і існує широкий спектр політичних партій, але немає жодної демократичної партії сучасного типу» [116, с. 5].

Особливу стурбованість серед світової громадськості викликала передвиборча кампанія 2004 р. Щодо цього питання посол США в Україні Дж. Гебст заявив, що «...в передвиборчій кампанії є серйозні порушення, чиниться тиск на кандидатів та ЗМІ, багато інформації спотворено деякими державними ЗМІ, які належать олігархам» [345, с. 9]. З огляду на це Палата представників Конгресу США одноголосно ухвалила резолюцію (H. Con. Res. 415), у якій закликала уряд України провести демократичні, прозорі та чесні президентські вибори, а конгресмен Д. Рюербахер подав на розгляд Палати представників новий проект закону (H. R. 5102) про боротьбу з корупцією в Україні. На необхідності ухвалення зазначеного документа

наполягали члени УАКР, які виступили з такою заявою: «...Зараз вперше від відродження незалежної України ми, українські американці, маємо надзвичайну нагоду допомогти урядові США у впровадженні дієвої політики щодо України і покарати тих осіб в Україні, що перешкоджають Україні стати на політичний, економічний законоправний шлях, який може привести до повної демократії» [346, с. 4].

У рамках програми громадської освіти УККА отримав дотацію від Національної демократичної фундації на проведення проекту «Сила одного», скерованого на подання об'єктивної інформації українським виборцям про кандидатів на вибори. Проект передбачав також 12 громадських зустрічей з представниками кандидатів на пост Президента, в яких взяли участь понад 6 тис. виборців центральних, південних та східних областей України. УККА також опублікував і розповсюдив 100 тис. примірників брошури громадської освіти [344, с. 296].

Однак, попри докладені зусилля світової та української громадськості, перший тур президентських виборів, який відбувся в Україні 31 жовтня 2004 р., пройшов зі значними порушеннями та не дав змоги визначити переможця. З огляду на це було призначено другий тур виборів. Зокрема, сенатор Р. Лугар – офіційний представник президента США Д. Буша на виборах в Україні – заявив, що під час цих виборів опробовано і втілено агресивний і потужний план фальсифікацій, до розроблення і реалізації якого причетна влада [347, с. 2]. К. Процик, будучи членом групи спостерігачів від УККА на Сумщині, у звіті зазначила: «Наші спостерігачі в університетах ствердили різні способи фальшування. Студенти після голосування мусіли показати ректорові, як і за кого вони голосували, а ректор цілий час стояв з відеоапаратом і все фільмував» [348, с. 11].

Слід зазначити, що під час «помаранчевої революції» у 2004 р., українська громада в США виявила надзвичайно велику активність. Американські українці були спостерігачами на виборах, особливо протягом третього туру президентських виборів, забезпечували Майдан Незалежності

фінансами та проводили демонстрації у багатьох містах. Так, 23 листопада 2004 р. відбулося віче в Чикаго, на якому засвідчено підтримку демократичним силам в Україні. Після його закінчення група представників української громади Чикаго прибула в нашу країну. Крім цього, 25 листопада американські українці організували маніфестацію в м. Кроуфорд (штат Техас), біля ресторану, де президент США Д. Буш святкував День подяки. Президент спілкувався з демонстрантами, в результаті чого про події в Україні завдяки міжнародним ЗМІ дізналися в багатьох країнах світу [349, с. 11].

З ініціативи УККА 25 листопада зібралися представники української діаспори перед посольством України у Вашингтоні. На демонстрацію прибули представники українських громад з Нью-Йорка, Чикаго, Детройта, Клівленда, Огайо, Бостона, Бафало, Балтимора, Філадельфії та інших міст. Серед учасників акції переважали молоді люди, представники четвертої хвилі еміграції, які, будучи громадянами України, брали активну участь у виборах президента. Лейтмотивом цієї зустрічі стало звернення до американського уряду «...не визнавати результатів виборів і підтримати український народ у боротьбі за демократію» [349, с. 9]. До демонстрантів приєднався член Конгресу США С. Левін, який закликав представників діючого уряду України прислухатися до громадян України, які довірили їм владу, і виконати їхні вимоги. Демонстранти зачитали заяву, підписану членами Конгресу США К. Велдоном та М. Каптур, які разом з конгресменом С. Левіним є співголовами КУК, та заяву від сенаторів з Огайо – Г. Войновича та М. Де Вайка. Четверо дипломатів Посольства України, які перші підписали заяву на підтримку українського народу, привітали демонстрантів і подякували їм за активну участь у русі спротиву беззаконню та тоталітаризмові [344, с. 296]. Подібні маніфестації також відбулись в інших великих містах США.

Варто зауважити, що в період «помаранчевої революції», коли вирішувалася доля демократії в Україні та її державного суверенітету, українська громада в США, на нашу думку, активізувалася навіть більше,

ніж у 1991 р. Так, у поселеннях українців Америки розпочався збір коштів на підтримку Майдану: «Ми повинні допомогти тим, хто на Майдані. Якщо не буде України, не треба й нас!» [350, с. 9]. Через компанію «Міст-Карпати» до Києва переказано 185 тис. дол. Власник ресторану «Білі Ночі» Г. Вагнер з Чикаго передав 273 тис. дол., С. Кедр, голова Централі українських кредитівок Америки, повідомив, що від 22 листопада по 3 грудня допомога Україні становила 766 тис. дол. [350, с. 9]. Окрім цього, ЗУДАК зібрав на підтримку Майдану 497 тис. дол., а СУА – 53 853 дол. [351, с. 5–6], громада м. Рочестер – 15 тис. дол., а українська спільнота м. Норт-Порт зібрала і переслала на рахунок Фонду демократії в Україні 25 500 дол. [352, с. 12]. Це неповний перелік усіх коштів, які надійшли в той період в Україну.

Третій тур президентських виборів в Україні відбувся 26 грудня 2004 р. УККА організував найбільшу делегацію міжнародних спостерігачів за ходом виборів (2408 осіб), яка за чисельністю перевищила делегацію ОБСЕ на більш ніж 1 тис. осіб [344, с. 296]. Результати волевиявлення народу показали, що за В. Януковича віддали голоси 44,19 % громадян України (12,8 млн. осіб), а за В. Ющенка – 51,99 % (15,1 млн.) [353, с. 10]. У вітальній листівці на адресу новообраного Президента України від УНС зазначалось: «У 1991 році думками і почуттями ми були з Україною, яка здобула свою державну незалежність. Сьогодні ми є свідками, ще в більшій мірі вражаючої події – перемоги демократії і волі» [354, с. 8].

Не можна залишити поза увагою також той факт, що за період незалежності в діаспорі виховалась нова генерація українців, значна частина яких лише нещодавно покинула Україну. Серед них багато духовно і національно зрілих високоосвічених особистостей, які не тільки здобули вищу освіту в кращих університетах США та світу, а й стали свободолобивими людьми, звільнившись від пережитків тоталітарного суспільства. Після «помаранчевої революції» багато хто з них готовий був повернутися в Україну, оскільки кращі представники діаспори вище радників для перших осіб держави не допускались. «У своїх листах до Президента В. Ющенка ми

не раз наголошували, що Україна має великий потенціал кадрів у розвинених країнах світу. Та це не сприймалось», – зазначала М. Роздольська, голова організації «Нова Українська хвиля» в США [355]. На думку М. Роздольської, саме кадрова політика, а точніше її відсутність, стали однією з головних причин втрати національних завоювань [355].

Упродовж подальших років діаспора США продовжувала сприяти процесу розбудови демократичної України. В період від 2005 до 2009 р. українські урядовці та парламентарі відвідували США, а представники УНІС спільно з УККА та іншими громадськими організаціями проводили зустрічі з членами уряду США. Так, 20 вересня 2005 р. згадані організації організували обід для членів Конгресу США та в. о. міністра закордонних справ України Б. Тарасюка під час його другого візиту до США. Зустріч пройшла у теплій і дружній атмосфері. Конгресмен С. Левін під час зустрічі зазначив, що публічна боротьба з корупцією в Україні є ознакою здоров'я демократії та її вкорінення у всі прошарки українського суспільства [344, с. 299]. Від 28 лютого до 2 березня 2007 р. відбувся візит лідера української парламентської опозиції Ю. Тимошенко до Вашингтона, на зустріч з Державним секретарем К. Райс і Віце-президентом Д. Чейні, де обговорювались плани об'єднаної опозиції щодо майбутньої співпраці для стабілізації демократії в Україні [352, с. 161]. У травні того ж самого року США відвідав міністр закордонних справ України А. Яценюк, який зустрічався з членами Конгресу США, де підтвердив геополітичний вибір нашої держави: «Україна продовжуватиме співпрацю зі США та Євро-Атлантичною спільнотою і рухатиметься курсом демократизації» [352, с. 162].

Зазначимо, що 2007 р. позначився в історії України також тим, що Президент В. Ющенко розпустив діючу Верховну Раду та призначив позачергові парламентські вибори. У рамках підготовки до надзвичайних парламентських виборів 30 вересня 2007 р. УККА отримав дотацію від Національної фундації за демократію (NED) для проведення двомісячної програми громадянської освіти в Україні. Ця програма передбачала серію

громадських зустрічей, які дали б можливість представникам політичних партій і блоків поспілкуватися зі представниками ЗМІ. Крім цього, заплановані зустрічі відрізнялися від попередніх, спонсорованих УККА, тим, що їхній новий формат містив «четверту колону» (друковані, теле- та радіо-ЗМІ), які виконували роль посередників між виборцями і політичними силами від імені виборців [344, с. 297].

У 2008 р. відбулися політичні зміни у США, що вплинуло на діяльність українсько-американських організацій. Упродовж минулих років зменшилася кількість членів у цих організаціях або внаслідок асиміляції, або втрати актуальності завдань українсько-американських організацій після проголошення незалежності України. Багато представників українства, на їхню думку, помилково вважали, що місія українсько-американських організацій після «помаранчевої революції» щодо України також виконана. Однак ця думка виявилася хибною.

Українська громадськість та урядові кола робили певні кроки на шляху демократизації суспільства, здобуваючи успіх у розбудові громадянського суспільства. Разом з тим, як зазначав посол Дж. Тефт, залишалися проблеми з верховенством права, а без верховенства права не може бути справжньої демократії [356, с. 19]. Проте недотримання цієї норми демократії, а також того, що держава має насамперед піклуватися про інтереси громадян, а не лише про власні, відсутність консолідації між демократичними силами, вибіркова кадрова політика призвели до того, що у 2010 р. команда політиків, яка прийшла до влади завдяки «помаранчевій революції», поступилася своїм опонентам.

У січні 2010 р. відбулися п'яті президентські вибори в нашій державі. УККА, який має давню історію стеження за виборами в Україні, скерував з цією метою у країну 104 спостерігачі. Підсумовуючи інформацію міжнародних спостерігачів від української діаспори на прес-конференції, Т. Галло-Олексій, президент УККА, зазначила: «Перший тур президентських виборів загалом відповідав міжнародним стандартам вільних і

демократичних виборів та пройшов без значних порушень, які могли б мати вирішальний вплив на результат» [357]. Однак занепокоєння серед представників української діаспори викликало те, що значна частина українців не скористалася одним із основних надбань демократичного суспільства – правом голосу, який дає унікальну можливість кожному виявити власну волю у вирішенні важливої загальнонародної справи [357].

На повторних виборах склад делегації від УККА збільшився до 115 міжнародних спостерігачів. Після спостереження за більш ніж 300 виборчими дільницями і підрахунком голосів по Україні під час другого туру виборів 7 лютого 2010 р., звернено увагу і на недоліки, і на порушення виборчого процесу [358, с. 222]. Однак, незважаючи на це, Центральна виборча комісія України оголосила, що Президентом України обрано В. Януковича.

З приходом до влади новообраного президента та його команди українська діаспора у США простежує негативні тенденції в демократичному розвитку нашої держави. Насамперед це виявилось в тому, що розпочалися переслідування опозиційних лідерів, а також порушення інших загальноприйнятих норм демократичного суспільства. Про відхід від демократії в Україні заявили світові організації. Зокрема, один з директорів досліджень правозахисної компанії «Дім свободи» А. Падінгтон зазначив: «Україна була єдиною країною з колишнього ССРСР, крім Балтії, якій ми надали ранг вільної, – єдиною країною в цьому регіоні. Але після подій минулого року ми визнали її рівень як частково вільної й заявляємо, що це, як на окрему країну, один з найбільш невтішних занепадів 2010 року» [359, с. 1]. Серед негативних тенденцій в Україні найбільш поширеними визначено обмеження свободи преси, утиски громадян і зростання впливу влади на судову систему, які розпочалися після приходу до влади Президента України В. Януковича. Окрім цього, неурядова організація «Захист прав людини» у доповіді про дотримання прав людини у світі за 2010 р. зазначила, що в Україні відбулося зростання тиску на засоби масової інформації, наявні

недоліки у міграційній політиці та інші проблеми [360, с. 2].

Українська діаспора в США не погодилася з таким станом справ в Україні та провела акції протесту проти політики президента й інші заходи з метою поінформувати суспільство про важливі для українсько-американської громади події та висловити підтримку тим українцям, які прагнуть формувати в нашій державі основи демократії. Так, у Чикаго, 9 травня 2010 р. пройшла демонстрація протесту проти політики діючого президента поблизу генерального консульства України, в якій взяли участь приблизно 500 осіб. Маніфестації, організовані УККА на знак солідарності з опозицією в Україні, відбулись також 11 травня 2010 р. у Вашингтоні, Чикаго та Нью-Йорку. Гаслами цих акцій протесту стали такі: «Росіє, руки геть від України», «Україна не для продажу» та ін. [358, с. 223].

Перед поїздкою Державного секретаря США Г. Клінтон в Україну в липні 2010 р., КУК надіслав їй листа, у якому вказав на проблеми відхилення від демократичних тенденцій у нашій країні, порушення свободи слова і зібрань, а також на необхідність реалізації основних принципів громадянського суспільства в державі [358, с. 225].

СУА, який не є політичною організацією, також висловив своє занепокоєння подіями, що почали розгортатись у 2010 р. в Україні під керівництвом діючого президента та його кабінету міністрів. «Теперішня влада, на превеликий жаль, перекреслює ті здобутки демократії, яких досягла Україна за останні 19–20 років, коли вона рухалась на Захід» [361, с. 265]. У відповідь на поширення неприйнятних тенденцій ексекютива СУА звернулася до Президента України В. Януковича з листом протесту (див. **додаток Д**). Копії цього листа також були надіслані посадовим особам України, уряду, його представникам у США, в Державний департамент США та українській пресі. Стурбованість з приводу подій у нашій державі члени СУА, крім цього, висловлювали і через звернення до сенаторів і конгресменів [361, с. 265]. Ця загальнонаціональна акція підтвердила, що, як і в минулому, СУА продовжує рішуче виступати на захист основних прав і

свобод українців.

Зауважимо, що 22 вересня 2010 р. В. Янукович перебував у Нью-Йорку, де брав участь у засіданні Генеральної Асамблеї ООН, а також мав намір зустрітися з представниками української діаспори США, про що УККА було повідомлено відповідним листом. Однак американські українці відмовилися від цієї зустрічі, аргументуючи свою позицію таким чином: «Українська Громада в США... радо з Вами зустрічатиметься для корисного діалогу тоді, коли ми відчуємо від Вас щире піклування українським народом та його проблемами» [362, с. 339]. На заклик УККА понад 400 демонстрантів зібралися перед представництвом України при ООН і висловили обурення щодо антиукраїнської політики діючої влади. Того самого дня відділ УККА в Іллінойсі провів подібну акцію протесту перед Генеральним консульством у Чикаго [362, с. 340].

У жовтні 2010 р. відбулися вибори до місцевих органів влади в Україні. Як і в попередні періоди, УККА зібрав делегацію міжнародних спостерігачів, які контролювали виборчий процес у Львівській, Черкаській, Одеській, Полтавській, Київській областях, а також у АР Крим. Після виборів 2 листопада 2010 р. УККА провів засідання, на якому було підбито підсумки ходу виборів в Україні на основі висновків і оцінок спостерігачів. У прелімінарній заяві зазначено, що «...Після слідкування за проходженням виборів на більш ніж 100 виборчих дільницях у шести областях Місія спостерігачів від УККА зробила прелімінарні зауваження і висловила занепокоєння кількома систематичними порушеннями, свідком яких стала в День виборів, таких як: недостатня кількість виборчих бюлетенів, доставлених до багатьох виборчих дільниць, брак печаток на урнах для бюлетенів, непроштамповані бюлетені, попередньо підписані протоколи, а також те, що багато кандидатів були незаконно виключені з виборчих списків. Найбільшим порушенням, з яким довелося зіткнутись Місії спостерігачів від УККА, було те, що кільком членам Місії погрожували, перешкоджали у доступі або навіть не пускали до виборчих дільниць для

слідкування за виборчим процесом» [362, с. 337].

У лютому 2011 р. США, напередодні нарад комісії стратегічного партнерства «США – Україна», відвідала делегація з України, у складі якої були В. Ар'єв, А. Шевченко, О. Доній, а також журналісти, правозахисники та представники кількох українських громадських організацій. Мета їх поїздки – зустрітися з представниками Конгресу, сенату, Державного департаменту США та Адміністрацією Білого Дому і поінформувати про ті загрози, які існують для демократії в Україні. Фундація «Україна–США» допомогла в плануванні та організації зустрічей у Вашингтоні. Так, делегація з України мала зустрічі в Конгресі, в Державному департаменті, в Раді національної безпеки, в Національному прес-клубі, в дослідницьких центрах, на форумі ділової ради «США–Україна» [363, с. 5]. Однак США відреагували на ситуацію в Україні лише заявою Державного департаменту з приводу політичних репресій в Україні, але більш кардинальних кроків щодо покращення ситуації не застосували. Як зазначив В. Ар'єв на зустрічі з українською громадою в Нью-Йорку, яку організував відділ УККА цього міста, «...нас приймали, ми могли нормально розмовляти, нас вислуховували. Але я побачив, що інтерес до України все ще дуже невеликий. Не розуміють там тих процесів, які відбуваються в Україні. Ми надали їм усі факти стосовно переслідування провідників опозиції. Я також написав статтю для «National Review online», вона вийшла 8 лютого. Автори коментарів до цієї статті радять чекати до 2013 р., мовляв, нинішня Адміністрація все одно на вас уваги не зверне, а якщо прийдуть республіканці, то вам, можливо, є на що сподіватися» [364, с. 10]. Йдеться про те, що у складі команди кандидата в президенти США від Республіканської партії М. Ромні перебуває П. Добрянська, дочка колишнього президента УККА, яка знає українські реалії. Вона була заступником держсекретаря США упродовж 2001–2009 рр. За її ініціативою у 2004 р. складено список українських високопосадовців, яким заборонено в'їзд до США [365].

Варто зазначити, що важливим аспектом діяльності УККА є організація зустрічей з гостями з України. В рамках такого формату роботи восени 2011 р. США відвідали Л. Оробець та В. Кличко. Виступаючи 18 вересня 2011 р. перед українсько-американською громадою у Нью-Йорку, Л. Оробець звернула увагу на поточний стан справ в Україні та наголосила на майбутніх парламентських виборах 2012 р., на необхідності вдосконалення закону про вибори і реформування системи освіти в Україні. 13 жовтня 2011 р. відбувся вечір-дискусія з В. Кличком [366, с. 186].

Новою сторінкою участі української діаспори США у державотворчих процесах стало започаткування фундацією «Україна-США» програми «Україна 2020 – Політичний діалог» (2011 р.). Це спільна ініціатива з Інститутом демократії ім. П. Орлика в Києві. Головним її завданням є створення дискусійної платформи для експертів і урядовців України, США та Європи з метою обміну ідеями і вироблення спільного бачення у питанні розбудови України як сучасної, заможної та стабільної європейської демократичної держави. У реалізації цієї програми також братиме участь УАКР у складі Робочої групи з питань освіти та культури, яку очолює посол В. Г. Міллер [367, с. 1]. У 2011 р. Центр провідництва «Відкритий світ» при бібліотеці Конгресу США відзначив фундацію «Україна-США» Почесною національною нагородою «За заслуги у налагодженні зв'язків між народами України і США та за сприяння розвитку демократії в Україні». Починаючи від 2006 р., фундація «Україна-США» прийняла понад 200 молодих українських провідників за програмою «Відкритий світ», а також отримала грант від Центру лідерства на 2011 р. у розмірі 156 тис. дол. [368, с. 1].

Не можна залишити поза увагою той факт, що українська громада США активно стежить за процесом вибіркового правосуддя над лідерами опозиції в Україні, які чинить діюча влада, та висловлює своє незадоволення з цього приводу. Так, 11 жовтня 2011 р. УККА засудив дії суду щодо необ'єктивності вироку, винесеного Ю. Тимошенко, 7 березня 2012 р. – щодо вироку винесеного Ю. Луценку, а 19 квітня 2012 р. у своїй заяві УККА

висловив стурбованість з приводу вироку колишньому виконувачу обов'язків міністра оборони В. Іващенку [366, с. 190] (див. додаток Ж). Варто зауважити, що офіційні кола США не стоять осторонь цього процесу в Україні [369].

З наближенням парламентських виборів у 2012 р. та через постійне порушення засад демократії в Україні члени УККА провели низку зустрічей з урядовцями США у Вашингтоні, на яких висловили стурбованість з приводу того, чи дотримається Український уряд усіх міжнародних норм і забезпечить прозорість процесу під час передвиборчої кампанії, і в день виборів. У Державному департаменті США представники УККА зустрілися з Т. Меліа, заступником помічника державного секретаря з питань демократії, прав людини та праці, Б. Гантом, директором управління у справах України, Молдови та Білорусі, а також із працівниками відділу у справах України та бюро координатора допомоги в Європі. Делегація УККА наголосила на необхідності довести до відома українських виборців значущість вільного та справедливого виборчого процесу [370]. Т. Олексій, перебуваючи в посольстві України в США, заявила, що планується сформувати делегації міжнародних спостерігачів для моніторингу майбутніх парламентських виборів і закликала забезпечити безперешкодний процес реєстрації групи цих спостерігачів [370]. Окрім цього, УККА закликав добровольців стати міжнародними спостерігачами за виборами у Мисії спостерігачів від УККА [366, с. 187].

Водночас зауважимо, що негаразди в українському суспільстві здійснюють також певний позитивний вплив, – як зазначив голова СКУДО А. Лозинський, – на діяльність українсько-американських організацій. «Наші структури починають діяти більш об'єднано та видають спільні звернення» [371, с. 201]. М. Заяць, голова СУА, наголосила, що «...у час змін у США і в Україні СУА має на меті надалі провадити динамічну, спрямовану в майбутнє діяльність, скеровану на підтримку української спільноти як в Америці, так і поза її межами. СУА злучує генерації і хвилі імміграції, і наші

жінки знаходять спільну мову, спільну любов до України, шану одна до одної» [326, с. 240].

Переконаємося, що інтелектуальний і професійний потенціал представників закордонного українства є для України доволі цінним, як і фінансова допомога. Ведення інформаційної політики через організацію прес-конференцій, розміщення повідомлень (у тому числі й платних) та інтерв'ю у зарубіжних і вітчизняних ЗМІ, дало змогу офіційним особам і громадськості країн Заходу ознайомитися з проблемами розвитку демократії в Україні.

Організовані акції протестів, мітинги, маніфестації, віче вплинули на формування думки громадськості та мас-медіа країн Заходу про порушення демократичних свобод в Україні, що створило передумови для вирішення наявних проблем. Водночас освітньо-виховними проектами діаспора причетна до підготовки нової генерації політичної еліти, молодих відповідальних управлінців, формування в молоді основ політичних і громадянських цінностей, стимулювання безпосередньої їхньої участі у вирішенні питань становлення та розвитку демократії, реалізації справедливих демократичних виборчих процесів. Саме людина-громадянин має стати в центрі сучасної політики Української держави.

3.3 Пріоритетні напрямки співробітництва в соціально-економічній сфері

Наявність розгалуженої мережі самоорганізованих груп емігрантів США, яку називаємо «діаспорною мережею», дозволила надавати організовану допомогу громадянам Української держави на соціальні потреби. Окрім цього, чимала частина коштів надходить від окремих меценатів. Фінансова допомога діаспори Україні є вагомою, але відобразити

її в цифрах і деталях надзвичайно складно, оскільки, «...починаючи від 1991 року, поплив потік зелених доларів в Україну, кинений щедрою рукою наших організацій в діаспорі. Скільки це в сумі становило – не знаємо і важко ствердити, бо чомусь ніхто не робить загального обліку, а окремі організації не завжди готові публічно здавати звіти із своїх добродійних акцій» [166, арк. 220]. Лише від 1999 р. простежуються звіти окремих інституцій щодо спонсорованих коштів (див. додаток К, таблиця 3.3.).

Одним із основних соціальних проектів діаспори є допомога у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи 1986 р. У 1986 р. перший літак, споряджений усім необхідним для потерпілих від аварії, бере курс зі США на Москву, оскільки прямого авіазв'язку з Києвом ще не існувало. В Україну цей вантаж так і не потрапив [59, с. 117].

У 1989 р. З. та Н. Матківські з метою допомоги постраждалим від найбільшої в світі ядерної катастрофи, особливо дітям, заснували ФДДЧ (у 2004 р. змінено назву на ФДРДЧ), розпочавши гуманітарну місію та медичні програми в Україні, які тривали упродовж 22 років. «Коли ми вперше приїхали до України в 1989 р., то були вражені жахливим станом, в якому перебувала медицина – згадувала Н. Матківська, – дітей лікували в антисанітарних умовах, лікарні практично не мали ніякого обладнання, не говорячи вже про новітні технології. Уряд СРСР вкладав свої ресурси в розвиток військової галузі та ядерної зброї, не дбаючи про охорону здоров'я» [372, с. 14].

Серед пріоритетних напрямів роботи фонду стало забезпечення лікарень медичним обладнанням; надання медикаментів дітям, хворим на рак; залучення до освітніх ініціатив у галузі охорони здоров'я та медицини, а також покращення життя дітей у дитячих будинках. Переважна частина всієї допомоги надходить в Україну повітряним та морським транспортом. Так, у лютому 1990 р. ФДДЧ відправив в Україну свій перший гуманітарний вантаж (вагою 93 т. і вартістю понад 4,5 млн дол.). Українсько-американська громада взяла активну участь у збиранні медичного вантажу [373, с. 1–2].

У січні 1991 р. за сприяння фонду у Львові відкрилася спеціалізована

лікарня для дітей, хворих на лейкемію. Українська громада США надає цьому медичному закладу істотну допомогу. Так, Т. Матерна, власник фірми медичної продукції та лікувального приладдя «Український Тризуб», передав 1 млн дол. для придбання одноразових шприців, а американська фірма «Дженерал Електрик» подарувала два сучасних ультразвукових апарати для обстеження хворих. Ю. Сумик з Чикаго посприяв, щоб забезпечити лікарню необхідними приладами для аналізу крові [374, с. 1]. Також долучився до допомоги лікарні СУА. Варто зазначити, що надання допомоги в оздоровленні українських дітей, зокрема потерпілим від Чорнобильської катастрофи, адресна матеріальна допомога дітям з малозабезпечених сімей в Україні є основними напрямками діяльності СУА [147, арк. 8]. З їх медичного фонду було передано 65 тис. дол. на різні потреби, а також придбано апарат «Технікон РА-1000» (вартістю 40 тис. дол.) для проведення аналізу крові [375, с. 15]. Від січня 1995 р. спільно з Асоціацією українських жінок в Америці ФДДЧ забезпечує усім необхідним діагностичну лабораторію у Львівській обласній спеціалізованій дитячій лікарні. За оцінками міжнародних експертів, ця лабораторія була визнана найкращою у Східній Європі.

Від 1996 р. фонд регулярно розпочав упроваджувати регіональні проекти «Виживання дітей» та «Ініціатива щодо здоров'я жінок». Так, у грудні 1996 р. вантаж містив близько 80 % технічного обладнання, медичних препаратів та ліків, необхідних для роботи першого в Дніпропетровську пристрою, що забезпечує інтенсивний догляд за новонародженими, а також допомогу іншим регіонам, загальною вартістю 2,5 млн дол. [136, арк. 32].

У Вінниці католицький медичний місійний комітет з Нью-Йорка, а також відділи ФДДЧ подарували 56 тис. дол., за які було куплено прилади невідкладної допомоги для обласної дитячої лікарні [376, с. 9].

Медичне обладнання вартістю понад 500 тис. дол. доставив фонд у Волинський медичний центр. Серед вартісного устаткування найбільш важливим була повністю укомплектована машина швидкої допомоги [377,

с. 3]. Усе це дало можливість лікарям Луцька вчасно прибувати до потребуючих новонароджених у найвіддаленіші села. Завдяки ініціативі В. і О. Бакум із Гайленду, щедрим пожертвам родини Матушевських-Бакумів, ФДДЧ мав змогу облаштувати п'ять реанімаційних станцій у Волинському педіатричному центрі [378, с. 11].

Активістки СУА, за сприяння Х. Сливоцької – фахівця з діагностики магнітного резонансу – закупили томограф для лікарні в Києві, чотири апарати для аналізів у лабораторію дитячої спеціалізованої лікарні у Львові та фіброгастроскоп для дитячої лікарні у Трускавці. Для придбання цієї медичної техніки СУА пожертвував суму майже 500 тис. дол. [379, с. 3]. У 2002 р., напередодні 15-ої річниці ядерної катастрофи на Чорнобильській АЕС, олімпійський чемпіон України з фігурного катання В. Петренко зібрав своїх друзів, щоб влаштувати благодійну акцію «Перемога для дітей» у Міжнародному льодовому центрі в штаті Коннектикут. Прибуток від акції становив 120 тис. дол. [380, с. 1]. За ці кошти придбано реанімаційне обладнання для Одеської обласної дитячої клінічної лікарні. Як зазначив З. Матківський, «...наша мета – знизити смертність немовлят у цій лікарні та надати новонародженим шанс здолати різні ускладнення, які загрожують життю немовляти» [381, с. 11]. У лютому 2008 р. Д. Моген, який є активним учасником багатьох благодійних проектів, передав для потреб цієї лікарні медичне обладнання на суму понад 500 тис. дол. За словами мецената, надання допомоги саме українським дітям має особливий зміст з огляду на те, що його мати емігрувала до США з невеликого селища на Тернопільщині [382, с. 3].

Упродовж 2010 р. – 2011 рр. ЗУДАК надіслав сорокафутові контейнери з допомогою: у лютому 2010 р. в Івано-Франківську область; у червні 2010 р. контейнер з медичним обладнанням для різних лікарень в Україні (головні жертводавці – Я. Колибабюк і Р. Горбова); у липні 2010 р. 280 нових інвалідних візків (спонсори Відділ ОЖОЧСУ ім. А. Горської із Чикаго і К. Підпірка); у липні 2011 р. вислано 40-футовий контейнер до Ходорова, Львівської області, а також у Сумську область [383, с. 12]. Окрім цього,

допомогова комісія цієї організації під керівництвом Л. Сілецької переглядає прохання, які надходять від поодиноких осіб та сімей. Комісія засідає 10 разів на рік і вкладається в бюджет 5 тис. дол. на місяць. У 2010 р. було ухвалено 124 рішення про виділення допомоги [383, с. 12].

Для фінансової підтримки ліквідації наслідків Чорнобильської аварії діаспора співпрацює з організаціями в Україні, відображаючи це у періодичних виданнях. Так, напередодні 20-ої річниці трагедії компанія «UMC» провела благодійну акцію «Нас 10 мільйонів». На виручені кошти у сумі 266 тис. дол. фонд закупив кардіологічне обладнання для дитячих лікарень у Львові, Чернівцях та Дніпропетровську [384, с. 19].

Варто зазначити, що ФДДЧ приділяє значну увагу навчання та підвищенню кваліфікації персоналу партнерських лікарень. З цією метою проведено загальні та обласні конференції з неонатології, серцевої хірургії та педіатричної онкології (лікування раку). За допомогою системи грантів фонд зробив переклад, опублікував і безкоштовно розповсюдив серед лікарів і студентів медичних університетів посібники з Гарвардської медичної школи, лікарні «Бет Ізраїль» та Бостонської дитячої лікарні [385, с. 14]. Новітні технології і стажування лікарів, які профінансував ФДДЧ, допомогли знизити рівень смертності немовлят у Дніпропетровській області з 43 до 26 % [386, с. 9].

Окрім фонду, багато зусиль для навчання нового покоління лікарів доклав Г. Малиновський, мешканець штату Мічиган, який за посередництва СФУЛТ пожертвував 575 тис. дол. на підвищення навчального і наукового рівня в медичних університетах та на розвиток україномовної термінології вітчизняної медицини. Він придбав комп'ютеризоване друкарське обладнання для Академії медичних наук України та 6 вищих навчальних закладів, значну кількість підручників з медицини і передплатив 40 журналів для Центральної наукової медичної бібліотеки та для бібліотек багатьох медичних університетів на сході України. За його кошти видано перший в Україні «Англо-український словник медичної термінології» і низку медичних підручників українською мовою. Усього Г. Малиновський

подарував українським медичним університетам 2 470 сучасних посібників з медицини на суму 100 тис. дол. Також він придбав для наркологічної лікарні в Івано-Франківську діагностичне лабораторне обладнання та апаратуру для аналізів крові та плазмозферези, а для дитячих лікарень і клінік – оксиметри та прилади для миттєвого вимірювання глюкози в крові [387, с. 11].

Проект з ліквідації наслідків Чорнобильської аварії стосується різних сфер суспільної практики – медицини, освіти, науки і відповідно потребує зусиль усієї української громади в США. Члени УККА постійно звертаються з заявами до світової громадськості, де закликають уряди США та інших країн надати моральну й фінансову підтримку постраждалим і полегшити страждання незліченних жертв цієї трагедії [388, с. 3]. Д. Арнольд, директор Іллінойського департаменту охорони здоров'я, зазначив, що за 20 років США, згідно з даними ООН, надали на потреби Чорнобиля майже 240 млн дол. грошової допомоги та медичну допомогу вартістю понад 100 млн. дол. [389, с. 11].

Спочатку фінансова допомога використовувалася на лікування жертв аварії та усунення наслідків у новонародженого покоління, згодом передбачалося фінансування нового укриття, яке будувалося на Чорнобильській станції. Але кошти не завжди потрапляли за призначенням. Як згадує Ю. Щербак: «У 1998 році, коли я був послом у США, ми провели конференцію, де збирали кошти на цей об'єкт. Було зібрано 800 мільйонів доларів. Куди поділася ця сума? Вона просто впала в «чорну діру» української корупції» [389, с. 11].

ФДДЧ 21 листопада 2011 р. на прес-конференції в Києві повідомив, що в лютому 2012 р., після 22-річної праці закінчує свою гуманітарну допомогу та медичні програми. Разом з тим, ФДДЧ оприлюднив кінцевий проект – телемедичну програму, котра, згідно з повідомленням організації, має намір зблизити «...програму опіки здоров'я в Україні до XXI ст.». Кошторис згаданого проекту складатиме біля 620 тис. дол. і сполучуватиме 13 лікарень в усій Україні, даючи можливість через найновішу медичну технологію

уможливити справжні консультації з лікарями глобальної мережі. ФДДЧ, що базується у Виспані, Нью-Джерсі, з бюро у столиці України Києві планує впровадити кінцевий проект у лікарнях у Чернігові, Чернівцях, Донецьку, Івано-Франківську, Херсоні, Києві, Луцьку, Львові, Полтаві, Рівному та Володимирі [390, с. 3]. Усього за період своєї діяльності фонд здійснив 32 авіа і 18 морських перевезень вантажів з медичною допомогою вартістю 64 млн 350 тис. дол. для реалізації медичних програм у 31 партнерській лікарні та 3-х будинках-інтернатах для інвалідів в усій Україні [391].

Недостатній рівень розвитку охорони здоров'я в Україні, нерозвинена система профілактики захворювань покликала до життя чимало благодійних акцій від меценатів і товариств США. У 1992 р. за ініціативи лікарів – вихідців з України доктора медицини, професора клінічної радіології Вісконсинського університету С. Дудяка, а також Українського лікарського товариства Північної Америки і СФУЛТ здійснено масштабний проект «Медична клініка на колесах» [180, арк. 1–3]. Найбільше до нього долучився меценат українського походження, Д. Шепя (Я. Шепелявець, родом з Тернополя), який пожертвував 800 тис. дол. [189, с. 85]. Доктор М. Позняк, доцент кафедри радіології Вісконсинського університету, придбав новий ультрасонографічний апарат вартістю 200 тис. дол., а Г. Величко, що працює у медичній фірмі «Омеда», пожертвував для клініки два апарати для анестезії та два інкубатори вартістю 100 тис. дол. Доктор М. Балтарович подарувала стоматологічних матеріалів на 1 тис. дол. [392, с. 1, 4]. Щороку майже 5 тисяч пацієнтів відвідують клініку. Так, у 2010 р. «клініка на колесах» прийняла у стоматологічному відділенні 4860 пацієнтів, у терапевтичному – 4808 [393]. Щороку на утримання клініки та придбання ліків витрачається приблизно 500 тис. дол. [394, с. 4].

Варто відзначити внесок С. Самборського – бізнесмена українського походження у порятунок п'ятирічної дівчинки Н. Овчар з Харківської області, яка у 2005 р. винесла з палаючого будинку свою дворічну сестру. Він домовився з хірургом Бостонського опікового центру Шрайнерів

Р. Шеріданом. Шрайнери згодилися прийняти дівчинку позачергово і лікувати безкоштовно (понад 1 млн дол. вартували б послуги) [395].

Після проголошення незалежності України стали традиційними різні форми міграції, серед яких трудова, що спричинила чимало соціальних проблем усередині України, зокрема соціальне сирітство. У США було створено ТДС в Україні. Лейтмотивом їх діяльності стало гасло «Поміч дітям – будівникам майбутньої держави – повинна бути свідомим завданням кожного українця в діаспорі. Коли пропадуть діти, то пропаде й Україна» [396, с. 3].

Актив товариства шукає серед українців США спонсора, передаючи всю інформацію про дитину-сироту та адресу для листування. На сьогоднішній день допомогу від ТДС отримали вже понад 1300 дітей-сиріт [397]. Також, окрім залучення нових спонсорів, товариство щороку надсилає до України понад 200 пачок з дитячим одягом та взуттям. «П'ятнадцять доларів на місяць – і українська сирота не піде голодною спати» – ця думка стала головним сенсом життя професора-емерита Е. Якіна. Він спонсорує 150 дітей [398, с. 9].

У складі ЗУАДК діє комітет опіки над сиротами в Україні, який у 1992 р. виділив 50 тис. дол. допомоги [399, с. 6]. Упродовж жовтня 1993 р. – листопада 1996 р. ЗУАДК отримав грант для проведення програми допомоги дітям з фізичними вадами у десяти інтернатах та сиротинцях Львівської області. Програма «Допоможіть собі», мета якої – навчити дітей ремесла, щоб знайти своє місце в суспільстві, була здійснена за фінансової підтримки ЗУДАК [400, с.9]. У 1997 р. ЗУАДК почав здійснювати новий проект під назвою «Окуляри сиротам» на допомогу 130 тис. дітей з вадами зору. ЗУАДК взяв під опіку 10 областей (10 тис. дітей). Завдяки щедрій підтримці жертводавців вдалося зібрати необхідні кошти – 55 тис. дол. [401, с. 13]. Також комітет відповідно до програми «Окуляри для сиріт України» закупив і вручив вихованцям шкіл-інтернатів України 20 387 пар окулярів [402]. У 2011 р. ЗУАДК надіслав добротинній організації «Українська родина» (Тернопільщина) 11289 кг. добротного одягу і взуття, лікарняного

обладнання, товарів для хворих, разом 589 пачок [403, с. 5].

Щороку завдяки фінансовій підтримці української громади в США, ЗУАДК надає 14 тис. дол. для дитячих літніх таборів в Україні. Так, у 2008 р. 60 сиріт і дітей із багатодітних та малозабезпечених сімей відпочивали у таборі «Сонячний», що у м. Скадовську Херсонської області. Також 54 дитини з Львівщини відпочивали в оздоровчому таборі «Казка», що в селі Дерезичі Львівської області, та 20 дітей з дитячого будинку «Оранта», що у Дрогобичі, відпочивали у селі Довге Гірське Львівської області [404, с. 4].

Усвідомлюючи, що майбутнє Української держави залежить від національно-патріотичних почуттів її громадян, від збереження їхньої національної ідентичності, ЗУАДК проводить освітньо-виховну програму «Пізнай свій рідний край». Діти і молодь (переважно сироти та діти з малозабезпечених сімей) пізнають свою країну та українські звичаї. У рамках цієї програми у 2011 р. організовано два табори відпочинку. Так, 43 дітей із Івано-Франківської області відпочивали 14 днів у таборі в м. Очаків Миколаївської області. Для 48 дітей з Луганщини в Овідіопольському районі Одеської області був організований табір, в якому, окрім оздоровлення і відпочинку, працювали гуртки з історії та літератури України [383, с. 2].

До вирішення соціальної проблеми сирітства, починаючи з 2001 р. долучився ФДДЧ, який співпрацює з трьома дитячими будинками-інтернатами в Україні, а саме: Пугачівським, Залучанським та Знам'янським, у кожному з яких перебуває приблизно 90 дітей. Завдяки фінансовій підтримці УПЦ в США та архієпископа Антонія, ФДДЧ здійснив капітальний ремонт у згаданих дитячих будинках, було встановлено фізіотерапевтичне обладнання для навчання дітей ходьбі, покращення їх рухливості, а також запрошені вчителі-фізіотерапевти [405].

Значну допомогу, яка досягнула вже понад 1 млн дол., отримують сироти від УКОФ. Від 2005 р. анонімна меценатка складає щедрі пожертви, завдяки яким названий на її честь «Фонд Джинджер» фінансово допоміг 50 організаціям в Україні [406, с. 6].

Благодійництво у соціальних проектах є визначальною рисою діяльності СУА. Так, 15 вересня 2011 р. до обласного притулку для дітей «Теплий дім», що в Черкасах, завітала голова 111-го відділу СУА з Лос-Анджелеса Л. Вусик. Вона передала сертифікат на 1150 дол. для придбання необхідних речей для вихованців [407, с. 10]. Також упродовж багатьох років активістки СУА допомагають Н. Ніколаєнко з Дніпропетровського обласного дитячого будинку для дітей з вродженими та набутими фізичними вадами. Л. Таращук та М. Зарицька, члени СУА з Детройта, за сприяння К. Ющенко, забрали дівчину на лікування до США [408, с. 7].

СУА запропонував Україні співпрацю в питанні організації належного харчування для школярів [141, арк. 4].

Долею українських дітей-сиріт перейнявся американський бізнесмен Р. Д. Барвік. У зверненні до С. Біляка він повідомив: «...нещодавно я продав компанію з електроніки, в якій працювала моя сім'я. В мене залишилось досить коштів, щоб не працювати заради грошей... Я одружений з українською жінкою. Ми маємо двох усиновлених українських дітей» [169, арк. 1]. «Я маю намір, – наголосив Р. Д. Барвік, – допомагати в створенні сімейних дитячих будинків та прийомних сімей відповідно до нещодавніх постанов уряду» [169, арк. 2–3].

Активно розвиваються освітні, стипендійні програми для дітей-сиріт. Від 2000 р. Д. Карк, виконавчий директор і засновник комітету допомоги українським дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, розпочинає акцію «Стипендії для дітей-сиріт України». Станом на 12 жовтня 2006 р. було вручено 11 398 стипендій по 200 гривень студентам-сиротам у всіх вищих навчальних закладах України. Зокрема, допомогу отримали 45 студентів Тереховлянського вищого училища культури [409], 187 студентів-сиріт херсонських ВНЗ [410], 298 студентів львівських ВНЗ [411], 9 студентів Калуського хіміко-технологічного технікуму та 5 сиріт Рогатинського державного аграрного коледжу [412], 264 студенти миколаївських ВНЗ [413] та ін. У 2009 р. 230 студентів отримали по 240 дол.

допомоги [414]. Упродовж 2010–2011 рр. компанія «Філіп Моріс-Україна» та ФДДЧ здійснювали стипендіальну програму, у рамках якої 85 студентів-сиріт з Київської та Харківської областей отримували фінансову допомогу в розмірі 1300 грн. (близько 160 дол.) на місяць для успішного навчання та соціальної адаптації [415, с. 13]. Щороку СУА надає стипендії студентам вищих навчальних закладів України. Упродовж 1991 – 2010 рр. надано 6707 стипендій на загальну суму 1 778 623 дол. [416, с. 19].

Українська діаспора в США надає допомогу нашій державі у подоланні наслідків різноманітних стихійних лих, аварій на шахтах та ін. На початку листопада 1998 р. в Україні внаслідок тривалих дощів вийшли з берегів річки, які підтопили майже 120 населених пунктів на Закарпатті. У зоні лиха опинилося 350 тис. людей. Центральні організації української діаспори звернулися з таким проханням до громади: «Допоможімо братам в Україні у їхній біді і нужді. Ми маємо, а вони мали мало, та й те втратили» [417, с. 19]. Л. Черник, референтка Суспільної опіки СУА, разом з іншими членами розпочала акцію допомоги. Першу пожертву – 5 тис. дол. – зробила українська кредитівка в Нью-Йорку. Також було відправлено 1200 пачок з речами для постраждалих. СУА фінансово забезпечили оздоровлення 213 дітей у санаторіях з багатодітних родин і сиріт, надали допомогу 117 сім'ям, які все втратили. Загальна сума допомоги становила понад 115 тис. дол. [418, с. 19]. «Союз українок Закарпаття» відгукнувся так: «Ми до глибини душі зворушені тим, що в такий важкий для Закарпаття час СУА взяв на себе великі турботи і одним з перших відгукнувся так щиро на наше горе. Ця допомога своєчасна, дуже потрібна, люди зі сльозами на очах сердечно вдячні і низько кланяються всім вам» [419, с. 8]. Загальна сума допомоги від ЗУДАК склала: 71 988 дол. та 400 пачок вживаного одягу [420, с. 235]. УНС, УККА тільки в Чикаго зібрав понад 50 тис. дол. та 209 пачок з одягом [421, с. 9].

У березні 2000 р., після аварії на шахті ім. М. П. Баракова Державної холдингової компанії «Краснодонвугілля», першими на допомогу сім'ям загиблих і поранених шахтарів прийшли представники ЗУАДК в Україні.

Управа доручила представниці ЗУАДК в Києві В. Принько зняти з рахунку організації 16700 дол. та поїхати до Луганська і передати кожній родині загиблого шахтаря по 200 дол., а родинам сімох поранених – по 100 дол. [422, с. 6]. Люди дякували за допомогу, бо на 3 квітня із 5 млн дол., які обіцяла влада України, вони не отримали ні копійки [422, с. 13]. Управа ради оборони й допомоги українцям при УККА зібрала вантаж, який містив 268 пачок одягу та взуття (60 пачок передали СУА) і 7 тон продуктів. Відділ УККА в Чикаго передав 5 тис. дол. [423, с. 8].

У 2008 р. природна стихія знову спричинила страшне лихо в Західній Україні. Внаслідок липневої негоди багато людей загинуло та пропало безвісти, понад 40 тис. будинків були пошкоджені або зруйновані. Уряд США виділив 50 тис. дол. для первинної допомоги у подоланні наслідків повені, а фундація «Україна-США», УФА, УАКР та американсько-українська бізнесова рада (бізнесова рада «США–Україна») утворили фонд допомоги постраждалим від повені, який упродовж 2008–2009 рр. зібрав майже 40 тис. дол. [424, с. 3]. Також компанії, які є членами українсько-американської бізнесової ради, надали допомогу у розмірі 1 млн дол. [425, с. 3]. Активістки 33-го відділу СУА ім. Лесі Українки з Парми вислали на Івано-Франківщину 1650 дол., а також три контейнери (у Верховину і Вовчинець) з гуманітарною допомогою [426, с. 7]. Загалом СУА зібрав і перерахував потерпілим від повені 125 тис. дол., ЗУАДК – 118 тис. дол., ОЖЧСУ – 6 150 дол. [427].

У 2009 р. українсько-американська федеральна кредитова спілка «Самопоміч» у співпраці з українською громадою міста Чикаго та інших міст США за посередництвом ЗУАДК, архиєпархія УКЦ в США та комітет оборони громадянських прав в Україні одними з перших відгукнулися на допомогу з пандемією вірусного грипу А/Н1Н1. Так, 3 листопада 2009 р. ЗУАДК відправив з Нью-Йорка до Борисполя вантаж вагою 7,5 тони, до якого увійшло 1 млн хірургічних масок та понад 12 500 тис. пляшечок засобу для дезінфекції рук (загальною вартістю понад 75 тис. дол.). Компанія «Аеро-Світ» погодилася безкоштовно доправити цей вантаж в Україну [428,

с. 2]. «Помаранчева хвиля» відправила сім контейнерів по 700 респіраторних масок і антибактеріальних засобів [429, с. 1]. Фундація «Самопоміч» при УАФКС «Самопоміч» виділила 10 тис. дол. для закупівлі необхідних медикаментів [430, с. 3]. Філадельфійська архієпархія УКЦ у США зібрала 40 тис. дол., за які було придбано 1775 наборів медикаментів і вітамінів для людей похилого віку та безпритульних дітей [431, с. 7]. Л. Гладун зі Львова підкреслила: «Я вже не раз переконувалася, що в таких критичних ситуаціях, як тепер, тільки українці з далекої Америки першими вчасно і реально приходять на допомогу! І тепер організація АГРУ миттєво відреагувала і прислала необхідні нам предмети і засоби захисту» [432, с. 7].

Безперечно, зміни, які відбулись в житті України після здобуття незалежності, вимагали нового підходу, нового бачення та допомоги від української громади на Заході. Це пов'язано було насамперед з тим, що болючим для мешканців України став перехід від однієї політичної системи до іншої, від планової економіки до ринкової. Проблеми трансформації економіки, кризові етапи її розвитку спричинювали соціальні негаразди. Проте українська діаспора стала важливим політичним лобі у країні перебування щодо прийняття рішень стосовно України. Використання потенціалу четвертої хвилі еміграції дало змогу створити умови для інвестицій в економіку України.

Допомога діаспори мала конкретні цифри, що супроводжували економічний розвиток України. Одразу ж після проголошення незалежності багато українців у діаспорі запропонували фінансову допомогу. До колишнього Президента Л. Кравчука звернулися І. Білинський, тодішній президент УККА, та його заступник А. Лозинський: «Достойний Пане Президенте! Розбудова великої держави вимагає великих зусиль. Діаспора сьогодні, більше як будь-коли в минулому, готова допомогти своєму народові закріпити демократичну та економічно розвинену державу. Також чимало неукраїнців готові інвестувати в Україну, якщо ми їм дамо нагоду і докажемо, що ми спосібні стати нарівні з іншими індустріальними

державами, та покажемо на слові і ділі, що Україна відповідальний партнер для економічного спілкування» [131, арк. 51]. Для подолання існуючих економічних труднощів та розбудови незалежної держави було запропоновано такий проект: «Пропонуємо, щоб Україна видала свої бонди – заборгування для заupu в усьому світі, включно з ЗСА» [131, арк. 52]. Ініціативу УККА підтримав Л. Кравчук [131, арк. 55].

Під час переговорів у Вашингтоні в березні 1994 р. уряд США пообіцяв надати 350 млн дол. економічної допомоги Україні на різні потреби. На початковому етапі для цього було зарезервовано 106 млн дол. (витрачено 90 млн дол.) [134, арк. 37] (див. додаток Л, таблиця 3.3.1). Цю допомогу було використано для: розроблення плану приватизації; визначення нормативно-правової бази для проведення процесу масової приватизації; створення робочої програми підтримки інвестиційних фондів для масової приватизації; підготовки документації та проекту нового Земельного кодексу України; постачання Національному банку України комп'ютерного обладнання, необхідного для заснування системи проведення розрахунків; 266 українських спеціалістів, у т. ч. 49 економістів, які були скеровані до США за навчальними програмами з банківських справ, агробізнесу та менеджменту; навчання 278 українських спеціалістів у США за кошти агентства міжнародного розвитку ЮСЕЙД (на короткострокові навчальні програми; 400 школярів, студентів, аспірантів та викладачів, які розпочали з вересня 1994 р. академічний обмін за програмами Інформаційного агентства США; підписання угод з мерами міст Львова, Тернополя, Харкова щодо впровадження сучасних технологій і систем муніципального управління та фінансів, в т. ч. із питань бюджету, витрат та аудиту (місцеві радники працювали в цих містах); доставки у березні 1994 р. за проектом «Надія» 1 млн медичних препаратів та обладнання, в т. ч. повного запасу інсуліну; доставки у липні 1994 р. 800 тис. доз протидифтерійної вакцини для дорослих [134, арк. 6–8].

У наступні роки Конгрес США щороку виділяв фінансову допомогу

для України. Українська громада завжди погоджувалася з пропозиціями президента щодо розмірів цієї допомоги. Так, станом на 1998 р. Б. Клінтон запропонував виділити 225 млн дол. для України. Члени уряду з демократичної партії підтримали цю ініціативу, а республіканці наполягали, щоб цю суму зменшити. Тоді члени організації АГРУ та інші групи української громади розпочали агітацію чільних членів підкомісії з проханням надати допомогу Україні в повній сумі 225 млн дол. [433, с. 3]. У 1999 р. члени КУК конгресмени М. Гінсі та Б Шефер (обидва українського походження) – підтримали пропозиції президента щодо надання фінансової допомоги Україні у 2000 р., яка складала 219 млн дол. [434, с. 1]. Упродовж 1990 – 2011 рр., Україна отримала фінансову допомогу від США у розмірі 3 млрд 336 млн дол., що складає приблизно десяту частину щорічного ВВП України. У 2012 р. заплановано надати нашій державі 126 млн 378 тис. дол. [435]. Чималий сегмент для підтримки економічного розвитку України складають фінансові пожертви громадських організацій українців США, згідно з підрахунками автора (див. додаток К, таблиця 3.3).

Важливою умовою покращення інвестиційного клімату України став 2006 р. Посприяла цьому також українська діаспора США. У січні 2005 р. УККА провів засідання «Україна тоді і зараз» у Конгресі США, основними питаннями якого були: визнання України країною з ринковою економікою, відміна поправки Джексона–Веніка, підвищення закордонної допомоги США нашій країні, підтримка вступу України в СОТ, збільшення обсягів торгівлі та інвестицій в нашу державу, розробка плану вступу України в НАТО [150, арк. 86]. Так, 17 лютого 2006 р. США надали економіці України «ринковий статус», а 6 березня, після 14 років переговорів, Україна і США підписали двосторонню угоду про умови вступу у СОТ.

Декілька днів пізніше були скасовані 32-річні обмеження в галузі торгівлі поправкою Джексона–Веніка, прийнятою в 1974 р. Цією поправкою США обмежували торгівлю з країнами, котрі перешкоджали вільній еміграції своїх громадян. Так, у червні 2005 р. відбулась конференція, спонсором якої

виступила фундація «Україна-США». Темою одного з пленарних засідань була вимога щодо скасування додатка Джексона-Веніка. Від тієї рекомендації і розпочався рух зі створення коаліції. Упродовж півроку понад 250 американсько-українських громадських організацій, різні підприємства об'єдналися в коаліцію за скасування поправки Джексона-Веніка (див. додаток М). Її очолили колишні послы США в Україні В. Г. Мілер і С. Пайфер. Завдяки зусиллям членів коаліції, які активно впливали на членів Конгресу США, з'явився проект закону HR-1053, що мав 61 спонсора в Палаті представників. До розробки законопроекту щодо скасування цього документа долучилися також представники УККА, особливо його Вашингтонське бюро – УНІС, а також члени КУК. Як зазначив конгресмен С. Левін, «...ми працюємо над цим законопроектом впродовж багатьох років. ...Цей законопроект викличе подальші реформи в Україні» [436, с. 4].

Завдяки спільним зусиллям усіх учасників процесу 10 березня 2006 р. обидві палати Конгресу США узаконили це рішення [436, с. 1]. Посол В. Г. Мілер так прокоментував цю подію: «Скасування додатка Джексона-Веніка є яскравим підкресленням, що Україна, як уряд і як суспільство, підтримує, разом з усіма іншими демократичними державами, цінності людських прав» [437, с. 3]. Колишній Президент УККА М. Савків також вказав на важливість української діаспори США в цьому процесі [437, с. 3]. За підтримки США у травні 2008 р. Україна стала 152 членом СОТ [438, с. 99].

Предметом уваги української діаспори США стало лобіювання економічних інтересів України в урядових структурах США. Так, 9 лютого 2007 р. КУК та робоча група з питань міжпарламентської співпраці між Україною та США у парламенті України провели відеоконференцію, на якій обговорювались питання про розвиток відновлюваних джерел енергії та спрямування сільського господарства у напрямку виробництва енергетичних засобів з метою забезпечення енергетичної незалежності обох держав [439, с. 2].

Варто наголосити, що фінансова допомога Україні базується на внеску конкретних осіб, бо чимало свідомих і заможних українців зі США

вкладають значні інвестиції в розвиток економіки нашої держави. Однією з найбільш досвідчених та успішних у цьому напрямку діяльності є Н. Е. Яресько – президент і головний виконавчий директор фонду «Western NIS Enterprise Fund (WNISEF)». Н. Е. Яресько – американка українського походження, магістр державного управління Гарвардської школи державного управління імені Дж. Кеннеді, бакалавр бухгалтерського обліку Університету в Чикаго (штат Іллінойс) [145, арк. 123]. В коло її обов'язків входить питання стратегічного розвитку, формування інвестиційного портфеля фонду та залучення додаткового капіталу. Цей фонд інвестував у 24 українські підприємства більше 75 млн дол. у 15 областях України. У рамках інвестиційних проектів Фонду в Україні створено більше 12 тис. нових робочих місць, близько 1400 українських працівників пройшли навчання в галузі фінансів, бухгалтерського обліку, маркетингу тощо. Також фонд здійснив мікрокредитування 69 малих та середніх підприємств, яким позичив більше 3 млн дол. [145, арк. 123–124]. За внесок у розвиток української економіки Президент України нагородив Н. Е. Яресько орденом «Княгині Ольги» III ступеня [146, арк. 37].

Ще одним прикладом підтримки українського ринку є діяльність Ю. Логуша – голови правління «Крафт Фудз Україна». Повернувшись в Україну в 1992 р., він поставив перед собою важливе завдання – залучати в нашу країну іноземні інвестиції. Це був виклик, оскільки закордонних інвесторів не приваблювала економіка у стані трансформації, а багато хто навіть сумнівався, що Україна відбудеться як самостійна держава. «Інколи на міжнародних зустрічах із потенційними інвесторами, – згадує Ю. Логуш, – доводилось чути репліки російських учасників, що Україна – це політичне непорозуміння, і скоро вона зникне як держава» [440, с. 8]. Крім зовнішніх проблем, виникали нові труднощі всередині країни. У 90-ті рр. ХХ ст. не було реєстру всіх наявних в Україні виробництв. Щоб знайти підприємства, в які можна залучати іноземні інвестиції, Ю. Логушу довелося особисто здійснювати пошук. «Окрім цього, – як зазначає Ю. Логуш, – багато

радянських директорів фабрик та заводів просто не бажали реорганізовувати підприємства, «висмоктували» все, що могли, штучно банкрутуючи їх, аби потім за безцінь приватизувати» [440, с. 8].

У 1990-х рр. Ю. Логуш заснував тютюнову компанію і здобув 60 % ринку. В 1994 р. він утворив фірму «KPMG?», почав залучати міжнародні інвестиції, сприяти виходу на український ринок компанії «САН Інбев Україна», заснував банківську академію Національного банку, а в 1995 р. очолив «Крафт Фудз Україна» [440, с. 9]. За цей період компанія інвестувала близько 75 млн дол. у Тростянецьку кондитерську фабрику та Старопетровецьку фабрику з виробництва чіпсів у (с. Ст. Петровці Київської області). Інвестиції компанії дали змогу відкрити 2,5 тис. нових робочих місць [145, арк. 122–123]. У 2011 р. Ю. Логуш залишив посаду голови правління «Крафт Фудз Україна» і перейшов на посаду віце-президента, директора з маркетингу і продажу агрохолдингу «Миронівський хлібопродукт», що, за оцінками експертів, допомогатиме налагодити спілкування з інвесторами [441, с. 4]. За вагомий внесок у розвиток української економіки він удостоєний високої державної нагороди – Ордена «За заслуги» III ступеня [146, арк. 36].

До когорти тих, хто працює у напрямку розвитку економіки України, слід зарахувати віце-президента авіатранспортної асоціації США Н. Пилипця (громадянин США українського походження). Він упродовж багатьох років допомагав «Авіалініям України» налагодити повітряне сполучення між Україною та США. Після проголошення незалежності України Н. Пилипець сприяв вирішенню проблеми надання «Авіалініям України» ліцензії на польоти у США. Зокрема, за його підтримки у короткий термін були надані необхідні дозволи від Державного департаменту США, міністерства транспорту США та федерального авіаційного управління. За сприяння Н. Пилипця укладені також угоди про співробітництво «Авіаліній України» з п'ятьма найбільшими американськими авіакомпаніями та вирішене питання про обслуговування на вигідних умовах українських літаків у терміналі

«Дельта» Аеропорту ім. Д. Ф. Кеннеді. Він є радником української сторони при вирішенні в арбітражному суді США питання про припинення дії неприйнятної для України угоди з продажу авіаквитків [143, арк. 89–90].

За активної підтримки представників ділових кіл і лідерів українських організацій штату Вашингтон у грудні 2005 р. також відбулась зустріч генерального консула України з бізнес-директором, заступником віцепрезидента компанії «Боїнг» Д. Сантес, директором департаменту федеральних та міжнародних зв'язків Д. Ріс та директором з продажу комерційних літаків в Росію та Європу Х. Грізбек. На зустрічі американська сторона вказала на доволі високий рівень іміджу України як держави з сучасних високих технологій. Керівництво компанії «Боїнг» розглядає Україну також як ринок збуту літаків Боїнг-737. Крім того, американська сторона зацікавилась українським досвідом і технологіями будовання літаків цієї компанії [156, арк. 3].

Не можна залишити поза увагою також той факт, що грошові перекази, які надходять від закордонних українців, перевищують отримані Україною кредити МВФ та грошові надходження, від продажу єврооблігацій. Це прямі інвестиції в економіку нашої держави, про які уряд мовчить. Якщо говорити мовою цифр, щороку від емігрантів 4-ої хвили до нашої держави надходить від 2,5 до 3,5 млрд. дол. Інвестиційна частка американських корпорацій за цей період дорівнює лише 1,4 млрд дол. [442, с. 2]. Такі цифри спонукають задуматися над відлагодженням чітких механізмів співпраці з представниками діаспори.

На сьогодні доволі ефективними є механізми мобілізації і використання фінансово-економічного потенціалу діаспори, що підтверджує діяльність УСКР. Так, її складовою є ЦУКА, що об'єднує 16 українських кредитних спілок США. Представники цих інституцій розпочали процес відновлення кооперативного руху в Україні.

Впродовж 1992 р. українські кооператори з Австралії, Канади і США відвідали більшість областей України і, зустрівшись з їхніми та громадянами,

спонукали до відродження кредитної кооперації на рідній землі. Так, у лютому та червні 1992 р. були створені перші кредитні спілки у Кривому Розі та Стрию. Нині успішно працює КС «Вигода» у Стрию Львівської області.

У червні 1992 р. у Києві відбулось завершальне засідання Всеукраїнського круглого столу, в якому взяла участь делегація УСКР. У ході цього засідання створений оргкомітет з відродження кредитних спілок в Україні. Сьогодні в Україні працює близько 300 кредитних спілок, об'єднаних у дві асоціації: НАКСУ і ВАКС. У США діє 16 кредитних спілок, об'єднаних у ЦУКА [443, с. 114–115]. Найпотужнішою серед них є українсько-американська федеральна кредитна спілка «Самопоміч», штаб-квартира якої розташована в Чикаго [151, арк. 129].

Станом на 31 грудня 2010 р. кредитна спілка налічувала 14 550 членів, і була визнана провідною у семи категоріях, згідно зі статистичними даними американської кредитної індустрії, опублікованими у «Callahan & Associates», та однією з найкращих серед американських кредитних спілок за розміром активів. Українсько-американська федеральна кредитна спілка «Самопоміч» посідає 233 місце серед 7600 кредитних спілок США [444, с. 194].

Ю. Сергеев так оцінює діяльність цієї організації: «Висловлюю особливу подяку вашій організації та численним представникам української громади за доброзичливу співпрацю, а також за допомогу у проведенні різноманітних численних заходів, благодійних акцій, що мали місце як в штаб-квартирі ООН, так поза її межами. Своєю професійною та наполегливою працею ви створюєте умови для стабільного розвитку інвестицій, впровадження сучасних та ефективних методів господарювання, вирішення важливих соціально-економічних завдань» [445, с. 9].

Загалом діяльність кредитних спілок – один з небагатьох прикладів використання фінансових ресурсів діаспори. На думку М. Роздольської, представники четвертої хвилі еміграції в США бажають сприяти розвитку аграрного комплексу України, формуючи фермерські господарства з використанням отриманого в США досвіду, фінансового капіталу та

інноваційних технологій. Однак земельна реформа в Україні не передбачає для цього відповідних умов. З огляду на це М. Роздольська розробила з фахівцями проект земельної реформи на основі досвіду розвинених країн, який би дав можливість використовувати діаспорні ресурси для розвитку АПК в Україні. Однак це питання залишається невирішеним, як і більшість інших пропозицій щодо внесення змін до законів України, основною метою яких є залучення діаспори до соціально-економічного та політичного розвитку нашої країни [446, с. 20].

Проте не всі шляхи співпраці використано, бо в Україні існує дещо упереджене ставлення до кредитних спілок, відсутня необхідна підтримка держави [447, с. 234]. Досвід організації кредитування, функціонування демократичних, кооперативних, фінансових установ, який акумулювали українці у США, був би корисний у незалежній Україні, недаремно в умовах світової фінансової кризи ООН проголосили 2012 р. міжнародним роком кооперативів. Так, у квітні 2011 р. УСКР запропонувала М. Азарову відвідати кредитні спілки у США й переконатися, що кредитні спілки в Україні також можуть успішно працювати на користь своїх членів. Рух кредитних спілок в Україні «...має, за нашими оцінками, добру перспективу, але потребує підтримки уряду та місцевої влади, а також професійного, партнерського ставлення до цього руху з боку урядових фінансових інституцій, особливо Держфінпослуг» [448, с. 229].

Нерозуміння українським урядом позитивного значення використання потенціалу діаспори простежується у нечітких формулюваннях нормативних документів, що намагаються регулювати цю співпрацю. Аналізуючи проект Державної програми співпраці з закордонними українцями на період до 2015 р., зауважуємо насамперед нечітке формулювання мети цієї програми, зокрема у сфері використання потенціалу української діаспори, а саме: «...використання інтелектуального, фінансового та духовного потенціалу закордонних українців для утвердження позитивного міжнародного іміджу України».

Однак в окресленій меті, окрім «позитивний імідж» варто було б ще додати «інноваційний та соціально-економічний розвиток України». Крім того, серед «задоволення науково-освітніх та мовних потреб закордонних українців», що передбачені програмою, основну частку складають заходи у сфері вивчення української мови та українознавства. Натомість проведення науково-практичних конференцій із залученням діаспори з інших наукових сфер обмежується лише двома конгресами Світової федерації українських лікарських товариств. Хоча у проекті програми передбачено збільшення фінансування (орієнтовний проект становить майже 2 млрд грн.), однак у ній взагалі не передбачено жодних заходів у сфері економічної, торговельної та науково-технічної співпраці, тоді як попередня програма співпраці із закордонними українцями на 2010 р. із загальним бюджетом у розмірі 76,9 млн грн., передбачала принаймні 4 види заходів у сфері торговельно-економічної та науково-технічної діяльності [446, с. 20–21].

Сьогодні від представників української діаспори можна почути критичні зауваження, що «...для діаспори зібрати мільйон доларів – це проблема, натомість для українського уряду – це peanuts, вони крадуть незрівнянно більше» [449, с. 11]. Так, Л. Рудницький наводить такі факти: «У 2011 році з бюджету України виділено 4 мільйони доларів на співпрацю з діаспорою, а сама лише приватна дорога (ремонт) для президента Віктора Януковича коштує 50 мільйонів доларів. На підтримку російської культури в області Донецька влада виділила 7 мільйонів доларів» [449, с. 11].

Отже, маємо достатній потенціал у напрямку фінансово-економічної співпраці із діаспорою, оскільки акції з надання допомоги та фінансові інвестиції, які здійснюють організації та окремі меценати, є помітні для соціально-економічного розвитку України. Співпраця в соціальній сфері визначена діяльністю в напрямку захисту громадян України від наслідків стихійних лих, трагічних обставин, соціальних негараздів, правового та соціального забезпечення дітей-сиріт, попередження проблем захворюваності українців тощо.

Одним із основних соціальних проєктів діаспори є допомога у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи 1986 р. Разом з тим, як свідчить аналіз досліджуваної проблеми, українська діаспора стала важливим політичним лобі у країні перебування щодо прийняття економічних рішень стосовно України.

Використання її потенціалу дало змогу створити умови для інвестицій в економіку України, скасувати поправку Джексона-Веніка, підтримати вступ України в СОТ, надати економіці України «ринкового статусу», розвивати кооперативний рух, збільшити обсяги торгівлі та інвестиції в нашу державу. Доведено, що на перебіг прийняття подібних рішень мали вплив представники діаспори. У той же час, аналіз підтвердив, що у багатьох сферах економічного життя є ще незначною присутність діаспори зі США.

3.4. Співпраця з науковими та культурно-освітніми установами України

Українська діаспора США до проголошення державної незалежності України популяризувала наукові та культурні надбання нашого народу в демократичному світі. Проголошення незалежності України відкрило нові можливості для безпосередньої співпраці. Як зазначає К. Чернова, «...головна відмінність від попередніх років полягає в тому, що нині зв'язки плануються з розрахунком на перспективу» [450, с. 15]. Ініціатива щодо налагодження і розвитку співпраці належала переважно діаспорі [451, с. 26]. Фундаментом реалізації цього напрямку взаємодії в науковій царині є центри українознавчих студій, які стали продовжувачами справи «багатьох інститутів, що припинили своє існування в Європі» [452, с. 1004]; інтелектуальний потенціал; фінансові можливості. Н. Гумницька зауважує, що українознавство із суто романтичних і теоретичних зацікавлень

переходить у практичну площину [453, с. 276].

Повчальним є досвід організації українистики в США, де в центрі уваги перебуває дослідження національної ідентичності, а отже, необхідності її збереження. На думку О. Пріцака, народ як державна нація ідентифікує свою окремішність через національну культуру, а значить через національну науку, оскільки культура визначає націю, а наука відповідно має в системі культури основне значення, як теоретична база, сума досвіду [454, с. 62].

Визначальною рисою наукових студій став розвиток українознавчих досліджень, оскільки мова, література, історія – належать до націєтворчих. Як стверджував Д. Мейс, дослідник Голодомору 1932–1933 рр., кожен «...практично навіть бездержавний народ має науку про себе або початки науки про себе, або початки знання. Інакше це не структурна одиниця, інакше це не народ» [455, с. 137].

У цьому напрямку координацію наукової діяльності істориків діаспори здійснюють УІТ та його науковий часопис «Український історик» [456, с. 6–7]. Варто наголосити, що Л. Винар як натхненник об'єднання особисто започаткував нові напрямки наукових досліджень, серед яких грушевськознавство [456, с. 11]. Діяльність істориків діаспори сприяє легітимації українства в світі, дає змогу реалізувати завдання конкурентоспроможності української гуманітаристики. Українська історіографія закордоном зумовила кардинальні зміни у парадигмі науки в Україні, сприяла переходу до національно-демократичних засад трактування історії українського народу. Водночас, характерною особливістю студій є те, що вони розвиваються винятково завдяки ентузіазму та праці знакових постатей.

Одним із закладів лідерів, які здійснюють українознавчі студії в США, є Гарвардський університет. Ідея створення цієї навчально-наукової інституції зародилась у віце-президента УВАН у Нью-Йорку О. Пріцака. З моменту її формування визначено базові постійні структури, що мали «...продувати молодих талановитих дослідників, які сполучали б досвід

західного світу із здобутками української науки [457, с. 273].

Фінансово забезпечити автономне функціонування українських науково-освітніх інституцій у структурі Гарвардського університету допоміг ФКУ, який заснував С. Хемич, а також меценати зі США й Канади. Завдяки їхнім зусиллям цьому закладу була передана перша сума (1 млн 800 тис. дол.) для відкриття трьох постійних кафедр: кафедри історії України ім. М. Грушевського, кафедри української літератури ім. Д. Чижевського, кафедри української філології ім. О. Потебні [458, с. 5]. Першим завідувачем кафедри історії України в Гарвардському університеті став О. Пріцак (1968–1989).

УНІГУ, заснований у 1973 р., забезпечує діяльність розгалуженої мережі українознавчих бібліотек, проведення щотижневих наукових семінарів, видання українознавчих праць, а також функціонування Літньої українознавчої школи [459, с. 105]. Характерно, що першим докторську дисертацію, пов'язану з українознавством, у Гарвардському університеті захистив О. Субтельний, відомий як автор «Історії України», яка здійснила значний вплив на зміну парадигми мислення українських істориків у пострадянській Україні. Заслуги вченого також високо поцінувалися в діаспорі [460, с. 2]. Діапазон праці УНІГУ нині розширюється, встановлюються нові контакти, організовуються конференції, виконуються спільні видавничі проекти з іншими осередками [461, с. 5]. Важливо, що проблемне поле сучасних українознавчих студій охоплює усі періоди історії України із періодичною публікацією джерельного матеріалу. Наукові проекти презентують видання «Harvard Ukrainian Studies» («Гарвардські українознавчі студії»), піврічник «Recenzija», в якому здійснюється критичний огляд українознавчих видань України, щорічник «Minutes of the Seminar in Ukrainian Studies» [462, с. 382]. На думку Я. Ісаєвича, «Гарвардські українознавчі студії» – це найавторитетніше англомовне українознавче видання широкого профілю, де звертається увага на різноманітні проблеми світового українства [463, с. 32].

Останнім часом у виданнях УНІГУ, особливо в період керівництва

Р. Шпорлюка, у зв'язку із зацікавленням політикою України як держави друкуються більше матеріалів про сучасний політико-економічний стан нашої країни [464]. Зауважимо, що Р. Шпорлюк, народившись на Тернопільщині, упродовж 1996–2003 рр. очолював УНІГУ, а від 2003 р. директором цього закладу освіти став М. Флаєр.

Першою англomовною працею про українських авангардистів стала монографія «Український футуризм 1914–1930» О. Ільницького, випускника Гарвардського університету, який навчався за програмою української літератури. Це дослідження дало змогу ліквідувати незадовільний стан поінформованості представників країн Заходу про український авангард у художній літературі [465, с. 9].

Наукова діяльність УНІГУ здебільшого активізується у напрямку підготовки кадрів, популяризації наукових досліджень з українознавства. Зокрема, особливо насиченим був осінній семестр 2008 р., упродовж якого УНІГУ організував та спонсорував міжнародну конференцію з приводу 75-х роковин Голодомору в Україні; провів шість обговорень за участю експертів у рамках Групи дослідження України, а також презентацію двох книг – дев'ятого тому «Історії України-Руси» М. Грушевського та «Українська драма й театр XVII–XVIII ст.» П. Левін. Інститут також організував прем'єру уривків з опери В. Балея «Червона земля (Голод)» та документального фільму «Живі» про селян, що пережили Голодомор. Також стипендії УНІГУ для проведення досліджень в Гарварді отримали вчені, що досліджують історичні, культурні та політичні проблеми, зокрема, періоду Гетьманщини, впливу Візантії на мистецтво Київської Русі, історії формування карпатської ідентичності та ін. Так, Л. Полякову надано однорічну стипендію для роботи над темою «Роль моралі, державних установ і політики у зміцненні національної безпеки незалежної України» [466, с. 9].

Важливою складовою діяльності УНІГУ є щорічна літня школа українознавства, яка упродовж своєї діяльності налічує понад 2 тис. студентів-випускників [466, с. 19]. Після проголошення незалежності України до

навчальної програми УНІГУ, яка передбачала вивчення української мови та літератури, історії України, додаються такі курси: з української політики, антропології, етнографії, історії церкви, лінгвістики, музики та кіно. Студенти літньої школи українознавства також мають доступ до багатьох наукових і навчальних центрів Гарварду, зокрема, до колекції україніки, найбільшої за межами Східної Європи, музеїв та лінгафонних кабінетів, обладнаних сучасною технікою. Від 1989 р. за спонсорської допомоги окремих осіб та організацій української діаспори, передусім «Товариства українських професіоналів і підприємців Нью-Йорка та Нью-Джерсі», в УНІГУ регулярно приїжджає щораз більше студентів з України [467, с. 10–11]. Випускник літньої школи українознавства Ю. Саквук згадує: «Наше перебування у Гарвардському університеті було пов'язане не лише з обов'язковим відвідуванням лекцій і складанням семестрових іспитів, але насамперед торкалося знайомства з американською системою освіти і культурою... Та, мабуть, найбільше можна було почерпнути з безпосереднього спілкування з самими американцями або представниками української діаспори у США» [468, с. 2]. У 1998 р. курсантами літньої школи українознавства були 19 студентів з України: вісім з Києва, три зі Львова і по одному з Харкова, Тернополя, Луганська, Полтави, Дрогобича, Вінниці, Чернівців та Кіровограда. Вони прослухали інтенсивні курси з історії України, політології, української мови і літератури, які читали професори американських університетів Х. Воробець, П. Д'Анері, В. Андрушків та ін. [469, с. 3].

У 2009 р. студенти літньої школи українознавства, крім інтенсивних курсів з української мови, мали можливість прослухати лекції «Історія Радянської України 1914–1991» А. Граціозі, всесвітньо відомого знавця радянського періоду історії України та дослідника Голодомору (Неаполітанський університет ім. Федеріко II, Італія); «Українська література та народна культура» Т. Гундорової (Інститут літератури Академії наук України); «Україна як поле лінгвістичної битви» М. Флайера (директор УНІГУ, професор кафедри української філології ім. О. Потебні,

Гарвардський університет) [470, с. 9].

З нагоди 40-річчя ФКУ С. Хемич наголосив: «Ми свідомі того, що перед нами чергове завдання: відповідальність продовжувати розбудовувати студії українознавства в Гарварді на високому науковому рівні. Для розвитку розпочатої діяльності... потрібні нові засоби» [465, с. 7]. Так, від заснування УНІГУ значна частина програм українознавства в Гарвардському університеті фінансується за рахунок відсотків від вкладів членів української громади в іменні фонди. Продовжуючи цю традицію І. і Д. Калиневичі спрямували 50 тис. дол. на видавничу діяльність УНІГУ, створивши в Гарвардському університеті іменний прибутковий фонд [471, с. 4]. Подружжя Л. та О. Щури з Нью-Йорка заснували власний іменний фонд, вклавши 100 тис. дол. «щоб українська студентська молодь вивчала надбання української духовності і тоді сама переконалася, що Україна стоїть на рівні з іншими культурними народами» [465, с. 3–4]. Участь у цій добродійній акції беруть також нові члени української громади. Ініціаторами створення 100-тисячного видавничого фонду в Гарварді були громадські активісти з Детройта Я. та О. Дужі. Завдяки їм побачили світ унікальні видання «Військова традиція в українській історії», «Походження Русі» О. Пріцака, «Географія Київської Русі» П. Голлінгворта, «Міф України: образ козаччини в польському й російському романтизмі» Г. Грабовича [472, с. 2]. Зазначимо, що сума постійного фонду з якого відбувається фінансування УНІГУ, становить 65 млн дол. [473, с. 131].

Іншим важливим українознавчим проектом стала УНДП при Іллінойському університеті в Урбана-Шампейн, заснована у 1984 р. Її очолює Д. Штогрин, який є ініціатором щорічних міжнародних конференцій з української проблематики, особливо з питань «білих плям» українського буття. Як зазначив Л. Рудницький, Д. Штогрин «...є ...науковець, педагог, організатор наукових імпрез та конференцій і громадський діяч, і, що найважливіше, добра і благородна людина» [474, с. 3]. Від 1989 р. міжнародні конференції стали спільним форумом між представниками

материкової України і діаспори [475].

Серед численних конференцій, диспутів, наукових читань варто виокремити конференцію «Проблеми української західної діаспори» (1998 р.), а також конференцію, присвячену десятиріччю відновлення незалежності України, в якій брали участь українські науковці В. Брюховецький, Б. Лановик, В. Сергійчук та ін. Важливою була конференція у 2010 р. «Сучасна Україна і її діаспора очима науковців з України та з-поза меж» [476]. Зауважимо, що учасники щорічних літніх наукових конференцій в Урбана-Шампейн мають можливість працювати в читальних залах університетської бібліотеки, у фондах якої налічується близько 800 тис. монографій і періодичних видань, а україніка збільшується до 70 тис. томів і є однією з трьох найбільших збірок за межами України [474, с. 3]. Для поширення українознавчих матеріалів подружжя Штогринів створило окремий фонд свого імені «Вічний фонд».

У 1993 р. з ініціативи директора Інституту Гаррімена Р. Еріксона; директора Інституту Центральної Європи Д. Міленкович та голови Департаменту слов'янських мов і літератури Р. Белнепа в Колумбійському університеті запроваджено вивчення української мови та літератури, політики та історії на постійній основі. Першими лекції з історії України для слухачів цього закладу освіти читав Я. Грицак зі Львова, а з літератури – Ю. Тарнавський [477, с. 4]. Щорічно в Колумбійському університеті проводиться конференція «Асоціації вивчення національностей», де обговорюється найбільше питань про сучасну Україну [478, с. 9].

Студенти Колумбійського університету вивчають три рівні української мови, історію України, культурологію та політологію. Крім того, УНДП сприяла запровадженню української тематики у викладання загальних курсів історії, міжнародних відносин й інших суспільних наук. Програма українських студій також забезпечує організацію різних акцій на актуальні проблеми політичного і економічного життя сучасної України. Характерно, що матеріальна база цього закладу постійно поповнюється. Так, у 2009–

2010 рр., користуючись щедрим даром випускників університету О. і Н. Городецьких, дотацій ФКУ, бібліотека придбала архівні матеріали, серійні видання книг XIX і початку XX ст., українські газети, видані в Німеччині, Австрії і Чехії, антикварні українські видання. Зауважимо, що впродовж 2005–2010 рр. бібліотека цього закладу збільшила збірку українських книжок на 25 % [479, с. 11, 21].

У Колумбійському університеті створено постійний український фонд, статутний капітал якого становить 1 млн дол. Щорічні відсотки від нього забезпечують проведення постійного навчання для студентів за основними напрямками українознавства, передусім за спрямуванням «історія України». Найбільшу частку пожертв складають кошти кредитної спілки «Самопоміч» з Нью-Йорка – $\frac{1}{4}$ млн. дол. Як наголосив президент цієї кредитної спілки Б. Кекіш, «...ми сподіваємося, що Центр українських студій у Колумбійському університеті відкриє нові можливості для нашої молоді і дасть їй нагоду вивчати історію України й українські культурознавчі дисципліни на найвищому університетському рівні. Ми бажаємо, щоб він став важливим знаряддям поширення знання про Україну в Америці» [480, с. 11]. Успішна діяльність УНДП також залежить від пожертв, які надають фонд ім. П. Яцика, стипендійний фонд ім. В. і Л. Базарків, фонд для викладання українських курсів, фонд ім. М. Ступки, фонд ім. В. Королика, фонд ім. О. Запорожця, фонд ім. Ю. Шевельова, фонд ім. В. та Н. Шкільників, фонд ім. С. і Т. Тимків та фонд ім. М. і Н. Білоусів [479, с. 21].

Чільне місце серед українських наукових установ у США посідає УВАН як спадкоємиця Української академії наук. Від 15 квітня 1950 р. ця наукова установа функціонує в Нью-Йорку. Групи УВАН розташовані у містах Денвер, Вашингтон, Детройт та Філадельфія [481, с. 381–382]. Основне завдання у період до проголошення незалежності України полягало у підтримці та розвитку тих галузей знань, які були сфальсифіковані або заборонені в радянський період та популяризації української науки. Останнє реалізовано, зокрема, через «Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the

U.S.A.» (33 випуски), україномовні періодичні видання «Бюлетень УВАН» (22 випуски) та «Новини з Академії» (33 випуски) [482, с. 1].

Упродовж 1951–1997 рр. УВАН презентувала 140 українських видань, а за останні 14 років – 49, третину з яких опубліковано спільно з науковими інституціями України [483]. Нині діяльність УВАН зосереджена здебільшого на проведенні засідань і наукових конференцій, подальшому розвитку українознавства. Надзвичайний та Повноважний Посол України при ООН Ю. Сергеев наголосив, що «...УВАН посіла особливе місце в історії розбудови української ідентичності, розвитку українознавства та формування громадської думки на теренах США та світу [484].

Гордістю УВАН є музей-архів Д. Антоновича, завдання якого полягає у збиранні, систематизації та збереженні усіх пам'яток перебування українців за межами України – друкованих, рукописних і речових [485, с. 255]. Окремі фонди опрацьовували Т. Геврик, Л. Винар (США), Ю. Савчук (Київ), О. Федорук (Київ), О. Лучук (Львів), Т. Шестопалова (Луганськ), В. Гайдабура (Київ), Е. Бистрицька (Тернопіль), В. Мезенцев (Торонто), В. Янсен (Німеччина) [486, с. 4]. Після проголошення незалежності України УВАН у США передала нашій країні частину цінних архівних матеріалів та 32 тис. примірників літератури [482, с. 1]. Нині продовжується співпраця з науковими інституціями НАНУ. Так, у 2009–2010 навчальному році за сприяння Є. Федоренка було виділено із Фонду УВАН благодійні стипендії для студентів Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна та Харківського національного педагогічного університету ім. Г. Сковороди [487, с. 89].

Важливо зазначити, що окремі осередки НТШ–А діють у Вашингтоні, Філадельфії, Чикаго, Детройті, а штаб-квартира розташована в Нью-Йорку [488, с. 244]. Як наголошує колишній президент НТШ–А О. Попович «...наша мета – гуртувати українських вчених. Помагати, сприяти розвитку української науки і в США, і в Україні» [489]. Зокрема, в галузі українознавства управа НТШ–А тривалий період надає стипендії аспірантам і докторантам для написання дисертацій. Так, на 2008–2009 рік було

оголошено постдокторську стипендію в розмірі 35 тис. дол. для науковців, які недавно отримали відповідну ступінь в галузях української філології, лінгвістики й літератури, а також історії і суспільних наук. Стипендії і гранти НТШ-А виплачує із заповітів та іменних фондів [490, с. 30]. Одним з меценатів товариства є Ю. Кузів, який заповів 800 тис. дол. і крім цього, ще 100 тис. передав на видавничий фонд [489]. У 2007 р. Л. Йова для НТШ-А пожертвувала понад 11 тис. дол. для публікації матеріалів про Голодомор в Україні у пам'ять своєї мами А. Йови, яка була свідком цих подій [490, с. 25].

Товариство проводить наукову діяльність, працює над випуском англomовної літератури на українську тематику; випускає «Записки НТШ» та «Бюлетень НТШ». При НТШ-А діють архів і бібліотека. «Коли в Україні все горіло, палили, – як вважає директор бібліотеки С. Андрушків, то тут воно зберігалось» [489]. Щосуботи товариство організовує для громади наукові лекції, політичні дискусії, мистецькі програми, вечори поезії. НТШ-А проводить та бере участь у міжнародних конференціях і симпозіумах.

Вагомим у контексті популяризації інформації про українців, збереження їхньої історичної пам'яті, розвитку наукових студій є спільний проект з канадськими інституціями історико-археологічного дослідження гетьманської резиденції І. Мазепи – Батурина, що триває уже 11 років. Очолює цей проект директор КІУСу З. Когут, а О. Попович є його науковим консультантом. Розкопки підтверджують та істотно доповнюють писемні відомості про розправу над мешканцями та захисниками Батурина в 1708 р. [491, с. 11]. Позитивним фактом стало те, що у 2008 р. історики Росії визнали факт масової розправи над міщанами Батурина війська царя Петра І. До цих науковців належить директор Центру дослідження історії України Санкт-Петербурзького державного університету Т. Таїрова-Яковлева [492, с. 4]. Підсумком проведеної роботи була міжнародна конференція «Poltava 1709. Revisiting a Turning in European History» у Гарвардському університеті, в листопаді 2009 р. Учасником зазначеного наукового форуму був керівник Батуринської експедиції В. Коваленко, який підбив основні здобутки дослідження.

Слід зазначити, що НТШ–А допомогло відновити діяльність товариству у Львові та створенні осередку в Донецьку; спонсорувало друк багатьох наукових праць в Україні, серед яких «Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду» (за редакцією Л. Масенко), «Переяславська Рада 1654 року», «Свіча пам'яті: Усна історія про геноцид українців у 1932–1933 роках» В. Борисенко [493] та ін.

Одним зі здобутків української громади США є УІА, який заснував у травні 1948 р. виходець з Поділля В. Джус. Основні завдання інституту були викладені у статуті: збереження для наступних поколінь усіх виявів української культури у формі творів мистецтва, красного письменства, музики, танку, народного виробництва тощо; допомога у формі стипендій та позичок на студії молодим українцям для здобуття вищої освіти [494, с. 91]. У 1987 р. з ініціативи Т. Гунчака завдання розширено у напрямку створення дослідно-документаційного центру. За короткотривалий період цей підрозділ став Центром історичної пам'яті українства, зосередивши увагу на дослідженні теми «Україна й українці у ХХ столітті» [495, с. 423–424].

Об'єктивно висвітлити українське буття дає змогу українознавчий джерельний матеріал. Так, у Бібліотеці Конгресу в США зберігається доволі багато матеріалів з україніки: 28 750 каталогових позицій, тобто назв наукових досліджень, які разом складають 29 250 томів, понад 1 500 назв періодики. Щодо її наукової вартості Я. Рудницький стверджує, що «...там є багато старих і цікавих раритетів, рукописів, першовидань та взагалі вартісних праць» [496, с. 236].

У США також діють Український соціологічний інститут, який вивчає українські поселення в світі, Українська наукова фундація, Асоціація українців, Український бібліографічно-довідковий центр, Український документаційний центр та інші установи, що здійснюють дослідницьку та видавничу діяльність, проводять наукові конференції в тісній співпраці з ученими України [49, с. 64].

Дбаючи про збереження ідентичності, українці США докладають

чимало зусиль для формування нового покоління національної інтелігенції. У 1991 р. керівництво НаУКМА, яке прагнуло відбудувати не лише освітню установу, а й заклад, політично незалежний від уряду і відданий втіленню демократичних ідеалів [497, с. 3], звернулося з проханням про фінансову допомогу до діаспори США. Так, важлива роль у відродженні НаУКМА належить І. Фізеру, який 9 серпня 1992 р. створив «Mohyla Academic Society» [498, с. 1]. З ініціативи І. Пономаренка українська громада м. Клівленда (штат Огайо) організувала збір коштів на підтримку цього закладу: кредитна спілка «Основа» зробила внесок у розмірі 500 дол., а громада міста пожертвувала 880 дол. [499, с. 3]. У травні 1997 р. Н. і Б. Ковалі створили фундацію для НаУКМА (перший їхній внесок становив 77 тис. дол.) [500, с. 8]. Неоціненну допомогу надало подружжя О. та Я. Дужих з Детройта, які передали для цього закладу освіти 100 тис. дол. [472, с. 2]. У 2002 р. у США офіційно зареєстровано «Києво-Могилянську фундацію Америки», до Ради директорів якої входять колишній посол США в Україні В. Г. Міллер та Б. Тарасюк [501, с. 18]. За перші шість років діяльності фундація збрала близько 1 млн 300 тис. дол., активно функціонує і нині. Постійну фінансову допомогу надає фундація «Спадщина», заснована у м. Чикаго, до якої у 1997 р. перейшов весь статутний капітал Першого Федерального банку «Певність». В. Брюховецький, отримавши в 2010 р. стипендію програми ім. Фулбрайта, наголосив: «...коли це все тільки починалось, без допомоги діаспори ми би просто не відбулися. Тоді, може, проти нас не боролися так, як зараз, але була повна байдужість». Б. Тарасюк також констатує внесок діаспори [502].

Фінансова допомога для НаУКМА продовжувала надходити і в наступні роки. В. Моринець щодо цього зазначив: «Від самого початку 1990-х років ...понад 400 гуманітарних дослідників з України одержали різні форми підтримки від фонду Фулбрайта. Завдяки провідним постатям із діаспори українські вчені були введені в контекст світової науки та прийняті в американських наукових колах, вони стали повноправними учасниками

міжнародних конкурсів на отримання дослідницьких грантів» [503, с. 14].

Не можна залишити поза увагою той факт, що 24 травня 2007 р. в НаУКМА відбулося відкриття нової бакалаврської бібліотеки ім. Т. та О. Антоновичів. Проект підтримали 302 благодійники, в тому числі 260 приватних осіб (зі США, Канади й України), та 42 юридичні особи (23 – з України, 18 – зі США, 1 – з Канади). Загалом було зібрано близько 2 млн дол., з яких 1 млн дол. виділила фундація Т. і О. Антоновичів [504, с. 1]. Окрім цього, 18 лютого 2010 р. у КМА відбулося офіційне відкриття оновленої американської бібліотеки ім. В. Китастого. Ця бібліотека створена на початку 1990-х рр. при «Домі Америки в Україні», а в 1998 р. уряд США подарував її НаУКМА. Значний внесок у становлення цього закладу зробив В. Китастих (1943–2000), науковець і дипломат, перший директор «Дому Америки в Україні», почесний доктор НаУКМА, який від 1990 р. жив і працював у Києві [505, с. 1].

Інституцією, до відбудови якої також долучилась українська громада США, є ЛННБ ім. В. Стефаніка. У січні 1997 р. працівники бібліотеки звернулися до представників діаспори з проханням про допомогу, оскільки опинилась на грані закриття [506, с. 2]. З ініціативи Л. Винара створено благодійну організацію «Доброчинний фонд сприяння ЛНБ ім. В. Стефаніка НАН України». Впродовж перших чотирьох років до Фонду надійшло понад 170 тис. дол., що дало змогу зробити ремонт лівого крила бібліотеки [507, с. 9]. Від 1999 р. до відбудови бібліотеки долучився також О. Антонович. Його коштом (понад 2 млн грн.) завершено реконструкцію головного корпусу бібліотеки. У 2004 р. він розпочав фінансування ремонтно-реставраційних робіт відділу мистецтв бібліотеки в обсязі близько 2,5 млн грн. [508, с. 167-168].

Важливою подією в науковому житті було прийняття 5 грудня 1998 р. на четвертій пленарній сесії Сьомого конгресу СКУ резолюції про відновлення діяльності наукової ради (СНР при СКУ створена у 1978 р. і функціонувала до 1988 р.), яку очолив Л. Винар [509, с. 124]. СНР проводить

діяльність за такими напрямками: а) науково-організаційний; б) науково-видавничий; в) співпраця з науковими установами та організація конференцій і конгресів [509, с. 125]. СНР запропонувала співпрацювати з науковими та академічними установами в Україні [187, с. 149]. Ініціаторами численних проектів стали Л. Винар, А. Гумецька, А. Жуковський, В. Верига, С. Козак, Є. Федоренко, М. Павлишин та інші. Доречно звернути увагу на факт надання регулярної фінансової підтримки. У 1999 р. СНР допомогла учасникам Четвертого міжнародного конгресу українців з України, які не мали коштів для участі в роботі; була співвидавцем збірника конгресових доповідей [510]. За ініціативи Л. Винаря у 2000 р. у Чернівцях проведено Перший міжнародний конгрес українських істориків, в якому взяли участь 320 істориків з України, Польщі, США, Канади, Франції, Австралії та інших країн; СНР виступила співвидавцем матеріалів конгресу [511].

Наступним спільним проектом стала конференція з нагоди 135-ліття від дня народження М. Грушевського, яка відбулася у 2002 р. за ініціативою СНР в Нью-Йорку. Її організаторами були УІТ, НТШ–А, УВАН у США та Українська асоціація університетських професорів. Серед учасників слід виокремити: А. Атаманенко, В. Верстюка, Л. Винаря, А. Гумецьку, А. Процик, Т. Гунчака. Під час конференції відбулася презентація монографії О. Оглоблина «Гетьман Іван Мазепа та його доба» [509, с. 127]. Упродовж подальших років проводилися спільні конференції та конгреси [512].

Розбудова національного університету «Острозька академія» як освітньо-культурного закладу стала можливою завдяки національно-свідомим меценатам, серед яких найбільше представників української діаспори США [513, с. 8]. У 2003 р. СНР та інституціями України започатковано традицію проведення спільних наукових проектів [514, с. 199].

Принциповою є позиція представників діаспори щодо бачення українського історичного процесу. Після ухвалення Указу «Про відзначення 350-ліття Переяславської козацької ради 1654 р» (2003 р.) Президія СНР у співпраці з головами центральних українських наукових установ висловила

своє негативне ставлення. Л. Винар щодо цього зазначив: «Ми вимагали відкриття цього ювілейного відзначення. ...Існує небезпека, що в процесі «гармонізації» не буде подано фактів про загарбництво російського імперіалізму у відношенні до українського і інших народів» [509, с. 129].

Засвоєння і збагачення національної культури без знання української мови є неможливим, що розуміють у середовищі діаспори. З огляду на це духовно-культурний розвиток модерної української нації вона вбачає у забезпеченні належних умов для функціонування національної мови. У 2003 р. президія СНР опублікувала «Протест проти русифікації України», в якому критично розглянула проект Закону «Про застосування російської мови в Україні» [509, с. 129].

Розуміючи, що держава не сприяє написанню об'єктивної історії, вільної від радянських міфів і стереотипів, що могло б створити умови для консолідації суспільства, інтеграції у світовий простір, у 2003 р. СНР стала співвидавцем третього доповненого видання монографії О. Оглоблина «Гетьман Іван Мазепа та його доба» [515], яке було розіслане у 60 університетських і наукових бібліотек України, а також дослідження «Переяславський договір» [516]. У 2004 р. у Львові відбулася наукова конференція, з приводу 70-ої річниці від дня смерті М. Грушевського, організована СНР разом з Національною академією наук України, Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича у Львові, НТШ в Україні, Українським історичним товариством ім. М. Грушевського та Історико-меморіальними музеями М. Грушевського у Києві та Львові [512]. У 2005 р. конференцію, присвячену М. Грушевському, СНР провела в Нью-Йорку разом НТШ, УІТ, УВАН, УААУП та Національним університетом «Острозька Академія» [512].

У 2005 р. за сприяння СНР виходить перший том матеріалів II Міжнародного наукового конгресу українських істориків «Українська історична наука на сучасному етапі розвитку» [517]. У 2006 р. у Нью-Йорку в будинку Української академії наук відбулася наукова конференція «Михайло Грушевський: історія та сучасність (у 140-ліття від дня народження)»,

підготована СНР при СКУ, УІТ, УВАН у США, Українською американською асоціацією університетських професорів та НТШ в Америці. Конференція стала значним внеском насамперед у розвиток грушевськознавства [518, с. 5]. За сприяння СНР виходять другий, третій і четвертий томи матеріалів II Міжнародного наукового конгресу українських істориків «Українська історична наука на сучасному етапі розвитку» [519–521], двотомник III Міжнародного конгресу українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу» [522–523].

Актуальною проблемою сучасної української науки залишається вивчення діаспори, на чому наголошували учасники Третьої міжнародної конференції у вересні 2008 р. в Національному університеті «Острозька Академія» [524, с. 227]. У співпраці з НТШ у Львові Інститут дослідження української діаспори Острозької Академії, УІТ перевидали працю С. Наріжного «Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами» [525]. СНР допомагає поширенню книг у бібліотеках України, Європі, США і Канади.

Важливою проблемою наукових студій є дослідження голодомору, оскільки відновлення історичної пам'яті – є вагомим чинником у формуванні національної самосвідомості українського народу, збереження його національної ідентичності. До 75-х роковин Голодомору (1932 – 1933) за редакцією Л. Винаря вийшов з друку окремий том «Українського історика» з дослідженнями провідних українських вчених. Також у виданні поміщено окремий розділ «Документація відзначення роковин Голодомору», де зібрано джерельний матеріал про діяльність СНР при СКУ в цьому напрямку [526, с. 101]. Український історик С. Кульчицький, який досліджував Голодомор в Україні 1932-1933 рр. у 2011 р. став лауреатом премії Фондації Антоновичів (10 тис. дол.). Першим, хто отримав цю нагороду, був український письменник В. Барка (роман «Свідок для Сонця Шестикрилих») [527, с. 9].

Фондація ім. І. Багряного надає особам, які зробили внесок у розбудову державної незалежності України дипломи лауреатів премії ім. І. Багряного та

грошову винагороду в розмірі 1 тис. дол. Такої нагороди удостоєні І. Дзюба, О. Шугай, Є. Сверстюк, А. Погрібний та ін. [528, с. 23]. Упродовж останніх років Дослідна Фундація ім. О. Ольжича надала допомогу Україні в розмірі 460 тис. дол. Окрім цього, 552 студенти отримали стипендії в розмірі 150 дол. кожен, а також надано 44 стипендії кандидатам наук – від 350 до 450 дол. [529, с. 7].

Важлива роль серед спеціальних навчальних закладів УГКЦ як у діаспорі, так і в Україні належить УКУ ім. св. Климента Папи. Від 1994 р. було розпочато будівництво університету в Україні, а в 2002 р. відбулося відкриття УКУ. В одному з виступів ректор УКУ о. Б. Гудзяк зазначив: «Я щасливий мати 600 випускників: 200 священників і перших жінок, які вперше за 1000 років християнства здобули диплом богослова на своїй землі» [530, с. 11]. Він функціонує завдяки зусиллям Б. Гудзяка, Л. Гузара, а також прихильників і меценатів з української діаспори, переважно зі США [531, с. 13]. Як вважає керівник УКОФ – неприбуткової організації з осередком у Чикаго, Д. Курі: «...За шість років ми зібрали 10 млн. дол. і уможливили працю університету» [532, с. 10]. УКОФ збирає фонди для покриття половини річного бюджету університету, що складає приблизно 2 млн дол. [533, с. 19].

Ця підтримка дає змогу зберігати невисоку оплату за навчання, щоб студенти здобули якісну освіту. Щедрі пожертви складають О. і Я. Гудзяки, батьки ректора університету Б. Гудзяка, М. Бойко (вихованець Богословської академії у Львові), І. Клюфас з родиною, М. Клюфас, А. і В. Раки, М. і Б. Чабани, А. і Х. Сливоцькі, Я. і С. Пришляки з Бафало, Ю. і З. Малаховські й багато інших. Слід згадати архієпископа Нью-Йорка кардинала Д. О'Конора, його наступника архієпископа кардинала Е. Ігена, Папу Бенедикта XVI, який передав університетові 100 тис. євро з особистого фонду пожертв [534, с. 10].

Товариство українців-католиків «Свята Софія» з центром у Філадельфії також належить до організацій у діаспорі, які активно підтримують розвиток УКУ у Львові. Впродовж своєї діяльності воно надало численні стипендії для

студентів богослов'я й історії Церкви, видало наукові та популярні праці англійською й українською мовами, організувало значну кількість наукових конференцій тощо. Вагомим досягненням товариства є спорудження музейно-меморіального комплексу Патріарха Й. Сліпого в його рідному селі Заздрість на Тернопільщині. Опікунами комплексу є сестри чину св. Василя Великого, які дбають про стан комплексу, про створення експозицій, проводять у селі виховну роботу з дітьми та молоддю [535, с. 7].

Завдяки українцям діаспори споруджено багато пам'ятників культури уможливлено працю наукових і освітніх інституцій. Знатиме майбутнє поколінням українців про Патріарший собор УГКЦ у Києві, в спорудженні якого взяла активну участь українська громада зі США. За підтримки Л. Гузара у США створено інформаційно-фінансовий відділ з осередком у Стенфорді (Коннектикут), який очолила М. Роздольська [536, с. 9]. Відділ організовує благодійні заходи «Збудуймо храм любові» у багатьох містах США. Кошти від цих акцій спрямовуються на завершальні будівельні роботи [537, с. 9], [538, с. 17].

Важливою складовою історико-культурної спадщини народу України є бібліотечні, музейні, документальні колекції, які з різних причин були вивезені або створені українцями за кордоном. Після проголошення незалежності України їх намагаються повернути на Батьківщину. У 2003 р. О. Антонович безкоштовно передав ЛННБ ім. В. Стефаника власну бібліотеку (понад 2 тис. примірників книг), а також 27 творів мистецтва та цінний родинний архів [508, с. 168]. О. Корчак-Городиський з м. Чикаго також передав цій установі архівний фонд З. Кузелі, в результаті чого створено фонд «Окремі надходження» [539, с. 449–450]. Від 1991 р. у ЦНБ України ім. В. Вернадського відкрито спеціалізований фонд документів відділу зарубіжної україніки. На початковому етапі діяльності фонд налічував 4300 журналів та близько 1500 книг [540, с. 140]. На сьогодні цей фонд містить понад 30 тис. документів, більша частина яких надійшла від Гарвардського, Ратгерського, Делаверського університетів [541]. Меценати

подарували також значну частину бібліотечної колекції НаУКМА (майже 70 %) 13 приватних книгозбірень українських вчених, 18 колекцій діячів та установ української діаспори зі США, Канади, Бразилії, Німеччини й Польщі [542, с. 15]. У бібліотеці створено науковий архів, який має понад 30 фондів, що містять архівні документи митців, науковців, політичних і громадських діячів України і діаспори, в тому числі зі США: фонд № 4. Дужий Ярослав Іванович (1923 р.н.) та Дужа Ольга Григорівна (1926–2004). Українські політичні, громадські та культурні діячі, меценати; фонд № 5. Одарченко Петро Васильович (1903–2006). Український вчений, літературознавець, мовознавець, журналіст, перекладач, педагог, бібліограф, етнограф і фольклорист; фонд № 7. Джеймс Ернест Мейс (1952–2004). Науковець, історик-дослідник, громадський діяч, публіцист; фонд № 10. Пріцак Омелян Йосипович (1919–2006). Видатний вчений, філолог, сходознавець, історик [185], [543].

Бібліотека та архів Інституту дослідження української діаспори при національному університеті «Острозька академія» формуються переважно завдяки надходженням матеріалів з діаспори. Найбільшу кількість літератури надіслали Український музей-архів у Клівленді (директор А. Фединський), УІТ, УГКЦ Пресвятої Трійці м. Кергонксон (США) тощо. Щедрі книжкові дари бібліотеці зробили Л. Винар, В. Верига, О. і Л. Мостовичі, Л. Коваль, В. Рурська та ін. [183], [544].

Фонди обласних бібліотек поповнюються завдяки зусиллям представників діаспори США. Краєзнавець, дослідник української еміграції та меценат Є. Паранюк поповнив книжкові фонди обласної універсальної бібліотеки ім. І. Франка в Івано-Франківську більше ніж 600 томами книг. Значну кількість літератури він подарував Прикарпатському університетові ім. В. Стефаніка, районній бібліотеці в Богородчанах і рідній школі в Хмелівці [545, с. 124]. До Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка за останній період Є. Паранюк надіслав 1200 томів цінних книг, серед них 11 томів «Історії світової цивілізації» [545, с. 133].

Важливе місце в сучасній колекції Рівненського обласного краєзнавчого музею посідає фондова збірка матеріалів української діаспори. Найчисленнішою є книжкова колекція. Її фондоутворювачами стали товариства та приватні особи [546, с. 456]. До бібліотеки О. Ольжича передано зі США частину архіву та бібліотеки відомого дослідника давньої української архітектури та мистецтва О. Повстянка, якого як визначного архітектора було залучено до реконструкції Капітолію [184], [112, арк. 61–62].

Значний масив видань української діаспори надходить до України через українсько-американський благодійний фонд «Сейбр–Світло», який засновано в 1990 р. у Львові з ініціативи українців американської діаспори та Я. і О. Ісаєвичів. Найчисленніші колекції надійшли від ФКУ Гарвардського університету, СУА, УНС, УВУ, НТШ–А, УФА та багатьох інших [547, с. 46–47]. За 20 років бібліотеки, наукові заклади України отримали від «Сейбр–Світла» понад 1 млн 200 тис. примірників різноманітної літератури на суму близько 30 млн дол. Фонд співпрацює з 200 видавництвами США. Це література дитяча, історична (трапляються раритети), економічна, політична, мистецька, медична. До офісу «Сейбр–Світла», що розмістився в Інституті українознавства, час від часу заходять американці і дивуються, що такі дорогі книги сюди надходять безкоштовно. Є книги вартістю від 60 до 700 доларів... [548].

Окрім бібліотек і музеїв, значна частина культурної спадщини повертається для постійного зберігання в архіви України. Від травня 2007 р. в Україні почав діяти ЦДАЗУ. Упродовж січня 2010 р. – квітня 2011 р., на постійне зберігання до центральних державних установ надійшло понад 42 тис. документів та 8 тис. примірників літератури і періодичних видань української діаспори, з них майже 86 % – до ЦДАЗУ [549, с. 100].

Важливо зазначити, що представники американської української діаспори приділяють значну увагу розвитку українського мистецтва в Україні, а також популяризації кращих надбань національної культури на території США. Від другої половини 80-х рр. ХХ ст. почали налагоджуватись

відносини в галузі культури між представниками діаспори та товариством «Україна». Так, у 1987 р. делегація цього товариства у складі солістки Львівської філармонії О. Кровицької, соліста Держтелерадіо УРСР В. Білоножка, викладача Львівського культурно-освітнього училища П. Рачинського та інших членів перебувала у США за запрошенням виконавчого директора американської виставки «Стиль і спосіб життя» у м. Клівленді Л. Олексюка [163, арк. 312].

Л. Олексюк репрезентував українську частину експозиції виставкою графіки художників радянської України, а також забезпечив проведення культурної програми, організувавши концерти членів делегації [163, арк. 313]. Члени української групи спілкувались в Клівленді з представниками Комітету сприяння українському мистецтву, керівниками якого були є О. Мороз та С. Якимцов. Комітет організував дві зустрічі делегації з вчителями, адвокатами, лікарями, священнослужителями, а також діаспорним танцювальним ансамблем «Каштан» (художній керівник М. Комічак [163, арк. 314].

У 1988 р. у США перебував заступник голови правління товариства «Україна» С. Лазебник. Упродовж візиту у м. Нью-Йорку, Філадельфії, різних містах штатів Нью-Джерсі, Нью-Йорка і Коннектикут відбулися зустрічі С. Лазебника з представниками української інтелігенції. На зустрічі в Нью-Йорку з Г. Холлом (генеральним секретарем ЦК Компартії США) йшлося про те, що трудова українська еміграція зробила вагомий внесок у розвиток культури США [164, арк. 146–147]. (Варто зазначити, що в такий спосіб, використовуючи можливості української діаспори, радянське керівництво намагалось створювати позитивний імідж УРСР у світі).

Представники діаспори розуміли, що поширення позитивної та об'єктивної інформації про українців слугуватиме формуванню відповідного іміджу України. З цією метою наприкінці 80 – на початку 90-х рр. ХХ ст. почали виникати об'єднання, щоб «...показати загальній американській публіці високий рівень культури і мистецтва України» [164, арк. 148].

Зокрема, композитор і диригент, Р. Балей створив у Лас-Вегасі Українське музичне товариство, яке організовувало концерти, де презентувались твори київського композитора В. Сильвестрова, Українські професори Руатгерського університету забезпечила організацію і фінансування виступів у містах США І. Драча та Ю. Ілленка [164, арк. 148].

Керівництво журналу «Сучасність» запропонувало регулярно розміщувати на сторінках видання матеріали про перебудову і творче життя в тодішній УРСР [164, арк. 149]. У середовищі української інтелігенції США зародилася ідея популяризувати українське образотворче мистецтво, зокрема облаштувати у Вашингтоні «світову виставку українських художників» [164, арк. 150]. Саме представники діаспори запропонували перерахувати кошти на рахунок Українського фонду культури для будівництва пам'ятника Т. Шевченку у Львові. Серед українських науковців обговорювалося питання про створення в Києві Міжнародної асоціації українців [164, арк. 151].

У США упродовж 26 травня – 7 липня 1988 рр. перебувала делегація товариства «Україна» у такому складі: А. Мокренко, Л. Кондрашевська, О. Нечипоренко, А. Мамалига та В. Бровченко (керівник делегації) [165, арк. 31]. Члени делегації взяли активну участь у фестивалі «Український день» [165, арк. 33]. Проте, з 1993 р. припинено фінансування діяльності товариства з державного бюджету, а тому різко послабилися зв'язки із Заходом [550, с. 80], хоча активізувалися контакти із східною діаспорою [133, арк. 7].

У 1992 р. УНС став спонсором концертного турне Північною Америкою Державної національної хорової капели України «Думка» з нагоди першої річниці незалежності нашої держави. У концерті також взяли участь провідні солісти Київського, Львівського та Одеського оперних театрів [551, с. 1]. У 1993 р. на запрошення американських українців у США з концертами побували музичні ансамблі «Веселий Львів» зі Львова [179, арк. 1] та «Смерічка» з Чернівців [179, арк. 9]. 10 вересня 1994 р. у залі осередку св. Андрія у Норт-Порті (Флорида) відбувся концерт солістки Київської державної опери М. Стефюк, виступ супроводжував грою на фортепіано

В. Вінницький [179, арк. 9–10]. 25 березня 1995 р. у Норт-Порті з концертною програмою виступав П. Дворський та інші артисти з України [179, арк. 12].

У 1994 р. США вперше відвідали члени Львівського театру ім. Л. Курбаса, де брали участь у виставах мистецької групи «Яра» – «Лісова Пісня Яри» в театрі «Ля Мама» (керівник В. Ткач), а також демонстрували своє мистецтво перед українською публікою у Філадельфії, Нью-Йорку, Гантері, Гарварді, Детройті та Чикаго [552, с. 4]. Культурний фонд, який діє в рамках Вашингтонської групи, свою діяльність розпочав 5 червня 1994 р., організувавши театральний вечір, на який були запрошені артисти Львівського театру ім. Л. Курбаса [553, с. 3].

У 1997 р. на запрошення К. Немирі (директор мистецького центру «Світлиця», м. Клівленд) США відвідала трупа театру ім. М. Заньковецької, яку очолив режисер Ф. Стригун. У рамках турне поставлені вистава «Наталка Полтавка» І. Котляревського, а також вистава за мотивами п'єси «Шаріка» композитора Я. Барнича [554, с. 3]. Приїзд українського театру та його перебування в Америці стали можливими за фінансової підтримки УККА. У 2003 р. на запрошення української діаспори відбувся концерт О. Білозір в залі парафії від церкви св. Покрови, що в Пармі [555, с. 2].

У 2005 р. США тричі відвідував народний артист України І. Попович. Він взяв участь у фестивалі української пісні у Вашингтоні, а також у «Лейбор-дей» («День праці») у Нью-Йорку. В урочистостях взяло участь понад 60 тис. осіб, у тому числі й українська делегація. І. Попович співав, стоячи на оформленій у національному колориті платформі, яка рухалася по П'ятій авеню, а поруч йшли українці з сім'ями [556, с. 4].

У 2006 р. в оселі «Хортиця» в Огайо відбувся фестиваль «Свято Івана Купала». Крім українських колективів зі США та Канади, у ньому взяли участь також гості з України: гурт «Скрябін», В. Василевич, скрипаль-віртуоз В. Попадюк, оперна співачка М. Залізняк та О. Держко [557, с. 2]. У 2007 р. з ініціативи УАКР при підтримці генерального консульства України в Нью-Йорку були започатковані українські вечори [558, с. 4]. Українська діаспора

США, починаючи з 2006 р. проводить також «Фестиваль Української Культури» [559].

Вихідці з України створили за кордоном величезний пласт культурної спадщини. Відомим митцем у жанрі камерної скульптури, монументальної пластики є П. Капшученко. Як скульптор-монументаліст він виконав два пам'ятники з граніту та бронзи: перший митрополитові Василеві Липківському (відкрито у 1983 р. поблизу церкви св. Андрія в Бавнд-Бруці), а другий, рівноапостольній княгині Ользі (відкрито в 1987 р. при в'їзді у Бавнд-Брук) [50, с. 220]. Митець також опанував техніку роботи з порцеляною і створив велику колекцію творів з цього матеріалу. За період незалежності П. Капшученко подарував Україні понад 50 творів, які зберігаються в ЦДАЛМУ [167]. У 2011 р. Б. Скорупська також подарувала деякі твори митця художній галереї Національного університету «Острозька академія» [560].

У 1996 р. архівна та мистецька спадщина художниці Л. Морозової, учениці Ф. Кричевського [561, с. 238], (707 одиниць документів, 34 меморіальних предмети та 36 друкованих видань) передані на зберігання в ЦДАЛМУ. З цих матеріалів сформовано окремий особовий фонд авторки [168]. Заслуговує на увагу творчість художниці І. Гомотюк-Зелик. Популяризуючи українське мистецтво, І. Гомотюк-Зелик брала участь у багатьох збірних виставках в США [562, с. 2]. Індивідуальні виставки художниці відбулися в кількох університетах штату Конектикут, а також у Філадельфії, Чикаго, Нью-Йорку. Так, на відкритті Мистецької галереї СУА першою акцією стала виставка картин І. Гомотюк-Зелик, на якій було представлено 50 полотен [563, с. 23]. Вагомий внесок у розвиток українського мистецтва зробила фотохудожник, українка із США Т. Михайлишин-Д'Авіньйон. У своїй творчості вона прагне донести світові українську ідентичність. Її фотоальбом «Просто Україна» [564] є знаковим творчим доробком, хоча на досягнутому автор не зупиняється і працює надалі.

Значна частина творів українських художників міститься в США. З метою популяризації українського мистецтва генеральний директор фірми

«Russian Arts–USA» Е. Кусковський фінансував серію виставок українських художників у Лос-Анжелесі, зокрема в Українському культурному осередку [143, арк. 88–89]. У контексті святкування Днів Одеси в Нью-Йорку було проведено виставку українських художників, і таку саму виставку з нагоди 10 річниці незалежності України організували в УІА [143, арк. 30].

У 2010 р. до США привезено дві українські експозиції «Слава України: святі образи XI – XIX століть» та «Золоті скарби і втрачені цивілізації». Виставку старовинних ікон, зразків скіфського золота та трипільської культури побачили в різних містах Америки, проте найбільше відвідувачів зібралось у Нью-Йорку та Вашингтоні. С. Глісон, українець за походженням, наголосив, що: «...це зміцнює пам'ять про наше минуле, посилює почуття щастя та гордості за наше походження. Тому так важливо показати нашу віру і культуру у цьому місці» [565]. Американка В. Сімс, хоч і не має етнічних зв'язків з Україною, щодо виставки зауважила: «Мені подобаються ікони, подобається історія. Я знала, що це буде дуже особлива виставка з регіону, який я можу ніколи не побачити» [565].

Частиною загальної культури суспільства є фізична культура (спорт), а одна зі складових формування позитивного іміджу України – це популяризація спортивних здобутків. Завдяки зусиллям української діаспори спортсмени України змогли вийти на міжнародну арену та самостійно брати участь у спортивних турнірах найвищого рівня. Так, до проголошення незалежності України (на початку 1991 р.) УСЦАК надавати фінансову допомогу українським спортсменам, створивши для цього фонд відродження спорту в Україні, а згодом олімпійський фонд. На заклик УСЦАК щедро відгукнулася українська громада Північної Америки. Із зібраних фондів УСЦАК виділила гроші 40 спортивним федераціям України, надала кошти для участі збірної у зимовій олімпіаді в Ліллегамері в 1994 р., а також закупила гімнастичне обладнання для підготовки команди до олімпіади в Атланті у 1996 р. та фінансувала побутові й транспортні потреби спортсменів під час цього турніру [566, с. 4]. Українська громада Атланти виділила спортсменам Український

дім для відпочинку та проведення культурних заходів.

Після олімпіади в Атланті УСЦАК надала фінансову й організаційну підтримку для проведення шахового турніру у Львові, представникам санного спорту, членам юнацької збірної України зі Львова, журналу «Старт» (Київ), який сприяє українізації спорту в Україні, а також гімнастичному клубу Л. Підкопаєвої в Донецьку [567, с. 4]. Юні шахісти Р. Пономарьов та Т. Кононенко з Краматорська (Донеччина), також репрезентували Україну на міжнародній арені та отримали від Управи УСЦАК стипендії по 1 тис. дол. [568, с. 167]. Окрім цього, багато юних шахістів Львівщини отримали фінансову допомогу від цієї організації для поїздки на міжнародні турніри. Оцінюючи діяльність УСЦАК, посол України Ю. Щербак зазначив: «Запропоновані Централєю проекти відродження спорту в Україні допомагають повністю розкрити потенціал українських спортсменів, що сьогодні вкрай важливо й своєчасно для нас у час виходу з економічної кризи... Постійна підтримка Вами НОК України зробила безцінний внесок у становлення та розбудову держави» [569, с. 3].

Отже, українці США, незважаючи на довголітню відірваність від історичної батьківщини, не втрачають своєї національної ідентичності. Становлення Української держави є стимулом для розвитку української культури як на батьківщині, так і на території США, а також її інтеграції в загальносвітовий культурний процес, слугуючи вагомим чинником популяризації закордоном здобутків українців, збереженню історичної пам'яті.

РОЗДІЛ 4.

УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ

4.1. Участь діаспори у визнанні незалежності України США

Діаспора США має державних службовців, політиків, учених, митців і бізнесменів, що створює умови для впливу на суспільно-політичні установи країни перебування, на формування позитивного іміджу України. Підтримці міжнародного іміджу, зростанню ролі діаспори у прийнятті політичних рішень країни проживання допомагає розвинута мережа українських діаспорних інституцій, громадських структур. Як наголосив Надзвичайний і Повноважний Посол України у США О. Моцик, завдяки відданості й патріотизму до землі, яку багато з них навіть ніколи не бачили, але пронесли в серці та передали дітям і онукам любов до неї, українська громада США є вагомим чинником утвердження України в міжнародній спільноті [570].

Сьогоднішня активна позиція діаспори щодо підтримки зовнішньополітичного курсу України має глибокі коріння. Так, до проголошення незалежності представники різних українсько-американських організацій тісно співпрацювали з прихильниками українства у Конгресі США та з Комісією з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсінська комісія) [571, с. 254].

Українська діаспора США успішно пролобіювала резолюції, що стосувалися прав людини, допомагала у створенні американської комісії з питань Голодомору в Україні. За активної діяльності американської діаспори були проведені слухання за участю колишніх дисидентів, які переїхали до США, а також щодо проблем Чорнобильської катастрофи [572, с. 379]. Позиція діаспори щодо церкви чітко окреслилася у контексті підготовки зустрічі президента США Р. Рейгана з М. Горбачовим. У планах

американського керівника була вимога «...відновлення на Україні діяльності нині катакомбної української уніатської церкви, бо він не може не зважати на думку багатьох впливових осіб у Конгресі США» [164, арк. 147].

Після проголошення державної незалежності України, діаспора активно долучилася до процесу визнання нашої держави, бо США демонстрували підтримку прагненню М. Горбачова зберегти єдиний СРСР. Так, 1 серпня 1991 р. президент Дж. Буш виступив з промовою у Києві, у якій наголосив: «В Україні, в Росії, у Вірменії та країнах Балтії дух свободи процвітає... Але свобода не є те саме, що незалежність. Американці не будуть допомагати тим, хто пропагує самогубний націоналізм на основі етнічної ненависті. ... Так, багато американців українського походження згодні з зауваженням, що я зробив тут сьогодні» [573, с. 7]. Така заява не кореспондувалась із листом до президента США від УККА [574, с. 4]. Тому на виступ Дж. Буша в Києві була відповідна реакція української спільноти США. Щодо цього УККА висловив стурбованість: «... Ми були здивовані, коли президент завершив своє твердження, що американці українського походження підтримали його в цих зауваженнях...» [575, с. 3].

Така позиція викликала несхвалення з боку представників української діаспори США. З огляду на це голова ККДУ Б. Бурачинський від імені значної частини української громади у США 1 серпня 1991 р. взяв участь у 25-хвилинному репортажі, який транслювався у програмі новин по телебаченню США і Канади. Він наголосив, що «...постав наявний конфлікт давнього американського принципу самовизначення народів із короткотерміновими інтересами держави» [61, с. 47]. Незадоволення виступом Дж. Буша висловив П. Якимів у відкритому листі від членів українсько-американських організацій штату Каліфорнія 11 серпня 1991 р. [190, с. 150] (див. додаток Н). Українська діаспора у цьому питанні заручилася підтримкою окремих представників американської громади. Так, відомий журналіст П. Бюкенен заявив: «...Дух, що живе в Україні, не є ні «самогубним націоналізмом», ні «етнічною ненавистю», ні «деспотизмом», а

є тим самим духом, яким живуть американці, а слова, що їх вжив Буш, – це пряме очорнювання українського народу» [576, с. 2].

Одразу після проголошення незалежності 24 серпня 1991 р., УККА звернувся до уряду США з такою заявою: «Ми звертаємося до президента Дж. Буша і уряду Сполучених Штатів виявити беззастережну підтримку демократичних сил в Україні, встановленню прямих зв'язків та наданню допомоги в подоланні пережитків окупаційного режиму і зміцненні незалежності України у світовому товаристві демократичних держав» [573, с. 7]. І з відкритим листом до Дж. Буша звернулися також члени УНС, в якому пригадали президентові США, що він в 1974 і 1982 р. на конвенціях Українського народного союзу підтримував незалежницькі змагання України: «Ми закликаємо Вас, пане Президенте, публічно підтвердити цю поставу, визнати Україну незалежною державою і нав'язати з її урядом дипломатичні зв'язки» [196, с. 1].

Українська громада США усвідомлювала, що визнання незалежності України такою великою державою як США, потрібне, щоб забезпечити нашу країну від зазіхань сусідніх держав. Представники української діаспори шляхом оприлюднення достовірних фактів сприяли, щоб незалежну Україну розглядали у світі, як запоруку стабільності в Європі, а не характеризували крізь призму політики Росії, яка прагне повернути її до зони свого впливу та повністю узалежнити [577, с. 8]. УККА відреагував на можливі територіальні претензії на українські землі з боку Росії: «...Територіальна цілісність незалежної України, як і будь-якої незалежної держави, повинна бути стурбованістю нашого уряду...» [574, с. 4].

УККА та інші організації у США формували громадську думку американського суспільства, організовуючи маніфестації, мітинги. Перший мітинг відбувся у Нью-Йорку 27 серпня 1991 р., а 22 вересня за сприяння УККА та УАКР було проведено одночасно три великі маніфестації у Вашингтоні, Чикаго і Лос-Анджелесі [578, с. 1]. До Вашингтону у «Лафает Парк» з'їхалося понад п'ять тисяч українців (члени молодіжних, жіночих та

інших організацій) зі Східного узбережжя США [579, с. 1]. Організаторами акції були Т. Галло і Є. Іванців. Демонстранти заручилися підтримкою від членів Конгресу США, сенатора Рігля, членів Палати Репрезентантів, Кардіна, Овкар, Брумфілда, Морелло, Мікулека, Боньора і Кірклєнда. Є. Іванців закликав присутніх та українців у США написати листа до президента США Дж. Буша з вимогою визнання незалежності України і знайти щонайменше п'ять знайомих, які зроблять так само [579, с. 5]. У Чикаго, за повідомленнями засобів масової інформації в маніфестації, взяли участь до двох тисяч осіб [580, с. 1]. Політики українського походження – сенатор В. Дудич та М. Куляс – засвідчили свою підтримку Україні [581, с. 1]. Загалом представники ККДУ протягом 6 місяців три рази запрошували працівників і дорадників Білого Дому на дискусії до Вашингтону [61, с. 49].

Варто зазначити, що період здобуття та становлення незалежності України у 1991–1992 рр. характеризувався значною активізацією контактів між національно-демократичними силами і патріотичними українськими організаціями США. Надії на тривалу співпрацю у сфері державного будівництва й утвердження демократичних цінностей в Україні спонукали українські організації до надання значних фінансових пожертв, спонсорування численних культурницьких ініціатив і проектів, лобювання українських національних інтересів перед урядом країни проживання, організації зустрічей з представниками української влади.

Так, 26–27 вересня 1991 р. голова Верховної Ради України Л. Кравчук здійснив робочий візит до США, а члени УККА посприяли тому, щоб відбулася його зустріч з президентом США Дж. Бушем [582, с. 1]. Темою розмови стали проблеми економіки, нуклеарної зброї, частина якої розміщена на території України. Однак про визнання незалежності України на цій зустрічі не йшлося [583, с. 1, 5].

Крім безпосереднього тиску на адміністрацію президента США Дж. Буша, УККА звернувся до прихильників українства у Конгресі США. У жовтні 1991 р. була представлена резолюція УККА в обох палатах Конгресу

США [584, с. 1, 16]. У відповідь члени Конгресу США висловили сподівання, що президент визнає незалежність України і зробить кроки у напрямку створення дипломатичних відносин з нашою країною. Проте президент США 30 листопада 1991 р. у телефонній розмові з М. Горбачовим запевнив його у наданні підтримки й вказав на потребу налагодження дружніх відносин з Україною та Росією [192, с. 333] (див. додаток П).

Зауважимо, що 1 грудня 1991 р. відбувся Всенародний референдум та вибори першого президента незалежної Української держави, а 3 грудня президент США Дж. Буш зателефонував до Л. Кравчука і привітав його з обранням на пост Президента України. Однак в офіційній заяві адміністрації США було сказано, що «...США прагнуть мати з Україною різносторонні відносини, однак до встановлення дипломатичних відносин треба ще обговорити проблеми ядерної зброї на території України, її економіки і становища щодо прав людини» [585, с. 3, 12].

Українська діаспора і надалі змушена була лобювати інтереси України у сферах влади. Так, 6 грудня 1991 р. губернатор штату Нью-Джерсі Д. Флоріо в присутності численних представників української громади, урочисто підписав звернення, в якому закликав президента США Дж. Буша визнати незалежну Україну [586, с. 5].

Визнання США незалежності України відбулося 25 грудня 1991 р., через сім годин після того, як М. Горбачов заявив про свою відставку [587, с. 1]. Відповідно, 3 січня 1992 р. було встановлено дипломатичні відносини між Україною та США [588, с. 30] (див. додаток Р).

Першочерговим завданням молодій державі було відкриття посольств у країнах Великої сімки, а також в інших сусідніх країнах. На початок 1992 р. Україну визнало понад 120 держав світу [589, с. 4]. Відкриттю дипломатичного представництва у США посприяла українська діаспора. С. Ворох щодо цього зазначив: «Нам, українцям у діаспорі, нерозривній частині української нації, допомога на зовнішньому відтинку дії Української держави стає наказом її історії. Коли ж обидві частини нашого народу в

унісон співпрацюватимуть, тоді історичний успіх буде запевнений. Від історичного обов'язку ми не втечемо» [590, с. 4].

Так, у січні 1992 р. відбулася перша зустріч новообраного Президента України Л. Кравчука з представниками української діаспори США. У ході спілкування голова ККДУ Б. Бурачинський запитав Л. Кравчука, чим діаспора США може найбільше прислужитись Україні. Л. Кравчук відповів, що насамперед необхідно створити дипломатичні представництва України у США та заручитись прихильністю з боку уряду цієї країни [61, с. 42].

Після зустрічі міністр закордонних справ України А. Зленко у листі до голови ККДУ Б. Бурачинського та заступника голови В. Баранецького уточнив прохання (див. додаток С). Своє бачення ролі діаспори Президент України згодом задекларував під час виступу на Всесвітньому форумі українців, який проходив з 21 по 24 серпня 1992 р. [130, арк. 76]. Наголошуючи на необхідності формування позитивного іміджу України у світі, Л. Кравчук зазначив, що узгоджені та динамічні дії державних і громадсько-політичних інститутів України з діаспорою допоможуть створити нашій державі належний імідж, показати її як велику силу прогресу і стабільності в Європі та світі [194, с. 7].

Основними завданнями Української держави у контексті формування її іміджу за кордоном були визначені такі: постійне інформування про події в Україні; завоювання якомога більшої кількості політичних союзників; розвиток інтересу країн світу до інвестування в Україну, торгівлі з нею та обміну науково-культурними досягненнями [194, с. 7].

З огляду на ці події ексекютива ККДУ приступила до реалізації прохань Президента Л. Кравчука та міністра закордонних справ А. Зленка. Б. Бурачинський, С. Кулик із місії України до ООН (представник інтересів України у Вашингтоні) та Є. Іванців (директор УНС у Вашингтоні) розпочали пошук приміщень для дипломатичних представництв. Пізніше до них долучився Ю. Чопівський (місцевий підприємець). Приміщення згодом винайняли у центрі столиці і Держдепартамент США дав згоду на тимчасове

використання його дипломатами України. За кошти, які виділив ККДУ, що становили 20 тис. дол., зроблено ремонт, а також закуплено меблі та необхідну оргтехніку [61, с. 44]. Так, 20 квітня 1992 р. Президент Л. Кравчук офіційно відкрив посольство України у столиці США. Першим послом України в США став О. Білорус.

Державний департамент США також погодився на початку вересня 1992 р. відкрити два окремі консульські представництва України в США, а саме в Нью-Йорку та Чикаго. 2–3 жовтня 1992 р. в Чикаго відбулося формальне відкриття першого консульство мало обслуговувати такі штати: Айова, Вискосин, Ілліной, Індіана, Кензас, Міннесота, Мічиган, Небраска, Південна Дакота, Північна Дакота. Генеральним консулом призначено А. Олійника. Як зауважив кореспондент газети «Чикаго Трибун», «...відкрилися важливі ворота України на середній захід Америки, що є економічно потужним регіоном, а Україна для нього» [591, с. 3].

Для координації зусиль діаспори у справі дипломатичної підтримки, організації фінансової допомоги було створено низку структур і фондів. Так, приміщення, де розпочали роботу дипломатичні представництва України у США були орендованими. З ініціативи ККДУ створено ФПДПУ [592, с. 1], а 7 червня 1992 р. фундація організувала зустріч громади Нью-Йорка з послом у Вашингтоні О. Білорусом та представником посольства України в ООН В. Батюком у Народному Домі, якою започаткувала активну акцію збирання коштів для придбання приміщень для посольств і консульств в Америці. Зустріч відбулася за сприяння ФПДПУ, ККДУ, УККА і УКАР [593, с. 1]. Впродовж години було зібрано 125 тис. дол., не враховуючи значної кількості поданих декларацій. Ю. Бачинський пожертвував 5 тис. дол., деякі подружжя – по 2 тис. дол., більшість по 1 тис. дол. [593, с. 7].

19 червня 1992 р. у Клівленді відбувся бенкет на честь О. Білоруса і його дружини, під час якого українська громада цього міста передала у Фонд підтримки дипломатичних місій України суму в 80 500 дол. [594, с. 4]. У. Мазуркевич, співпрацюючи з місцевими відділами УККА і УКАР,

12 липня 1992 р. організувала зустріч з філадельфійською громадою в Українському культурно-освітньому центрі, під час якої було зібрано 50 тис. дол. [595, с. 4]. У першу річницю незалежності України О. Білорус перебував у Лос-Анджелесі, українська громада цього міста також зробила свій внесок до ФПДПУ понад 10 тис. дол. [595, с. 4]. У жовтні 1992 р. відбулась зустріч О. Білоруса з громадою в Рочестері, яку організувала М. Шмігель. До каси фундації ФПДПУ було передано 108 тис. дол. [595, с. 4]. Громада в Глен-Сплей разом з Українським братським союзом в жовтні 1992 р. організувала зустріч з послом В. Батюком, генеральним консулом В. Крижанівським та іншими дипломатами. В рамках зустрічі відбувся бенкет, на якому було зібрано для потреб фундації понад 30 тис. дол. [595, с. 4].

На початку листопада 1992 р. було організовано зустріч О. Білоруса громадою в Бостоні, на якій він попросив підтримки для дипломатичних місій. За збір коштів відповідав І. Дідюк. «Як голова Української братської федеральної кредитової кооперативи в Бостоні, я особисто розпочав цю збірку і по великих зусиллях мені вдалося зібрати 13 100 доларів», – підсумував І. Дідюк [596, с. 3].

На початку грудня 1992 р. О. Білорус мав зустріч з громадою міста Ярдсвіл, біля Трентону. Цю зустріч організувала Н. Посіва. Хоча українська громада міста не дуже велика, однак пожертвувала 20 тис. дол. на ФПДП. У січні 1993 р. відбулося Різдвяне парафіяльне прийняття українських дипломатів у Православному храмі св. Володимира в Нью-Йорку. Парафіяни пожертвували понад 15 тис. дол. для приміщень консульств України в США [595, с. 4].

На початку лютого 1993 р. відбулася зустріч посла О. Білоруса з головою фундації ФПДП в Гартфорді, в результаті чого для фундації було зібрано понад 30 тис. дол. [597, с. 3]. Громада Детройта на потреби дипломатичних представництв виділила 103 738 дол. [598, с. 3].

Організатором зустрічей з дипломатами України в Джерсі-Сіті і в Байоні був громадський діяч В. Віктанія. Акція зі збору коштів у цих містах принесла понад 30 тис. дол. [595, с. 5].

Зустріч О. Білоруса з громадою міста Йонкере відбулася 26 квітня 1993 р. Її організував громадський комітет, який очолював відомий громадський діяч Л. Футала. Зустріч дала змогу зібрати 25 тис. дол., які комітет переслав на рахунок Посольства України у Вашингтоні [595, с. 5].

На зустрічі 20 червня 1993 р. з українською громадою в Нью-Йорка були присутні послы О. Білорус та В. Батюк, а також Генеральний консул В. Крижанівський. Було зібрано понад 60 тис. дол. Відзначала другу річницю незалежності України і громада містечка Котовз біля Лобані. Для діяльності дипломатичних представництв України в США надійшов внесок у розмірі 30 тис. дол. [595, с. 5].

Восени 1993 р. громадським комітетом Пітсбурга зібрано кошти для дипломатичних представництв у сумі понад 30 тис. дол. Громада Купер-Ситі, неподалік від Маямі пожертвувала понад 20 тис. дол. [595, с. 5].

До збору коштів для облаштування посольства і консульства України в Нью-Йорку також долучилася відома українська модельєрка Є. Тріска. Показ її моделей відбувся 15 травня 1993 р. у приміщенні УІА [599, с. 1]. Кошти, виручені від акції, було передано до ФПДП України, а сукні Є. Тріска вирішила подарувати жінкам в Україні [600, с. 3].

Підсумком зусиль діаспори було 24 лютого 1993 р., коли трибудинковий комплекс у Вашингтоні «Форрест-Марбурі Корт» офіційно посвячено та відкрито як посольство України в США. Присутній на урочистостях сенатор К. Перл зауважив, що «...сьогоднішня подія була неминучою для молоді української держави, яка намагається солідніше забезпечити собі місце серед вільних народів світу» [601, с. 1]. Очолював делегацію від України заступник міністра закордонних справ Ю. Рилач, який у своєму слові подякував українській громаді в США за постійну допомогу посольству [601, с. 1].

З огляду на те, що наприкінці травня 1993 р. була запланована процедура купівлі будинку для генерального консульства України в Нью-Йорку, а до кінця серпня необхідно було виплатити повну суму грошей і ще

зібрати 720 тис. дол., фундація 20 червня 1993 р. започаткувала окрему акцію для консульства, назвавши її «Український консульський фонд» [602, с. 3]. Для цієї специфічної частини акції фундації створено метрополітальний відділ, щоб провести збір коштів на Східному узбережжі Америки і сплатити якнайшвидше іпотечну позику. Головою комітету обрано В. Саленка.

Матеріальна підтримка діаспори дала змогу 5 березня 1994 р. відкрити генеральне консульство України в Нью-Йорку. Президент України Л. Кравчук привітав присутніх такими словами: «...Із цього невеликого будинку буде вестися слава про велику державу на сході Європи – про Україну» [603, с. 3]. С. Ворох зазначив, що: «...Українська держава буде гордитися урядовим будинком, а українська громада в Америці буде горда з того, що за свої пожертви купила, відновила, обладнала кожную кімнату, щоб ця станиця українського Уряду почала працювати для добра і могутності самостійної Української держави» [604, с. 5].

Впродовж 10 років діяльності ФПДПУ – від червня 1992 р. до 2002 р. – було зібрано 1 млн 700 тис. дол. [605, с. 122]. За ці кошти уряд України викупив приміщення для дипломатичних представництв у Вашингтоні та Нью-Йорку. Громада Чикаго та інших штатів США, автономно від ФПДПУ, надала фінансову допомогу для сплати оренди, а пізніше купила приміщення для консульства у Чикаго.

Отже, КУК, УНІС, УККА, мережа інших організацій проводять активну діяльність, спрямовану на висвітлення основних потреб українців, забезпечення позитивного іміджу держави. Констатуємо значну роль діаспори США у визнанні України, становленні її дипломатичних структур. З'ясовано, що зусиллями американських українців було зібрано 1 млн 700 тис. дол. для викуплення приміщень дипломатичних представництв у Вашингтоні та Нью-Йорку, Чикаго.

4.2. Вплив української громади США на міждержавне співробітництво

Свідченням вдячності Української держави ККДУ за участь у процесі розбудови її зовнішньої політики та в утвердженні міжнародних позицій України є лист міністра закордонних справ А. Зленка [198, с. 58] (див. додаток Т).

У рамках першого офіційного візиту Л. Кравчука до США 5–11 травня 1992 р. було закладено політичну і договірно-правову основу для розвитку міждержавних відносин [438, с. 97]. У результаті підписано заяву про американсько-українські відносини і розбудову демократичного партнерства, в якій зазначалося, що «...у політичній сфері ми намагатимемося захищати та поширювати цінності, які об'єднують нас в демократичну спільноту держав» [157, арк. 1]. Також у ході візиту підписано «Угоду про торговельні відносини між Україною і США» [159], «Меморандум про взаєморозуміння між урядом України і урядом США» [158].

Головним питанням цього періоду була проблема набуття нашою державою без'ядерного статусу. Після розмови у Держдепартаменті США з послом з особливих доручень С. Телботтом, його заступником Е. Ейдельманом, співробітниками Держдепартаменту США У. Денверсом і Д. Креймером щодо без'ядерного статусу України 25 травня 1993 р. О. Білорус на прохання української діаспори зустрівся із керівниками провідних українських організацій США. В зустрічі взяли участь голова УНС У. Дячук, директор Вашингтонського офісу УНС Є. Іванців, голова УККА А. Лозинський, голова Українського британського союзу І. Олексин, заступник директора УНІС Т. Галло, віце-президент УККА О. Бараник. Оцінюючи зустріч, керівники українських організацій зазначили, що за суттю політика США щодо України не змінилася. Крім того, вони спробували залучити діаспору до лобювання питань щодо здійснення ядерного роззброєння, хоча С. Телботт вказував на «багатовимірність» відносин двох

країн. За повідомленнями сторін, представники Держдепартаменту недвозначно дали зрозуміти, що стан відносин між Україною і США залежатиме від ратифікації договорів СТАРТ–1 і ДНЯЗ [132, арк. 4].

З приходом до влади адміністрації Б. Клінтона в січні 1993 р. завдяки позиції впливових представників української діаспори в Конгресі США політика Білого Дому щодо України змінилася. Коли у 1994 р. Президент України Л. Кучма прибув з державним візитом до США, то, вітаючи його, президент Б. Клінтон назвав українського провідника «...посланцем наймолодшої європейської незалежної держави і водночас репрезентантом найстарішої світової нації» [606, с. 7]. Представники УАКР у листі до Президента України зазначили, що «...як і досі, ми вважаємо своїм почесним обов'язком, ...докладати всіх старань, щоб США вели приязну політику супроти України та давали їй повну моральну та фінансову допомогу у розбудові нової незалежної держави Україна» [135, арк. 37].

Важливим етапом у розвитку двосторонніх відносин між Україною та США стало підписання у листопаді 1994 р. «Хартії українсько-американського партнерства, дружби і співробітництва», в якій зазначалося, що: «...визнаючи особливі зв'язки, що встановилися між двома країнами в результаті ролі американців українського походження, яку вони зіграли в розвитку США; уклали цю хартію для розбудови відносин між собою» [160, арк. 2–3].

Відмова України від ядерної зброї, приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї стало важливим етапом, на якому Україна здобула міжнародний авторитет і зробила важливий крок на шляху до поглиблення партнерських відносин зі США. Із 1995 р. розпочався постійний діалог між США та Україною. У ході візиту Б. Клінтона (травень, 1995 р.) підписано спільну заяву, за якою визнано Україну як державу з перехідною економікою [438, с. 97].

У жовтні 1996 р. під час візиту міністра закордонних справ України Г. Удовенка до Вашингтона Україна та США охарактеризували власні відносини як «стратегічне партнерство» [607, с. 1]. Посол України в США

Ю. Щербак прокоментував цей політичний термін таким чином: «...стратегічне партнерство передбачає близькість, а в ряді випадків і тотожність цілей і оцінок міжнародної ситуації і в той же час не виключає можливостей існування різних поглядів, розбіжностей, які вирішуються і налагоджуються в ході активного діалогу» [608, с. 8].

У 1996 р. Україна посіла третє місце після Ізраїля та Єгипту за величиною виділеної зарубіжними країнами допомоги від Конгресу США. З цього приводу Г. Удовенко зазначив, що «...важлива роль нашої громади в ЗСА, яка допомогла в тому, що тепер Україна є третьою з черги, коли йдеться про підтримку ЗСА, і це Україні дуже на потребу» [609, с. 5].

У діяльності діаспори чималий сегмент складає популяризація матеріалів про життя українців у США, про суспільно-політичну ситуацію в Україні, та поширення цієї інформації на міжнародних форумах. Це знаходить практичне відображення у опублікуванні інформаційних матеріалів англійською мовою, статей українських авторів у зарубіжних ЗМІ, в залученні іноземних авторів до української інформаційної служби, підготовці спеціальних видань для мас-медіа, власних інформаційних видань, а також спеціальних видань, приурочених подіям, які відбулися в Україні.

У США створені українські інформаційні аналітичні центри, які відіграють значну роль у політичному та економічному житті країни. Це насамперед УНІС – представництво УККА у Вашингтоні, відкрите у 1977 р., яке представляє інтереси української американської громади в уряді США та подає своєчасну інформацію про Україну до академічних кіл Америки та засобів масової інформації та фундація «Україна-США», члени якої регулярно відвідують аналітичні та деякі закриті урядові центри в США і мають дієві контакти з виконавчою та законодавчою гілками влади в американському уряді. Такі зустрічі забезпечують неформальний обмін ідеями та створюють умови для залучення представників української діаспори для розроблення зовнішньої політики щодо України [478, с. 9].

Варто зазначити, що кожні чотири роки в США проводяться конгреси

українців Америки. У вітальній адресі учасникам і гостям XVII конгресу українців Америки, який відбувався 18 жовтня 1996 р. Президент України Л. Кучма наголосив: «...Ми високо цінуємо і Вашу діяльність, спрямовану на допомогу українському народові у розбудові своєї держави, зміцненні українсько-американських стосунків» [193, с. 478].

Зауважимо, що в Конгресі США створено КУК, завданнями якого є ознайомлення США та решти країн світу з позитивним образом України, завоювання якомога більшої кількості політичних союзників, сприяння розвитку міждержавних відносин. Особливо вагомою у його становленні була роль УККА, зокрема, президента Вашингтонського відділення УККА М. Савківа [610] та «Коаліції за безпеку та демократію в Україні», до складу якої увійшли фундація «Україна-США», УАКР, Вашингтонська група професіоналів, Українсько-американське екологічне товариство, Українсько-американська ділова рада та Українська федерація Америки [611, с. 11]. Завдання коаліції України полягало у налагодженні відносин української громади з Конгресом США і посольством України у Вашингтоні [342, с. 220]. На початку створення КУК до його складу входило близько двох десятків членів Палати представників. Станом на 2011 р. група нараховує понад 40 конгресменів як від республіканської, так і від демократичної партій [612].

Упродовж 2001–2004 рр. українській діаспорі доводилося використовувати усі можливості для поглиблення та розширення міждержавної співпраці. Приєднання до міжнародної антитерористичної коаліції після подій 11 вересня 2001 р., миротворчі акції Української держави створювали фундамент для нової атмосфери у відносинах. Так, 26 листопада 2001 р. за сприяння Ради з міжнародних відносин («Chicago Council of Foreign Relations»), організації «Вестерн НІС Ентерпрайзес Фунд» та відповідно до міжнародної програми міст-побратимів Чикаго-Київ (21 рік тому саме українська діаспора в Чикаго відіграла важливу роль у створенні комітету міст-побратимів Чикаго-Київ) організована зустріч з Б. Тарасюком, який виступив з доповіддю «Стратегічне партнерство Америки і України в

світлі трагедії 11 вересня» [613, с. 4]. Україна разом з іншими державами взяла участь в антитерористичній коаліції, що сформувалася, забезпечивши «право перельоту над її територією військовим літакам та надавши право посадки у разі критичної необхідності на своїх трьох авіабазах» [614, с. 91].

У зустрічах з членами Конгресу США, як і з представниками Державного департаменту, І. Гавдяк та інші члени «Коаліції за безпеку та демократію в Україні» наголошували, що крім «...нинішнього погіршення взаємин між Україною і США, Україна посідає стратегічне місце в Європі і що в інтересах Америки є, щоб Україна прямувала до Європи і НАТО, а не під вплив Росії» [342, с. 222]. Намагаючись «відновити» стратегічне партнерство, УККА співпрацював з Конгресом США, Адміністрацією президента США, а також із засобами масової інформації [341, с. 225].

З огляду на заангажованість інформації про Україну, через що втрачаються можливості доносити до світової спільноти правду про нашу державу, представники української діаспори долучилися до активної інформаційної діяльності у США. Громадська організація «Наше місто» запропонувала у 2002 р. провести Дні Києва в Нью-Йорку, «...що сприятиме підвищенню позитивного іміджу нашої держави в Сполучених Штатах Америки» [140, арк. 186]. Офіційний візит делегації Києва на чолі з міським головою О. Омельченком до Нью-Йорка відбувся з 6 грудня 2002 р. до 11 грудня 2002 р. У рамках програми візиту 9 грудня 2002 р. відбулась зустріч у Департаменті поліції та транспорту Нью-Йорка, редакції щотижневика «Бізнесуїк». У ході зустрічі обговорювалися питання налагодження співробітництва між Києвом і Нью-Йорком щодо відродження пам'яток історії та культури у Києві [140, арк. 144], спорудження у Києві меморіалу Бабиного Яру. Однією з головних подій було відкриття виставки «Ренесанс Києва» [140, арк. 145].

У 2002–2003 рр. відбулося певне охолодження відносин між Україною та США внаслідок так званої справи «кольчуг» [145, арк. 14]. Наприкінці 2003 р. їх тональність почала мінятися. З'явилися нові позитивні аспекти

двостороннього співробітництва, зокрема, в міжпарламентській співпраці. За ініціативи членів КУК та Палати представників Конгресу США формується програма співпраці, яка передбачає обмін співробітниками апаратів законодавчих органів двох країн, а також парламентськими делегаціями та проведення відеоконференцій на різні теми. Так, делегація Конгресу США на чолі з президентом парламентської асамблеї НАТО конгресменом Д. Беройтером відвідала Україну наприкінці травня 2004 р., а 2 червня 2004 р. відбулась чергова українсько-американська відео конференція, у якій взяли участь народні депутати України та співголова групи сприяння Україні Палати Представників Конгресу США М. Каптур [145, арк. 15].

У період 4–7-го квітня 2005 р. з ініціативи УККА, провідних українських громадських організації було організовано привітальний комітет з нагоди візиту Президента України В. Ющенко до Вашингтону [615, с. 1, 3]. Одним з головних завдань комітету було надати візиту президента статусу державного. Проте, адміністрація Дж. Буша не погодилася на це. Попри активну діяльність громади, УККА та інших організацій, адміністрація погодилася лише на те, щоб рівень візиту підняти від робочого до офіційно-робочого. Тим не менше В. Ющенко зустрівся з Дж. Бушем упродовж чотирьох годин 5 квітня. Однією з найголовніших подій візиту було звернення В. Ющенка до зведеної сесії Конгресу США. Така можливість є дуже почесною і рідко випадає іноземним лідерам. Сенатори та конгресмени вітали В. Ющенка стоячи, дехто з них мав на собі помаранчеві шарфи [616, с.1]. У вересні 2005 р. Президент України В. Ющенко перебував з робочим візитом у Нью-Йорку для участі у відкритті 60 ювілейної сесії Генеральної Асамблеї ООН. Під час його перебування в Нью-Йорку УККА зорганізував Президентові України зустріч з редакторами «Time Warner Inc.» та у співпраці з багатьма крайовими організаціями української громади США – гала-бенкет на честь президента та його дружини [344, с. 298]. УККА також взяв участь у церемонії нагородження В. Ющенка Медаллю Свободи. Тисячі українців з округи Філадельфії прийшли привітати Президента України з

почесною нагородою [617, с. 1, 6].

Українська громада посприяла візиту прем'єр-міністра України Ю. Єханурова (листопад 2005 р.) до Вашингтону. Основною темою переговорів були економічні та торговельні відносини між Україною та США. Прем'єр-міністр виступив на конференції «Американсько-український діалог в енергетичній сфері», співорганізаторами якої були УККА, КУК, Центр українсько-американських відносин та Американська рада закордонної політики [344, с. 298].

Активна інформаційна діяльність українських діаспорних установ у тому числі на теренах ООН, сприяє поширенню правди серед представників міжнародних організацій, органів влади та мас-медіа країни щодо прагнення українського народу розбудувати власну незалежну державу. Колишній республіканський конгресмен від штату Пенсильванія Д. Рітер зауважив: «якби не Український Конгресовий Комітет Америки і англomовна газета «The Ukrainian Weekly», то Конгрес не знав би, що Україна не є частиною Росії» [618, с. 5]. Одним із способів виконання місії діаспори є «Українські Дні в Конгресі США», які відбуваються щорічно у Вашингтоні, починаючи з 2005 р., організатором яких є УНІС. Метою такого проекту є ознайомлення з основними чинниками у сфері формування політики США щодо України, з поглядами на сучасну ситуацію та перспективи розвитку відносин між двома країнами, а також зустрічі з представниками своїх регіонів у Палаті представників та Сенаті США [618, с. 5]. Зокрема, предметом обговорення є збільшення іноземної допомоги США Україні; вступ України у НАТО; визнання Голодомору – геноцидом в Україні 1932–33 рр., а також загалом українсько-американські відносини [619].

У 2008 р. договірна база між Україною та США поповнилася надзвичайно важливими документами. Перебуваючи у Вашингтоні, міністр закордонних справ України В. Огризко підписав із держсекретарем США К. Райс українсько-американську «Хартію про стратегічне партнерство та безпеку». Як зазначив колишній посол України в США Ю. Щербак, Хартія

«...підкреслює наші особливі відносини зі Сполученими Штатами Америки, свідчить про те, що США небайдужі до нашої геополітичної долі під впливом зростаючих загроз щодо нашої незалежності і нашої територіальної цілісності» [620, с. 6]. У цьому році було підписано «Меморандум про взаєморозуміння між урядом України та Америки» [161] та «Меморандум про взаєморозуміння між міністерством економіки України і міністерством торгівлі США» [162].

У 2008 р. активно обговорювалося питання щодо членства України в НАТО. На початку року Сенатори Р. Лугард та Д. Байден винесли на розгляд Сенату США резолюцію S.Res. 439, в якій йшлося про те, що Уряд Грузії та Уряд України висловили бажання приєднатись до Євро-Атлантичного Альянсу; Грузія і Україна тісно співпрацюють з НАТО і членами цієї організації, щоб відповідати критеріям наступного членства у НАТО. 14 лютого 2008 р. за неї одноголосно проголосували в Сенаті [621, с. 3, 19]. Зважаючи на важливість цього питання для України, УККА надіслав листа до СКУ з проханням звернутися із закликом до українських громад країн-членів НАТО працювати з їхніми урядами для підтримки ініціативи України щодо ПДЧ у НАТО [622, с. 2].

Конгресова діяльність УНІС включала захист резолюцій Сенату та Палати Представників [623]. За підтримки США Україна досягла прогресу у відносинах з НАТО, отримавши в квітні 2008 р. перспективу для членства, та в грудні того ж року, за результатами засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів закордонних справ Альянсу, аналогічний до ПДЧ формат подальшої підготовки до вступу в НАТО – Річні національні програми [195, с. 71]. Б. Обама як кандидат у президенти США (жовтень, 2008 р.), у свою чергу відзначив, що «...Друзі України на Заході повинні далі відігравати ключову роль у побудові безпечного і благополучного майбутнього для українських громадян» [624, с. 9]. Такої ж думки дотримувався і кандидат у президенти США від Республіканської партії Джон Маккейн [625, с. 9].

Після приходу в США до влади у 2009 р. Б. Обама члени УККА

вважали своїм обов'язком обговорити з представниками Державного департаменту США, Білого Дому, Сенату і Палати представників США політичні плани нової Адміністрації щодо України. За словами президента УККА Т. Олексій, «...тепер дуже важливим для української громади є донести до відома нової Адміністрації наші турботи, особливо під час цього критичного періоду формування політичного напрямку, і ми надіємось на початок такого діалогу» [626, с. 2]. Висловлено занепокоєння під час зустрічі з урядовцями, що Україна може «згубитись у мішку» із «перезапуском» відносин із Росією [626, с. 2].

Упродовж 2010 – 2011 рр. реальний діалог розгортався щодо ролі України у стабілізації відносин на європейському континенті та майбутніх відносин між країнами Сходу і Заходу. Так, 22 липня 2010 р. КУК спільно з УНІС співорганізували в Капітолії брифінг із помічником заступника державного секретаря з європейських справ Д. Расселом. Головні проблеми обговорення стосувалися енергетичної безпеки; відходу від демократичних тенденцій в Україні; політичного переслідування лідерів опозиції, а також стратегічного партнерства між Україною та США [362, с. 341]. Ця ж проблематика стала визначальною під час проведення відеоконференцій між КУК і депутатами українського парламенту [362, с. 342].

На початку 2011р. питання про стратегічне партнерство між США і Україною; права української меншини в Росії, встановлення у Вашингтоні пам'ятника жертвам Голодомору в Україні стали предметом обговорення під час зустрічі О. Моцика із провідниками КУК. Ці самі питання обговорювались у лютому 2011 р. під час візиту Міністра закордонних справ України К. Грищенка до Вашингтону [627, с. 1, 4]. Такі зустрічі, як зазначив О. Моцик, впливають на розвиток українсько-американських взаємин, становлення і розбудову України як сильної, незалежної, демократичної держави [628, с. 1].

Як уже зазначалося, важливим пунктом порядку денного двосторонніх відносин є спільна робота для забезпечення ядерної безпеки. З часу аварії на

ЧАЕС США надали 240 млн дол. на проекти з відбудови Чорнобильського укриття, а в 2011 р. зробили додатковий внесок у сумі 123 млн. дол. на ці потреби, а також закликали інші країни збільшити їхню підтримку. На прийняття цього рішення мала вплив конференція «25 років трагедії Чорнобиля: наслідки ядерної катастрофи», яку 4 травня 2011 р. у Вашингтоні в одному із залів Конгресу США організували спільно Посольство України в США та УККА [629, с. 72].

У 2011 р. виповнилося 20 років з дня історичного Акта проголошення незалежності України. УККА спільно з КУК відзначили цю подію в приміщенні бібліотеки Конгресу США. На урочистостях була присутня секретар Федерального округу Колумбія С. Брок-Сміт, яка оголосила прийняте рішення мерією міста Вашингтон про відзначення 1 грудня Днем України у Вашингтоні [628, с. 11]. Також були вручені нагороди ім. М. Грушевського видатним американським посадовцям, які найбільше сприяли лобюванню інтересів України. Першим лауреатом став сенатор Р. Лугар (республіканець з Індіани), член сенатського комітету в справах міжнародних зв'язків і довголітній прихильник проукраїнських питань. Наступним лауреатом став відомий член Конгресу США С. Левін (демократ з Мічигану), член Комітету шляхів та засобів Палати представників і співголова КУК, який протягом десятиліть сприяв у вирішенні різних проблем, що стосувалися України. Нагороджено також конгресменку М. Каптур (демократку з Огайо), співголову КУК, яка у своєму виступі зазначила: «Продовжуйте боротися за справедливу справу, тримайтеся своєї долі, будьте наполегливими, і пам'ятайте, що для реальних змін потрібно багато часу» [618, с. 5]. Високої нагороди був удостоєний Р. Попадюк – перший посол США в незалежній Україні, який також підкреслив свою приналежність до української американської громади та непохитну надію на те, що Україна досягне повної демократизації [618, с. 5].

Діалог України з багатьма державами світу, в тому числі й зі США, не припиняється і до сьогодні. Однак його рівень, зміст зазнають втрат,

об'єктивно зумовлених внутрішнім становищем у нашій державі. Українська діаспора США глибоко занепокоєна таким станом речей, тому під час проведення Українських Днів в Конгресі США, які відбувались 25–26 квітня 2012 р. означеними темами для обговорення були – сучасні україно-американські відносини, порушення цивільних свобод в Україні, а також майбутні парламентські вибори в Україні [366, с. 188].

Особливою подією для української громади в США та й усього світу стало проведення 19 травня 2012 р. у Чикаго міжнародної конференції «Оцінка відносин між Україною і НАТО напередодні Саміту НАТО в Чикаго». Конференція стала результатом об'єднаних зусиль організованої української діаспори, з метою привернення уваги учасників Саміту НАТО у Чикаго і Президента України В. Януковича до питання справжньої загрози, перед якою опинилося демократичне майбуття України та її національна безпека [118, с. 4].

За досліджуваний період українсько-американські взаємини при підтримці діаспори пройшли різні етапи: від визнання України незалежною державою та встановлення з нею дипломатичних відносин до підписання договору про «стратегічне партнерство». Нинішня українська громада США презентує спектр настроїв і думок, підходів і бачень, зокрема щодо оцінки президентської адміністрації Віктора Януковича – від прагнення конструктивної співпраці до радикальних настроїв і демонстрації неприйняття політичних процесів [630].

Основні напрямки співпраці української діаспори з офіційними установами США відповідають внутрішнім і зовнішнім інтересам України. КУК, УНІС, УККА, мережа інших організацій проводять активну діяльність, спрямовану на висвітлення основних потреб українців, становлення незалежної Української держави та забезпечення її позитивного іміджу, що є важливим чинником захисту та просування її національних інтересів. Інформаційна діяльність цих установ, у тому числі на теренах ООН, сприяє поширенню об'єктивної інформації серед представників міжнародних

організацій, органів влади та мас-медіа США про прагнення українського народу розбудувати власну незалежну державу та виробити стратегію, спрямовану на європейську інтеграцію, забезпечення міжнародної безпеки, створення світу, вільного від ядерної зброї. Багатостороння діяльність українців США слугує створенню міжнародної інформаційної атмосфери, сприятливої для політичного та соціально-економічного розвитку України, і, зокрема, сприйняття нашої держави світовим співтовариством як надійного, передбачуваного партнера, що є прихильним до справи зміцнення демократичних засад суспільного життя та подальшої лібералізації економіки, володіє значним потенціалом, має багату культуру та історію.

ВИСНОВКИ

Досвід 20 років державотворення України спонукав вивчити і проаналізувати проблемні питання, невирішені завдання, невикористані можливості, зокрема, щодо потенціалу діаспори, належного нормативно-правового забезпечення діаспоральної політики, а також напрямків її реалізації. Доведено, що українська діаспора урізноманітнює і збагачує українство у світі та надає посильну допомогу у державотворенні України.

Діаспора США яка через різні обставини (політичного, військового, соціально-економічного характеру) була змушена залишити етнічну територію є невід'ємною частиною українського народу й історичного процесу нашої країни. Історія еміграції у США розпочалась в останнє десятиліття XIX – першій половині XX ст., коли внаслідок соціально-політичних і соціально-економічних подій, пов'язаних з двома світовими війнами та поразками національно-визвольних змагань, з України виїхали сотні тисяч осіб. Еміграція, підкріплена останньою, четвертою хвилею, найкраще зорганізована саме у США. Проте, незважаючи на процеси асиміляції, переважна більшість емігрантів не забуває українського походження, що сприяє налагодженню відносин з історичною Батьківщиною.

Одним із шляхів інтеграції України у світовий простір, утвердження її міжнародного іміджу, сприйняття як надійного і передбачуваного партнера вважаємо використання зусиль діаспори. Серед основних напрямків діаспоральної політики слід визначити налагодження належного рівня співпраці з українською діаспорою у політичній сфері, торговельно-економічному співробітництві, у процесах реалізації спільних економічних, соціальних, соціокультурних проектів, розвитку міжпарламентських зв'язків, регіонального співробітництва, обміну досвідом, у встановленні прямих контактів між громадськими, культурно-освітніми, науковими установами.

Об'єктом дослідження обрано українську діаспору США, яка, за

офіційними даними, становить близько 1 млн осіб. Метою передбачено дослідити її внесок у трансформацію та демократизацію суспільства, у реформування економічного розвитку, виокремити здобутки у галузі культурно-освітньої, наукової співпраці, з'ясувати методи та способи входження України у світове товариство, а також подальшого сприяння захисту зовнішніх інтересів історичної Батьківщини.

Історіографічний аналіз засвідчив, що обрана проблема не має спеціального висвітлення в українській і зарубіжній історичній науці. Здебільшого науковці основну увагу приділяли окремим аспектам співпраці між діаспорою США та Україною. Нині відсутня праця, в якій було б комплексно проаналізовано взаємодію діаспори з історичною Батьківщиною упродовж 1991-2011 рр., визначено внесок у державотворчі процеси, проаналізовано вплив на політику країни поселення. Введені до наукового обігу джерела дали змогу відтворити цілісну картину здійснення співпраці у напрямку політики, економіки, культури та дипломатії.

Українська діаспора США на сучасному етапі формує власну субкультуру, зазнає впливів і змін, зумовлених економічними, політичними та культурними чинниками. Вона входить у загальносвітову діаспорну та міграційну мережі з властивими для неї внутрішніми суперечностями, конфліктами різних еміграційних хвиль, трансформаційними й асиміляційними процесами. Дослідження підтвердило, що північноамериканська українська діаспора посідає значне місце у суспільному житті країни поселення, у неї наявні можливості для самореалізації та репрезентації українства як повноцінної спільноти у світі. Володіючи матеріально-фінансовими ресурсами, науковими і технічними досягненнями, розвинувши відповідну мережу інституцій, маючи вплив на вищі органи влади та управління країни поселення, вона спроможна сприяти поширенню інформації про нашу державу та українство, лобіювати внутрішні та зовнішні інтереси України.

Ефективна співпраця в різних сферах стала можливою завдяки

наявному потенціалу діаспори. За період перебування у США українці розбудували широку мережу громадсько-політичних, релігійних, професійних установ, а також фінансових – кас взаємодопомоги, банків та страхових товариств, сумарний оборотний капітал яких становить 1 млрд дол. У США діють 13 політичних українських організацій, 12 професійних товариств, 29 кредитних спілок, 4 страхові товариства, 3 молодіжні організації, 3 жіночі спілки тощо. Школи українознавства, україномовний медіапростір, церкви є вагомими чинниками збереження української ідентичності. Водночас українські громади міст відіграють важливу роль у громадсько-культурному житті цих регіонів. Саме цей феномен української еміграції в Північній Америці забезпечив активну політичну, інтелектуальну, фінансову, дипломатичну підтримку державотворчих процесів 1991-2011 рр. Наголосимо, що після здобуття незалежності України діяльність української діаспори США було переорієнтовано у напрямку сприяння державотворчим процесам у нашій країні.

Українська громада є не лише осередком формування української національної ідентичності, а й джерелом знань про Україну, чинником культурного, інформаційного та політичного впливу. Українська діаспора США – це один з головних представників інтересів України у міжнародних організаціях, зокрема в ООН, завдяки функціонуванню Ради ООН при СКУ. Зауважимо, що американські українці становлять найбільш потужну частину української діаспори, яка проживає за межами Батьківщини.

Підтверджено, що упродовж 1991-2011 рр. українська діаспора США займала активну позицію щодо необхідності демократизації і трансформації українського суспільства. Визначено роль допомоги: організація конференцій, круглих столів, різних програм, розповсюдження літератури, проведення консультацій, виховних проєктів тощо. Це вплинуло на сприйняття громадянами України демократії як цінності, підвищило ступінь їхньої політичної освіченості, дало можливість робити власний вибір усвідомлено, на основі знань і раціонального розрахунку, сприяло

формуванню політичної еліти, яка сповідує демократичні цінності. Виховні програми для молоді забезпечують її інтеграцію в усі сфери життя, від чого надалі залежатиме напрям розвитку суспільства. Рівень політичної і соціально-економічної структуризації американського суспільства, громадянами якого є представники діаспори, значно вищий від українського. Відповідно, значний інтерес для України представляє досвід реалізації засад вільної демократії, ринкової економіки, громадянського суспільства. Українська громада у США змогла розбудувати широку мережу незалежних громадських організацій із відповідною структурою насамперед на основі поваги до індивідуума як особистості та на засадах волонтерства. Член громадських товариств, незалежно від зовнішніх стимулів, активно працюють у напрямку розвитку цих організацій та з метою для власного самозадоволення і самореалізації.

Встановлено, що велике значення для реалізації демократичних перетворень в Україні має особлива увага діаспори до проблеми дотримання прав людини та української нації, актуалізація цього питання на міжнародних конференціях, зустрічах і переговорах з офіційними особами, у ході міжпарламентської співпраці. Шляхом організації різноманітних акцій, протестів, мітингів, маніфестацій, віче, зокрема перед посольством України, із залученням мас-медіа формується думка громадськості США про права людини і нації в Україні, демократичність виборів, рівень корумпованості влади, заангажованість та заполітизованість судового процесу.

Доведено, що така діяльність діаспори дає змогу дотримуватись демократичного вектора розвитку, набувати політичним інститутам не тільки демократичної форми, а й змісту. Наголошено, що важливе значення у розбудові незалежної і демократичної України має фінансова допомога з боку організацій українців США з метою формування матеріально-технічної бази демократичних сил.

Співпраця у соціальній сфері характеризується діяльністю у напрямку захисту громадян України від наслідків стихійних лих, трагічних обставин,

соціальних негараздів, неналежного правового та соціального забезпечення дітей-сиріт, попередження проблем захворюваності українців тощо. Одним із основних соціальних проектів діаспори є допомога у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи 1986 р. Доведено важливу роль у реалізації цього напрямку соціальних програм ФДДЧ. Пріоритетними напрямками роботи фонду визначено забезпечення лікарень медичним обладнанням; надання медикаментів дітям, хворим на рак; залучення до освітніх ініціатив у галузі охорони здоров'я та медицини, а також покращення життя дітей у дитячих будинках. Всього за період діяльності (з 1990 до 2011 р.) Фонд здійснив 32 авіа і 18 морських перевезень вантажів з медичними препаратами та обладнанням вартістю понад 63 млн дол. для реалізації медичних програм у 31 партнерській лікарні та 3 будинках-інтернатах для інвалідів по всій Україні.

Велика частина американських українців створила конкретні проекти, пов'язані насамперед з наданням медичної допомоги окремим регіонам, установам, що свідчить як про розвиненість співпраці у галузі медицини, так і про наявність відповідних професійних інституцій у США. З'ясовано також роль громадських організацій у ліквідації наслідків проблем, пов'язаних із соціальним сирітством, зокрема, ТДС, СУА та ін. Встановлено, що за період 1991 – 2010 р. СУА надала студентам 6707 стипендій на загальну суму 1 778 623 дол.

Як засвідчує аналіз досліджуваної проблеми, українська діаспора є важливим політичним лобі у країні перебування для прийняття економічних рішень щодо України. Використання її потенціалу дало змогу створити умови для інвестицій в економіку України, скасувати поправку Джексона-Веніка, підтримати вступ нашої країни у СОТ, надати економіці «ринкового статусу», розвивати кооперативний рух, збільшити обсяги торгівлі та інвестицій у нашу державу. Загалом з 1990 по 2011 р. Україна отримала від США фінансову допомогу у розмірі 3 млрд 336 млн дол., що становить близько десятої частини щорічного ВВП країни. Доведено, що на прийняття подібних рішень мали вплив представники діаспори. З'ясовано, що фінансовий капітал надходить в

Україну як від меценатів, так і від представників четвертої хвилі еміграції – заробітчачан. Визначено, що найбільш досвідченими та успішними у цьому напрямку діяльності є Н. Е. Яресько – президент і головний виконавчий директор Фонду «Western NIS Enterprise Fund (WNISEF)» та Ю. Логуш – голова правління «Крафт Фудз Україна».

Взаємодія у науковій і культурно-освітній сферах дає змогу вказати на наявність значних здобутків і потенціал для більш ефективної співпраці. Досягнення зумовлені насамперед усвідомленням українцями своєї етнічної належності, розумінням цілісності світового українства. Важливу роль у реалізації контактів у науково-освітній сфері відіграли такі інституції обох держав: школи українознавства, українознавчі центри, музеї, бібліотеки, громадські організації, науково-дослідні установи та інші структури. За їхнього сприяння відбуваються численні акції, які дають змогу культурі українській інтегруватись у світовий простір, сприяють її популяризації.

Взаємовигідним є обмін студентами і викладачами, зарахування на навчання до престижних науково-освітніх центрів Америки української молоді, надання грантів, стипендій та інших наукових дотацій ученим, що забезпечує певний прорив у цьому напрямку діяльності. Діаспора також надає допомогу українським спортсменам, які виступають на світовій арені; популяризує досягнення української еліти в літературі, мистецтві, культурі тощо. Повернення культурних цінностей в Україну дало змогу опрацювати раніше замовчувані сторінки української історії, розвивати національну культуру та мистецтво.

Простежено, що основні напрямки співпраці української діаспори з офіційними установами США відповідають внутрішнім і зовнішнім інтересам України. Наголошено, що КУК, УНІС, УККА, інші організації проводять активну діяльність, спрямовану на забезпечення основних потреб українців та позитивного іміджу держави. Виокремлено роль діаспори США у визнанні України, становленні її дипломатичних структур. З'ясовано, що зусиллями американських українців зібрано 1 млн. 700 тис. дол. для

викуплення приміщень дипломатичних представництв у Вашингтоні, Нью-Йорку та Чикаго.

Інформаційна діяльність цих установ, у тому числі на території ООН, сприяє поширенню об'єктивної інформації серед представників міжнародних організацій, органів влади та мас-медіа США про прагнення українського народу розбудувати власну незалежну державу та виробити стратегію, спрямовану на європейську інтеграцію, забезпечення міжнародної безпеки, створення світу, вільного від ядерної зброї. Багатостороння діяльність українців США дає змогу створити міжнародну інформаційну атмосферу, сприятливу для політичного та соціально-економічного розвитку України, і, зокрема сприйняття нашої держави світовим товариством як надійного, передбачуваного партнера, що прихильно ставиться до зміцнення демократичних засад суспільного життя та подальшої лібералізації економіки, володіє значним потенціалом, має багату культуру та історію.

З'ясовано, що становлення і розвиток співробітництва з діаспорою має відповідну нормативну-правову базу, в якій, проте, не враховано всіх можливих аспектів співпраці та фінансування. Незначною вважаємо чисельність установ, які займаються проблемами діаспори (товариство «Україна-Світ», неурядова організація МГОУ «Четверта хвиля» та ін.). Недостатньо реалізовано потенціал діаспори у контексті використання досвіду організації ринкової економіки, фінансово-кредитної сфери діяльності, реформування аграрного комплексу України шляхом розвитку фермерських господарств з використанням інноваційних технологій, проведення земельної реформи, реформування енергетичної галузі, обміну досвідом у напрямку розбудови громадянського суспільства, розвитку демократії; запозичення науково-технічних здобутків діаспори не лише для розвитку гуманітарних наук, а й упровадження фундаментальних соціально-економічних, новітніх технологій тощо. Згідно з урядовими програмами співпраці із діаспорою до 2010 р. то передбачено окремі види заходів у сфері торговельно-економічної та науково-технічної діяльності. Проте в

перспективних планах на подальше співробітництво не враховано усього спектра можливостей.

Серед чинників, що впливають на розвиток співробітництва України з діаспорою США, можна виокремити суттєве відставання нашої країни в таких напрямках: реформування економічної та політичної систем, реального впровадження ринкових відносин, побудови демократії і громадянського суспільства, формування міжнародного й геополітичного становища тощо.

До інших труднощів реалізації сучасних відносин у політичній сфері слід зарахувати негативний вплив внутрішньополітичної нестабільності та низький рівень політичної культури органів державної влади й окремих громадян України. Економічні зв'язки гальмують вирішення політичних питань, що впливають на інвестиційний клімат; поширюється у державі корупція. Контакти в науково-технічній сфері потребують удосконалення договірно-правової бази і наповнення укладених угод конкретним практичним змістом. Постає нагальна проблема розширення фінансового підґрунтя освітньо-культурного співробітництва, розробки перспективної довгострокової програми розвитку відносин у науковій сфері.

Зовнішніми чинниками, які здійснюють позитивний вплив на розвиток Української держави, вважаємо такі: наявність спільних національно-державних інтересів щодо зміцнення миру і міжнародної безпеки; практичну участь країн у створенні стабільності в глобальному та європейському вимірах; посилення інтеграційних процесів у напрямку НАТО; подальше поглиблення міждержавного співробітництва; розвиток партнерських відносин.

Загалом у дисертаційній роботі цілісно й об'єктивно оцінено роль української діаспори у державотворчих процесах, що відбуваються в Україні. Це дає змогу стверджувати, що українці США є рушійною силою, яка впливає на політику країни перебування, відстоюючи національні інтереси й прагнення українства; бере активну участь у демократизації та трансформації українського суспільства; здійснює відповідно до можливостей співпрацю в економічній, культурно-освітній і науковій сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачинський Ю. Українська імміграція в З'єднаних Державах Америки / Ю. Бачинський. – Львів, 1914. – 312 с.
2. Galych V. Economic aspects of Ukrainian activity in the United States / V. Galych. – Paris, 1934. – 272 p.
3. Наріжний С. Українська еміграція Ч. I–II / С. Наріжний. – Прага, 1942. – 520 с.
4. Запорожець С. Кожен повинен знати / С. Запорожець // Нью-Йорк : Новий шлях, 1952. – 229 с.
5. Ковальчук А. Українці за океаном. Минуле і сучасне української трудової еміграції у Канаді і США / А. Ковальчук. – К. : Політ. вид-во України, 1967. – 56 с.
6. Маркус В. Українська спільнота в широкому американському суспільстві: проблеми і спостереження / В. Маркус // Українці в американському та канадському суспільствах : соціолог. зб. Т. 1. – Джерсі Сіті, 1976. – С. 258–277.
7. Досліджуватимуть українську і слов'янську етнічну пресу // Свобода (США). – 1983. – 19 січ. – С. 1.
8. Енциклопедія українознавства : в 10 т. – Париж, Нью-Йорк, 1955–1984.
9. Encyclopedia of Ukraine : vol. 1–5 / edited by W. Kubiyovich. – Toronto, Buffalo, London, 1985–1993.
10. Kuropas M. The Ukrainian America. Roots and Aspiration. 1884–1954 / M. Kuropas. – Toronto : University of Toronto press, 1991. – 560 p.
11. Dushnyk W. The Ukrainian Heritage in America / W. Dushnyk // New York, 1991. – 690 p.
12. Bazarko I. The Establishment and Activities of the Ukrainian Congress Committee of America / I. Bazarko, I. Bilinsky // The Ukrainian Heritage in America. – New York, 1991. – P. 23–71.

13. Skotzko E. Ukrainian Revolutionary Movement and ODWU, its American Auxiliary / E. Skotzko // *The Ukrainian Heritage in America*. – New York, 1991. – P. 454–467.
14. Pazuniak N. An Overview of Ukrainian Studies in American Institutions of Higher Learning / N. Pazuniak // *The Ukrainian Heritage in America*. – New York, 1991. – P. 190–194.
15. Melnyk M. Ukrainian American Association of University Professors / M. Melnyk // *The Ukrainian Heritage in America*. – New York, 1991. – P. 608–610.
16. Sokolyszyn A. Ukrainica in English / A. Sokolyszyn // *The Ukrainian Heritage in America*. – New York, 1991. – P. 169–176.
17. Horak S. Ukrainica in American Education and Scholarship: An Appraisal and Critical Review / S. Horak // *The Ukrainian Heritage in America*. – New York, 1991. – P. 177–189.
18. Poltava L. Organization for the Defense of Four Freedoms for Ukraine / L. Poltava // *The Ukrainian Heritage in America*. – New York, 1991. – P. 469–475.
19. Kysileska-Tkacz A. Schools of Ukrainian Studies in the U. S. / A. Kysileska-Tkacz // *The Ukrainian Heritage in America*. – New York, 1991. – P. 333–337.
20. Luchkiw V. Ukrainian Free University Foundation / V. Luchkiw // *The Ukrainian Heritage in America*. – New York, 1991. – P. 343–346.
21. Dombrovsky O. The Ukrainian Historical Association is Twenty-Five Years Old / O. Dombrovsky // *The Ukrainian Heritage in America*. – New York, 1991. – P. 603–607.
22. Omelchenko W. The Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U. S. / W. Omelchenko // *The Ukrainian Heritage in America*. – New York, 1991. – P. 161–164.
23. Вісник Міжнародної асоціації українців. – К. : 1990 – 2001. – № 1–47.
24. Рудницький Л. НТШ у США й науковий світ Заходу: Спроба аналізу /

- Л. Рудницький // Від НШТ до УВУ : Міжнар. наук. конф. (Пряшів–Свидник, черв. 1991 р.) / Акад. наук України. – К., Львів, 1992. – С. 149–156.
25. Миронюк Г. Українська американська колекція – джерело вивчення української культури в діаспорі / Г. Миронюк // Українська діаспора. – 1992. – Ч. 1. – С. 64–73.
26. Ethnicity and national identity: demographic and socioeconomic characteristics of persons with Ukrainian mother tongue in the United States / ed. O. Wolowyna. Vol. XII. – Cambridge–Massachusetts : Harvard university press [distributed], 1986. – 175 p.
27. Воловина О. Аналіз даних перепису: українці у США, 1980–1990 / О. Воловина // Українська діаспора. – 1993. – Ч. 4. – С. 20–28.
28. Маркусь В. Чому діаспора: спроба ідентифікації поняття / В. Маркусь // Українська діаспора. – 1992. – Ч. 1. – С. 14–21.
29. Маркусь В. Українська діаспора: коріння і крона / В. Маркусь // Віче. – 1992. – № 11. – С. 143–147.
30. Маркусь В. Українська західна діаспора на порозі ХХІ століття / В. Маркусь // Українська діаспора. – 1993. – Ч. 3. – С. 21–31.
31. Маркусь В. На порозі ХХІ століття / В. Маркусь // Український історичний журнал. – 1993. – № 11–12. – С. 186–189.
32. Зелик І. Співвідношення між поколіннями в українській діаспорі в США / І. Зелик // Українська діаспора. – 1994. – Ч. 6. – С. 54–61.
33. Євтух В. Наукова конференція в НТШ / В. Євтух // Українська діаспора. – 1992. – Ч. 2 – С. 150–154.
34. Українці в зарубіжному світі / А. М. Шлепаков [та ін.] ; АН України, Ін-т соц. і екон. проблем зарубіжних країн. – К. : Наук. думка, 1991. – 140 с.
35. Зберігаючи українську самобутність. – К. : Інтел, 1992. – 98 с.
36. Потульницький В. Історія української політології (Концепції державності в українській зарубіжній історико-політичній науці) /

- В. Потульницький. – К. : Либідь, 1992. – 232 с.
37. Потульницький В. Теорія української політології : курс лекцій / В. Потульницький. – К. : Либідь, 1993. – 192 с.
38. Трощинський В. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище / В. Трощинський. – К. : Інтел, 1994. – 260 с.
39. Віднянський С. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921–1945 рр.) / С. Віднянський ; НАН України ; Ін-т історії України. – К., 1994. – 82 с.
40. Проблеми вивчення української діаспори в установах АН України : Постанова Президії Академії наук України // Українська діаспора. – 1994. – Ч. 5 – С. 111–113.
41. Енциклопедія Української Діаспори : у 7. т. / голов. ред. В. Маркус [та ін.] ; Наук. т-во ім. Шевченка ; НАН України. Т. 4. Австралія–Азія–Африка. – К., 1995. – 250 с.
42. Макар Ю. Любомир Винар – вчений, організатор науки / Ю. Макар // Подвижник української історичної науки : зб. наук. статей. – Чернівці : Золоті литаври, 1999. – С. 31–50.
43. Wynar L. Preservation of the Cultural Heritage: Ukrainians Archives. Libraries and Museums in the United States / L. Wynar // Ethnic Forum. – 1995. – Vol.15, № 1/2. – P. 86–107.
44. Трощинський В. Взаємодія західної української діаспори з Україною: стан, перспективи розвитку (за матеріалами експертного соціологічного опитування, проведеного 1996 р.) / В. Трощинський, О. Швачка // Українська діаспора. – 1995. – Ч. 10. – С. 110–123.
45. Рудик С. ЗУАДК: 50 років на громадській ниві / С. Рудик // Українська діаспора. – 1995. – Ч. 8. – С. 73–83.
46. Про Міжвідомчу координаційну раду з питань співробітництва з українською діаспорою // Зібрання Постанов Уряду України. – 1996. –

- №18 (12 верес. – 5 жовт.). – С. 521.
47. Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою. Про МІОК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://miok.lviv.ua/>.
48. Історія української еміграції / Б. Лановик, Р. Матейко, З. Матисякевич [та ін.] ; ред. Б. Д. Лановика. – К. : Вища шк., 1997. – 520 с.
49. Україна крізь віки : в 15 т. / ред. В. А. Смолій ; НАН України ; Ін-т археології. – К. : Альтернативи, 1998. Т. 15 : Українці в світі / В. П. Трощинський, А. А. Шевченко, 1999. – 351 с.
50. Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави / Б. Д. Лановик [та ін.] ; за ред. проф. Б. Д. Лановика. – Тернопіль : Екон. думка, 2001. – 292 с.
51. Мороз О. Модерна нація: українець у часі і просторі / О. Мороз. – Львів: Універсум, 2001. – 437 с.
52. Шокало О. Україна та українське зарубіжжя / О. Шокало // Український форум. – 2001. – 3 серп. – С. 3.
53. Національна програма «Закордонне українство» на період до 2005 року : затв. Указом Президента України № 829/2001 від 24 верес. 2001 р. – К., 2001.
54. Інститут досліджень української діаспори Національного університету «Острозька академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oa.edu.ua/ua/institutes/diaspora>.
55. Губарець В. Преса і книга діаспори. З історії видавничої діяльності українського зарубіжжя / В. Губарець. – К. : Університет «Україна», 2008. – 266 с.
56. Краснодемська І. Українознавчі студії діаспори (XX ст) / І. Краснодемська. – К. : ННДІУ, 2011. – 368 с.
57. Лупул Т. Сучасне закордонне українство: основні джерела та етапи становлення. (За матеріалами поточного архіву МЗС України) / міжнар. зб. інформ., освітніх, наук., метод. ст. і матер. з України та діаспори / Т. Лупул. – Ніжин : Укр. вимір, 2005. – Вип. 4, кн. 2.

58. Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії / В. Євтух [та ін.]; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; Центр сучасного суспільствозна. – К. : Фенікс, 2003. – 228 с.
59. Бушин М. Українці в світі / М. Бушин, Т. Чубіна ; Черкас. ін-т пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля ; Черкас. держ. технолог. ун-т. – Черкаси : Черкас. ЦНТЕІ, 2003. – 176 с.
60. Вдовенко С. Закордонне українство в національному державотворчому процесі: ідентифікація, організація, взаємовідносини / С. М. Вдовенко ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Чернігів : ЧДТУ, 2004. – 209 с.
61. Тобі, Україно: Історія Координаційного Комітету Допомоги Україні в США. 1991–2003 / О. Сліпушко (упоряд.). – К. : Аконіт, 2004. – 256 с.
62. Євтух В. Закордонне українство / В. Б. Євтух [та ін] ; Київ. наці. ун-т ім. Тараса Шевченка : Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; Центр сучасного суспільствозна. – К. : ВІК, 2005. – 308 с.
63. Моцюк В. Українці та українська ідентичність у сучасному світі / В. Моцюк, В. Макар, С. Попик. – Чернівці : Прут, 2005. – 400 с.
64. Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року // Матеріали IV Всесвітнього форуму українців, (Київ 18–20 серп. 2006 р.). – К. 2006. – 40 с.
65. Попок А. Закордонне українство як об'єкт державної політики / А. Попок ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Центр сучасного суспільствозна. – К. : Альтерпрес, 2007. – 227 с.
66. Атаманенко А. Українська діаспора: проблеми і напрями дослідження / А. Атаманенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Вип. 5 / відп. ред. І. Пасічник, Л. Винар ; ред. А. Атаманенко. – Острог–Торонто–Нью-Йорк, 2005. – С. 5–20.
67. Атаманенко А. Українська зарубіжна історіографія: до проблеми образу / А. Атаманенко // Ейдос : альманах теорії та історії іст. науки.

- Вип. 2, ч. 1. – К. : Ін-т іст. Укр. НАН України, 2006. – С. 255–283.
68. Атаманенко А. Проблеми і напрями дослідження української діаспори / А. Атаманенко // Україна в нас єдина : матеріали засід. наук. секцій IV Всесвіт. форуму українців, м. Київ, (18–20 серп. 2006 р.) / уклад. Д. В. Павличко, В. М. Зуєв, Л. М. Кононко. – К. : Екопаксервіс, 2006. – С. 220–223.
69. Атаманенко А. Розвиток грушевськознавства в діаспорі / А. Атаманенко // Український історик. – 2006–2007. – Т. XLIII/XLIV, № 4(172)/1–2 (173–174). – С. 154–182.
70. Атаманенко А. Українська зарубіжна наука в науковому процесі США та Канади другої половини ХХ ст.: до постановки проблеми / А. Атаманенко // Микола Павлович Ковальський. *Ad gloriam... Ad honores... Ad memorandum...* / за ред. Г. К. Швидко. – Дніпропетровськ, 2007. – С. 347–359.
71. Атаманенко А. Симон Наріжний – дослідник української історії та еміграції / А. Атаманенко // Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Ч. I. – 2-ге вид. – Львів, Кент, Острог, 2008. – С. VII–XX.
72. Атаманенко А. Олег Кандиба і Український науковий інститут в Америці. 1937 – 1939 / А. Атаманенко // Ольжич О. *In Memoriam* : спогади, статті / наук. ред. А. Жуковський, Л. Винар ; упоряд. О. Кучерук ; Фундація ім. О. Ольжича ; Дослідна Фундація ім. О. Ольжича (США) ; Фундація ім. О. Ольжича (Канада). – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2008. – С. 324–345.
73. Атаманенко А. Українська діаспора та незалежність України: спроба осмислення взаємовідносин / А. Атаманенко // Польща – Україна. Сучасне і майбутнє : суп.-політ. студії. – Жешув, 2010. – С. 51–62.
74. Атаманенко А. Українське історичне товариство: ідеї, постаті, діяльність (1965–1991) / А. Атаманенко ; Нац. ун-т «Острозька академія», Ін-т дослідж. укр. діаспори, Укр. іст. т-во. – Острог : Вид-во

- Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2010. – 672 с.
75. Чернова К. Українська діаспора як соціокультурна система / К. Чернова ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 347 с.
76. Кривда Н. Українська діаспора: досвід культуротворення / Н. Кривда. – К. : Академія, 2008. – 280 с.
77. Ключковська І. Наукова діяльність Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (МІОК) [Електронний ресурс] / І. Ключковська – Режим доступу : <http://www.lp.edu.ua/node/2014>.
78. Про проведення парламентських слухань на тему: «Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці» : Постанова Верховної Ради України № 964-VI від 17 лют. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-vi>.
79. Українці в світі : парлам. слухання 8 груд. 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nsku.org.ua/?news=4793>.
80. Beschlott M. At the Highest Levels The Inside Story of the End of the Cold War / M. Beschlott, S. Talbott. – Boston – Toronto – London : Little Brown and Company, 1995. – P. 416.
81. Fink S. From «Chicken Kiev» to Ukrainian Recognition : Domestic Politics in U.S. and Foreign Policy Toward Ukraine / S. Fink // Nationalities Papers. – 1997. – Vol. XX. – P. 1–47.
82. Камінський Є. Україна у зовнішньополітичних доктринах США / Є. Камінський // Українська державність у ХХ столітті: історико-політологічний аналіз. – К. : Політ. думка, 1996.
83. Лендъел М. Між Америкою та Україною (українська громада в США) як група політичного тиску / М. Лендъел // Нова політика. – 1998. – № 4. – С. 23–29.
84. Недужко Ю. Українська діаспора в процесі відновлення державної незалежності України (середина 40-х – початок 90-х років ХХ століття) / Ю. Недужко ; НАН України, Ін-т європ. дослідж. НАН

- України. – Луцьк : Волин. обл. друкарня, 2009. – 618 с.
85. Горбатюк Н. Роль української діаспори Канади у формуванні українсько-канадських відносин (1991–1997 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Горбатюк Н. – Одеса, 1999. – 150 с.
86. Дибчук Л. Внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України (1991–2005 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Дибчук Л. – Тернопіль, 2006. – 313 с.
87. Мерфі Н. Українська діаспора в США: збереження традицій національної культури : дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Мерфі Н. – Миколаїв, 2006. – 257 с.
88. Саранча Г. Соціально-політична та культурна адаптація третьої хвилі української еміграції у Сполучених Штатах Америки (40–70 роки ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Г. Саранча. – Київ, 2006. – 20 с.
89. Совінська Н. Внесок української діаспори країн Західної Європи в розвиток економіки та культури незалежної України (1991–2001 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Совінська Н. – Тернопіль, 2002. – 225 с.
90. Чекалюк В. Преса діаспори США як комунікативний чинник формування ідентичності українців (1939–2005 рр.) : автореф. дис... канд. наук : 27.00.01 / Чекалюк В. – Київ, 2008. – 16 с.
91. Чернова К. Співробітництво України з діаспорою США і Канади: витоки, еволюція і перспективи : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.03 / Чернова К. – Київ, 1994. – 188 с.
92. Щигельська Г. Союз українців у Великій Британії: етапи становлення, організація та діяльність (1945 – 1949 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Щигельська Г. – Чернівці, 2006. – 20 с.
93. Бевз Т. Українська державність: ідеологія, політика, практика: (система народоправства у теоретичних концептах Н. Григорієва) /

- Т. Бевз ; Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. – К., 2004. – 224 с.
94. Бевз Т. Сучасна українська діаспора: проблеми і перспективи / Т. Бевз // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса. – 2007. – Вип. 34. – С. 47–59.
95. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / В. Ф. Солдатенко, Т. А. Бевз, О. Д. Бойко, П. П. Брицький ; Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К. : Парлам. вид-во, 2007. – 574 с.
96. Історія українського парламентаризму. Від допарламентських форм організації політичного життя до сьогодення. Т. 1–3 / / В. А. Смолій, О. Г. Аркуша, Т. А. Бевз та ін. ; передмова В. Литвин ; Ін-т історії НАН України. – К. : Дніпро, 2010. – 635 с.
97. Бевз Т. Політичний процес в Україні: традиції і інновації політичної модернізації / Т. Бевз // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. – 2011. – Вип. 55.
98. Бевз Т. Конституційна реформа як складова трансформації політичної системи України / Т. Бевз // Сучасна українська політика. – 2011. – Вип. 23.
99. Держава, влада та громадянське суспільство у документах політичних партій України (кінець 1980-х – перша половина 2011 р.) : збірник / упоряд. бібліогр. Т. А. Бевз ; уяпоряд. Д. В. Веденєєв, П. П. Гай-Нижник ; вступ. слово М. С. Кармазіна. – К. : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса, 2011. – 801 с.
100. Палієнко М. Актуальні проблеми повернення «еміграційної» архівної україніки / М. Палієнко // Повернення культурних цінностей в Україну : матеріали круглого столу (Київ, 11 лютого 2009 р.) / підгот. Н. Р. Колесніченко-Братунь [та ін.] ; Комітет Верховної Ради України з питань культури і духовності, Центральний держ. архів зарубіжної україніки Держ. комітету архівів України, Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ України. – К. :

- Парламент. вид-во, 2009. – 80 с.
101. Берковський В. Архівна україніка: проблеми формування та забезпечення збереженості / В. Берковський // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – Вип. 15 / відп. редактори: І. Пасічник, Л. Винар ; нац. ун-т «Остроз. акад.» ; Укр. істор. товариство.– Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2010. – 524 с.
 102. Воловина О. Статистичні дані про українців у США – доступні для усіх / О. Воловина, В. Лопух // Свобода (США). – 2010. – 26 берез. – С. 11.
 103. Lemekh H. Immigrant encounters in the Ukrainian diaspora in New York: Phd / H. Lemekh. Newschool university, 2007.
 104. Лопух В. «Нова хвиля» еміграції до США: економічно-соціальні аспекти / В. Лопух // Свобода (США). – 2010. – 14 трав. – С. 5, 13.
 105. Корсун Л. «Четверта хвиля» українських іммігрантів – вільна чи економічна? / Л. Корсун // Час і події. – 2008. – 3 черв. – С. 3.
 106. Наукове товариство ім. Шевченка в Америці (діяльність Товариства від 15 травня 2010 року – до 21 травня 2011 року) // Вісник НТШ. – 2012. – Ч. 46. – С. 4–7.
 107. Табачник Д. Українці зарубіжжя та Україна : довід. / Д. Табачник – К. : Знання, 2007. – 399 с.
 108. Закордонне українство'2011 : інформ. кат. / упоряд. І. Винниченко ; Ін-т дослідж. діаспори. – К., 2011. – 119 с.
 109. Здобуття незалежності України, 1991: історія проголошення, документи, свідчення : у 2 т. / педрада : О. Барабаш (голова) та ін. ; фото : О. Хилю та ін. ; Асоц. нар. депутатів України. – Житомир : Рута, 2011.
 110. ЦДАЗУ.
БФ №2.
Інв. № 327к. Декларація про державний суверенітет України. Київ.

- 16 липня 1990.
111. Конституція України : чинне законодавство станом на 24 верес. 2012 р. – К. : Алтера, 2012. – 104 с.
112. ГДА МЗС України.
Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).
Оп. 5.
Спр.11274. Питання національних меншин (загальне), 192 арк.
113. ГДА МЗС України.
Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).
Оп. 210.
Спр. 14712. Питання національних меншин (загальне), 268 арк.
114. Заключний звіт про результати виконання Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mfa.gov.ua/data/upload/publication/mfa/ua/55005/20300978dod2.pdf>.
115. Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці : інформ.-аналіт. матеріали. – К., 2009. – 63 с.
116. Гонгадзе М. Перехід до зрілої демократії в Україні затягується / М. Гонгадзе // Свобода (США). – 2004. – 8 жовт. – С. 5, 25.
117. Волович О. Україна – США: стратегічне партнерство / О. Волович // Міжнародний кур'єр. – № 3(58). – С. 6–7.
118. Іванишин-Угриня С. Репортаж з міжнародної конференції «Оцінка відносин між Україною і НАТО напередодні Саміту НАТО у Чикаго» / С. Іванишин-Угриня // Час і події. – 2012. – Ч. 21. – С. 4.
119. VIII Конгрес СКУ (18–21 серпня 2003 р., Київ) : звіти. 1998–2003). – К. : Укр. Дім, 2003. – 252 с.
120. IX Світовий Конгрес українців «Україна пам'ятає – світ визнає» (20–22 серпня 2008 р., Київ) : звіти (2003–2008) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/%>

D0%86%D0%A5congress/Knyha-zvitiv2003-2008.pdf.

121. Річні загальні збори Ради директорів Світового Конгресу українців (20–21 серпня 2007 р., Донецьк) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2007/ZVITY_Donetsk.pdf.
122. Річні загальні збори Ради директорів Світового Конгресу українців (20–21 серпня 2009 р., Львів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/RZZ-2009-final.pdf>.
123. Річні загальні збори Світового Конгресу українців (22–23 серпня 2010 р., Перемишль, Польща) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2010/Book2010.pdf.
124. Річні загальні збори Світового Конгресу українців (21-23 серпня 2011 р., Київ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/repository/Annual_meetings/2011/Book2011.pdf.
125. Річні загальні збори Світового Конгресу українців: 45 – ліття СКУ (7–9 вересня 2012 р., Греція) : зб. звітів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/repository/Annual_meetings/2012/Book.pdf.
126. Лозинський А. Звіт Ради Організації Об'єднаних Націй при СКУ від 1 липня 2011 до 22 червня 2012 р. [Електронний ресурс] / А. Лозинський. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meeting_2012/UN.pdf.
127. Лозинський А. Звіт Ради Організації Об'єднаних Націй при СКУ від 1 липня 2010 до 30 червня 2011 р. [Електронний ресурс] / А. Лозинський. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2011/Reports/ROON.pdf.

128. Лозинський А. Звіт Ради Організації Об'єднаних Націй при СКУ від 18 липня до 30 червня 2010 р. [Електронний ресурс] / А. Лозинський. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2010/ROON.pdf.
129. Лозинський А. Звіт Ради Організацій Об'єднаних Націй при СКУ [Електронний ресурс] / А. Лозинський. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2010/ROON.pdf.
130. ЦДАВО України.
Ф. 5233. Адміністрація Президента України.
 Оп. 1. Адміністрація Президента України Л. Кравчука.
 Спр. 16. Документи про підготовку матеріалів до візиту Президента США, питання делегації України на 47-й сесії ГА ООН та інші. 9 березня 1992 р. – 2 грудня 1992 р., 101 арк.
131. ЦДАВО України.
Ф. 5233. Адміністрація Президента України.
 Оп. 1. Адміністрація Президента України Л. Кравчука.
 Спр. 72. Документи про друк українських грошей в Канаді, іноземні інвестиції і торгівлю в Україні та ін. 2 січня 1992 р. – 17 липня 1992 р., 159 арк.
132. ЦДАВО України.
Ф. 5233. Адміністрація Президента України.
 Оп. 1. Адміністрація Президента України Л. Кравчука.
 Спр. 270 Листування з представниками української діаспори за кордоном., 26 арк.
133. ЦДАВО України.
Ф. 5233. Адміністрація Президента України.
 Оп. 1. Адміністрація Президента України Л. Кравчука.
 Спр. 439. Документи про діяльність Ради Товариства зв'язків з

українцями за межами України в 1993 році, вирішення деяких питань ветеранського Руху в Україні та ін., 32 арк.

134. ЦДАВО України.

Ф. 5233. Адміністрація Президента України.

Оп. 2. Адміністрація Президента України Л. Кучми.

Спр. 100. Листування з зарубіжними кореспондентами про стан програми допомоги США Україні. 6 вересня 1994 р. – 24 листопада 1994 р., 47 арк.

135. ЦДАВО України.

Ф. 5233. Адміністрація Президента України.

Оп. 2. Адміністрація Президента України Л. Кучми.

Справа 421. Документи про зв'язки з представниками української діаспори за кордоном. 25 січня 1995 р. – 6 грудня 1995 р., 121 арк.

136. ЦДАВО України.

Ф. 5233. Адміністрація Президента України.

Оп. 2. Адміністрація Президента України Л. Кучми.

Спр. 755. Листування Президента України з посольствами, консульствами, представництвами України за кордоном. 4 червня 1996 р.– 18 грудня 1996 р., 48 арк.

137. ЦДАВО України.

Ф. 5233. Адміністрація Президента України.

Оп. 2. Адміністрація Президента України Л. Кучми.

Справа 1623. Про прийняття представників української діаспори. 4 січня 1997 р. – 12 листопада 1997 р., 138 арк.

138. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 1.

Спр. 6996. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне). 5 січня 1993 р. – 30 грудня 1993 р., 102 арк.

139. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Спр. 10652 Гуманітарні питання, 109 арк.

140. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 5.

Спр. 11272. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне).

15 січня 2001 р. – 17 вересня 2001 р., 200 арк.

141. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 5.

Спр. 11273. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне),

63 арк.

142. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 1.

Спр. 11275. Питання національних меншин (загальне). 21 червня

2001 р. – 7 вересня 2001 р., 193 арк.

143. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 1.

Спр. 11276. Питання національних меншин (загальне). 10 вересня

2001 р. – 21 грудня 2001 р., 141 арк.

144. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 5.

Спр. 12263. Питання національних меншин (загальне). 13 вересня

2002 р. – 15 листопада 2002 р., 208 арк.

145. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 5.

Спр. 12481. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне).
9 січня 2002 р. – 26 грудня 2002 р., 46 арк.

146. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 5.

Спр. 13288. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне).
2 січня 2003 р. – 14 квітня 2003 р., 209 арк.

147. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 5.

Спр. 13295. Питання національних меншин (загальне), 200 арк.

148. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 210.

Спр. 14707. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне),
279 арк.

149. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 210.

Спр. 14448. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне).
1 травня 2004 р. – 27 серпня 2004 р., 203 арк.

150. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 210.

Спр. 15539. Українці за межами України. 3 квітня 2005 р. – 5 вересня
2005 р., 143 арк.

151. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 210.

Спр. 15540. Українці за межами України. 5 вересня 2005 р. – 20 жовтня

2005 р., 167 арк.

152. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 210.

Спр. 15542. Українці за межами України. 19 грудня 2005 р. – 30 грудня 2005 р., 107 арк.

153. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 210.

Спр. 15552. Інформаційно-аналітичні матеріали про становище української діаспори за кордоном 3 березня 2005 р. – 4 квітня 2005 р., 213 арк.

154. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 5.

Спр. 15553. Інформаційно-аналітичні матеріали про становище української діаспори за кордоном. 3 жовтня 2005 р. – 14 жовтня 2005 р., 187 арк.

155. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 210.

Спр. 15554. Інформаційно-аналітичні матеріали про становище української діаспори за кордоном 14 жовтня 2005 р. – 15 жовтня 2005 р., 129 арк.

156. ГДА МЗС України.

Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.).

Оп. 210.

Спр. 15555. Інформаційно-аналітичні матеріали про становище української діаспори за кордоном. 17 жовтня 2005 р. – 27 грудня 2005 р., 124 арк.

157. ГДА МЗС України.

Ф. 2 (двосторонні договори і угоди).

Оп. 6.

Спр. 113. Заява про Американсько-Українські відносини і розбудову демократичного партнерства від 6 травня 1992 р., 7 арк.

158. ГДА МЗС України.

Ф. 2 (двосторонні договори і угоди).

Оп. 6.

Спр. 113 (5). Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядом США від 7 травня 1992 р., 3 арк.

159. ГДА МЗС України

Ф. 2 (двосторонні договори і угоди).

Оп. 6.

Спр. 118. Угода про торговельні відносини між Україною і США від 6 травня 1992 р., 5 арк.

160. ГДА МЗС України.

Ф. 2 (двосторонні договори і угоди).

Оп. 6.

Спр. 849. Хартія Українсько-Американського партнерства, дружби і співробітництва від 22 листопада 1994 р., 4 арк.

161. ГДА МЗС України.

Ф. 2 (двосторонні договори і угоди).

Оп. 6.

Спр. 5420. Меморандум про взаєморозуміння між урядом України та Америки 10.11.2008 р., 3 арк.

162. ГДА МЗС України

Ф. 2 (двосторонні договори і угоди).

Оп. 6.

Спр. 5943. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством економіки України і Міністерством торгівлі США. 28.05.2008 р., 3 арк.

163. ЦДАГО України.

Ф. 1. Центральний Комітет Комуністичної партії України.

Оп. 32.

Спр. 2375. Записки, довідки, інформації, телеграми відділу зарубіжних зв'язків ЦК Компартії України, партійних і радянських органів, міністерств, відомств і творчих спілок СРСР та УРСР, посольств СРСР, редакцій видавництв, газет і журналів, товариства «Україна», громадських організацій про проведення в УРСР міжнародних конференцій, нарад, зустрічей, прийом іноземних делегацій і дипломатичних представників, організацію роботи іноземних журналістів, зйомочних груп телекомпаній, кіностудій, виїзд і перебування за кордоном делегацій, представників УРСР та інші питання зарубіжних зв'язків України. 2 липня 1987 р. – 25 грудня 1987 р., 351 арк.

164. ЦДАГО України.

Ф. 1. Центральний Комітет Комуністичної партії України.

Оп. 32.

Спр. 2459. Записки, довідки, інформаційні листи відділу пропаганди ЦК КПРС, відділів УК Компартії України, посольства СРСР у Канаді, Міністерства закордонних справ УРСР, товариства «Україна», Українського відділу Агентства Друку Новин (АПН), творчих спілок, інших організацій про прийом іноземних делегацій, державних і громадських діячів, дипломатів, журналістів, участь представників України у міжнародних зустрічах, відгуки за кордоном про події в СРСР та УРСР, про внески УРСР у бюджети і міжнародні фонди в 1986-1987 рр. та інші питання зарубіжних зв'язків України. 5 січня 1988 р. – 24 серпня 1988 р., 199 арк.

165. ЦДАГО України.

Ф. 1. Центральний Комітет Комуністичної партії України.

Оп. 32.

Спр. 2462. Записки, довідки, інформаційні листи відділів ЦК Компартії України та інші питання зарубіжних зв'язків України. 4 липня 1988 р.– 28 грудня 1988 р., 271 арк.

166. ЦДАМЛМ України.

Ф. 1186. Багрянний Іван (справжнє прізвище та ім'я Лозов'ягін Іван Павлович), український письменник і громадсько-політичний діяч.

Оп. 2.

Спр. 299. Статті на суспільно-політичні теми. березень 1990 р. –1995 р., 276 арк.

167. ЦДАМЛМ України.

Ф. 524. Колекція документів діячів українського образотворчого мистецтва.

од. зб. 350; 1967–1977 рр. і до сьогодні.

168. ЦДАМЛМ України.

Ф. 1306. Морозова Людмила Миколаївна (1907–1997), художниця, жила і працювала у США.

Оп. 1.

Од. зб. 128. [1905]–1998 рр.

169. ЦДАЗУ.

Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США).

Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США).

Спр. 11. Лист Барвіка Р. Д. до єпископа Степана (Біляка С. М.) щодо співпраці з метою створення організації для опіки над дітьми-сиротами, 6 арк.

170. ЦДАЗУ.

Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США).

Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США).

Спр. 17. Грамота Патріарха Мстислава (Скрипника С. І.) протопресвітеру Степану (Біляку С. М.), про нагородження Другим наперсним хрестом, 1 арк.

171. ЦДАЗУ.

Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США).

Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США).

Спр. 18. Указ Патріарха Філарета (Денисенка М.А.) про призначення єпископа Стефана (Біляка С. М.) Єпископом Бориспільським, керуючим парафіями КП в США, 1 арк.

172. ЦДАЗУ.

Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США).

Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США).

Спр. 20. Тексти проповідей, прочитаних на радіо «Голос Америки» та в церквах, 45 арк.

173. ЦДАЗУ.

Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США).

оп. 2 Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США)

Спр. 21 Доповіді протопресвітера Степана (Біляка С.М.), присвячені історичним подіям, відомим українським діячам та ін., 69 арк.

174. ЦДАЗУ.

Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США)

Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США).

Спр. 22. Протопресвітер Степан (Біляк С.М.). Свідчення, що стосуються історії УПЦ в США, 7 арк.

175. ЦДАЗУ.

Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США).

Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США).

Спр. 35. Документи про об'єднання УПЦ в США з Вселенським Константинопольським Патріархатом, 4 арк.

176. ЦДАЗУ.

Ф. 22. Черінь Ганна (Грибінська Галина Іванівна, за чоловіком – Паньків, 1924 р. н.) відома українська поетеса, письменниця, громадська діячка (США).

Оп. 1.

Спр. 16. Вірш Ганни Черінь «Річниця радості». Вирізка з газети «Народна воля» № 32, Скрантон (США). 2003 р., 10 арк.

177. ЦДАЗУ.

Ф. 22. Черінь Ганна (Грибінська Галина Іванівна, за чоловіком – Паньків, 1924 р. н.) відома українська поетеса, письменниця, громадська діячка (США).

Оп. 1.

Спр. 131. Листи від представників в Консисторії УАПЦ в Латинській Америці, Університету в Мінесоті (США) та Івченко Т. про благодійницьку діяльність Черінь Г. 23 серпня 1988 р. – 10 березня 2004 р., 3 арк.

178. ЦДАЗУ.

Ф. 22. Черінь Ганна (Грибінська Галина Іванівна, за чоловіком – Паньків, 1924 р. н.) відома українська поетеса, письменниця, громадська діячка (США).

Оп. 1.

Спр. 132. Лист-подяка Міллера Д., члена конгресу США, Черінь Г. за внесок у розбудову України 18 травня 1993 р., 1 арк.

179. ЦДАЗУ.

Ф. 22. Черінь Ганна (Грибінська Галина Іванівна, за чоловіком – Паньків, 1924 р. н.) відома українська поетеса, письменниця, громадська діячка (США).

Оп. 1.

Спр. 135. Матеріали (календар імпрез, програми, оголошення, афіші, звіти) про культурно-освітні заходи УРКО ім. св. Андрія в Норт-Порті та Бібліотеки ім. сенатора Юзика (Флорида, США). Лютий 1993 р. – 8 червня 2006 р., 29 арк.

180. ЦДАЗУ.

Ф. 22. Черінь Ганна (Грибінська Галина Іванівна, за чоловіком – Паньків, 1924 р. н.) відома українська поетеса, письменниця, громадська діячка (США).

Оп. 1.

Спр. 140. Доповіді д-р М. Балтирович і Тимяк С. «Гуманітарно-медична допомога дітям України», 3 арк.

181. ЦДАЗУ.

Ф. 22. Черінь Ганна (Грибінська Галина Іванівна, за чоловіком – Паньків, 1924 р. н.) відома українська поетеса, письменниця, громадська діячка (США).

Оп. 1.

Спр. 170. Відзнаки, матеріали про добродійну діяльність та некролог Паньків С. – чоловіка Черінь Г. 16 грудня 1975 р. – 24 серпня 2006 р., 25 арк.

182. Архів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. – 1993. – Канцелярія. Листування з міжнародних питань. – Папка 1. – С. 1–2; Відділ комплектування. Інвентарна книга № 128. Книга сумарного обліку 2. – № 380. – С. 121–215; Архів відділу комплектування. Листування з питань комплектування іноземної літератури. – 1995.

183. Бібліотека Інституту досліджень діаспори. – Інвентарна книга № 2. – С. 1 – 250; Інвентарна книга № 3. – С. 1–47.

184. Бібліотека ім. Олега Ольжича. Реєстри комплектів газет і журналів 20 – 30-х років. – Ф. 178. – Оп. 3. – Арк. 1 – 159; Меценати української діаспори. – Ф. 178. – Оп. 3. – Арк. 1–346.

185. Науковий архів Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія». – 2004. – Книга нових надходжень № 130. – С. 54; – 2005. – Книга нових надходжень № 132. – С. 60.
186. П'ятдесятиріччя Шкільної Ради при Українському конгресовому комітеті Америки. – Нью-Йорк : Шкільна Рада, 2003.
187. Матеріали до історії Світової наукової ради при Світовому Конгресі українців / ред. Л. Винар, А. Атаманренко ; упоряд. А. Хеленюк. – Нью-Йорк, Торонто, Острог, 2011. – 388 с.
188. Антонович О. Спогади. Ч. 2 / О. Антонович – К. – Вашингтон : Місіонер, 2003. – 568 с.
189. Гунчак Т. Мої спогади – стежки життя / Т. Гунчак. – К. : Дніпро, 2005. – 200 с.
190. Якимів П. Що записано в Серці : спогади / П. Якимів. – Львів, 2002. – 158 с.
191. Лазебник С. Роман з діаспорою. Історія і сьогодення взаємовідносин / С. Лазебник – К. : Істина, 2012. – 200 с.
192. Запис телефонної розмови між президентом СРСР Горбачовим і президентом США Бушем напередодні Всеукраїнського референдуму на підтримку Акта незалежності України // Україна: антологія пам'яток державотворення (X–XX ст.) : у 10 т. / редкол. : І. М. Дзюба [та ін.]. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008. – Т. 10 : Відродження й утвердження української державності (1997–2005 роки) / упоряд., передм. та прим. В. Сергійчука. – 2009. – 672 с.
193. Привітання Президента України Леоніда Кучми учасникам і гостям XVII Конгресу Українців Америки // Україна: антологія пам'яток державотворення (X–XX ст.) : у 10 т. / редкол.: І. М. Дзюба [та ін.]. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008. – Т. 10 : Відродження й утвердження української державності (1997–2005 роки) / упоряд., передм. та прим. В. Сергійчука. – 2009. – 672 с.
194. Кравчук Л. Є така держава Україна : Матеріали з виступів, інтерв'ю,

- прес-конференцій, брифінгів, відповідей на запитання / Л. Кравчук ; упоряд. та передм. М. Шепаківатого. – К. : Глобус, 1992. – 223 с.
195. Шамшур О. В. Сучасні Українсько-Американські відносини (2008–2009) / О. В. Шамшур // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2009. – Вип. 15. – С. 70–77.
196. Лист-звернення управителя, працівників та гостей «Союзівки» до Президента Джорджа Буша // Іванців Є. Керівник, працівники і гості «Союзівки» закликають президента визнати Акт незалежності України / Є. Іванців // Свобода (США). – 1991. – 29 серп. – С. 1.
197. ЦДАЗУ.
БФ. №2.
Інв. №194к. Лист-звернення Міністра закордонних справ України Анатолія Зленка до Голови Координаційного Комітету Допомоги Україні Богдана Бурачинського та заступника Голови Володимира Баранецького // Тобі, Україно: Історія Координаційного Комітету Допомоги Україні в США (1991–2003) / О. Сліпущко (упоряд.). – К. : Аконіт, 2004. – 256 с.
198. ЦДАЗУ.
БФ №2.
Інв. №194 к. Лист Міністра закордонних справ Анатолія Зленка від 19 вересня 2002 року // Тобі, Україно: Історія Координаційного Комітету Допомоги Україні в США (1991–2003) / О. Сліпущко (упоряд.). – К. : Аконіт, 2004. – 256 с.
199. Лист-звернення Петра Якиміва до Джорджа Буша – старшого // Якимів П. Що записано в Серці : спогади / П. Якимів. – Львів, 2002. – 158 с.
200. Гороховський А. Віч-на-віч з Америкою : нариси, репортажі, інтерв'ю / А. Гороховський. – Львів : Атлас, 2003. – 380 с.
201. Шокало О. Покликання «Четвертої хвилі» / О. Шокало // Слово Просвіти. – 2009. – Ч. 43 (29 жовт. – 4 лист).

202. Воловина О. Українці в США та вплив міграції з України на діаспору США (на базі офіційної статистики) / О. Воловина // Матеріали зустрічі Недошитко І. – Київ, 2012.
203. Балагура М. Початки й розвоєві фази Українського жіночого руху в ЗСА (Минуле, сучасне й майбутнє СУА) / М. Балагура // Альманах Українського Народного Союзу. – Джерзі Ситі – Нью-Йорк : Вид-во «Свобода», 1992.
204. Центр Демографічних та соціо-економічних досліджень українців у США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inform-decisions.com/ukrstat>.
205. Калакура Я. Українознавче дослідження: теорія та методологія / Я. Калакура. – К. – Тернопіль : Джура, 2012. – 292 с.
206. Мельник Л. Розвиток наукового пізнання історії / Л. Мельник. – К. : Рад. школа, 1983. – 125 с.
207. Бондаренко Г. Історичне пізнання: питання теорії і практики / Г. Бондаренко ; Ін-т змісту і методів навчання Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1998. – 228 с.
208. Дровозюк С. Національно-культурне та духовне життя українського селянства у 20 – 30-х рр. ХХ століття: історіографічний нарис / С. Доровозюк // Вінниця : О. Власюк, 2005. – 364 с.
209. Калакура Я. Історичний антропологізм як методологічний принцип українознавства / Я. Калакура // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства МОН України. Т. XIII. – К. : Рада, 2006. – С. 52–55.
210. Сегеда С. Особливості сучасної методології дослідження історії становлення та розвитку преси українських збройних формувань / С. Сегеда // Гілея, 2010. – Вип. 31.– С. 82 – 89.
211. Мала енциклопедія етнодержавознавства / редкол. : Ю. І. Римаренко (відпов. ред.) та ін. ; НАН України ; Ін-т держви і права ім. В. М. Корецького. – К. : Довіра : Генеза, 1996. – 942 с.

212. Довідник з історії України : посібн. для серед. загальноосв. навч. закл. / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – [2-ге вид., доопр. і доповн.]. – К. : Генеза, 2002. – 1136 с.
213. Соколов А. Общая теория социальной коммуникации : уч. пособ. / А. Соколов. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2002. – С. 118–119.
214. Лобунський В. Професор Ісаїв: Повоєнні емігранти називали тутешніх українців бідняками / В. Лобунський // Міст. – 2004. – Ч. 4. (28 січ.). – С. 25, 32.
215. Недошитко І. Українська діаспора в США: кількісний та якісний склад / І. Недошитко // Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнародних відносин : статті та матеріали II Міжнар. наук.-прак. конф. [присвяч. пам'яті проф. Г. Л. Боднарєвського], (м. Луганськ, 12–13 квіт. 2011 р.) / за ред. М. С. Бур'яна. – Луганськ : ТЗОВ «Віртуальна реальність», 2011. – С. 239–244.
216. Мерфі Н. Українці в США: збереження національних та культурних традицій / Н. Мерфі. – Донецьк : Ноулідж, Донец. від-ня, 2010. – 247 с.
217. Лазебник С. Закордонне українство: витоки та сьогодення / С. Лазебник. – К. : Істина, 2007. – 160 с.
218. Недошитко І. Кількісний та якісний склад української діаспори в США наприкінці ХХ – поч. ХХІ ст. / І. Недошитко // Історичні записки : зб. наук. праць. Вип. 33 / гол. ред. В. П. Михайлюк. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. – С. 151–197.
219. Лопух В. «Четверта хвиля» іміграції до США: причини і мотивації / В. Лопух. – Демографія та соціальна економіка. – 2006. – Вип. 2. – С. 44–53.
220. Лемех Г. Четверта хвиля українців у Нью-Йорку: причини та наслідки міграції / Г. Лемех // Свобода (США). – 2008. – 16 трав. – С. 5, 12.
221. Івасюк Л. Хто працює на українську історію / Л. Івасюк // Свобода (США). – 2004. – 29 жовт. – С. 5, 13.

222. Роздольська М. Українська діаспора – невід’ємна складова нації / М. Роздольська // Час і події. – 2011. – Ч. 24. – С. 28.
223. Лемех Г. Четверта хвиля українців у Нью-Йорку: причини та наслідки міграції / Г. Лемех // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті : тези доп. Першої міжнар. наук. конф., (Львів, 8–10 березня 2006 р.) – Львів, 2006. – С. 78–82.
224. Саранча Г. Сучасна еміграція у США: проблеми адаптації та збереження зв’язків з Україною / Г. Саранча // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Вип. 2 / за заг. ред. І. С. Зуляка ; редкол. : М. Алексієвець, Л. Алексієвець, М. Бармак [та ін.]. – Тернопіль, 2010. – С. 213–218.
225. Лозинський А. Інтеграція четвертої хвилі / А. Лозинський // Час і події. – 2009. – Ч. 5. – С. 30.
226. Абліцов В. Галактика «Україна». Українська діаспора : видатні постаті / В. Абліцов. – К. : КИТ, 2007. – 436 с.
227. Наши школы // Свобода (США). – 1905. – 21 верес. – С. 4.
228. Оникович А. Початок шкільництва в Америці / А. Оникович // Рідна школа. 45 ліття видання. – 2010. – Лют. – С. 4.
229. Романюк С. Роль українського шкільництва у розвитку рідномовної освіти у діаспорі [Електронний ресурс] / С. Романюк. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nzvdpu_pp/2007_18/text%20rozdil%205/ro%20ukrainskogo%20wkilnuctva.pdf
230. Дrajньювський Р. Українське шкільництво на нових місцях нашого поселення / Р. Дrajньювський // Рідна школа. – 1983. – Ч. 3. – С. 7–10.
231. Жарський Е. Перше тридцятиріччя Шкільної Ради (1953 – 1983) / Е. Жарський // П’ятдесятиріччя Шкільної Ради при Українському конгресовому комітеті. – Нью-Йорк, 2003. – С. 46 – 52.
232. Школи й курси українознавства в США. Шкільний рік 1953–54. Шкільна Рада при УККА. – Нью-Йорк, 1954. – С. 1 – 48.

233. Чопик Д. Б. Українське шкільництво в числах / Д. Б. Чопик // Рідна школа. – 2004. – Ч. 137 (лют.). – С. 25–26.
234. Золота книга: 50 років Школи українознавства ОУА «Самопоміч» у Нью Йорку : 1949-1999 / ред. А. Г. Савицька [та ін.]. – Нью Йорк, 1999. – 368 с.
235. Федоренко Є. У 50-ліття Шкільної Ради / Є. Федоренко // П'ятдесятиріччя Шкільної Ради при Українському Конгресовому Комітеті Америки, 1953-2003 / голов. ред. Є. Федоренко. – Нью-Йорк, 2003. – 412 с.
236. Гаєцький Ю. Загальний з'їзд вчителів Америки / Ю. Гаєцький // Шкільні вісті. – 2006. – Вип. №1(14) (груд.). – С. 6.
237. Кривоніс В. З'їзд вчителів шкіл українознавства Шкільної Ради при УККА / В. Кривоніс // Свобода (США). – 2009. – 6 листоп. – С. 9.
238. Каплун В. 35-та вчительська конференція / В. Каплун // Рідна школа. – 2012. – Ч. 161 (січ.) – С. 27.
239. Хмурковська С. 34-та вчительська конференція на оселі СУМ, Еленвил / С. Хмурковська // Рідна школа. – 2011. – Ч. 158 (лют.). – С. 23–24.
240. Федоренко Є. Шкільна Рада: Здобутки, проблеми / Є. Федоренко // Рідна школа. – 2009. – Ч. 154 (листоп.). – С. 2.
241. Романюк С. Шкільна освіта як основний чинник збереження української мови в діаспорі / С. Романюк // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті : тези доп. Першої міжнар. наук. конф., (Львів, 8–10 берез. 2006 р.) – Львів, 2006. – С. 279–280.
242. Федоренко Є. Демократизм як провідна ідея в становленні національної освіти / Є. Федоренко // Рідна школа. – 1995. – Ч. 2. – С. 12–18.
243. Конференція вчителів шкіл українознавства Америки // Рідна школа. – 2008. – Ч. 149 (лют.). – С. 24.

244. Всеамериканська українська вчительська конференція // Вісті УЗО. – 2005. – Ч. 52(72) (лип.-серп.). – С. 2.
245. Українська діаспора та сучасна еміграція з України: проблеми взаємин : матеріали «круглого столу», (м. Київ, 18 травня 2001 р.) / упоряд. І. Винниченко ; Ін-т дослідж. діаспори. – К. : Геопринт, 2001. – 22 с.
246. Кравченко О. Шкільна рада при Українському Конгресовому Комітеті Америки / О. Кравченко // Рідна школа: 45 ліття видання. – 2010. – (Лют.). – С. 12.
247. Боднар В. Рідна Школа / В. Боднар // Вісті УЗО. –2002. – Ч. 36(20) (верес.-жовт.) – С. 3.
248. Ключковська І. Освіта українського зарубіжжя. Сучасний стан та перспективи [Електронний ресурс] / І. Ключковська. – Режим доступу : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=701>.
249. Ільницький Р. Призначення українців в Америці / Р. Ільницький. – Нью-Йорк, 1965. – 126 с.
250. Гаєцький Ю. 25-ліття учительського семінару (1985–2009) / Ю. Гаєцький // Рідна школа. – 2009. – Ч. 154 (листоп.). – С. 23–24.
251. Дмитришин-Часто Л. «Союзівка» – Учителям, Учителі – «Союзівці» [Електронний ресурс] / Л. Дмитришин-Часто. – Режим доступу : <http://meest-online.com/?p=14990>.
252. Дмитришин-Часто Л. На Союзівці відбувся 27-й учительський семінар / Л. Дмитришин-Часто // Рідна школа. – 2011. – Ч. 160 (жовт.). – С. 22–24.
253. Федоренко Є. Шкільна Рада: Здобутки, проблеми / Є. Федоренко // Рідна школа. – 2009. – Ч. 154 (листоп.). – С. 6.
254. Гаєцький Ю. Вчительський семінар – 2007 на Союзівці / Ю. Гаєцький // Рідна школа. – 2007. – Ч. 148 (листоп.). – С. 25.
255. Онкович А. Формування професійної компетентності вчителів української діаспори США засобами педагогічної періодики : автореф.

- дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / А. Оникович. – Київ, 2004.
256. Статут Шкільної Ради при УККА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ridnashkola.org/statut.htm>.
257. Лазебник С. Стовідсотковий українець з Америки : Планида Мирослава Гнатюка / С. Лазебник. – К. : Етнос, 2006. – 88с.
258. Школа українознавства ім. Т. Шевченка Українського Православного Собору св. Володимира в м. Парма, штат Огайо [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.shevchenkoschool.org/patrons/donors/index.php>.
259. Фундація імені Василя Тершаківця [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ridna.org/VTershakovec/index.html>
260. Семчишин М. Напрявні української виховної системи / М. Семчишин // Другий Світовий Конгрес Вільних Українців : матеріали. – Торонто, Нью-Йорк, Лондон, 1986. – 470 с.
261. Твардовський П. Свято рідно шкільної ялинки в Нью-Йорку / П. Твардовський // Рідна школа. – 1997. – Ч. 1(116). – С. 23.
262. Твардовський П. Свято рідно шкільної ялинки в Пармі / П. Твардовський // Рідна школа. – 2000. – Ч. 126. – С. 24.
263. Учні 5–8 клас школи св. Йосафата // Вісті УЗО. – 2005. – Ч. 48(68) (січ.). – С. 2.
264. Скала П. Відзначення 61-ої річниці УПА і 44-их роковин вбивства Степана Бандери / П. Скала // Вісті УЗО. – 2003. – Ч. 43(63) (листоп.-груд.). – С. 2.
265. Каплун В. Школа українознавства ім. Лесі Українки вшанувала пам'ять Івана Франка / В. Каплун // Рідна Школа. – 2007. – Ч. 148. – С. 29.
266. Зельвак В. Школа Українознавства – Чикаго / В. Зельвак // Пропам'ятна Книга з нагоди 50-ліття Школи Українознавства (Чикаго, Іллінойс, 1950–2000). – Чикаго, 2000. – 146 с.
267. Скала П. 50-ліття школи українознавства товариства «Рідна Школа» / П. Скала // Вісті УЗО. – 2003. – Ч. 42(62) (верес.-жовт.). – С. 1–2.

268. Семелітко В. Особливості навчального процесу в українських школах США / В. Семелітко // Українознавство. – 2006. – № 4. – С. 342–344.
269. Климчак М. На стежках українсько-американської дипломатії / М. Климчак // Свобода (США). – 2008. – 19 верес. – С. 5, 19.
270. Матейко Р. Церква, як фактор збереження етнічної самосвідомості зарубіжного українства / Р. Матейко // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє : щорічник / за заг. ред. проф. Б. Лановика. – Тернопіль : Екон. думка, 2000. – С. 70–76.
271. Кияк С. Українська діаспора як символ церкви-паломниці: проблеми і перспективи / С. Кияк // Історія релігій в Україні : наук. щорічник, 2004. Кн. 1. – Львів : Логос, 2004. – С. 288–293.
272. Кравченюк О. У 125-ліття першої української католицької церкви в США / О. Кравченюк // Свобода (США). – 2010. – 15 січ. – С. 9.
273. Виходець з Дрогобиччини Стефан-Сотер Ортинський – перший єпископ української діаспори в США / упор. В. Л. Ортинський. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2010. – 218 с.
274. Недошитко І. Роль церкви в житті української діаспори США (кінець ХХ – поч. ХХІ ст.) / І. Недошитко // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – 2012. – № 10 (235). – С. 63–73.
275. Совінська Н. Роль релігії у національному розвитку України та української еміграції / Н. Совінська // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє : щорічник / за заг. ред. проф. Б. Лановика. – Тернопіль : Екон. думка, 2000. – С. 23–31.
276. Гринчишин Т. Мапа і статистика Церков Київської традиції: США [Електронний ресурс] / Т. Гринчишин. – Режим доступу : <http://patriyarkhat.org.ua/ukr/authors/article;341/>.
277. Бурка Л. Учасники Синоду УГКЦ єпископи Іван Мартиняк, Лаврентій Гуцуляк, Степан Сорока, Петро Стасюк розповіли журналістам про життя

- Церкви на поселеннях [Електронний ресурс] / Л. Бурка. – Режим доступу : <http://www.rr.lviv.ua/pfc.php?p=7&z=13&prn>.
278. Гринчишин Т. Патріархат за єдність церкви й народу [Електронний ресурс] / Т. Гринчишин. – Режим доступу : <http://www.patriyarkhat.org.ua/ukr/authors/article;341/>.
279. Кочан Н. Зарубіжний український католицизм: історія і сучасність / Н. Кочан // Політика і час. – 1994. – № 2. – С. 62–71.
280. Роздольська М. Вільна особистість – творець своєї долі і співтворець історії свого народу / М. Роздольська. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2010. – 100 с.
281. Остюжанцева О. Міжнародна науково-практична конференція про ролі діаспори / О. Остюжанцева // Свобода (США). – 2008. – 10 жовт. – С. 1, 17, 20.
282. Роздольська М. Стенфордській єпархії – 50 років / М. Роздольська // Свобода (США). – 2008. – 14 листоп. – С. 1, 16–17.
283. Липківський К. Історія одного далекого пам'ятника / К. Липківський // День. – 2009. – 20 листоп. – С. 3.
284. Державні нагороди для греко-католицьких єпископів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sww.cerkiew.net.pl/Wiadomosci/wiadomoscjedna_ukr.php?polaczenie=wiad_1187952059&cerkiew=cerkiew.
285. Подаровано книгозбірню д-ра Ярослава Велети // Свобода (США). – 2009. – 20 лют. – С. 9, 13.
286. З громадського життя в Норт Порті, Флорида // Час і події. – 2010. – 5 трав. – С. 15.
287. Ваттимо Дж. После християнства / Дж. Ваттимо ; пер. с итал. Дм. Новикова. – М. : Три квадрата, 2007. – 160 с.
288. Животко А. Історія української преси / А. Животко. – Мюнхен–К. : Наша культура і наука, 1999. – 368 с.
289. Гриценко О. Українська преса США і Канади (1991–1995) /

- О. Гриценко. – К., 1997. – 101 с.
290. Мишуга Л. Як формувався світогляд українського емігранта в Америці / Л. Мишуга // Пропам'ятна книга, видана з нагоди сорокалітнього ювілею Українського Народного Союзу. – Джерзі Ситі, Нью-Джерзі : Накладом Українського Народного Союзу, 1936. – 294 р.
291. First Ukrainian Newspaper and Book in America by J. P. Chase // Forum A Ukrainian Review. – Summer. – 1970. – № 13.
292. Мерфі Н. Українська діаспора в США: збереження традицій національної культури / Н. Мерфі ; М-во освіти і науки України ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк : Вебер, Донец. філ., 2007. – 256 с.
293. Самчук У. Слідами Піонерів: епос укр. Америки / У. Самчук. – Джерзі Ситі, Нью Йорк : Свобода Прес, 1979. – 268 с.
294. Дячук У. Шановні читачі і члени УНСоюзу! / У. Дячук // Свобода (США). – 1998. – 3 лип. – С. 1.
295. Офіційний сайт газети «Свобода» (США). Про свободу. Голос Америки (відео) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.svoboda-news.com/pro_svobodu.htm.
296. Кравченко О. Головні редактори «Свободи» (1893–1993) [Електронний ресурс] / О. Кравченко. – Режим доступу : http://www.svoboda-news.com/pro_svobodu/kravchenuk.htm/
297. Українці у Вільному Світі : Ювіл. кн. Укр. Нар. Союзу, 1894–1954 / зред. Л. Мишуга, А. Драган : Вид. Укр. нар. Союзу, 1954. – VIII, 383 с.
298. ЦДАЗУ.
- БФ № 2.**
- Інв. № 233 к. Альманах УНС. – 2006.
299. Дупляк М. Ювілейний Альманах УНС / М. Дупляк // Бористен. – 2010. – № 5. – С. 29.
300. Альманах Українського Народного Союзу – 2010. Річник 100-ий / ред-р П. Часто. – Парсипані–Нью-Джерзі : Свобода, 2010. – 272 с.
301. The Ukrainian Weekly. – 1933. – № 1. (6 October).

302. Українська преса вільного світу // Газета Народна Воля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://spil.ucoz.ua/news/ukrajinska_presa_vilnogo_svitu/2012-09-16-2246
303. ЦДАЗУ.
БФ № 2.
Інв. № 324 к. Місячник наш голос. Видає асоціація українців Америки.
304. Корсун Л. Зустріч представників українських ЗМІ / Л. Корсун // Час і події. – 2006. – 25 трав. – С. 5.
305. Офіційний сайт газети «Час і події». Про нас [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.chasipodii.net/about/?vsid=3bbc62eff2352eed1f1406b7210a24c8>.
306. Офіційний сайт газети «Український Клівленд». Про «Український Клівленд» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrainiancleveland.com/index.php?page=main>
307. Encyclopedia of Ukraine. Vol. I. – Toronto : University of Toronto Press, 1984.
308. Іванишина Н. Українознавчі заходи в Нью-Йорку / Н. Іванишина // Українознавство. – 2011. – № 3(40). – С. 155–164.
309. ЦДАЗУ.
БФ № 2.
Інв. № 1327 к. Патріархат за єдність церкви й народу.
310. ЦДАЗУ.
БФ № 2.
Інв. № 315 к. Наше життя. Видає Союз українок Америки.
311. ЦДАЗУ.
БФ № 2.
Інв. № 1320 к. Вісті Комбатанта.
312. ЦДАЗУ.
БФ № 2.
Інв. № 297 к. Український історик. Журнал українського історичного

товариства.

313. Палієнко М. Український історик: генеза, тематика, постаті / М. Палієнко // Український історичний журнал. – 2004. – № 5. – С. 41–47.
314. Антощук Л. Структура журналу «The Ukrainian Quarterly» (1957–1991 pp.) / Л. Антощук // Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія». Вип.9 / відп. ред-ри: І. Пасічник, Л. Винар, ред. : А. Атаманенко ; Нац. ун-т «Остроз. акад.» ; Укр. істор. т-во ; Світ. наук. рада при СКУ ; Укр. амер. асоціація унів. проф. – Острог : РВВ Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2007. – С. 461–477.
315. ЦДАЗУ.
БФ № 2.
Інв. № 1334 к. Наукове Товариство ім. Шевченка в Америці. Бюлетень.
316. Недошитко І. Інформаційний простір українців у США / І. Недошитко // Гілея, 2012. – Вип. 58. – С. 688–696.
317. Медведєв О. На газетному та журнальному ринках домінує російська, її частка в накладі журналів наближається до 100% [Електронний ресурс] / О. Медведєв. – Режим доступу : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/medvedev/4c33877088b33/>.
318. Посольство України в Сполучених Штатах Америки. Закордонні українці. Українська громада в США. ЗМІ української громади [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/usa/ua//.htm>.
319. Українське радіо в Чикаго – 90-літня історія (відео) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vidia.us>.
320. Денисенко В. Коли закриють українську службу «Радіо Свобода»? / В. Денисенко // День. – 2004. – № 99. – С. 3.
321. Українська Всесвітня Координаційна Рада [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uvkr.com.ua/ua/news/lyst_hromady.html.
322. Хижняк Н. Життя української діаспори в Інтернеті [Електронний

- ресурс] / Н. Хижняк. – Режим доступу : www.bbc.co.uk/ukrainian/world/2010/.../100312_us_online_im.shtm.
323. Kyrylenko O. *Ukrainci v Amerytsi* / O. Kyrylenko. – Viden : Soiuz vyzvolennia Ukrainy, 1916. – 40 p.
324. Українці у Вільному Світі: ювілейна книга УНСоюзу з нагоди 60-річчя 1894–1954 // Джерзі Ситі, 1954. – 383 с.
325. Constitution and by-laws of the Ukranianian congress committee of America, INC // Printed by America – 817 N. Franklin St., Phila. 23, Pa.
326. Заяць М. Звіт Союзу Українок Америки [Електронний ресурс] / М. Заяць // 45-ліття СКУ : зб. звітів (7–9 верес. 2012 р., Греція). – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/repository/Annual_meetings/2012/Book.pdf.
327. УККА протестував у Нью-Йорку проти арешту Тимошенко та антидемократичної політики режиму Януковича // Бюлетень УККА. – 2011. – Жовт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.olexy.net/ucca/images/stories/national_office/bulletins/2011/uk/Bulletin-Oct-2011-Ukr.pdf.
328. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/russian/document/declarat/summitdecl.htm>.
329. Головатий С. Спільні демократичні цінності як основа для подальшого об'єднання Європи [Електронний ресурс] / С. Головатий. – Режим доступу : <http://www.usps.org.ua/uploads/docs/Holovatyu.pdf>.
330. Фундація «Україна–США». Програми. Політичний діалог України та США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.usukraine.org/ukrainian/u_actionreports.shtml.
331. UNA to participate in UCCA congress // «The Ukrainian Weekly». – 2004. – № 39 (26 September). – P. 1.
332. Hadzewycz R. UCCA holds 19-th Congress, UNA delegates attend first

- congress since 1980 / R. Hadzewycz, A. Nynka // The Ukrainian Weekly. – 2004. – 3 October. – P. 1, 10–11.
333. Крутяк М. Звіт діяльності жінок ОЧСУ в США [Електронний ресурс] / М. Крутяк // 45-ліття СКУ : зб. звітів (7–9 вересня 2012 р., Греція). – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/repository/Annual_meetings/2012/Book.pdf.
334. Чолій Є. Протокол річних загальних зборів Світового конгресу Українців (21–23 серп. 2011 р.) [Електронний ресурс] / Є. Чолій. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/repository/Annual_meetings/2011/Book2011.pdf.
335. ЦДАЗУ.
БФ 3.
Інв. № 6507. Праця ККДУ в 1998 році // Свобода (США). – 1999. – 5 берез. – С. 15, 18.
336. ЦДАЗУ.
БФ 3.
Інв. № 6500 Ісаєвич Я. На світанку нової доби / Я. Ісаєвич // Свобода (США). – 1991. – 29 серп. – С. 2.
337. ЦДАЗУ.
БФ 3.
Інв. № 6500. Фонд відбудови України // Свобода (США). – 1991. – 20 груд. – С. 1, 4.
338. Міжнародна підтримка Верховної Ради України. Інтерв'ю з Елеонорою Валентайн (Директором Програми від 1994 р. до 2000 р., з березня 2008 р. і донині) // Народний депутат. – 2012. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nardepjournal.com/article/2012/3/Mijnarodna-pidtrimka-Verhovnoi-Radi-Ukraini>.
339. ЦДАЗУ.
БФ 3.

- Інв. № 6501 Татомир Я. Піднесімо допомогу Україні на належний рівень // Я. Татомир / Свобода (США). – 1992. – 19 лют. – С. 2–3.
340. Україна і діаспора – процес формування світового українства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.refine.org.ua>.
341. Звіт Українського конгресового комітету Америки (грудень 1998–серпень 2003 р.) // VIII Конгрес СКУ (18–21 серпня 2003 р., Київ) : звіти (1998–2003). – К. : Укр. Дім, 2003. – 252 с.
342. Барановський Р. Звіт діяльності Української американської координаційної ради (УАКР) / Р. Барановський // VIII Конгрес СКУ (18–21 серпня 2003 р., Київ) : звіти (1998–2003). – К. : Укр. Дім, 2003. – 252 с.
343. Дмитренко О. На перехресті трьох доріг / О. Дмитренко // Шлях перемоги. – 2003. – 18–24 верес. – С. 5.
344. Савків М. Звіт Українського конгресового комітету Америки (серпень 2003 – серпень 2008) [Електронний ресурс] / М. Савків // IX Світовий Конгрес Українців «Україна пам'ятає – світ визнає» (20-22 серпня 2008 р., Київ) : звіти (2003–2008). – Режим доступу : <http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/%D0%86%D0%A5congress/UCCA.pdf>.
345. Посол США закликає до чесности // Свобода (США). – 2004. – 8 жовт. – С. 9.
346. Гавдяк І. УКРада закликає підтримати законопроект, запропонований конгресменом Д. Роєрбахером / І. Гавдяк // Свобода (США). – 2004. – 8 жовт. – С. 4.
347. Сенатор Р. Лугар заявив про фальсифікацію виборів владою України // Свобода (США). – 2004. – 26 листоп. – С. 2.
348. Кузьмович О. На посту спостерігача під час виборів в Україні / О. Кузьмович // Свобода (США). – 2004. – 19 листоп. – С. 11.
349. Українці світу одностайно приєдналися до акцій протесту в Україні // Свобода (США). – 2004. – 3 груд. – С. 9–11.

350. «Помаранчева революція» розбудила Україну. Загальне захоплення, щирі привітання, активна підтримка // Свобода (США). – 2004. – 17 груд. – С. 9.
351. Звіт Світової Ради Суспільної Служби СКУ за 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/SRSS2004.pdf>.
352. Савків М. Звіт Президента Українського конгресового комітету Америки (УККА) від 7 липня 2006 року до 20 серпня 2007 року [Електронний ресурс] / М. Савків // Річні загальні збори Ради Директорів Світового Конгресу Українців (20–21 серпня 2007 р., Донецьк). – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2007/UCCA.pdf.
353. Nynka A. Yushchenko elected president of Ukraine / A. Nynka // The Ukrainian Weekly. – 2005. – 2 January. – P. 1, 10.
354. ЦДАЗУ.
- БФ 3.**
- Інв. № 6509. Достойному Вікторові Ющенкові Президентові України // Свобода (США). – 2005. – 7 січ. – С. 8.
355. Роздольська М. Знакова подія [Електронний ресурс] / М. Роздольська // Українська правда. – 2012. – 5 квіт. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/columns/2011/04/5/6071825/>.
356. Посол США Дж. Тефт: «Чому демократія така важлива для України» // Свобода (США). – 2011. – 6 трав. – С. 1, 3, 19.
357. Вибори Президента України 2010 // Обіжник Світового Конгресу Українців. – 2010. – № 1(77) (січ.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrainianworldcongress.org/news.php/news/40>.
358. Олексій Т. Звіт із діяльності Українського конгресового комітету Америки (вересень 2009 – червень 2010) [Електронний ресурс] / Т. Олексій // Річні загальні збори Ради Директорів Світового Конгресу

- Українців. 22–23 серпня 2010 р., Перемишль, Польща). – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2010/UCCA.pdf.
359. Драчук С. «Freedom House»: Україна перестала бути вільною державою / С. Драчук // Свобода (США). – 2011. – 21 січ. – С. 1, 5.
360. Українська влада обмежує свободу ЗМІ // Свобода (США). – 2011. – 28 січ. – С. 2.
361. Звіт Союзу українок Америки // Річні загальні збори Ради Директорів Світового Конгресу Українців (22–23 серпня 2010 р., Перемишль, Польща) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2010/SUA.pdf.
362. Олексій Т. Звіт із діяльності Українського конгресового комітету Америки (вересень 2010 – червень 2011) [Електронний ресурс] / Т. Олексій // Річні загальні збори світового конгресу Українців (21–23 серпня 2011 р. Київ, Україна). – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2011/Reports/UCCA.pdf.
363. Хом'як Р. Будівничі України розповіли американцям про ситуацію / Р. Хом'як // Свобода (США). – 2011. – 11 берез. – С. 5, 19.
364. Слуцький С. Володимир Ар'єв: «Сьогодні наша черга боротися за Україну / С. Слуцький // Свобода (США). – 2011. – 4 берез. – С. 10.
365. Лещенко С. Янукович має молитися за перемогу Обама [Електронний ресурс] / С. Лещенко // Українська правда. – 2012. – 12 січ. – Режим доступу : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/leschenko/4f0f2eb8535df/>
366. Олексій Т. Звіт із діяльності Українського конгресового комітету Америки (вересень 2011 – червень 2012) [Електронний ресурс] / Т. Олексій // Річні загальні збори світового конгресу Українців : 45-ліття СКУ (7-9 вересня 2012 р., Греція) : зб. звітів. – Режим доступу :

- http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meeting_2012/UCCA.pdf.
367. Спільне бачення – спільний успіх. Фундація «Україна–США» та Українська Американська Координаційна Рада // Час і події. – 2011. – 4 квіт. – С. 1.
368. Кунь І. Центр провідництва «Відкритий світ» нагородив Фундацію «Україна – США» / І. Кунь // Свобода (США). – 2011. – 8 квіт. – С.1, 21.
369. United states senate democrats. Official news and legislative information from Democrats in the U. S. Senate [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://democrats.senate.gov/2012/09/22/senate-floor-wrap-up-for-friday-september-21-and-saturday-september-22-2012/>
370. Савків М. УККА зустрівся з політиками у Вашингтоні [Електронний ресурс] / М. Савків // Бюлетень УККА. – 2012. – Берез. – Режим доступу : http://www.olexy.net/ucca/images/stories/national_office/bulletins/2012/uk/Bulletin-Mar-2012-Ukr.pdf.
371. Лозинський А. Звіт СКУДО (1.07.2011 – 30.06.2012 р.) [Електронний ресурс] / А. Лозинський // Річні загальні збори світового конгресу українців : 45-ліття СКУ (7–9 вересня 2012 р., Греція : зб. звітів. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meeting_2012/SKUDO.pdf.
372. ЦДАЗУ.
- БФ 3.**
- Інв. № 6509. Медведенко Є. ФДРДЧ посилює свої медичні програми в очікуванні нової хвилі наслідків Чорнобиля / Є. Медведенко, В. Павлоцька // Свобода (США). – 2006. – 21 квіт. – С. 14–15.
373. Hadzewyez R. Children of chornobyl Relief Fund sends planeload of aid to Ukraine. Soviet fet delivers 93 tons to Kiev / R. Hadzewyez // The Ukrainian Weekly. – 1990. – 18 February. – P. 1–2.
374. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6500. Кузьмович О. У Львові відкрито лікарню для дітей Чорнобиля / О. Кузьмович // Свобода (США). – 1991. – 15 лют. – С. 1, 7.

375. Томоруг М. Тут лікують дітей Чорнобиля / М. Томоруг // Наше життя. – 1991. – № 11 (груд.). – С. 15.

376. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6506. Фонд Допомоги дітям Чорнобиля готує вантаж на гуманітарний політ в Україну // Свобода. – 1998. – 6 листоп. – С. 9.

377. Радісні новини з Волині // Чорнобильський вісник. – 1999. – № 4. – С. 3.

378. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6507. Волинський педіатричний центр // Свобода (США). – 1999. – 24 груд. – С. 11.

379. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6505. Гаецька О. Підсумки праці 83-го Відділу СУА в Нью Йорку / О. Гаецька // Свобода (США). – 1997. – 29 січ. – С. 3.

380. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6508. Віктор Петренко і його друзі – дітям України // Свобода (США). – 2001. – 9 берез. – С. 1, 4.

381. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6508. Яворівська О.. Лід теплий від любови / О. Яворівська, О. Маслюківська // Свобода (США). – 2001. – 27 лип. – С. 11.

382. Дар Україні на 500 000 дол. // Свобода (США). – 2008. – 11 квіт. – С. 3.

383. Лозинська-Кий Л. ЗУДАК (UUARC) провів Річні наради / Л. Лозинська-Кий // Час і події. – 2011. – Ч. 49. – С. 12.
384. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6510. Стецюк М. Подарунок для дитячих сердець / М. Стецюк // Свобода (США). – 2006. – 6 січ. – С. 19.
385. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6510. Медведенко Є. ФДРДЧ посилює свої медичні програми в очікуванні нової хвилі наслідків Чорнобиля / Є. Медведенко, В. Павлоцька // Свобода (США). – 2006. – 21 квіт. – С. 14–15.
386. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6506. Фонд Допомоги дітям Чорнобиля готує вантаж на гуманітарний політ в Україну // Свобода (США). – 1998. – 6 листоп. – С. 9.
387. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6506. Д-р Павло Джуль – меценат української медицини // Свобода (США). – 1998. – 11 груд. – С. 11, 17.
388. Заява УККА з нагоди Чорнобильської трагедії // Свобода (США). – 2011. – 22 квіт. – С. 1, 3.
389. Климчак М. У Чикаго відзначили 25-ту річницю Чорнобиля / М. Климчак // Свобода. – 2011. – 20 трав. – С. 11.
390. Фонд допомоги і розвитку дітям Чорнобиля закінчує свою діяльність // Свобода. – 2011. – 23 груд. – С. 3.
391. Офіційний сайт ФДДЧ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ccrdf.org/ua/>.
392. ЦДАЗУ.
БФ. 3.

- Інв. № 6501. Медична клініка на колесах їде в Україну / Свобода. – 1992. – 23 квіт. – С. 1, 4.
393. На Тернопільщину приїде Клініка на колесах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://poglyad.te.ua/2011/01/na-ternopilschynu-pryjide-klinika-na-kolesah/>.
394. Крамар Р. Клініка на колесах / Р. Крамар // Експрес. – 1999. – С. 4.
395. Настю Овчар прооперували в Бостоні // Вікі Новини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikinews.org/wiki/>.
396. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
- Інв. № 6506. Раковський І. Допомога Сиротам в Україні зростає / І. Раковський // Свобода (США). – 1998. – 3 квіт. – С. 3.
397. Товариство Допомоги Сиротам в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.squarebirds.org/Orphans_Aid/Sponsor-Ukrainian.htm.
398. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
- Інв. № 6506. Часто П. Нема, нема чужих дітей... / П. Часто // Свобода (США). – 1998. – 11 груд. – С. 9.
399. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
- Інв. № 6501. ЗУАДК виділив 50 000 дол. на потреби сиріт в Україні // Свобода (США). – 1992. – 28 жовт. – С. 6.
400. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
- Інв. № 6507. ЗУАДК відгукнеться на кожну потребу // Свобода (США). – 1999. – 22 січ. – С. 9.
401. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
- Інв. № 6505. ЗУАДК звітує за пожертви на купно окулярів дітям в

- Україні // Свобода (США). – 1997. – 22 січ. – С. 13.
402. Болюбаш Я. Про програми допомоги дітям-сиротам [Електронний ресурс] / Я. Болюбаш. – Режим доступу : <http://lawua.info/jurdata/dir138/dk138117.htm>.
403. Бачинська Г. Щира вдячність дітей за добро та милосердя нужденних в Україні / Г. Бачинська // Час і події. – 2011. – Ч. 20. – С. 5.
404. Кий Л. ЗУАДК і Літні табори в Україні / Л. Кий, В. Гринько, о. І. Козанкевич // Час і події. – 2009. – Ч. 41. – С. 4.
405. Покращення життя неповносправних дітей в дитячих будинках [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.childrenofchornobyl.org.
406. Матушак М. Мільйон долярів для дітей-сиріт / М. Матушак // Свобода (США). – 2009. – 8 трав. – С. 6.
407. Боднар М. Щедрий дар сиротинцеві від СУА / М. Боднар // Свобода (США). – 2011. – 14 жовт. – С. 10.
408. Сухоніс Ф. Як активістки СУА допомогли Наталі Ніколаєнко / Ф. Сухоніс // Свобода (США). – 2011. – 12 серп. – С. 7.
409. Короткі повідомлення // Українські новини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrgazeta.kz/archive/2002/November_2002/2002_45_398/Ukrain_news45_398.htm.
410. Стипендії от полковника [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.grivna.ks.ua/stipendii_ot_polkovnika.htm.
411. Хроніка газети «Поступ» від 18 квітня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://postup.brama.com/usual.php?what=9298>.
412. Тимошук Ю. Американський професор дарує премії калуським студентам-сиротам [Електронний ресурс] / Ю. Тимошук. – Режим доступу : www.vikna.if.ua.
413. Николаевская областная государственная администрация // Соціальна політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.mykolayiv-oda.gov.ua/main/ru/news/detail/1401.html>.

414. Ващук І. Звіт Світової Ради Суспільної Служби СКУ за 2009 рік [Електронний ресурс] / І. Ващук. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2010/SRSS.pdf.
415. Брудер З. Стипендії для студентів-сиріт – шанс на успішне навчання / З. Брудер // Свобода (США). – 2011. – 4 берез. – С. 13.
416. Дармохвал Л. Здобутки та погляд у майбутнє Союзу Українок Америки. З побаченого і почутого на ХХІХ конвенції СУА / Л. Дармохвал // Hanover Marriott–Whippany, New Jersey. – 2011. – 40 р.
417. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6506. Від громадського комітету допомоги потерпілим, Чикаго // Свобода (США). – 1998. – 11 груд. – С. 19.
418. ЦДАЗУ.
БФ 3.
Інв. № 6507 СУА надав допомогу поводянам Закарпаття на 115 тисяч доларів // Свобода (США). – 1999. – 11 груд. – С. 19.
419. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6507. Ганич О. Це була своєчасна допомога / Свобода (США). – 1999. – 23 квіт. – С. 8.
420. ЦДАЗУ.
БФ. № 2.
Інв. № 230 к. – С. 235.
421. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6507. Костелина Л. Українці з Чикаго допомогли Закарпаттю / Л. Костелина // Свобода (США). – 1999. – 30 квіт. – С. 9.
422. Фукс В. Першим допоміг родинам загиблих шахтарів ЗУАДК з

- Америци / В. Фукс // Свобода (США). – 2000. – 12 трав. – С. 6, 13.
423. Буртик І. РОДУ – УККА в дії / І. Буртик, Т. Галло // Свобода (США). – 2000. – 28 квіт. – С. 8.
424. Об'єднали зусилля у допомозі // Свобода (США). – 2008. – 15 серп. – С. 3.
425. Допомога США в подоланні наслідків повені в Україні // Свобода (США). – 2008. – 15 серп. – С. 3.
426. Шараневич О. Допомогу вислано в Україну / О. Шараневич, О. Дем'янчук // Свобода (США). – 2008. – 22 серп. – С. 7.
427. Ващук І. Звіти Рад і Комісій СКУ [Електронний ресурс] / І. Ващук. – Режим доступу : <http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/SRSS2008-2009.pdf>.
428. Вотерс М. ЗУАДК вислав гуманітарну допомогу для боротьби з вірусом Н1N1 в Україні / М. Вотерс // Час і події. – 2009. – Ч. 46. – С. 2.
429. Руда О. Допоможемо Україні! / О. Руда // Українське слово. – 2009. – 12 листоп. – С. 1.
430. Іванишин-Угрина С. Допомога Кредитової Спільки «Самопоміч» у боротьбі з епідемією грипу в Україні / С. Іванишин-Угрина // Час і події. – 2009. – Ч. 45. – С. 3.
431. Сорока С. Про жертви на подолання пандемії грипу в Україні / С. Сорока // Свобода (США). – 2010. – 22 січ. – С. 7.
432. Д-р Леся Гладун . Допомога з Америки була своєчасно / Свобода (США). – 2009. – 4 груд. – С. 7.
433. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
- Інв. № 6505. Джим МекГриві підтримує допомогу Україні // Свобода (США). – 1997. – 21 жовт. – С. 3.
434. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
- Інв. № 6507. Конгрес США заслухав питання допомоги Україні на

- 2000 рік // Свобода (США). – 1999. – 19 берез – С. 1.
435. Україна отримає у 2012 році допомогу від США у розмірі 126 мільйонів доларів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://geostrategy.com.ua/node/56>.
436. House overwhelmingly OKs bill to graduate Ukraine from Jakson-Vanik trade restrictions // The Ukrainian Weekly. –2006. – March. – P. 1, 4.
437. ЦДАЗУ.
- БФ. 3.**
- Інв. № 6510. Яросевич І. Два послы коментують... / І. Яросевич // Свобода (США). – 2006. – 17 берез. – С. 1, 3.
438. Shylga O. Foreign policy of independent Ukraine. Summing-up the twenty-year period / O. Shylga // Ukraina dyplomatychna: Scientific yearbook / Compiling editors: Leonid Gubersky ect. – Kyiv : The Directorate General for Servicing of International Representation, 2011. – 1039 s.
439. Конгресовий Український Кокус (КУК) розмовляє з Парламентом України – УНІС бере участь // Час і події. – 2007. – Ч. 12. – С. 2.
440. Підсуха О. Боротися, а не тікати / О. Підсуха // Business Class. – 2011. – № 1–2. – С. 8–11.
441. Леденев А. Юрий Логуш насытился «Kraft Foods» / А. Леденев, И. Бурдыга // Коммерсантъ Украина. – 2011. – № 125. – С. 4.
442. Українська ділова діаспора – обличчям до України // Час і події. – 2009. – Ч. 22. – С. 2.
443. Ляшок І. Звіт Української Світової Кооперативної Ради від липня 2011 до червня 2012 р. [Електронний ресурс] І. Ляшок. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meeting_2012/WCUCooperatives.pdf.
444. Недошитко І. Роль української діаспори США в економічному розвитку України (1991–2011 рр.) / І. Недошитко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету

- ім. Володимира Гнатюка. – Вип. 2 / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2012. – С. 191–197.
445. Чабан І. «Самопоміч» в Нью-Йорку відзначила своє 60-річчя // І.Чабан / Свобода (США). – 2011. – 8 квіт. – С. 9.
446. Пятковська О. Ефективність використання української діаспорної мережі для сприяння соціально-економічному розвитку України / О. Пятковська // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 3(36) – С. 16–23.
447. Козинець П. Звіт про діяльність Національної асоціації кредитних спілок України [Електронний ресурс] / П. Козинець. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2011/Reports/USKR.pdf.
448. Ляшок І. Звіт Української Світової Кооперативної Ради від липня 2010 до червня 2011 р. [Електронний ресурс] / І. Ляшок. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2011/Reports/USKR.pdf.
449. Рудницький Л. Діаспора й Україна: взаємодія в добу глобалізації / Л. Рудницький // Свобода (США). – 2011. – 28 січ. – С. 5, 11.
450. Чернова К. Еволюція – форма співпраці української діаспори з Україною / К. Чернова // Українська діаспора : щорічник Ін-ту соціол. Акад. наук України, ред. «Енцикл. укр-ї діаспори при НТШ» Ч. 7 / за ред. В. Євтуха і В. Маркуся. – Київ, Чикаго, 1995. – С. 5–18.
451. Малько О. Стан і перспективи співпраці між діаспорою та Україною у гуманітарній сфері / О. Малько // Наукові записки Острозької академії. 2008. – Вип. 11. – С. 25–36.
452. Magosci P. Ukrainians in Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups / P. Magosci. – Ternstorm, ed., 1994.
453. Гумницька Н. Гарвардський центр українознавства: модель відродження національної ідентичності / Н. Гумницька // Українознавство. – 2009. – № 1. – С. 272–277.

454. Пріцак О. Мій шлях історика / О. Пріцак // Історіософія та історіографія Михайла Грушевського / Академія наук України ; Археологічна комісія ; Ін-т укр. археології ; Укр. наук. ін-т Гарвард. ун-ту. – К., Кембридж, 1991. – С. 61–78.
455. Мейс Дж. Українознавство в системі світової науки / Дж. Мейс // Вісник Київського університету ім. Тараса Шевченка. – 1997. – Вип. 2. – С. 136–138.
456. Винар Л. Українське Історичне Товариство 1965–2000 : ст. і матеріали / Л. Винар. – Чернівці : в-во Прут, 2000. – 126 с.
457. Гумницька Н. Омелян Пріцак – автор показової моделі українознавчих досліджень у Гарвардському університеті / Н. Гумницька // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Вип. 11 / відп. ред. І. Пасічник, Л. Винар. – Острог, 2008. – С. 266–279.
458. Брюховецька Л. Як робити неможливе, або Американський простір української науки / Л. Брюховецька // Дзеркало тижня. – 2010. – 30 січ.
459. Пріцак О. Чому катедри українознавства в Гарварді? // Фонд Катедр Українознавства (ФКУ). – Кембридж, Масс, Нью-Йорк, – 1973.
460. Оглоблин О. Наш науковий доріст (оцінка дисертації О. Субтельного) / О. Оглоблин // Свобода (США). – 1973. – 22 серп. – С. 2.
461. Обіжний листок Фонду Катедр Українознавства. – 1999. – Ч. 161. – С. 5.
462. Малий словник історії України / В. А. Смолій та ін. – К. : Либідь, 1997. – 464 с.
463. Ісаєвич Я. Досвід і перспективи наукових взаємобмін між Україною та діаспорою / Я. Ісаєвич // У співпраці та єднанні увійдемо у XXI століття : матеріали Другого всесвітнього форуму українців, (Київ, 21–25 серп. 1997 р). – К. : Фенікс, 1997.
464. Шпорлюк Р. У пошуках майбутнього часу : ст. та есеї /

- Р. Шпорлюк. – К. : Грані-Т, 2010. – 255 с.
465. Обіжний листок Фонду катедр українознавства Гарвардського університету. – 1998. – Ч. 156. – С. 5–10.
466. Волощук П. Т. Вістки з наукового інституту Гарвардського університету / П. Т. Волощук // Свобода (США). – 2009. – 6 берез. – С. 9, 19.
467. Рябчук М. Чверть століття літньої школи / М. Рябчук // Українська культура. – 1996. – № 12. – С. 10–11.
468. Саквук Ю. Гарвардська літня школа плекає майбутню еліту / Ю. Саквук // Високий замок. – 1996. – 3 груд. – С. 2.
469. У Гарварді закінчилися курси Літньої школи // Церква і життя (Австралія). – 1998. – 5–11 жовт. – С. 3.
470. Волощук П. Т. Вістки з наукового інституту Гарвардського університету / П. Т. Волощук // Свобода (США). – 2009. – 6 берез. – С. 9, 19.
471. ЦДАЗУ.
- БФ. 3.**
- Інв. № 6505. Новий фонд для української науки // Свобода (США). – 1997. – 30 трав. – С. 4.
472. Сперкач А. Дуєт двох сердець / А. Сперкач // Український форум. – 2000. – 4–11 жовт. – С. 2.
473. Недошитко І. Українознавчі наукові студії в США / І. Недошитко // Актуальні проблеми історії, археології та етнології / [за ред. С. В. Ковальського]. – Одеса : ФЛП «Фридман А. С.», 2011. – С. 129–132.
474. Логвиненко О. «Залізний» фонд береже нашу культуру / О. Логвиненко // Вісті з України. – 1995. – 21–27 верес. – С. 3.
475. Ключковська І. Українська діаспора в об'єктиві сучасності – національно-політичний та духовно-культурний феномен (перша – третя хвилі еміграції) [Електронний ресурс] / І. Ключковська, Н. Гумницька. – Режим доступу :

- http://miok.lviv.ua/index.php?option=com_blog_calendar&year=2010&month=03&day=11&modid=20&limitstart=50.
476. Стріха М. Конференція в Іллінойсі очима сучасника [Електронний ресурс] / М. Стріха. – Режим доступу : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=889>.
477. Кузьмович О. Здійснюються студії українознавства в Колумбійському університеті / О. Кузьмович // Свобода (США). – 1994. – 17 лют. – С. 1, 4.
478. Kuzio T. A guide to who's who in D.C.'s Ukraine-related activities / T. Kuzio, O. Deychakiwsky // The Ukrainian Weekly. – 2005. – № 32. – P. 6, 9.
479. Тарнавський М. Відбулося засідання Дорадчого комітету українознавчої програми / М. Тарнавський // Свобода (США). – 2010. – 16 квіт. – С. 11, 21.
480. Гарасим'як А. 250 тисяч для української науки / А. Гарасим'як // Свобода (США). – 2003. – 14 берез. – С. 1, 11.
481. Мерфі Н. Українознавчі установи в США (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) / Н. Мерфі // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя : Просвіта, 2005. – С. 381–386.
482. Корсун Л. Українська Вільна Академія Наук (УВАН) у США відзначає 60-річчя свого існування / Л. Корсун // Час і події. – 2011. – Ч. 23. – С. 1.
483. Івашина Н. Українознавчі заходи в Нью-Йорку [Електронний ресурс] / Н. Іванишина. – Режим доступу : <http://www.ualogos.kiev.ua/text.html?id=2483&number=81&category=8>.
484. Українська Вільна Академія Наук (УВН) у США відзначає 60-річчя свого заснування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://newzz.in.ua/ob/1148869062-ukrayinska-vilna-akademiya-nauk-uvan-u-ssha-vidznachaye-60-richchya-svogo-zasnuvannya.html>.

485. Палієнко М. Українські архівні осередки в Північній Америці / М. Палієнко // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики : зб. наук. праць. – Вип. 6 (7), ч. 2. – К., 2001. — С. 53–265.
486. Скрипка Т. Музей-архів ім. Д. Антоновича УВАН у США / Т. Скрипка // Українська Вільна Академія Наук у США. Новини з Академії. – 2006. – Ч. 30. – С. 4.
487. Калашник В. Харківське обласне відділення товариства «Україна-світ» / В. Калашник // Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю Товариства «Україна–Світ». – К., 2011. – 249 с.
488. ЦДАЗУ.
БФ. 2.
Інв. № 230к. – С. 244.
489. Байдюк З. В діаспорі продовжують дбати про українську науку [Електронний ресурс] / З. Байдюк. – Режим доступу : <http://ukrainian.voanews.com/content/shevchenko-2010-05-94757309/230703.html>.
490. ЦДАЗУ.
БФ. 2.
Інв. №1334к. Бюлетень НТШ–А. – 2007. – Ч. 24(40). – С. 25, 30.
491. Крупницький Л. Загибель та відродження Батурина / Л. Крупницький // Український Клівленд. – 2008. – Вип. 11–12(19–20) (листоп.-груд.). – С. 11–13.
492. Когут З. Історико-археологічні дослідження гетьманських резиденцій Батурина / З. Когут, В. Мезенцев, В. Коваленко, Ю. Ситий // Гомін України. – 2011. – 17 трав. – С. 3–4, 9–10.
493. Борисенко В. Свіча пам'яті: Усна історія про геноцид українців у 1932–1933 роках / В. Борисенко. – К. : ВД «Стилос», 2007. – 228 с.
494. Шендеровський В. Нехай не згасне світ науки / В. Шендеровський ; за ред. Е. Бабчук. – К. : Смолоскип, 2004. – 416 с.
495. Купченко В. Американська україніка: фонди архіву Українського

- інституту Америки та описи Бахемет'євського архіву Колумбійського університету Нью-Йорка / В. Курченко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – Вип.9: відп. ред: І. Пасічник, Л. Винар, ред. А. Атаманенко. – Острог : РВВ Нац. ун-ту «Остроз. акад», 2007. – С. 421–428.
496. Верига В. За межами Батьківщини : зб. наук. ст. і доп. / упоряд. і автор передмови М. Литвин. – Львів : Ін-т ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 364 с.
497. Києво-Могилянська Академія шукає підтримки у США // Час і події. – 2007. – 31 січ. – С. 3.
498. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6501. Створено фундацію для допомоги Університетові «Києво-Могилянська Академія» // Свобода (США). – 1992. – 25 серп. – С. 1.
499. У Клівленді шанують Києво-Могилянську академію // Вісті з України. – 1995. – 10–16 серп. – С. 3.
500. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6505. Н. і Б. Ковалі – фундатори НаУКМА // Свобода (США). – 1997. – 12 серп. – С. 8.
501. Києво-Могилянська Фундація Америки // Свобода (США). – 2002. – 27 верес. – С. 18.
502. Фундація Могилянки хоче, щоб академія стала українським Гарвардом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/articleprintview/24710532.html>.
503. Обговорено внесок діаспори в українську гуманітарну науку // Свобода (США). – 2008. – 16 трав. – С. 14.
504. Рябчик С. Відкриття Бібліотеки імені Тетяни та Омеляна Антоновичів у Києво-Могилянській Академії / С. Рябчик // Час і події. – 2007. – 14 черв. – С. 1.

505. Фаріон М. Відкриття оновленої Американської бібліотеки в Києво-Могилянській Академії / М. Фаріон // Час і події. – 2010. – 3 берез. – С. 1.
506. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Инв. № 6505. Винар Л. Потрібна негайна допомога Бібліотеці ім. В. Стефаніка / Л. Винар // Свобода (США). – 1997. – 25 січ. – С. 2–3.
507. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Инв. № 6508. Крушельницька Л. Щоб зберегти національне надбання – бібліотеку ім. Василя Стефаніка / Л. Крушельницька // Свобода (США). – 2001. – 11 трав. – С. 9.
508. Романюк М. Любити Україну – сенс його життя (З ювілейної сільвети Омеляна Антоновича) / М. Романюк // Бюлетень Західного наукового центру – 2004 / НАН України ; М-во освіти і науки України ; Західний наук. центр. – Львів : Ліга-Прес, 2004. – 172 с.
509. Винар Л. Світова наукова рада при СКУ: 1998–2003 ; звіт з діяльності / Л. Винар // VIII Конгрес СКУ (18–21 серпня 2003 р., Київ) : звіти (1998–2003). – К. : Укр. Дім, 2003. – 252 с.
510. Четвертий Міжнародний Конгрес українців // Історія. Ч. 2. Одеса, Київ, Львів, 1999. – 634 с.
511. Українська історична наука на порозі XXI ст. : доп. та повідомл. / ред. Любомир Винар, Юрій Макар. – Чернівці : Рута, 2001. – Т 1. – 416 с., Т. 2. – 355 с., Т. 3. – 424 с., Т. 4. – 143 с.
512. Винар Л. Звіт з діяльності Світової Наукової ради при СКУ (червень 2004–липень 2005) [Електронний ресурс] / Л. Винар. – Режим доступу : <http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/SNRada.pdf>.
513. Атаманенко В. Острозька академія XVI–XVII ст. : енцикл. / А. Атаманенко, П. Кралюк П., П. Кулаковський, І. Пасічник // Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2011. – 512 с.

514. Винар Л. Звіт з діяльності Світової Наукової ради при СКУ (серпень 2003 – травень 2008) [Електронний ресурс] / Л. Винар. – Режим доступу : <http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/SNRada1.pdf>.
515. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба / О. Оглоблин // ред. Л. Винар. – К., 2003. – 495 с.
516. Оголоблин О. Переяславський договір. 1954 / О. Оглоблин. – К., Торонто, 2003. – 151 с.
517. Українська історична наука на сучасному етапі розвитку : доп. та повідомл. Т. 1. / за ред. Л. Винаря, О. Завальнюка. – Кам'янець-Подільський; К., Нью-Йорк, Острог, 2005 – 480 с.
518. Винар Л. Звіт з діяльності Світової Наукової ради при СКУ (2006–2007) [Електронний ресурс] / Л. Винар. – Режим доступу : <http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/SNR.pdf>.
519. Українська історична наука на сучасному етапі розвитку : доп. та повідомл. Т. 2 / за ред. Л. Винаря, О. Завальнюка. Кам'янець-Подільський, К., Нью-Йорк, Острог, 2006. – 497 с.
520. Українська історична наука на сучасному етапі розвитку : доп. та повідомл. Т. 3 / за ред. Л. Винаря, О. Завальнюка. Кам'янець-Подільський, К., Нью-Йорк, Острог, 2006. – 455 с.
521. Українська історична наука на сучасному етапі розвитку : доп. та повідомл. Т. 4 / за ред. Л. Винаря, О. Завальнюка. Кам'янець-Подільський, К., Нью-Йорк, Острог, 2006. – 443 с.
522. Українська історична наука на шляху творчого поступу : доп. та повідомл. Т. 1 / за ред. Л. Винаря, С. Гаврилюк, В. Пришляка та ін. – Луцьк, 2007 – 390 с.
523. Українська історична наука на шляху творчого поступу : доп. та повідомл. Т. 2 / за ред. Л. Винаря, С. Гаврилюк, В. Пришляка та ін. – Луцьк, 2007 – 384 с.
524. Мушинка М. III Міжнародна наукова конференція «Проблеми

- дослідження української діаспори» / М. Мушинка // Український історичний журнал / НАНУ ; Ін-т історії України ; Ін-т політичних і етнонац. дослідж. – К., 2008. – С. 225–227.
525. Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / С. Наріжний. – Львів–Кент–Острог : Вид-во НТШ, 2008. – 250 с.
526. Винар Л. Звіт з діяльності Світової Наукової ради при СКУ (серпень 2008 – серпень 2009) [Електронний ресурс] / Л. Винар. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2009/NR.pdf
527. Ференцевич Р. Присуджено «Нобелівські нагороди» Т. і О. Антоновичів / Р. Ференцевич // Свобода (США). – 2011. – 28 жовт. – С. 9.
528. З історії діяльності Фундації // Свобода (США). – 2011. – 28 жовт. – С. 23.
529. Герець М. Триває допомога Україні / М. Герець // Свобода (США). – 2008. – 20 черв. – С. 7.
530. Осінні імпрези на користь Українського Католицького університету // Свобода (США). – 2009. – 27 лют. – С. 11.
531. Галів М. Щедрий дар для УКУ: понад 353 тис. дол. / М. Галів // Свобода (США). – 2007. – 5 січ. – С.13.
532. Клівлендська громада пожертвувала на УКУ 120,000 дол. // Свобода (США). – 2008. – 14 листоп. – С. 10.
533. Рері М. Весняна тура УКУ в США вартувала довгої подорожі / М. Рері // Свобода (США). – 2008. – 19 груд. – С.14, 19.
534. Галів М. Метрополія Нью-Йорку зібрала на потреби УКУ понад 180 тис. дол. / М. Галів // Свобода (США). – 2008. – 28 листоп. – С. 10.
535. Шуст І. Праця і пляни Товариства «Свята Софія» / І. Шуст // Свобода (США). – 2008. – 4 лип. – С. 7.
536. Іванкович-Блощинська І. Готується благодійний бенефіс /

- І. Іванкович-Блощинська // Свобода (США). – 2008. – 22 лют. – С. 9.
537. Воронович М. Княжий дар на будову Патріяршого собору / М. Воронович // Свобода (США). – 2008. – 22 лют. – С. 9.
538. Український Нью-Йорк – з любов'ю і пошаною до Патріярха Любомира // Свобода (США). – 2008. – 2 трав. – С. 11, 17.
539. Баран М. Архів Зенона Кузелі у фондах відділу рукописів ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України / М. Баран // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – Вип. 9 / відп. ред.: І. Пасічник, Л. Винар, ред. А. Атаманенко. – Острог : РВВ Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2007. – 500 с.
540. Дідківська Г Зарубіжна україніка в ЦНБ АН України / Г. Дідківська, Л. Дегтяренко // Українська діаспора : Щорічник Ін-ту соціол. Акад. наук України, ред. «Енциклопедії української діаспори при НТШ» ч. 3 / за ред. В. Євтуха і В. Маркуся. – Київ, Чикаго, 1994. – С. 139–142.
541. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського. Фонд зарубіжної україніки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/library/s_ukr.html.
542. Ярошенко Т. Колекції діячів української діаспори у фондах Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» / Т. Ярошенко // Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України : зб. матеріалів конф. / [уклад. : Н. Казакова, О. Мастіпан] ; НаУКМА, Нац. парлам. б-ка України. – К., 2004. – С. 14–25.
543. Наукова бібліотека НаУКМА. Фонди та колекції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.library.ukma.kiev.ua/index.php?id=37>.
544. Атаманенко А. Колекція Українського Історичного Товариства в Інституті досліджень української діаспори при Національному університеті «Острозька академія» [Електронний ресурс] / А. Атаманенко. – Режим доступу :

- http://www.archives.gov.ua/ArchUkr/Otomanenko_2004.php.
545. Євген Паранюк : краєзнавець, дослідник української еміграції, меценат (до 85-річчя від дня народження) : матеріали Міжнарод. наук. читань, (Кам'янець-Подільський, 11–12 верес. 2008 р.) / редкол. : О. М. Завальнюк (голова) та ін. ; / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка ; наук б-ка ; Центр дослідж. історії Поділля Ін-ту історії України НАН України ; Наук. т-во ім. Т. Шевченка у Словаччині. – Нью-Йорк–Кам'янець-Подільськи–Пряшів : Оіюм, 2009. – 151 с.
546. Прищепа О. Колекції української діаспори у фондівих збірках Рівненського обласного краєзнавчого музею / О. Прищепа // Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : – Вип. 9. – Острог: РВВ Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2007. – 500 с.
547. Ісаєвич О. Участь української діаспори США в інформаційному забезпеченні України (Фонд «Сейбр–Світло і діаспора США) / О. Ісаєвич // Український вимір. – Ч. 4. – Кн. 1. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. Гоголя, 2005. – 234 с.
548. Козловський Б. Думають, що ми бідні, і шлють нам книги тоннами... [Електронний ресурс] / Б. Козловський. – Режим доступу : <http://archive.wz.lviv.ua/articles/83817>
549. Берковський В. Поповнення національного архівного фонду документами архівної україніки (2010–2011 рр.) / В. Берковський // Архіви України. – 2011. – Вип. 1(272). – С. 99–105.
550. Орленко П. З діяльності Товариства «Україна–Світ» / П. Орленко // Закордонне українство і Донеччина: вчора, сьогодні, завтра : матеріали Наук.-практ. конф. – Донецьк : Донець. Обл. від-ня Т-ва «Україна–Світ» : Укр. культуролог. центр, 2008. – 312 с.
551. ЦДАЗУ.
- БФ. 3.**
- Інв. № 6501. Колесса Г. Київська «Думка» з успіхом дебютувала в Ньюарку / Г. Колесса // Свобода (США). – 1992. – 16 груд. – С. 1, 7.

552. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6502. Кузьмович О. Театр – це найкраща пропаганда української культури / О. Кузьмович // Свобода (США). – 1994. – 21 черв. – С. 1, 4.

553. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6502 Зелик М. Культурний Фонд Вашингтонської Групи розпочинає свою діяльність / М. Зелик // Свобода (США). – 1994. – 21 черв. – С. 3.

554. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6505. Бачинський Є. Клівленд захоплено привітав театр ім. М. Заньковецької / Є. Бачинський // Свобода (США). – 1997. – 5 черв. – С. 3.

555. Твардовський П. Я співала і співаю пісню людям... / П. Твардовський // Вісті УЗО. – 2003. – №39(20) (берез.-квіт.). – С. 3.

556. Зінченко Н. Іван Попович: «В Америці мене переповнювало почуття гордості за нашу державу» / Н. Зінченко // Хрещатик. – 2005. – №168(2767) (11 листоп.)

557. Рабосюк О. Український фестиваль на оселі «Хортиця в Огайо» / О. Рабосюк // Вісті УЗО. – 2006. – №58(78) (лип.-серп.) – С. 2.

558. Корсун Л. День України в Брукліні / Л. Корсун // Час і події. – 2009. – 30 лип. – С. 15.

559. Кисіль А. Звіт світової ради культури СКУ (22 серпня 2010 р. – 30 червня 2011 р.) [Електронний ресурс] / А. Кисіль. – Режим доступу : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2011/Reports/ZvitSRK.pdf.

560. Хеленюк А. Скульптури Петра Капшученко – в Острозькій академії [Електронний ресурс] / А. Хеленюк. – Режим доступу : <http://www.ogo.ua/articles/toprint/2011-10-12/30471.html>.

561. Блюміна І. Людмила Морозова: Повернення в Україну / І. Блюміна // Мистецтво західної української діаспори. – К. : Тріумф, 1999.
562. Гомотюк-Зелик І. // Наше життя (Our Life). – 2005. – № 4 (квіт.). – С. 2.
563. Виставка картин Ірини Гомотюк-Зелик // Наше життя (Our Life). – 2008. – №1 (січ.). – С. 23.
564. Просто Україна / Фотографії Тані Д'Авіньйон. – К. : Artex Management, 1998. – 189 с.
565. Унікальна українська виставка у США ледь не опинилася у центрі скандалу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrainian.voanews.com/content/glory_of_ukraine_115027369/238356.html
566. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6505. Твардовський О. УСЦАК здійснює нові проекти відродження спорту в Україні / О. Твардовський // Свобода (США). – 1997. – 27 верес. – С. 4.
567. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6505. Твардовський О. УСЦАК сприяє активності гімнастичного клубу ім. Лілії Підкопаєвої в Донецьку / О. Твардовський // Свобода (США). – 1997. – 29 січ. – С. 4.
568. Безпалько П. Шахісти української діаспори / П. П. Безпалько. – К. : Задруга, 1999. – 200 с.
569. Посол України у США Юрій Щербак привітав учасників і провід спортової школи «Ч.Січі» // Наш спорт (США). – 1998. – Ч. 34 (січ.) – С. 3.
570. Бурмака Н. Олександр Моцик: «Наші держави та нації вибудували ефективний формат взаємодії» [Електронний ресурс] / Н. Бурмака. – Режим доступу :

- http://www.nadiya.com.ua/publ/publikaciji/statti_nadiji_burmaki/35-1-0-66.
571. Серебрянников В. Президенты США в роли воителей / В. Серебрянников // Социально-гуманитарные знания. – 2005. – № 6. – С. 251–268.
572. Горелов Д. Актуальні проблеми розвитку стосунків української діаспори США з Україною / Д. Горелов // Наукові записки : Вип. 29. – Збірник. – К. : Ін-т політичних і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2006. – С. 376–384.
573. Лозинський А. Щоденник Незалежності – США визнали Україну / А. Лозинський // Закордонна Газета. – 2011. – 18 трав. – С. 7.
574. Лозинський А. Щоденник незалежності – США визнали Україну / А. Лозинський // Kyiv Post. – 2011. – 12 трав. – С. 4.
575. Лозинський А. Зі Щоденника Незалежності: США визнали Україну / А. Лозинський // Час і події. – 2011. – 3 берез. – С. 3.
576. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6500. Волянський О. За вільну і незалежну Україну / О. М. Волянський // Свобода (США). – 1991. – 6 верес. – С. 2.
577. Lapuchak C. Ukraine, Russia sign interim bilateral pact / C. Lapuchak // The Ukrainian Weekly. – 1991. – 1 September. – P. 1, 8.
578. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
Інв. № 6500. Відбудеться всенародна маніфестація з рамени УККА і УАКРади // Свобода (США). – 1991. – 30 серп. – С. 1.
579. Lew K. Ukrainians demonstrate across United States 5,000 rally across from White House / K. Lew // The Ukrainian Weekly. – 1991. – 29 September. – P. 1, 5.
580. Markus D. Chicago supports Ukraine's independence / D. Markus // The Ukrainian Weekly. – 1991. – 29 September. – P. 1, 4.
581. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6500. Громада в Чикаго вимагала визнання України // Свобода (США). – 1991. – 26 верес. – С. 1.

582. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6500. Дж. Буш і Л. Кравчук відбули довшу розмову в Білому домі // Свобода (США). – 1991. – 27 верес. – С. 1.

583. Kolomyeyets M. Kravchuk delegation in U. S. capital emphasizes Ukraine's independence / M. Kolomyeyets // The Ukrainian Weekly. – 1991. – 6 October. – P. 1, 5.

584. Resolution urges diplomatic ties with Ukraine // The Ukrainian Weekly. – 1991. – 6 October. – P. 1, 16.

585. White House reacts to referendum // The Ukrainian Weekly. – 1991. – 8 December. – P. 3, 12.

586. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6500. Дж. Флоріо підтримує незалежність України // Свобода (США). – 1991. – 13 груд. – С. 1, 5.

587. United States recognizes Ukraine, plans to establish diplomatic relations // The Ukrainian Weekly. – 1991. – 29 December. – P. 1.

588. Ukraina dyplomatychna: Scientific yearbook / Compiling editors : Leonid Gubersky ect. – Kyiv: The Directorate General for Servicing of International Representation, 2011. – 1039 s.

589. Геча Д. Чи світ знає про Україну? / Д. Геча // Свобода (США). – 1992. – 27 серп. – С. 4.

590. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6502. Ворох С. Фундація для амбасад і консулятів України в ЗСА / С. Ворох // Свобода (США). – 1994. – 4 берез. – С. 4, 5.

591. Markus D. Ukraine's first Consulate in U. S. opens in Chicago cultural

- center / D. Markus // The Ukrainian Weekly. – 1992. – 18 October. – P. 1, 3.
592. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
 Інв. № 6501. Створено Фундацію Підтримки Дипломатичних Представництв України // Свобода (США). – 1992. – 23 квіт. – С. 1.
593. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
 Інв. № 6501. В Нью-Йорку зібрано 125,000 дол. на українські амбасад // Свобода (США). – 1992. – 16 черв. – С. 1, 7.
594. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
 Інв. № 6501. Гірняк-Раковська Х. Клівленд зложив 80,500 дол. на амбасад України / Х. Гірняк-Раковська // Свобода (США). – 1992. – 1 верес. – С. 4.
595. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
 Інв. № 6502. Ворох С. Фундація для амбасад і консулятів України в ЗСА / С. Ворох // Свобода (США). – 1994. – 4 берез. – С. 4, 5.
596. ЦДАЗУ.
БФ. 3.
 Інв. № 6502. Дідюк І. Бостонська громада зложила 13, 100 долярів на дім генерального консуляту в Нью Йорку / І. Дідюк // Свобода (США). – 1994. – 19 серп. – С. 3.
597. Коняго В. Амбасадор України відвідав Гартфорд / В. Коняго // Свобода (США). – 1993. – 3 берез. – С. 3.
598. Лазарук Р. Амбасадор О. Білорус / Р. Лазарук // Свобода (США). – 1993. – 5 трав. – С. 3.
599. Відбудеться показ моделей Є. Тріски // Свобода (США). – 1993. – 11 трав. – С. 1.
600. Гаєцька О. Подарунок модельєра Є. Тріски амбасадам України /

О. Гаєцька // Свобода (США). – 1993. – 15 черв. – С. 3.

601. Амбасада України стала дійсністю у Вашингтоні // Свобода (США). – 1993. – 9 берез. – С. 1.

602. Труш О. Потрібна допомога Генеральному консулятові України / О. Труш // Свобода (США). – 1993. – 18 трав. – С. 3.

603. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6502. Ворох С. «Клюб 700» – для консулату в Нью Йорку / С. Ворох // Свобода (США). – 1994. – 17 черв. – С. 3.

604. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6502. Ворох С. Фундація для амбасад і консулятів України в ЗСА / С. Ворох // Свобода (США). – 1994. – 4 берез. – С. 4, 5.

605. Недошитко І. Спонсорська допомога українців США в організації дипломатичних представництв (поч. 90-тих рр. ХХ ст.) / І. Недошитко // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук : [матеріали всеукраїнської наукової конференції (м. Дніпропетровськ, 7–8 жовтня 2012 р.)] : у 2 ч. – Ч. II / [наук. ред. О. Ю. Висоцький]. – Дніпропетровськ : Свідлер, 2012. – С. 120–122.

606. Войтович З. Пам'ять про минуле – запорука майбутнього / З. Войтович // Свобода (США). – 2009. – 17 квіт. – С. 7.

607. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6504. Г. Удовенко відвідує ЗСА // Свобода (США). – 1996. – 23 жовт. – С. 1.

608. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6506 Гороховський А. Америка-Україна: стратегічне партнерство / А. Гороховський // Свобода (США). – 1998. – 24 липня. – С. 8.

609. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6504. Кузьмович О. Г. Удовенко відбув ряд політичних зустрічей в Нью Йорку / О. Кузьмович // Свобода (США). – 1996. – 9 жовт. – С. 1, 5.

610. Посольство України у Сполучених Штатах Америки. Політичні відносини. Українсько-Американська парламентська співпраця [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/usa/ua/8286.htm> поміняла на 87.

611. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6510. Марцелюх М. Новий Посол США в Україні зустрівся з Коаліцією за безпеку та демократію в Україні / М. Марцелюх // Свобода (США). – 2006. – 23 черв. – С. 11.

612. Україна здобуває друзів у конгресі США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravda.if.ua/print.php?id=19947>

613. Чабан М. Борис Тарасюк виступив в Чиказькій раді міжнародних відносин / М. Чабан // Час і події. – 2002. – Ч. 144. – С. 4.

614. Сивак О. Новітні українсько-американські відносини / О. Сивак, П. Черник // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2010. – Вип. 22. – С. 87–93.

615. ЦДАЗУ.

БФ. 3.

Інв. № 6509. Америка з пошаною вітає нового Президента України // Свобода (США). – 2005. – 8 квіт. – С. 1, 3.

616. Твардовський П. Президент України Віктор Ющенко в Америці / П. Твардовський // Вісті УЗО. – 2005. – Ч. 50(70). – С. 1.

617. Shust Fylypovych S. Yuschenko receives Liberty Medal, and hero's welcome, in Philadelphia / S. Shust Fylypovych // The Ukrainian Weekly. – 2005. – 25 September. – P. 1, 6.

618. Свято на честь України відбулось в Конгресі США // Свобода

- (США). – 2011. – 21 жовт – С. 1, 5.
619. Петричка Р. У Вашингтоні проходять «Українські дні – 2010» [Електронний ресурс] / Р. Петричка. – Режим доступу : http://ukrainian.voanews.com/content/ukrainian_days_2010_03_18-88434147/229812.html.
620. Волович О. Україна – США: стратегічне партнерство / О. Волович // Міжнародний кур'єр. – 2009. – № 3(58). – С. 6–7.
621. Lugar resolution supports NATO MAP for Georgia and Ukraine // The Ukrainian Weekly. – 2008. – 10 February. – P. 3, 19.
622. Конгрес США підтримує ПДЧ НАТО для України // Український Клівленд. – 2008. – Вип. 2(10). – С. 2.
623. Річний звіт 2008 Українського Конгресового Комітету Америки [Електронний ресурс] / – Режим доступу : http://ucca.org/images/stories/national_office/annual_report/2008-annual-report-ukr.pdf.
624. Барак Обама привітав українців та засипав компліментами Україну // Український Клівленд. – 2008. – Вип. 9–10 (17–18).
625. Джон Маккейн привітав американських українців // Український Клівленд. – 2008. – Вип. 9–10 (17–18).
626. Делегація УККА зустрілася з урядовими посадовцями напередодні візиту президента США Обами до Москви // Час і події. – 2009. – Ч. 26. – С. 12.
627. Bihun Y . U. S. and Ukraine convene meeting of Strategic Partnership Commission / Y. Bihun // The Ukrainian Weekly. – 2011. – 20 February. – P. 1, 4.
628. Шуль А. У бібліотеці Конгресу США відзначено 20-річчя незалежної України / А. Шуль // Свобода (США). – 2011. – 23 верес. – С. 1, 11.
629. Потехін О. Українсько-американські відносини в контексті проблем сучасної зовнішньої політики України / О. Потехін // Агора. Наука без кордонів. Вип. 11. – К. : Стилос, 2012. – С. 68–77.

630. Якою бачить Україну міжнародна спільнота. Міжнародний імідж України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/additional/analytical_report_NSD3_ukr.pdf.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.2.1

Динаміка кількісного складу української діаспори США

Штат	Дані перепису 1990 р. кількість українців, тис. осіб	місце	Дані перепису 2000 р. кількість українців, тис. осіб	місце	Дані перепису 2010 р. кількість українців, тис. осіб	місце	Загальні зміни		
							1990–2010 %	1990–2000 %	2000–2010 %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
США	718,720		882,314		930,434		29,5	22,8	5,4
Айдахо	1,044	41	1,717	38	2,659	33	154,7	64,5	54,9
Айова	1,030	43	1,616	41	2,889	31	180,5	56,9	78,8
Алабама	1,338	38	1,578	42	2,459	35	86,5	17,9	58,1
Аляска	969	44	1,556	43	1,439	44	68,9	29,5	30,4
Аризона	8,313	16	10,765	17	14,037	18	68,9	29,5	30,4
Арканзас	886	45	1,360	46	1,408	45	58,9	53,5	3,5
Вайомінг	486	49	591	50	453	49	-6,8	21,6	-23,4
Вашингтон	10,407	15	31,968	9	46,523	7	347,0	207,2	45,5
Вермонт	561	48	1,367	45	1,631	41	190,7	143,7	19,3
Вірджинія	12,225	13	14,728	14	18,893	15	54,5	20,5	28,3
Вісконсин	5,981	19	7,551	22	9,315	21	55,7	26,2	23,4

Продовж. табл. А.2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Гаваї	1,156	40	1,248	47	1,065	46	-7,9	8,0	14,7
Делавер	5,030	21	5,489	24	6,324	25	25,7	9,1	15,2
Джорджія	4,925	22	9,887	20	12,364	19	151,0	100,8	25,1
Зх. Вірджінія	1,590	35	1,730	37	1,560	43	-1,9	8,8	-9,8
Іллінойс	37,257	7	47,542	6	47,246	6	26,8	27,6	-0,6
Індіана	6,351	18	7,997	21	9,315	21	46,7	25,9	16,5
Каліфорнія	53,627	4	82,543	3	91,179	3	70,0	53,9	10,5
Канзас	2,000	30	3,052	30	2,392	36	19,6	52,6	-21,6
Кентуккі	1,839	33	1,773	36	3,878	27	110,9	-3,6	118,7
Колорадо	7,146	17	10,492	18	12,299	20	72,1	46,8	17,2
Коннектикут	24,522	9	22,759	10	22,794	11	-7,0	-7,2	0,2
Луїзіана	1,038	42	1,661	39	1,928	39	85,7	60,0	16,1
Массачусетс	15,389	10	22,271	11	23,551	10	52,9	44,6	5,7
Мен	1,245	39	1,510	44	1,910	40	53,4	21,3	25,5
Меріленд	14,994	11	18,407	12	22,001	12	46,7	22,8	19,5
Міннесота	10,809	14	12,976	16	15,312	16	41,7	20	18,0
Міссісіпі	603	47	887	49	756	48	25,4	47,1	-14,8
Міссурі	3,962	24	6,557	23	7,287	24	83,9	65,5	11,1
Мічиган	44,016	5	45,396	7	40,292	9	-8,5	3,1	-11,2
Монтана	1,517	37	1,618	40	2,593	34	70,9	6,7	60,3

Продовж. табл. А.2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Небраска	1,673	34	2,359	34	1,869	41	11,7	41,0	-20,8
Невада	2,733	27	3,747	27	5,330	26	95,0	37,1	42,2
Нью-Йорк	115,373	2	145,271	1	131,391	1	13,0	25,9	-9,6
Нью-Гепшир	2,126	28	3,194	29	3,586	29	68,7	50,2	12,3
Нью-Джерсі	72,783	3	72,207	4	69,049	4	-5,1	-0,8	-4,4
Нью-Мексико	1,551	36	2,348	35	2,120	38	36,7	51,4	-9,7
Огайо	42,754	6	48,557	5	45,121	8	5,5	13,6	-7,1
Оклахома	1,914	31	2,446	33	2,858	32	49,3	27,8	16,8
Орегон	5,796	20	14,265	15	19,241	13	232,0	146,1	34,9
Пенсильванія	127,389	1	119,971	2	112,542	2	-11,7	-5,8	-6,2
Пд. Дакота	456	50	1,058	48	931	47	104,2	132,0	-12,0
Пд. Кароліна	1,881	32	3,297	28	7,331	23	289,7	75,3	122,4
Пн. Дакота	3,375	25	3,968	25	3,468	30	2,8	17,6	-12,6
Пн. Кароліна	4,740	23	10,066	19	15,298	17	222,7	112,4	52,0
Род Айленд	3,137	26	3,029	31	2,327	37	-25,8	-3,4	-23,2
Теннессі	2,013	29	3,904	26	7,496	22	272,4	93,9	92,0
Техас	12,482	12	15,799	13	19,212	14	53,9	26,6	21,6
Флорида	32,735	8	42,310	8	47,946	5	46,5	29,3	13,3
Юта	796	46	2,815	32	3,605	28	352,9	253,6	28,1

Примітка: Складено на основі даних з Center for Demographic and Socio-economic Research of Ukrainians in the United States: <http://www.inform-decisions.com/stat/index.php?r=fixed/ukrbyma>.

Будувати мир і добробут шляхом поширення демократичних цінностей

Український центр економічних та політичних досліджень ім. Олександра Разумкова

THE ATLANTIC COUNCIL
OF THE UNITED STATES

Члени робочої групи -

Співголова: Юрій Шербак, радник Голови Верховної Ради України, колишній Посол України у Сполучених Штатах

Співголова: Стівен Пайфер, колишній Посол США в Україні (1998-2000)

Костянтин Кононенко, заступник керівника Управління зовнішньополітичних проблем національної безпеки, Рада національної безпеки та оборони України

Віктор Нісітнок, начальник Управління євроатлантичного співробітництва, Міністерство закордонних справ України

Олександр Сушко, директор, Центр миру, конверсії та зовнішньої політики України

Валерій Чалій, директор міжнародних програм, Український центр економічних та політичних досліджень ім. Олександра Разумкова

Стівен Ларрабі, голова Ради з питань європейської безпеки, RAND Corporation

Ян Нойце, асистент директора, Програма з питань трансатлантичних відносин, Атлантична Рада Сполучених Штатів

Володимир Пархоменко, старший науковий працівник, Атлантична Рада Сполучених Штатів

Джефрі Саймон, старший науковий працівник та аналітик, Інститут національних стратегічних досліджень, Національний університет оборони

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами

Засідання робочої групи

Київ, листопад 2005 р.

Рекомендації з питань зовнішньої політики та національної безпеки

1. Процес ухвалення рішень у сфері національної безпеки та зовнішньої політики

Загальна інформація

- Робоча група повернулася до наданої нею у червні ц.р. рекомендації стосовно того, що "уряду України слід виробити ефективну і узгоджену структуру ухвалення рішень у галузі зовнішньої політики, що базується на чіткому розмежуванні відповідальності між суб'єктами ухвалення зовнішньополітичних рішень".
- Робоча група провела семінар з метою представити структуру Національної ради безпеки США та набутий досвід, що його можна було б використати в Україні.
- Робоча група обговорила документ щодо структури сучасного процесу ухвалення зовнішньополітичних рішень в Україні.

Рекомендації

Урядові України

- Уряду України було б доцільно розглянути питання створення постійно діючої підпорядкованої Раді національної безпеки і оборони (РНБО) України структури для сприяння тіснішій міжвідомчій координації та підготовці варіантів політичних стратегій на робочих рівнях. До складу цієї структури могли б увійти постійні регіональні і/або функціональні комісії.
- Уряду України варто розглянути, як саме пристосувати структури ухвалення зовнішньополітичних рішень, включно з РНБО, аби забезпечити узгоджений процес зовнішньополітичної координації між президентом і прем'єр-міністром у період після майбутньої конституційної реформи.
- Уряду України необхідно так спрямувати процес ухвалення урядових рішень, аби виключити будь-яке дублювання у міжвідомчих координаційних механізмах.
- Уряду України було б доцільно при ухваленні рішень делегувати більше повноважень робочим рівням усіх суб'єктів ухвалення зовнішньополітичних рішень.

Програма робочої групи на майбутнє

- Робоча група погоджується продовжити роботу над цим питанням у період між цим та наступним засіданням з метою вироблення більш конкретних рекомендацій.
- Члени робочої групи домовились, що під час наступного зібрання українська сторона проведе семінар на тему міжвідомчої координації питань зовнішньої політики і національної безпеки у період після майбутньої конституційної реформи.
- Робоча група погоджується розглянути можливості для зміцнення контактів між Радою національної безпеки США та РНБО України.

2. Українсько-американські відносини

Загальна інформація

- Робоча група вітала початок діалогу між Україною та США з питань енергетичного сектора.
- Робоча група також схвалила активізацію контактів між Верховною Радою України і Конгресом США та зазначила, що такі контакти слід і надалі підтримувати та зробити їх більш систематичними.
- Крім того, робоча група схвально оцінила зростання ролі громадських організацій у зміцненні українсько-американських відносин.

Рекомендації

Урядові України та урядові США

- Робоча група повернулася до наданої нею у червні ц.р. рекомендації із закликом до уряду України "співпрацювати з Верховною Радою України над ухваленням і запровадженням нового закону, спрямованого на боротьбу із піратством у сфері оптичних носіїв інформації" та до уряду США – "співпрацювати з Конгресом над скасуванням для України поправки Джексона - Веніка". Робоча група зазначає, що уряд України досягнув успіху, ухваливши закон про інтелектуальну власність та оптичні носії інформації, і закликає уряд США до активної роботи із Конгресом з тим, щоб прийняти закон, який звільняє Україну від дії поправки Джексона - Веніка.
- Уряду України та уряду США необхідно завершити всі процедури, пов'язані з визнанням України країною з ринковою економікою.
- Уряду України та уряду США слід сконцентруватися на виконанні спільної заяви від 4 квітня 2005 року і публічно прозвітувати ще до наступного українсько-американського саміту.

Програма робочої групи на майбутнє

- Робоча група погоджується розпочати процес перегляду цілей, окреслених у спільній заяві від 4 квітня 2005 року, та представити отримані ними результати на засіданні "за результатами річної оцінки", що відбудеться під час наступної зустрічі.
- Робоча група погоджується організувати наступну зустріч у червні 2006 року.

3. Членство України в НАТО

Загальна інформація

- Робоча група повторно наголошує на важливості інтеграції України у НАТО для національної безпеки України.
- Робоча група вітає прогрес, що його досягнуто у відносинах між Україною і НАТО.
- Робоча група відзначає, що проведення вільних і чесних виборів у березні 2006 року стане потужним сигналом про відданість України демократичному політичному курсові.
- Робоча група також відзначає, що, попри досягнутий прогрес у реформуванні оборонного сектора, необхідно і надалі докладати зусилля, зокрема у реформуванні економічного сектора та сектора національної безпеки.
- Робоча група відзначає важливість узгодженого підходу з питань НАТО між президентом та прем'єр-міністром, зокрема через ініціювання широкого обговорення стратегії національної безпеки України.
- Робоча група закликає політичні партії України виступити з публічною декларацією, де входження України у НАТО буде віднесено до числа ключових зовнішньополітичних пріоритетів.

Рекомендації

Урядові України

- Робоча група погоджується, що з метою подальшого поглиблення стосунків між Україною та НАТО, кінцевою метою якого є входження України до альянсу, урядові України необхідно:
 - докладати постійних зусиль з метою досягнення прогресу у реформуванні політичного, економічного, оборонного секторів та сектора національної безпеки;

- проводити далі за підтримки громадських організацій кампанію інформування громадськості, з тим, аби продемонструвати до середини 2008 року зростання громадської підтримки входження України до НАТО;
- співпрацювати з Верховною Радою задля прийняття нового закону стосовно основних засад зовнішньої політики, де входження України до НАТО було б віднесено до ключових цілей.
- Робоча група переконана, що за послідовного здійснення урядом України заходів у вказаних вище ділянках та за належної підтримки з боку США та НАТО, наступні амбітні цілі є цілком реальними для досягнення:
 - грудень 2006 р., саміт "Україна – НАТО": Україна і НАТО приступають до виконання Плану дій щодо членства [у НАТО] (Membership Action Plan - MAP)
 - 2008 – 2009 р., саміт "Україна – НАТО": НАТО робить Україні пропозицію щодо членства
 - 2011 – 2012 р.: Україна вступає до НАТО.

Програма робочої групи на майбутнє:

- Робоча група погоджується щодо необхідності дослідити аргументацію критиків членства України в НАТО, включаючи вплив членства України в НАТО на її військово-промисловий комплекс, для використання отриманих експертних оцінок у кампанії інформування громадськості.

4. Інтеграція України у Європейський Союз

Загальна інформація

- Робоча група вітала підготовку Плану дій "Україна – ЄС" для співпраці у сфері науки й техніки.
- Робоча група схвалила початок моніторингу за виконанням Плану дій "Україна – ЄС" консорціумом експертів – представників громадських організацій під керівництвом Центру Разумкова.

Рекомендації

Урядові України

- Уряду України необхідно забезпечити ефективну координацію між різними урядовими структурами, відповідальними за інтеграцію України у Європейський Союз.
- Уряду України, за підтримки громадських організацій, необхідно розробити кампанію інформування громадськості щодо членства у Європейському Союзі, спрямовану на ЗМІ, місцеве самоврядування та наукову спільноту.
- Уряду України необхідно співпрацювати із Верховною Радою, аби сприяти налагодженню парламентського зв'язку з Європейським парламентом через дипломатичну місію у Брюсселі.

Програма робочої групи на майбутнє

- Робоча група погоджується і надалі зосередити свою увагу на процесові реалізації Плану дій "Україна – ЄС" під час свого наступного зібрання, що відбудеться у червні 2006 року.

5. Роль України у регіоні

Загальна інформація

- Робоча група відзначає, що після Помаранчевої революції Україна має унікальну можливість стати зразком демократії та успішних перетворень у регіоні.

Рекомендації

Урядові України та урядові США

- Продовжити нинішню політику, що йде в річищі політики ООН, ЄС, ОБСЄ та інших міжнародних організацій, на опротестування грубих порушень прав людини та демократичних практик у регіоні.
- Уряду України у співпраці з урядом США було б доцільно вивчити багатий досвід Комісії США з безпеки і співпраці у Європі (яка є міжвідомчою комісією) у сприянні захисту прав людини і посиленні міжнародної безпеки.

Урядові України

- Уряду України необхідно запросити українські громадські організації до справжнього партнерства у формуванні політики та здійснення моніторингу щодо забезпечення прав людини.
- Уряду України слід і далі спрямовувати свої зусилля на вирішення конфлікту у Молдові та посилення своєї позиції як доброго сусіда та надійного партнера у регіоні в цілому.

Програма робочої групи на майбутнє

- Робоча група погоджується обговорити окремі українські ініціативи, як-от “Спільнота демократичного вибору”, під час свого наступного зібрання.
- Робоча група планує обговорити загальний напрям та дати оцінку ефективності регіональної політики України.

За більш детальною інформацією просимо звертатися до Фондації “Україна – США” за адресою:

04070, м. Київ
вул. Боричів Тік, 35-в
Тел.: 380 (044) 537-6230
Факс: 380 (044) 537-6231
www.usukraine.org/dialogue.shtml

Примітка: *Копії документів з офіційного сайту Фондації Україна–США:
http://www.usukraine.org/ukrainian/u_actionreports.shtml.*

Міжнародний центр перспективних досліджень

Члени робочої групи

Співголова: Ігор Шевляков, дослідник з публічної політики Міжнародного центру перспективних досліджень

Ігор Бураковський, директор Інституту економічних досліджень та політичних консультацій

Людмила Денисюк, заступник голови Київської міської державної адміністрації

Наталія Ізосімова, директор із корпоративних перетворень компанії "Систем Кепітал Менеджмент"

Андрій Пінчук, депутат Верховної Ради України, Партія регіонів

Ігор Шумило, виконавчий директор з економічних питань Національного банку України

Ольга Шумило, керівник проєктів з європейської інтеграції Міжнародного центру перспективних досліджень

Співголова: Аріель Коен, старший науковий співробітник Фундації "Спадщина"

Роберт Баум, директор Офісу у справах України, Молдови та Білорусі Держдепартаменту США

Андрій Бігун, президент компанії "Global Trade Development"

Морган Вільямс, директор департаменту зв'язків з урядовими структурами вашингтонського офісу групи закритих акціонерних компаній "SigmaBleyzer"

Майкл Консідайн, директор у справах Євразії та міжнародних питань інтелектуальної власності Комерційної палати США

Кіт Крейн, старший економіст корпорації "RAND"

Ірина Паліашвілі, президент Російсько-української юридичної групи

Джордж Чопівський, президент компанії "Ukrainian Development Company, LLC"

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами
вересень 2006 р. | Вашингтон

РЕКОМЕНДАЦІЇ РОБОЧОЇ ГРУПИ З ПИТАНЬ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ

Україні як незалежній країні й до сьогодні бракує ефективної і цілеспрямованої економічної політики. Після десяти років економічного занепаду та краху у 1990-х роках завдяки частковим економічним реформам у поєднанні зі сприятливою ситуацією для українського експорту на світовому ринку з 2000 році почалося економічне відродження країни. Однак валовий внутрішній продукт (ВВП) ще навіть не досяг рівня 1990 року. Стале економічне зростання є критично важливим для України.

З початку 2005 року, коли до влади прийшли Президент Ющенко і новий уряд, український народ та ті, хто його підтримував по всьому світі, сподівалися на удосконалення демократичного управління та проведення ефективних комплексних економічних реформ. Натомість протягом останніх двох років Україна переживала політичну нестабільність та кризи у ряді галузей економіки. Як наслідок, Україна згаяла нагоду створити передумови для сталого економічного розвитку.

Сьогодні Україна програє у глобальному змаганні за міжнародні інвестиції не лише центральноєвропейським і балтійським державам, але й своїм партнерам у СНД, Росії та Казахстану. Україна ніяк не скористалася з того, що тепер вона безпосередньо межує з Європейським Союзом, і не досягла помітного прогресу у співпраці з ЄС.

У серпні 2006 року було сформовано парламентську коаліцію та призначено новий Кабінет Міністрів, який очолив Віктор Янукович. Тепер уряд і коаліція мають усі повноваження та достатню спроможність для вироблення та реалізації економічної політики.

Зараз, коли до наступних загальнонаціональних виборів залишилося близько трьох років, українська політична еліта має колосальний шанс відійти від політичних змагань та зосередитись натомість на розвитку країни. Це завдання вимагатиме ретельного планування й старанного втілення економічних реформ, яких так потребує країна.

Робоча група з питань економіки та бізнесу Програми «Політичний діалог України і США» підтримує багато з тих рекомендацій стосовно економічної політики, що їх запропонували такі міжнародні організації, як Світовий банк, Організація економічної співпраці та розвитку (OECD), Програма розвитку ООН (UNDP), Blue Ribbon Commission, а також українські й закордонні аналітичні центри, бізнес-асоціації та незалежні експерти.

Робоча група з питань економіки та бізнесу, яка працювала у вересні 2006 р., рекомендує такі пріоритетні кроки щодо економічної політики в Україні:

За більш детальною інформацією просимо звертатися до Фундації "Україна – США" за адресою:
вул. Боричів Тік, 35-В, 6 поверх, 04070, м. Київ
Тел.: 38 (044) 537-6230 | Факс: 38 (044) 537-6231
<http://www.usukraine.org/PD06/index.shtml>

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами

СТВОРИТИ НОВУ СИСТЕМУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

- **Усім учасникам коаліції слід підтвердити своє прагнення до економічних реформ, про які йдеться в Універсалі національної єдності.** Урядові та коаліції необхідно засновувати свою економічну політику на двох принципах. По-перше, результатом розвитку ринкової економіки має бути довготермінове підвищення рівня життя кожного українця, а не індивідуальна вигода вузьких груп зацікавлених осіб. По-друге, Президент, Прем'єр-міністр та лідери коаліції мають підтвердити роль українського уряду у створенні вільного конкурентоспроможного середовища на ринку, де зможе впевнено розвиватися приватний сектор
- **Вироблення економічної політики в уряді має стати публічним і прозорим.** Робоча група рекомендує урядові запропонувати свою Програму економічного і соціального розвитку «Конкурентоспроможна Україна» на розгляд і для надання коментарів українським та міжнародним експертам, після чого провести низку публічних консультацій із залученням усіх зацікавлених сторін на центральному та регіональному рівнях. Остаточний варіант Програми має базуватися на результатах експертного аналізу та публічних консультацій. Лише після цього Програма може бути затверджена урядом та парламентом.
- **Посилити інституційну спроможність до вироблення політики у Секретаріаті Президента України.** Робоча група рекомендує створити підрозділ для аналізу та вироблення економічної політики за прикладом Ради економічних радників (СЕА) при Президентові США. Підрозділ відповідатиме за підготовку щорічних звернень Президента до Верховної Ради та розробку всіх стратегічних документів стосовно економічної політики. При створенні цього підрозділу Секретаріату слід звернутися по технічну допомогу до уряду США, включаючи участь у проектах твінінг.
- **Необхідно, щоб діяльність уряду включала стратегічне планування.** Кожне міністерство має розробляти свої стратегічні плани, які будуть відповідати стратегії уряду. За необхідності, слід створити підрозділи зі стратегічного планування.
- **Прискорити втілення реформи публічної адміністрації.** Робоча група рекомендує підготувати та ухвалити Закон України «Про Кабінет Міністрів України» та Закон України «Про державну службу», що ґрунтуються на звіті та рекомендаціях Програми SIGMA Організації економічної співпраці та розвитку (OECD). Крім цього, українському урядові слід негайно розпочати розробку і втілення всебічної реформи державної служби. На основі кращих практик європейських та інших розвинутих країн необхідно переглянути наявні штатні розклади. Необхідно скласти чіткий опис кваліфікаційних вимог для кожної посади, після чого заміщення посад має здійснюватись за конкурсами, де наявні державні службовці будуть змагатися нарівні з іншими кандидатами. Потрібно встановити відповідні розміри заробітної платні, аби суттєво зменшити рівень корупції в державній службі. Також урядові слід створити посади національного та регіональних омбудсменів, до яких українські громадяни могли б звертатися зі скаргами на державних службовців. При цьому необхідно розробити, прийняти та застосовувати Кодекс етичних норм. Державних службовців, які є некомпетентними, корумпованими і які не поважають українських громадян, слід

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США Дискурс між партнерами

звільняти із займаних посад. Керівники департаментів мають нести відповідальність за дії своїх підлеглих.

ЗДІЙСНЮВАТИ ПРАВИЛЬНУ ТА ЕФЕКТИВНУ ВНУТРІШНЮ І ЗОВНІШНЮ ЕКОНОМІЧНУ ПОЛІТИКУ

- **Підтримувати фінансову стабільність.** Урядові та коаліції не слід брати на себе бюджетних зобов'язань, які неможливо профінансувати за наявного рівня бюджетних доходів.
- **Підвищити рівень конкурентноздатності та національної безпеки країни шляхом утвердження пріоритетності політики енергозбереження та економічної ефективності в енергетичній сфері.** Урядові необхідно розробити та втілити ефективні цілеспрямовані заходи щодо енергозбереження та енергоефективності у державному і приватному секторах. Надання субсидій підприємствам з низькою енергоефективністю за рахунок регульованих тарифів слід припинити.
- **Зосередити державні інвестиції на реорганізації та створенні інфраструктури у сфері бізнесу, головним чином у сфері транспорту та будівництва доріг.** Дозволити іноземним інвесторам та вітчизняним компаніям відігравати суттєву роль у цих програмах. За необхідності розробити і впровадити механізми облігаційних позик на державному та місцевому рівнях, а також запровадити платні автомобільні дороги.
- **Активізувати зусилля, спрямовані на вступ до Світової організації торгівлі (СОТ).** Урядові слід швидко та ефективно виконати всі заходи, необхідні для вступу України до СОТ, включаючи співпрацю з Верховною Радою щодо прийняття необхідних законів. Доки Україна не стане членом СОТ, українські сільськогосподарські та промислові виробники відчуватимуть дискримінацію на зовнішніх ринках. Водночас урядові слід уникати ухвалення рішень, які суперечать чинним зобов'язанням України щодо СОТ та принципам СОТ.
- **Підготуватися до переговорів з Європейським Союзом (ЄС) щодо встановлення Зони вільної торгівлі.** Урядові необхідно негайно розробити та розгорнути інформаційну кампанію, в якій би висвітлювалися переваги вільної торгівлі з Європою, здійснити аналіз та провести публічні консультації щодо позитивних та негативних наслідків Зони вільної торгівлі для всіх зацікавлених сторін. Урядові варто виробити свою позицію до переговорів на основі аналізу та консультацій.

СТВОРИТИ СПРИЯТЛИВЕ РЕГУЛЯТОРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ТА СПОЖИВАЧІВ НА ЗАСАДАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

- **Якнайшвидше зробити подання до Верховної Ради України щодо скасування Господарського кодексу та внесення поправок до Цивільного кодексу, використовуючи Кодекс Королівства Нідерланди як модель.** Український бізнес функціонує у непередбачуваному та хаотичному правовому середовищі, де жодну угоду не можна укласти у повній відповідності до закону через наявність двох несумісних правових кодексів, що регулюють сферу бізнесу: Господарського кодексу, що був

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами

розроблений на основі законів радянської доби, та Цивільного кодексу, який є більш орієнтованим на ринок, проте недосконалим.

- Підготувати проект нового закону України «Про акціонерні товариства», базуючись на стандартах Європейського Союзу, та працювати з Верховною Радою України з метою ухвалення цього закону. Згідно з чинним законодавством, менеджери можуть легко розкрадати майно компаній, великі акціонери – обманювати дрібних акціонерів; а дрібні акціонери із застосуванням силових методів проводять зміни керівництва та структури власності, які лежать на межі законності, а подекуди є незаконними.
- Скасувати зайві регуляторні акти відповідно до запропонованого Радою підприємців переліку, привести решту актів у відповідність до нового закону про дозвільну систему та підвищити ефективність роботи за принципом „єдиного вікна”. Регуляторна система України зумовлює величезні витрати для бізнесу та сприяє корупції. Її необхідно реформувати, спростити та зробити більш ефективною.
- Ухвалити нові законодавчі акти з метою модернізації фінансового сектора України, в тому числі закони про деривативи, лізинг та інші фінансові інструменти та операції у відповідності до кращих практик Організації економічної співпраці та розвитку (OECD).

ЗАПРОВАДИТИ ЕФЕКТИВНІ ЗАХОДИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ

- Затвердити запропонований Президентом України пакет антикорупційних законів. Уряду слід запровадити запропоновані заходи, не чекаючи їх офіційного затвердження, зокрема вимагати від усіх державних службовців та членів їх родин подавати такі документи для детальної перевірки з метою попередження корупції: декларацію про доходи, витрати, активи та майно; а також публічне підтвердження передачі підприємств, що належать їм, незалежним компаніям з управління активами.
- Розробити та затвердити Кодекс етики державних службовців.
- Покращити управління державними підприємствами. Деякі керівники грабують свої підприємства, розкрадаючи кошти та власність, що належать народові України, та завдають громадянам України збитків на мільярди гривень щороку. Керівники державних підприємств, що підозрюються у шахрайстві та корупції, мають бути негайно усунені від справ до завершення розслідування; переслідуватися у судовому порядку (якщо для цього є юридична необхідність) та піддаватися законодавчо встановленому покаранню. Процес призначення керівників державних підприємств має відбуватися на конкурсній основі та бути прозорим.
- Запровадити прозорість у найбільших державних холдингах. Державні холдинги, такі як „Укразалізниця”, НАК „Нафтогаз”, „Укртелеком” та ін., повинні готувати та оприлюднювати щорічні звіти про свою діяльність. Вони мають проходити аудит за міжнародно визнаними правилами (такими як Загальноприйняті принципи обліку, або GAAP), який виконуватимуть сертифіковані аудиторські фірми.

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами

- **Провести публічну інвентаризацію всього майна, що перебуває у державній власності.** Уряд має передати всю державну власність, в тому числі ту, що належить Секретаріату Президента та Верховній Раді України, до Фонду державного майна. Необхідно скласти Реєстр державної власності та оприлюднити його.
- **Підприємства, що досі залишаються у державній власності, мають бути продані через аукціони.** Приватизацію необхідно прискорити, визначивши кінець 2008 року як кінцевий термін продажу активів, що перебувають у державній власності.
- **Необхідно завершити реформу прав власності на землю.** Уряд має завершити складання комплексного кадастру земельних ресурсів та реєстру прав власності на землю. Всі обмеження на продаж землі мають бути скасовані.

УПОРЯДКУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

- **Провести реформу податку на додану вартість (ПДВ).** У березні 2005 року українська влада запровадила податок на додану вартість на імпортоване обладнання й устаткування, яке надходить у вигляді іноземних інвестицій. Цей крок фактично накладає податок за ставкою 20% на іноземні інвестиції, що відлякує інвесторів і сповільнює економічне зростання. Український уряд має скасувати цей податок.
- **Прискорити проходження митного контролю та відшкодування ПДВ експортерам.** Новий уряд подає суперечливі сигнали щодо системи стягнення імпортного мита та відшкодування ПДВ експортерам. Не повертаючи експортерам ПДВ, український уряд привласнює гроші компанії та заважає збільшенню експорту, збільшенню інвестицій та створенню робочих місць. Необхідно також реформувати митні процедури з метою більш швидкого митного оформлення.
- **Надати місцевим органам влади більше прав встановлювати та збирати податки, децентралізувавши таким чином фінанси та надання послуг урядом.**

СПРИЯННЯ РОЗВИТКОВІ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

- **Переглянути податкове законодавство з метою стимулювання розвитку громадянського суспільства.** Громадський сектор відіграє важливу роль у ринкових економіках та демократичних суспільствах, здійснюючи добродійну діяльність, стимулюючи громадське обговорення політичних проблем та слугуючи суспільному благу. Українським організаціям громадянського суспільства не дозволяється отримувати прибутки, а спонсори цих організацій обкладаються високими податками, що обмежує діяльність та розвиток цього сектора.
- **Сприяти зміцненню спроможності українських організацій громадянського суспільства, аналітичних центрів, ділових та професійних асоціацій заради їх діяльності у сфері публічної політики, такої як аналіз політики і лобіювання через коаліції та суспільний тиск.**

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО УРЯДУ США

- **Зосередити технічну допомогу Україні на втіленні рекомендацій Політичного діалогу України та США.** Надавати технічну допомогу українським громадським організаціям, що працюють у сфері суспільної політики, в тому числі підтримувати проекти твінінг з американськими громадськими організаціями, аналітичними центрами та професійними і бізнес-асоціаціями.
- **Надати фінансову підтримку для завершення складання комплексного кадастру земельних ресурсів та реєстру прав власності на землю в Україні.**

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами
вересень 2006 р. | Вашингтон

Український центр економічних та політичних досліджень ім. Олександра Разумкова

THE ATLANTIC COUNCIL
OF THE UNITED STATES

Члени робочої групи

Співголова: Посол Юрій Щербак, радник Голови Верховної Ради України, колишній Посол України у США
Костянтин Кононенко, заступник керівника Управління зовнішньополітичних проблем національної безпеки Ради національної безпеки і оборони України
Посол Леонід Кожара, депутат Верховної Ради України, Партія регіонів
Олександр Литвиненко, керівник Департаменту державної безпеки апарату Ради національної безпеки і оборони України
Олександр Сушко, директор Центру миру, конверсії та зовнішньої політики України
Валерій Чалій, директор міжнародних програм Українського центру економічних та політичних досліджень ім. Олександра Разумкова

Співголова: Посол Стівен Пайфер, колишній Посол США в Україні (1998-2000)
Джейс Грін, голова Офісу зв'язку НАТО в Україні
Стівен Ларрабі, голова Ради з питань європейської безпеки корпорації "RAND"
Ян Нойце, заступник директора Програми з питань трансатлантичних відносин Атлантичної Ради Сполучених Штатів
Волтер Пархоменко, старший науковий працівник Атлантичної Ради Сполучених Штатів
Джефрі Саймон, старший науковий працівник та аналітик Інституту національних стратегічних досліджень Національного університету оборони

Рекомендації робочої групи з питань зовнішньої політики та національної безпеки

Процес координування політики

- Президентів та Прем'єр-міністрів слід розробити – в якості пріоритетного питання – механізм координування зовнішньої політики, політики безпеки й оборони між Президентом та Кабінетом Міністрів, беручи до уваги конституційну роль Президента та особливі повноваження Кабінету Міністрів та Верховної Ради України.

- Президентів України та Прем'єр-міністрів слід посилити роль Ради національної безпеки і оборони (РНБО) України у координуванні та побудові консенсусу з питань зовнішньої політики, політики безпеки та оборони.

Україна – НАТО

Урядові України:

- Урядові України слід і надалі повною мірою реалізувати План дій "Україна – НАТО" (ухвалений у листопаді 2002 р.) та Щорічні цільові плани на 2006 та 2007 рр. з наголосом на конкретній реалізації широкомасштабного реформування, включаючи реформу у галузі безпеки. Україні необхідно продовжувати Інтенсифікований діалог як інструмент зворотного зв'язку з Північноатлантичним альянсом щодо процесу реформ.

- Президентів та Кабінету Міністрів України необхідно дійти згоди щодо загального підходу до питання НАТО ще до початку саміту НАТО у Ризі. Слід чітко окреслити позицію України стосовно її стосунків з НАТО, включаючи План дій щодо членства у НАТО.

- Урядові України необхідно провести більш ефективну кампанію інформування громадськості з обґрунтуванням причин для України співпрацювати з НАТО і проводити реформи, що пов'язані з євроатлантичною інтеграцією, та відповідним роз'ясненням переваг та недоліків членства в НАТО. Мета не в тому, аби просувати пропозиції щодо певного політичного курсу, а, радше, в тому, аби стимулювати суспільство до роздумів та дискусій, вільних від заскоружлих стереотипів.

За більш детальною інформацією просимо звертатися до Фондації "Україна – США" за адресою:

вул. Боричів Тік, 35-В, 04070, м. Київ
Тел.: 38 (044) 537-6230 | Факс: 38 (044) 537-6231
<http://www.usukraine.org/PID06/index.shtml>

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами
вересень 2006 р. | Вашингтон

- Президентіві необхідно призначити спеціального штатного працівника, відповідального за проведення кампанії інформування громадськості з питань НАТО.
- Урядові України слід – за участі громадських організацій – провести аналіз ефективності реалізації “Державної програми інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції” та розробити удосконалену програму на період з 2007 р.
- Урядові України слід залучати громадські та комерційні організації до участі у кампанії інформування громадськості.
- Уряд України повинен виділити відповідні кошти на проведення кампанії інформування громадськості, що включатиме фінансування аналітичної, інформаційної діяльності громадських організацій та діяльності, що її громадські організації спрямовуватимуть на підтримку певної політики. Урядові України слід забезпечити прості і прозорі процедури для участі у кампанії громадських організацій.
- Організаціям, що здійснюватимуть реалізацію кампанії інформування громадськості, необхідно буде консультуватися з Центром інформації та документації НАТО, а також з посольствами країн – членів НАТО у Києві й залучати їх до участі у цій кампанії, зберігаючи при цьому за Україною провідну роль у цій кампанії, що забезпечить максимальну довіру українського суспільства.
- Як приклад заходів у рамках такої кампанії уряд України міг би упродовж наступного року двічі або тричі провести теледебати на національному рівні щодо співпраці України з НАТО та потенційного членства України в Північноатлантичному альянсі. Учасниками теледебатів мали б стати українські експерти, політики та велика аудиторія, що представлятиме регіони України.

Урядові США:

- Урядові США необхідно і надалі підтримувати міцні зв’язки між Україною і НАТО і працювати над підтримкою політики відкритих дверей НАТО.
- Урядові США слід і надалі сприяти зусиллям, що їх здійснює Україна за Планом дій “Україна – НАТО”, зокрема реформуванню у галузі безпеки.
- Урядові США необхідно працювати з НАТО та іншими країнами – членами НАТО з метою сприяти проведенню Україною кампанії інформування громадськості.

Урядові України та урядові США:

- Урядові України та урядові США необхідно і надалі співпрацювати з метою сприяти євроатлантичній інтеграції України та майбутній участі у Плані дій щодо членства у НАТО.

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами
вересень 2006 р. | Вашингтон

Придністровське врегулювання

Урядові США:

- Україні необхідно проводити активну, добре скоординовану з Європейським Союзом та Сполученими Штатами політику щодо врегулювання придністровського конфлікту з метою вироблення рішення, що базуватиметься на єдності Молдови, у складі якої Придністров'я матиме автономію. Україні слід і надалі сприяти роботі Місії Європейського Союзу з прикордонної допомоги Республіці Молдова та Україні забезпечити проведення ефективних заходів щодо прикордонного контролю.

Урядові України та урядові США:

- Урядові України та урядові США при координації з Європейським Союзом необхідно співпрацювати з урядом Молдови над забезпеченням ефективного технічного виконання зобов'язань, що їх взяв на себе уряд Молдови з метою лібералізації правил і процедур стосовно реєстрації зовнішньоекономічної діяльності економічних агентів Придністров'я та запровадження єдиного прикордонного режиму на державному кордоні між Україною та Молдовою. Серед цих заходів повинно бути і удосконалення відповідного законодавства.

Українсько-американські відносини

Урядові України та урядові США:

- З огляду на той факт, що Україна та Сполучені Штати виконали більшість завдань, зазначених у спільній заяві про "Порядок денний українсько-американського стратегічного партнерства у новому сторіччі", що її зробили Президенти Буш і Ющенко 4 квітня 2005 р., сторонам слід розробити новий план щодо поглиблення українсько-американських відносин.
- Надійні економічні відносини зміцнюватимуть та підтримуватимуть ширші двосторонні відносини між Україною та США. Урядові України та урядові США слід працювати над створенням умов для розширення двосторонньої торгівлі та інвестицій. Це завдання включає якнайшвидший вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ).
- За умови важливості питання енергетичної безпеки урядові України та урядові США необхідно активніше застосовувати енергетичний діалог, початок якому було покладено у червні 2005 р. Слід розглянути питання регулярної участі у цьому діалозі Європейського Союзу.
- Сторонам необхідно зміцнювати та інституціоналізувати контакти між Конгресом та Верховною Радою.

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами

Український центр економічних та політичних досліджень
ім. Олександра Разумкова

Інститут міжнародних справ ім.
Елліотта, Університет Джорджа
Вашингтона

Члени робочої групи

Співголова: В'ячеслав Коваль, народний депутат України, заступник голови Комітету Верховної Ради з питань регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України
Співголова: Вільям Грін Міллер, колишній Посол США в Україні (1993-1998)
Віталій Бондзик, керівник Служби, Служба віде-прем'єр-міністра України
Зоряна Міщук, секретар, Громадсько-політична консультативна рада при Голові Верховної Ради України
Ростислав Павленко, керівник, Головна аналітична служба Секретаріату Президента України
Юрій Якименко, директор політико-правових програм Українського центру економічних та політичних досліджень ім. Олександра Разумкова
Тарас Кузьо, професор, Університет Джорджа Вашингтона
Роберт Мак-Коннелл, колишній помічник міністра юстиції США

Робоча група з питань політики та урядування: ПЛАН ДІЙ

Позитивні досягнення Президента України Віктора Ющенка, уряду України та Верховної Ради повинні знайти належне визнання з боку євроатлантичної спільноти. Ми розуміємо, що це двосторонній процес, і віддаємо належне позитивним досягненням України у різних аспектах процесу реформ та боротьби з корупцією. Форма та спосіб такого визнання може бути визначена західними урядовими та міжнародними організаціями самостійно, проте ми наголошуємо на важливості надання реальної допомоги та моральної підтримки, яка б дозволила Президенту Віктору Ющенку, уряду та Верховній Раді України продовжити демократичні реформи та євроінтеграцію України. Ми закликаємо Сполучені Штати та інших західних донорів провести ретельну оцінку надання необхідних проєктів технічної допомоги з метою досягнення заявлених Україною цілей проведення реформ для побудови європейської демократичної держави.

Принципово важливими є обіцянки Президента Ющенка українському народові. Не менш важливими є обіцянки Україні з боку Заходу. Цих питань безпосередньо стосується спільна заява, підписана Президентом Джорджем Бушем та Президентом Віктором Ющенком 4 квітня 2005 року за назвою "Порядок денний українсько-американського стратегічного партнерства у новому сторіччі". Обидва президенти заявили, що "ми даємо настанову нашим країнам працювати разом задля просування свободи та безпеки на основі демократичних принципів та інституцій, що складають підвалини наших відносин... Ми працюватимемо разом для зміцнення демократичних інституцій в Україні." Одним із зобов'язань, що їх взяли на себе Сполучені Штати, є скасування для України поправки Джексона – Веніка. Саме у дусі цих намірів Фондація "Україна – США" та Програма "Політичний діалог України та США" створили Коаліцію зі скасування поправки Джексона – Веніка. Цю створену у Сполучених Штатах Коаліцію очолюють колишній Посол США в Україні Стівен Пайфер та колишній Посол США в Україні Вільям Грін Міллер. Ми із задоволенням сприйняли звістку про те, що на підтримку спільної заяви двох президентів Державний секретар США Кондоліза Райс уже звернулась до Конгресу США з проханням скасувати для України поправку Джексона – Веніка.

Зважаючи на історичну перспективу, ми ще раз наголошуємо на важливості того, що обіцянки, дані країнам Центральної Європи та Балтії, стали ключовими факторами для підтримання курсу реформ у цих державах. Для України така підтримка є не менш важливою.

Учасники діалогу висловлюють свою підтримку зусиллям нової влади під керівництвом Президента Ющенка щодо утвердження в Україні демократичних цінностей, які знайшли своє втілення в ідеалах Майдану, та досягнення цілі євроатлантичної інтеграції і виконання взятих на Майдані передвиборних зобов'язань Президента Віктора Ющенка.

Разом з тим, ми глибоко занепокоєні з приводу внутрішніх конфліктів, які виникли у владній команді і спричинилися до відставки прем'єр-міністра та уряду і мали своїм наслідком породження у певній частині громадян сумнівів щодо того, чи зможе Помаранчева революція виконати поставлені перед нею цілі.

Учасники діалогу вважають, що головними викликами, які постали перед новою

владою і поки не отримали адекватної відповіді, є корупція, зловживання службовим становищем, неправомірний вплив бізнес-інтересів на політичну сферу ("політична корупція"), недостатня прозорість процесів у владі і політиці та відсутність реальної політичної підзвітності народові.

Особливу увагу учасники діалогу надають майбутнім виборам до Верховної Ради України та органів місцевого самоврядування. Ці вибори мають дати однозначну відповідь на питання, чи стала Україна незворотно на шлях демократичного розвитку і чи завершила вона пострадянський період своєї історії. За тим, наскільки чесними і прозорими будуть вибори, світова демократична спільнота оцінюватиме поступ України у напрямі до євроатлантичної інтеграції.

Процес та результати майбутніх виборів визначать, чи відбудеться реальна демократична реструктуризація суспільства. Вільні і чесні вибори уможливають усвідомлення громадянами демократичних цінностей і сприятимуть піднесенню рівня участі громадян у демократичному політичному процесі через членство у різних політичних партіях чи їх підтримку.

Виходячи із сучасної суспільно-політичної ситуації в Україні, учасники діалогу визначили низку пріоритетних коротко- і довготермінових завдань та пропонують таке:

Короткотермінові завдання (на період до виборів 26 березня 2006 р.)

Заклик до лідерів політичних партій підписати документ під назвою "Кодекс етичних стандартів виборчої кампанії" і сконцентрувати увагу на таких питаннях:

- гарантувати прозорі і демократичне формування виборчих списків на виборах усіх рівнів, а саме через забезпечення доступу українським та міжнародним спостерігачам, представникам громадських організацій, засобів масової інформації, представникам споріднених політичних сил з інших країн на з'їзди та конференції, де затверджуватимуться партійні списки;
- усім кандидатам, починаючи з перших п'ятирок партійних списків, необхідно оприлюднити відомості про свій фінансовий, майновий стан та реальні доходи;
- гарантувати прозоре фінансування виборчих кампаній через оприлюднення інформації про бюджети кампаній та джерела надходжень;
- гарантувати доступ українських та міжнародних спостерігачів до моніторингу дій політичних партій на всіх етапах виборчого процесу.

Заклик до приватного сектора

Стимулювати громадські організації, залучені до моніторингових функцій під час виборів, і надалі:

- здійснювати моніторинг за дотриманням політичними партіями "Кодексу етичних стандартів виборчої кампанії". Факти порушень необхідно оприлюднювати у ЗМІ та інформувати про них громадськість усіма можливими способами. Ефективні засоби такого моніторингу можуть бути підсилені створенням коаліцій громадських організацій для спостереження за виборами на всеукраїнському та регіональному рівнях;
- запрошувати західних спостерігачів для моніторингу всього процесу передвиборчої кампанії в цілому, а також заходів, що проходять безпосередньо у день виборів.

Учасники діалогу вітають відмову політичного керівництва державою застосовувати адміністративний ресурс у будь-яких формах і на всіх рівнях, а також

- закликають керівників усіх політичних сил забезпечувати політичну нейтральність, зокрема високопосадовцями та державними службовцями, і гарантувати неухильне дотримання цієї вимоги в період передвиборчої кампанії.

Учасники діалогу вітають проголошений Президентом, урядом України і політичними партіями намір надати юридичні гарантії прав партіям, що перебувають у складі легітимної політичної опозиції в Україні, однак наголошують на необхідності завершення цього процесу до виборів.

Середньо- і довготермінові завдання

Підтримуючи наміри влади щодо проведення реформи публічного адміністрування в Україні, а особливо реформи державної служби, вважаємо за необхідне наголосити на потребі забезпечити кращу координацію як системи, так і процесу. З цією метою

- пропонуємо створити єдиний центр координації реформи публічного адміністрування на рівні Кабінету Міністрів України.

Учасники діалогу засвідчують перші зусилля, зроблені Президентом, урядом України і Верховною Радою у питанні боротьби з корупцією. Ми вважаємо, що слід зробити декілька додаткових першорядного значення кроків, а саме:

- необхідно прийняти в якості стратегічного документа національну програму боротьби з корупцією;
- слід прийняти новий закон про запобігання корупції;
- слід створити спеціальний орган на вищому урядовому рівні, відповідальністю якого буде запобігання та боротьба з корупцією в урядових структурах усіх рівнів;

Ми вважаємо, що є нагальна потреба ухвалити закон, який визначатиме відповідні стандарти належної поведінки державних службовців, включно зі створенням централізованої системи суворого контролю.

Ми схвалюємо наміри нової влади запровадити дієві механізми декларування майна, доходів і витрат посадовими особами усіх рівнів. Ми звертаємо на це особливу увагу з метою забезпечення доступу до цієї інформації як громадськості, так і ЗМІ.

Ми підтверджуємо необхідність розробки і ухвалення закону про лобіювання і лобістську діяльність як засобу досягнення більшої прозорості публічного моніторингу законотворчого процесу та діяльності у цьому процесі зацікавлених груп.

Слід чітко окреслити стосунки між урядом України та громадськими організаціями, зокрема щодо роботи над такими важливими питаннями, як вивчення публічної політики, задля гарантії, що у такій діяльності не буде конфлікту інтересів. Взаємодія між громадськими організаціями та урядом України є необхідною для зміцнення громадянського суспільства, але й також для забезпечення незалежності діяльності громадських організацій.

Ми схвалюємо дії Президента і уряду України, спрямовані на розвиток громадських організацій і їх залучення до формування державної політики, так само як їхні дії, спрямовані на створення кращих умов для підтримки діяльності громадських організацій. Ми також сподіваємося, що питання урегулювання процесу, який би дозволив громадським організаціям працювати над виконанням урядових замовлень на тендерній основі і без впливу на їх незалежність, здобудеться на серйозний розгляд.

Учасники діалогу ще раз підтверджують актуальність вироблених на червневій зустрічі рекомендацій і закликають Президента України, уряд і Верховну Раду продовжити втілення цих рекомендацій.

Зі свого боку учасники діалогу готові продовжувати свою роботу і докладати спільні зусилля як в Україні, так і в США з метою досягнення поставлених вище цілей заради зміцнення демократії.

За більш детальною інформацією просимо звертатися до Фондації “Україна – США” за адресою:

04070, м. Київ

вул. Боричів Тік, 35-в

Тел.: 380 (044) 537-6230

Факс: 380 (044) 537-6231

www.usukraine.org/dialogue.shtml

Український центр економічних та політичних досліджень
ім. Олександра Разумкова

Інститут міжнародних справ ім. Елліотта,
Університет Джорджа Вашингтона

Члени робочої групи

Співголова: В'ячеслав Коваль, народний депутат України, Наша Україна
Євген Бистрицький, виконавчий директор Міжнародного фонду "Відродження"

Олександр Гончарук, перший заступник Керівника Головної служби політичного аналізу Секретаріату Президента України
Володимир Ткач, заступник начальника Головного управління державної служби України

Ігор Шкіря, депутат Верховної Ради України, Партія регіонів

Юрій Якименко, директор політико-правових програм Українського центру економічних та політичних досліджень ім. Олександра Разумкова

Співголова: Вільям Грін Міллер, колишній Посол США в Україні (1993-1998)

Кліф Даунен, консультант з питань законодавства, колишній працівник апарату Конгресу США

Юрій Нестерчук, президент компанії "Nesterczuk & Associates", колишній заступник директора Офісу управління персоналом Сполучених Штатів Америки
Надія Мак-Коннелл, президент Фондації "Україна – США"

Роберт Мак-Коннелл, адвокат, колишній помічник міністра юстиції США

Боб Мак-Ювен, старший радник компанії "Greenebaum, Doll & McDonald", колишній представник штату Огайо в Палаті представників Конгресу США

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами
вересень 2006 р. | Вашингтон

РЕКОМЕНДАЦІ РОБОЧОЇ ГРУПИ РОБОЧОЇ ГРУПИ З ПИТАНЬ ПОЛІТИКИ ТА УРЯДУВАННЯ

Учасники діалогу вважають, що Універсал національної єдності, підписаний 3 серпня 2006р. Президентом України, Головою Верховної Ради України, Прем'єр-міністром України, лідерами чотирьох фракцій у Парламенті, за своїм змістом є документом, який повною мірою визначив теперішні основні пріоритети розвитку України, покладає відповідальність за це на органи влади та основні політичні сили держави.

Учасники діалогу закликають органи державної влади, політичні сили України у своїй діяльності дотримуватись положень Конституції України та Універсалу національної єдності, який базується на засадах Основного Закону.

При цьому вони вважають, що позаяк Універсал національної єдності відображає цінності, що їх сповідує і на загал підтримує більшість, він має стати довготерміновим документом та не повинен розглядатися лише як тактичний крок, пов'язаний зі створенням коаліції у Верховній Раді України у 2006 р.

Учасники діалогу, зокрема, звертають увагу на такі статті Універсалу національної єдності:

„Створення політичних та правових умов для безперешкодної діяльності опозиції у виборних органах влади усіх рівнів. Недопущення корупції у політиці”.

„Реформування структур виконавчої влади та унеможливлення політизації державної служби через першочергове прийняття Законів України “Про Кабінет Міністрів України” та “Про державну службу” (нова редакція), підготовлених для внесення Президентом України до Верховної Ради України”.

„Продовження судової реформи відповідно до схваленої Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні”.

„Реалізація антикорупційної політики на всіх рівнях влади через, зокрема, підтримку законодавчих ініціатив Президента України у цій сфері”.

„Формування ефективних механізмів громадського контролю за діями влади. Забезпечення прозорості та підзвітності органів державної влади та органів місцевого самоврядування”.

За більш детальною інформацією просимо звертатися до Фондації “Україна – США” за адресою:

вул. Боричів Тік, 35-В, 6 поверх, 04070, м. Київ
Тел.: 38 (044) 537-6230 | Факс: 38 (044) 537-6231
<http://www.usukraine.org/PD06/index.shtml>

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами

На основі цих положень Універсалу національної єдності учасники діалогу рекомендують:

Українській стороні

- Верховній Раді України прискорити розгляд і прийняття законів „Про Кабінет Міністрів України”, „Про державну службу”, „Про парламентську опозицію”, Кодекс добросовісної поведінки державних службовців.
- Кабінету Міністрів України зосередити зусилля на реалізації Концепції боротьби з корупцією „На шляху до добросовісності”.
- Законодавчо визначити обов’язковість декларування фінансового та майнового стану вищими посадовими особами держави, членами Кабінету Міністрів, державними службовцями вищих рангів та перевірки цих відомостей спеціальними органами, проведення обов’язкової перевірки відомостей, що подають кандидати на зайняття посад, призначення яких здійснюють Президент України і Кабінет Міністрів України.
- Передбачити щорічне оприлюднення декларацій посадових осіб на офіційних інтернет-сайтах відповідних органів влади, надання їх на запити ЗМІ та окремих громадян.
- Продовжити роботу зі створення спеціального органу з боротьби з корупцією у вищих органах влади та державного управління. Забезпечити незалежність цього органу від впливу з боку інших органів влади, його політичну нейтральність, належний рівень особистої безпеки його працівників та членів їх сімей, належний рівень оплати праці, правового та соціального захисту.
- Передбачити здійснення контролю за доходами та видатками вищих посадовців протягом 5 років після їх звільнення з державної служби.
- Розробити та запровадити нову форму декларації про фінанси і майно для вищих посадових осіб, державних службовців вищих рівнів, яка давала б можливість оцінити реальний фінансовий і майновий стан та його динаміку.
- Продовжити роботу із запровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади відповідно до міжнародних стандартів.
- Не допустити зменшення у Державному бюджеті на 2007 р. асигнувань на фінансове та матеріальне забезпечення державних службовців, оскільки це матиме наслідком зростання рівня корупції та відтік кваліфікованих кадрів держслужбовців.
- Законодавчо визначити вичерпний перелік підстав, з яких нормативні акти вищих владних інститутів можуть не підлягати оприлюдненню.
- Забезпечити прозорість під час призначень вищого корпусу державних службовців з оприлюдненням відомостей про їх професійні і ділові якості.

Підвищення рівня відповідальності народних депутатів України, запобігання політичній корупції

- Запровадити відповідальність народних депутатів за порушення статті Конституції України, яка передбачає особисте голосування депутата. Забезпечити технічні умови, які виключали б можливість голосування депутатів за інших осіб.
- Внести зміни та доповнення до Закону „Про статус народного депутата України”, яким передбачити обов’язкове щорічне декларування народним депутатом фінансового та майнового стану. Передбачити обов’язковість оприлюднення декларацій на інтернет-сайті Верховної Ради та в газеті „Голос України”.
- Передбачити в Законі „Про комітети Верховної Ради України” та у Регламенті Верховної Ради України, що Комітет з питань регламенту та депутатської етики має складатися у рівних частинах з представників більшості та меншості (опозиції).
- Розробити та прийняти як закон Кодекс депутатської етики для народних депутатів України, передбачивши в ньому норми щодо уникнення конфлікту інтересів тощо.

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами

- Внести зміни до Закону „Про вибори народних депутатів України”, якими передбачити посилення механізмів контролю за формуванням виборчих фондів (декларування усіх внесків, що перевищують певний рівень, усі джерела та дати внесків) та їх використанням (проведення розрахунків лише через банк), моніторинг реальних витрат виборчих фондів, оприлюднення інформації про стан виборчих фондів, джерела надходжень до них на офіційному сайті ЦВК.
- Удосконалити процедуру декларування відомостей про фінансовий і майновий стан кандидатів в народні депутати України (розробити і запровадити нові форми декларацій), а також здійснювати перевірку цих відомостей.

Розвиток демократії, консолідація суспільства

Президентіві України, Кабінету Міністрів України, центральним та місцевим органам влади:

- спільно з громадськістю, неурядовими організаціями та аналітичними центрами розробити комплекс заходів, спрямованих на консолідацію суспільства, єднання нації, подолання міжрегіональних суперечностей;
- активізувати роботу із залучення громадськості до формування та реалізації державної політики, зокрема шляхом проведення президентських слухань, громадських слухань та обговорень, залучення неурядових організацій та експертних центрів до розробки законопроектів, актів Президента України та Уряду, відповідних документів центральних та місцевих органів влади, створення ефективних механізмів громадського контролю за діяльністю влади;
- прискорити прийняття і реалізацію Концепції взаємодії держави з громадянським суспільством.

Американській стороні

- Продовжити надання технічної допомоги Україні для боротьби з корупцією на основі пріоритетів, визначених українською стороною.
- Сприяти підвищенню професійного рівня державних службовців, зокрема вищого корпусу державних службовців, шляхом стажування, запровадження тренінгової системи.
- Надати підтримку в реформуванні Національної академії державного управління при Президентіві України.
- Надати методичну та іншу допомогу у створенні спеціального органу із боротьби з корупцією.
- Посилити підтримку інститутів громадянського суспільства, неурядових аналітичних центрів, які працюють у сферах забезпечення відкритості і прозорості влади, боротьби з корупцією, надають консультативну підтримку органам державної влади.
- Активізувати роботу з реалізації Угоди про співпрацю між Верховною Радою України і Конгресом США.

Члени робочої групи з питань політики та урядування – представники США цілком підтримують ці рекомендації. Робоча група у повному складі мала серйозну дискусію щодо реального зв'язку між Універсалом та обіцянками, даними під час Помаранчевої революції у 2004 році на Майдані. Універсал відображає цілі, які у 2004 році висував на Майдані український народ та підтримала більшість політичних лідерів України, а також народи і політичні лідери з усього світу. Відтак, ми розглядаємо положення Універсалу, на які містяться посилання у цих рекомендаціях робочої групи, як важливий базовий політичний документ, що його слід застосовувати як настанову при виробленні державної політики та як мірило ефективності уряду у виконанні урочистих політичних обіцянок і завдань, виголошених на Майдані у 2004 році і ще раз підтверджених ув Універсали.

Інститут Кеннана, Міжнародний центр підтримки науковців ім. Вудро Вілсона

Члени робочої групи

Співголова: Нік Данилофф, професор журналістики Північно-східного університету, колишній кореспондент у Вашингтоні та Москві агенцій „United Press International” та „U.S. News & World Report”

Віра Андрушків, віце-президент з питань зовнішніх зв'язків Фондації „Україна – США”

Адріан Кармазин, програмний менеджер Української служби „Голосу Америки”

Майкл Кітінг, науковий співробітник Центру демократії та розвитку Вищої школи Мак-Кормака Університету Массачусетса у Бостоні

Марта Коломиць, директор Програми партнерства громад Фондації „Україна – США”

Рената Кость-Гарматій, керівник українських програм Міжнародного центру підтримки науковців ім. Вудро Вілсона

Айлін О'Коннор, юридичний радник компанії „Orrick, Herrington & Sutcliffe LLP”

Ельжбета Олександрівна, головний редактор Центру міжнародної підготовки Канадського інституту підготовки журналістів для громадського телебачення та радіомовлення

Співголова: Галина Усатенко, директор програм з розвитку громадянського суспільства Фонду “Європа XXI”

Олена Бондаренко, голова підкомітету з питань реклами Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації, народний депутат України, Партія регіонів

Тетяна Даниленко, ведуча “5 каналу”

Валерій Іванов, президент Академії української преси

Дмитро Крикун, директор з розвитку “Інтерньюз-Україна”

Катерина М'ясникова, заступник директора Незалежної асоціації мовників

Тарас Петрів, керівник Інформаційної служби Секретаріату Президента України

Андрій Шевченко, Голова Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації, народний депутати України, Блок Юлії Тимошенко

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА США

Дискурс між партнерами
вересень 2006 р. | Вашингтон

РЕКОМЕНДАЦІ РОБОЧОЇ ГРУПИ З ПИТАНЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЗМІ

Програма "Політичний діалог України та США" – це спроба практичної допомоги демократичним реформам в Україні та становленню справжнього і значущого стратегічного партнерства між двома нашими державами. Цей дворічний проект передбачає організацію чотирьох робочих сесій, кожна тривалістю один тиждень, що поперемінно проходять у Вашингтоні та Києві. Під час цих сесій посадові особи органів державної влади, депутати Верховної Ради України і члени Конгресу США, представники неурядових організацій, мас-медійної та бізнесові громади занурюються у зорієнтовані на конкретні дії дискусії щодо питань і проблем українсько-американських взаємин та демократичних реформ в Україні.

Американські та українські партнери спільно скеровують роботу чотирьох робочих груп за такими тематичними напрямками, як:

- **Зовнішня політика і національна безпека:** керують Атлантична Рада Сполучених Штатів та Український центр економічних та політичних досліджень ім. Олександра Разумкова.
- **Політика і урядування:** керують Фондація "Україна-США", Університет Джорджа Вашингтона та Український центр економічних та політичних досліджень ім. Олександра Разумкова.
- **Економіка і бізнес:** керують компанія "SigmaBleyzer" та Міжнародний центр перспективних досліджень.
- **Інформаційна політика і ЗМІ:** керують Інститут Кеннана, Міжнародний центр підтримки науковців ім. Вудро Вілсона та Фонд "Європа XXI".

Третя робоча сесія Програми “Політичний діалог України та США” відбулася у Вашингтоні 25-29 вересня 2006 р. Відповідно до вимог Програми, робочі групи напрацьовують “плани дій” з політичними рекомендаціями, що по завершенні кожної робочої сесії поширюються серед посадових осіб органів державної влади України та США.

Перелік завдань, визначених у планах дій робочої групи з питань інформаційної політики та ЗМІ, можна знайти далі в цьому документі. Фондація “Україна – США” та її партнери запрошують читачів ретельно вивчити зміст цих рекомендацій, сформулювати запитання до них, а також докласти зусиль до запровадження цих рекомендацій у життя.

За більш детальною інформацією просимо звертатися до Фондації “Україна – США” за адресою:
вул. Боричів Тік, 35-В, 6 поверх, 04070, м. Київ
Тел.: 38 (044) 537-6230 | Факс: 38 (044) 537-6231
<http://www.usukraine.org/PD06/index.shtml>

Примітка: Копії документів з офіційного сайту Фондації Україна–США:
http://www.usukraine.org/ukrainian/u_actionreports.shtml.

Founder of the
Ukrainian Museum in NYC

Ukrainian National Women's League of America, Inc. **Союз Українок Америки**

203 Second Avenue, New York, N.Y. 10003
Tel: (212) 533-4646 · Fax: (212) 533-5237
E-mail: unwla@unwla.org Website: www.unwla.org

14-го червня 2010 р.

Відкритий лист до Президента України

Шановний пане Президенте!

Союз Українок Америки, який був заснований у Нью Йорку у 1925 році і сьогодні нараховує понад 75 відділів у найбільших містах Сполучених Штатів, пильно стежить за розвитком подій в Україні, особливо тих, що стосуються виконання Україною як внутрішніх, так і міжнародних зобов'язань щодо забезпечення прав людини і громадянина. Як член Світової Федерації Українських Жіночих Організацій СУА має консультативний статус при Економічній і соціальній раді Організації Об'єднаних Націй. Союз Українок Америки також представлений у багатьох комітетах неурядових організацій ООН, включаючи Комісію НУО зі статусу жінок та Комітет ЮНІСЕФ з питань співробітництва з НУО.

СУА бажає поділитися своїми думками з приводу нещодавніх подій, що торкнулися п'яти сфер, які є визначальними для забезпечення безперервного розвитку демократії в Україні та дотримання принципів верховенства права.

Свобода преси

28 квітня міжнародна організація «Репортери без кордонів», коментуючи Ваші двосторонні зустрічі у Харкові, висловила своє здивування з приводу того, що «багатьох журналістів не допустили на прес-конференцію, яку Ви і Ваш російський колега Дмитрій Медведєв провели 21 квітня.» Організація вказує, що цей інцидент їх «вразив, тому що він порушує засадничі принципи прес-конференції і суперечить Вашій заяві у відповідь на [її] прес-реліз від 16 квітня.»

Не минуло і двох тижнів, як 7 травня «Репортери без кордонів» знову виступили із заявою про те, що вони «занепокоєні останніми фактами, що свідчать про тиск з боку влади на засоби масової інформації». Посилаючись на відкритий лист журналістів телеканалу *1+1* та, пізніше, журналістів каналу *СТБ*, ця міжнародна організація заявила, що «Оскільки такий тиск на медіа у демократичній країні є неприйнятним, «Репортери без кордонів» підтримують опір журналістів і закликають усіх, хто вірить у вільну пресу, приєднатися до них.»

Союз Українок Америки з оптимізмом сприйняв Вашу заяву під час зустрічі з Громадською гуманітарною радою 14 травня про те, що Ви зробите «усе, щоб не допустити випадків тиску на медіа, прояви насилля щодо репортерів, перешкоджання виконанню ними своїх професійних обов'язків.»

СУА повністю поділяє Вашу думку, висловлену на цій же зустрічі, що «подальший гуманітарний розвиток [...] держави немислимий без розвитку вітчизняного медіапростору. Це пов'язано з плюралізмом засобів масової інформації і безумовним забезпеченням права людини на вільне висловлення думки.» СУА сподівається, що Ваш уряд дотримуватиметься цих зобов'язань, і не лише тому, що Україна є членом Ради Європи, а отже – підписантом Європейської конвенції з прав людини, основним принципом якої є свобода засобів масової інформації, а в першу чергу тому, що принцип свободи преси гарантується Конституцією України.

Права жінок

Україна поставила свій підпис під головними документами Пекінської конференції 1995 року – Пекінською Деклярацією і Плятформою дій. Деклярація і Плятформа є важливими міжнародними інструментами для вирішення проблем статусу жінки у всьому світі. Плятформа дій визначає

дванадцять напрямків діяльності, таких як боротьба з бідністю, участь жінок у політиці і подолання насильства по відношенню до жінок; таким чином, вона окреслює універсальні принципи для подолання дискримінації жінок та гендерної нерівності у всесвітньому масштабі.

Рішення, прийняте Прем'єр-міністром Миколою Азаровим у березні цього року щодо призначення Кабміну у виключно чоловічому складі, оскільки «не жіноча це справа – проводити реформи в Україні», є прямим порушенням Статті 24 Конституції України, яка гарантує рівність прав і свобод для усіх громадян без будь-яких обмежень за ознаками статі. Відповідно до Основного Закону країни, рівні права чоловіків і жінок забезпечуються «наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї.»

Рішення Прем'єр-міністра також порушує Пекінську Деклярацію, зокрема, в її частині щодо політичного представництва жінок, де зазначено, що «необхідно розробляти, впроваджувати та контролювати – всебічно залучаючи до цього процесу жінок та враховуючи гендерні аспекти – дієві, ефективні та взаємодоповнюючі програми, зокрема, програми розвитку, які сприятимуть розширенню прав і поліпшенню становища жінок на усіх рівнях.»

Ви також висловили образливі та зневажливі зауваження стосовно жінок ще у січні, коли були кандидатом на посаду Президента, сказавши про Вашого опонента, тодішню Прем'єр-міністра Юлію Тимошенко: «Якщо вона жінка, то її місце на кухні».

Як два найвищі посадовці України пан Азаров і Ви повинні вважати своїм першочерговим завданням забезпечення Україною сталого прогресу у втіленні Пекінської Деклярації та Платформи дій. В іншому випадку, Ви увійдете в історію як особи, відповідальні за порушення їх основоположних принципів.

Голодомор

На сесії ПАРЕ у Страсбурзі 27 квітня Ви заявили, що голод 1932-1933 років не можна вважати актом геноциду проти українського народу.

28 листопада 2006 року Верховна Рада України прийняла Закон про Голодомор, у першій статті якого сказано: «Голодомор 1932-1933 років в Україні є геноцидом українського народу». У Статті 2 цього закону вказано: «Публічне заперечення Голодомору 1932–1933 років в Україні визнається наругою над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору, приниженням гідності Українського народу і є протиправним.» Вам, як Президенту України, належить демонструвати повне дотримання принципів верховенства права в державі. Посадовці найвищого рівня повинні подавати цей приклад.

На даний момент 13 країн, а також Європейський парламент офіційно визнали Голодомор актом геноциду українського народу. Рафал Лемкін, автор терміну «геноцид», назвав Голодомор клясичним прикладом радянського геноциду. У 1953 році він писав: «Те, про що я буду говорити, можна вважати клясичним прикладом геноциду, проведеного радянською владою, її найтривалішим і наймасштабнішим експериментом з русифікації – знищення української нації. [...] Трете вістря радянського пляну було націлене на фермерів – численну групу незалежних селян, носіїв традиції, фольклору і музики, мови і літератури народу, національного духу України. Зброя, використана проти них, була напевно найстрашнішою – голод. Між 1932 і 1933 [мільйони] українців було знищено голодом – нелюдяна жорстокість, яку 28 травня 1934 року засудив Конгрес США 73-го скликання.»

Освіта

29 березня міністр освіти і науки України Дмитро Табачник відмінив Указ Міністерства освіти від 28 жовтня 2009 року, який запроваджував обов'язкове незалежне зовнішнє тестування для учнів 3, 5-8 та 10 класів загальноосвітніх шкіл.

В Указі вказано, що його було прийнято з метою «уникнення перевантаження школярів загальноосвітніх навчальних закладах у період завершення навчального року та враховуючи незадовільний рівень підготовки дослідження щодо вивчення рівня навчальних досягнень учнів загальноосвітніх навчальних закладів з української мови, математики та історії України.»

Примітка: Копія документу з офіційного сайту США:

<http://www.unwla.org/ukrainian.html>.

**Документи, які засвідчують засудження УККА переслідування лідерів
української опозиції**

УККА закликає негайно звільнити Тимошенко

05 СЕРПНЯ 2011

Український Конгресовий Комітет Америки, організація, яка репрезентує понад один мільйон американців українського походження, глибоко стурбована ситуацією довкола колишнього прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко. Як повідомлялося в пресі, Печерський районний суд м. Києва сьогодні видав санкцію на її арешт та утримання під вартою.

УККА закликає уряд України негайно звільнити її з в'язниці. Крім того, як представницький орган американців українського походження, УККА закликає уряд США публічно засудити її політичне ув'язнення і використати всі дипломатичні засоби для гарантування безпеки її життя та для її визволення. Вибіркове застосування права, здійснюване режимом Януковича, що призвело до ведення розслідувань проти провідників політичної опозиції і арешту Юлії Тимошенко та інших, є лише одним прикладом у серії антидемократичної політики політичного переслідування. Демократії світу не можуть мовчати в той час, як порушуються основні права людини, а верховенство права є нічим іншим, як командною системою.

УККА виступає проти засудження лідерів опозиції

19 КВІТНЯ 2012

Український Конгресовий Комітет Америки (УККА), організація, що представляє більше одного мільйона американців українського походження, глибоко стурбований з приводу винесення 12 квітня обвинувального вироку колишньому виконуючому обов'язки міністра оборони Валерію Іващенко. В.Іващенко був засуджений до 5 років позбавлення волі за звинуваченням у зловживанні службовим становищем, що робить його третім міністром Кабінету міністрів опозиційного лідера і колишнього прем'єр-міністра Юлії Тимошенко, що був засудженим і ув'язненим. Цей останній політично мотивований акт з боку режиму Януковича є ще одним прикладом триваючих політичних репресій в Україні.

УККА рішуче засуджує недавній вирок та позбавлення волі Валерія Іващенко, і закликає до його негайного звільнення, особливо з огляду на стан його здоров'я після 18 місяців досудового ув'язнення. УККА також наполегливо закликає уряд України поважати верховенство права і забезпечити справедливий судовий розгляд справи.

УККА схвалює громадське засудження з боку Сполучених Штатів цього недавнього акту вибіркового правосуддя, спрямованого проти політичної опозиції України і закликає їх продовжувати утримувати свою принципову позицію у справі захисту прав людини в Україні.

УККА засуджує вирок, винесений Луценку

07 БЕРЕЗНЯ 2012

Український Конгресовий Комітет Америки, організація, що представляє понад один мільйон американців українського походження, рішуче засуджує недавній вирок, присуджений колишньому міністрові внутрішніх справ України і провідникові опозиції – Юрію Луценкові.

27 лютого Ю. Луценко, якого звинуватили в корупції і зловживанні владою на посаді, був засуджений до чотирьох років позбавлення волі. Згідно з вирок, його майно було skonфісковано і йому заборонено займати державні посади. У світлі майбутніх парламентських виборів в Україні останнє рішення Печерського районного суду Києва наводить на думку, що вирок Луценку був продиктований урядом з метою усунення провідників опозиції від участі в майбутніх виборах.

Цей прояв вибіркового і політично вмотивованого правосуддя нинішнього режиму є останнім прикладом триваючих політичних репресій в Україні. УККА закликає уряд України поважати верховенство права і відповідати своїм міжнародним зобов'язанням. УККА також наполегливо закликає уряд Сполучених Штатів Америки зробити відповідні заходи для підтримки демократії та прав людини в Україні.

Примітка: Копії документів з офіційного сайту *Ukrainian Congress Committee of America*: <http://ucca.org/uk/newsroom/ykka-/266-ucca-condemns-continued-convictions-of-opposition-leaders>.

Додаток К

Таблиця К.3.3

Дані щодо наданої допомоги нашій країні українськими організаціями США за період 1999–2011 рр.

№	Назва організації	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	ЗУАДК	88,918	1,132,780	135,580	212,500	735,585	1,355,500	745,200	446,200	815,000	118,000	854,673	780,751.10	342,942,07
2	ККДУ		180,398	10,400	55,598	84,205	48,700	87,940	1,525,000	–	–	–	–	–
3	Допомога сиротам	264,000	230,046	229,705	275,306	142,000	143,500	176,600	176,000	–	–	55,000	–	204,000
4	ОУПС США	–	–	–	38,083	34,485	37,128	51,285	22,034	16,462	13,040	–	–	–
5	ОЖЧСУ	–	32,020	43,545	35,890	25,702	48,161	46,288	42,816	50,672	46,055	–	–	5,222.92
6	СУА	260,645	158,930	353,337	265,507	193,950	185,525	145,192	138,992	148,382	276,270	137,135	84,800	83,320
7	ФДЧ	1,865,000	2,228,905	1,238,000	743,200	–	790,181	–	–	–	–	–	–	–
8	ВСЬОГО:	2,478,563	3,963,079	2,010,567	1,626,084	1,215,927	2,608,695	1,252,505	2,351,042	1,030,516	453,365	1,046,808	865,551.10	635,484.99

Примітка: Складено на основі звітів Суспільної Служби СКУ:
http://www.ukrainianworldcongress.org/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B0_%D1%81%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B8_ua_269cms.htm

Звіт про стан допомоги США Україні в 1994 році

Вид допомоги	Бюджет	Зарезервовано	Витрати
Технічна допомога	195	43	34
Розвиток приватного сектору	95	10	10
Енергетика та навколишнє середовище	52	4	9
Економічна перебудова та банківська система	10	5	3
Розвиток соціального сектору	10	1	3
Обмін та навчання	15	19	5
Демократичні ініціативи	13	4	4
Медична допомога	30	28	21
Продуктова допомога	15	15	15
Загальна допомога за грантами	240	86	70
Кредитні програми	110	20	20
МСТ – призначення спеціальних консесійних кредитів	20	20	20
МСТ – експортні кредитні гарантії	40	–	–
ОПС – страхування	40	–	–
ОПС – фінансування	10	–	–
Загальна допомога за кредитними програмами	110	20	20
Допомога з питань безпеки	350	–	–
Наука та технологічний центр	10	–	–
Всього допомога на суму:	700	106	90

Примітка: Складено на основі інформації, що зберігається у ЦДАВО України, Ф. № 5233, Спр. 100, Оп. 2. арк. 37.

**Список членів коаліції за скасування поправки Джексона-Веніка
(лютий 2006 р.)**

1. Компанія «Adams and Reese, LLP»
2. Корпорація «AES»
3. Компанія «Affiliated Appraisers»
4. Американська торговельна палата в Україні
5. Американський єврейський комітет
6. Американський єврейський конгрес
7. Компанія «American International Group (AIG)»
8. Американська українська медична фундація
9. Організація «Американці за права людини в Україні» (AHRU)
10. Фірма «Andrew J. Futey & Assodates»
11. Клініка «Arbor View Dental Clinic» (Маут Проспект, штат Іллінойс)
12. Компанія «Aspect Energy, LLC»
13. Асоціація демократизації України
14. Компанія «Atlantic Group, Ltd.»
15. Незалежна кіностудія «Пробудження»
16. Компанія «AW and Sons Inc.»
17. Юридична фірма «Baker, Donelson, Bearman, Caldwell & Berkowitz»
18. Первомайський завод сільськогосподарських машин (Бердянськ)
19. Всесвітня єврейська організація «B'nai B'rith International»
20. Компанія «Boeing»
21. Компанія «BAM America?»
22. Містечко Росель Парк (штат Нью-Джерзі)
23. Компанія «BRAMA, Inc.»
24. Організація «Breakthrough to People Network, Inc.»
25. Компанія «Breeze Ventures Management»
26. Компанія «BSI Group»
27. Організація «Buckner Orphan Care International»
28. Канадсько-українська фундація
29. Компанія «Cape Point Capital Inc.»
30. Компанія «Case New Holland, Inc.»
31. Компанія «Cardinal Resources PLC»

32. Компанія «Cargill Inc.»
33. Центр американсько-українських зв'язків (Нью-Йорк)
34. Компанія «Chadbourne & Parke, LLC»
35. Комітет міст-побратимів Чикаго - Київ
36. Фундація родини Чопівських
37. Компанія «Coca-Cola»
38. Компанія «Conlan & Associates»
39. Рада українсько-американських організацій Великого Гартфорду
40. Компанія «Crestway Manor Apts. Ltd»
41. Компанія «Customs, Trade & Risk Management Services, Ltd.»
42. Компанія «David D. Sweere & Sons International, Ltd.»
43. Організація «Демократи за кордоном», українська філія
44. Компанія «Diaspora Enterprise»
45. Фонд пам'яті Голодомору ім. д-ра Джеймса Мейса
46. Компанія «Drake Group Holding Corporation»
47. Венчурний фонд «DFJ Nexus» американської інвестиційної Компанії «Draper Fisher Jurvetson»
48. Компанія «Dutko Worldwide»
49. Компанія «ECdata»
50. Компанія «Energy Alliance»
51. Компанія «Excelsio Communications»
52. Компанія «Exquisite Elixirs, Inc»
53. Лікувальний центр «Eye Center of Delaware» (штат Делавер)
54. Компанія «Floral Designs by Katya» (Чикаго)
55. Українсько-американське видавництво «Свобода»
56. Компанія «GN Associates»
57. Компанія «Gold Coast Construction»
58. Компанія «Gold Coast Properties, Inc.»
59. Фонд Гонгадзе
60. Компанія «Gordon C. James Public Relations»
61. Компанія «Gnxpert Color Inc.»
62. Компанія «Gnxpert Netral Technologies, Inc.»
63. Компанія «GnxTach, Inc.»
64. Компанія «Hamalia South Travel»
65. Юридична фірма «Heller & Rosenblatt»
66. Фундація «Спадщина» при Першому федеральному ощадному банку (Чикаго)

67. Фондація українських кінематографістів «Тризуб» у Голівуді
68. Організація «Holodomor Survivors» («Вцілілі від голодомору»)
69. Компанія «Inco Americas»
70. Організація «Незалежні виборці за рівні можливості та освіту»
71. Міжнародний республіканський інститут (IRI)
72. Міжнародний український комітет з питань геноциду-голодомору
73. Комітет міст-побратимів Полтава - Айрондекой
74. Компанія «ІСТІЛ» (Україна)
75. Компанія «ISTIL Group Inc.»
76. Фондація ім. Івана Багряного
77. Єврейський інститут проблем національної безпеки
78. Компанія «John A. Wood, Associates»
79. Компанія «John Deere»
80. Компанія «John Wood Ministries, Inc.»
81. Юридична фірма «Kalik Lewin»
82. Компанія «КІІВ АТЛАНТИК Україна»
83. Товариство «Кобзар»
84. Компанія «Kraft Foods, Inc.»
85. Компанія «Krislaty Realty Investments»
86. Корпорація «Квазар-Мікро»
87. Києво-Могилянська фундація Америки
88. Компанія «Largo Asset Management, LLC»
89. Компанія «Larry M. Walker Ministries, Inc.»
90. Компанія «L. V. Lyons & Company»
91. Компанія «Lemberg Unternehmensberatung, GmbH»
92. Благодійний фонд «Світло Криму»
93. Організація литовської громади Америки
94. Компанія «LPL Financial Services, Inc.»
95. Компанія «MACOIL & Gas International»
96. Компанія «Maple Investments»
97. Компанія «Media Finance Management, LLC»
98. Благодійний фонд медичної допомоги
99. Мелітопольський завод тракторних гідроагрегатів «Meta»
100. Фондація підтримки служителів церкви
101. Компанія «MJA Asset Management, LLC»
102. Компанія «Moye Handling Systems, Inc.»
103. Компанія «NAS Global Trade Ltd.»

104. Організація «Національна Конференція у справах радянських євреїв»
105. Газета «Національна Трибуна»
106. Компанія «Nealon and Associates»
107. Компанія «New Millennium Strategies»
108. Компанія «New Roots Restoration»
109. Кредитна спілка «Winnipeg Credit Union Limited» (Вініпег)
110. Інформаційний центр з ядерної енергетики
111. Організація демократичної української молоді (ODUM)
112. Юридична фірма «Odza, Gindhart, Steckiw & Farion»
113. Організація захисту чотирьох свобод в Україні
114. Організація відродження України
115. Компанія «Paso Links Interational»
116. Організація «Батьки за досягнення»
117. Організація «Батьки за можливості»
118. Компанія «Perekhid Media Limited»
119. Компанія «Perekhid Outdoor»
120. Компанія «Perekhid Business Publishing»
121. Компанія «Piedmont Trading, Inc».
122. «Пласт»
123. Полтавська кондитерська фабрика
124. Компанія «Pro Trade Group»
125. Міжнародна корпорація «Pro-W»
126. Компанія «Raymond Linsenmayer & Associates»
127. Компанія «Rescare, Inc.»
128. Компанія «Reut Consulting»
129. Консалтингова компанія «Richard W. Murphy Consulting Group»
130. Видавництво «Ring Publishing»
131. РУХ - Українських рух за демократію в Україні (Чикаго)
132. Російсько-українська юридична група
133. Юридична фірма «Russin & Vecchi LLC» (Москва)
134. Юридична фірма «Salans»
135. Севастопольський суднобудівний завод
136. Наукове товариство ім. Шевченка
137. Компанія «Sibik and Cataldo»
138. Компанія «Sigma Venture, Inc.»
139. Приватна інвестиційна група «SigmaBleyzer Emerging Markets»

140. Інвестиційна компанія «Siguler Guff & Company, LLC»
141. Інвестиційна компанія «Skarabey Group LLC»
142. Товариство сприяння єврейсько-українським стосункам
143. Компанія «Softline»
144. Компанія «Solid Team, LLC»
145. Юридична фірма «Squire, Sanders & Dempsey LLP»
146. Українська православна церква св. Андрія (Блумінгдейл, Іл.)
147. Український католицький костел св. Миколая (Чикаго)
148. Релігійна асоціація українських католиків «Свята Софія», США
149. Спілка української молоді (СУМ)
150. Компанія «Світанок»
151. Компанія «Sweet Analysis Services, Inc.»
152. Компанія «Техінвест»
153. Корпорація «TEREX»
154. Місто Айрондекой (штат Нью-Йорк)
155. «Action Ukraine Report (AUR)»
156. Фондація «Bleyzer»
157. Міжнародна фундація медичної освіти
158. Компанія «PBN»
159. Школа ансамблю українського танцю «Волошки»
160. Український музей - Нью-Йорк
161. Вашингтонська Група
162. Компанія «TransNational Resource, LLC»
163. Телеканал «UBC»
164. Компанія «UkrAgroAssets»
165. Підприємницька рада «Україна - Сполучені Штати»
166. Українська асоціація науковців та професіоналів
167. Українська академія мистецтв і наук в США
168. Українсько-американська асоціація адвокатів
169. Українсько-американська торговельна палата
170. Українсько-американська асоціація громадянських свобод
171. Українсько-американський клуб у Савтвесті (штат Флориди)
172. Українська Американська Координаційна Рада
173. Українсько-американська екологічна організація
174. Українсько-американська фундація «Воля»
175. Українсько-американська асоціація громадян похилого віку
176. Українсько-американська футбольна асоціація

177. Український Американський спортивний центр «Тризуб»
178. Українська асоціація в Австрії
179. Міжнародна асоціація українських громадян
180. Український громадський комітет міста Чикаго
181. Український Конгресовий Комітет Америки, філія в Ілінойсі
182. Братерство українських козаків, Чикаго
183. Комітет з розвитку українських кредитних спілок
184. Український культурний центр у Ферфаксі (штат Вірджінія)
185. Український культурний гуманітарний інститут
186. «Ukrainian Development Company, LLC»
187. Український освітній і культурний центр - Філядельфія
188. Товариство українських інженерів Америки, Філядельфійське відділення
189. Українська федеральна кредитна спілка
190. Українська федерація Америки
191. Український братський союз
192. Фундація «Голодомор в Україні», Чикаго
193. Організація «Український Золотий Хрест»
194. Комітет виставки «Голодомор в Україні»
195. Український комітет з питань прав людини
196. Український інститут Америки
197. Український музей-архів Клівленда (штат Огайо)
198. Українське національне товариство кредитних спілок
199. Український Народний Союз
200. Український національний музей Чикаго
201. Союз Українок Америки (СУА). *Регіональні округи:* Дітройт, Нью-Йорк, Центральний Нью-Йорк, Північний Нью-Йорк, Огайо, Нью-Джерсі, Чикаго, Нова Англія, Філядельфія. *Відділи:* Фенікс, Атланта, Маямі, Пітсбург, Денвер, Норт-Порт, Вашингтон, округ Колумбія, Сан-Гозе, Лос-Анджелес, Гюстон, Тусон, Сейнт-Пітерсбург
202. Українська федеральна кредитна спілка Нової Англії «Самопоміч»
203. Радіо «Українська хвиля», Чикаго
204. Компанія «UKRUSA International Ltd.»
205. Корпорація «United Software»
206. Об'єднання українсько-американських організацій Великого Нью-Йорку

207. Об'єднання українських організацій Великого Клівленду (UZO)
208. Корпорація «Usability Matrix»
209. Торговельна палата США
210. Американський фонд громадянських досліджень і розвитку
211. Фундація «Україна – США»
212. Компанія «Vantage Enterprises L.L.C.»
213. Юридична фірма «Venable LLP»
214. Корпорація «VIKO»
215. Компанія «Воля-Кабель»
216. Компанія «Volia Software, Inc.»
217. Ансамбль українського танцю «Волошки»
218. Компанія «Westinghouse»
219. Компанія «Wilton S. Tiff Photography»
220. Сільськогосподарські компанії «WJ Group»
221. Інвестиційний банк «WJ Hopper & Co., Limited»
222. Світова федерація українських лікарських товариств
223. Світова федерація українських жіночих організацій, фінансовий комітет
224. Світова ліга українських політв'язнів
225. Інформаційний портал www.ArtUkraine.com (ARTUIS)
226. Запорізький м'ясокомбінат
227. Компанія «Zen Architects»

Примітка: Подано за виданням: газета *Свобода* (США). – 2006. – 10 березня.

* * *

7276 Canyon Crest
Whittier, CA. 90602
11 серпня 1991 р.

*Президенту Джорджу Бушу
Білий Дім
1600 Pennsylvania Avenue
Washington D.C.*

Шановний п. Президенте,

Члени українсько-американських організацій у штаті Каліфорнія схвалили новини про Ваш візит до Києва 1 серпня 1991 р. Нам здавалося, що США нарешті визнали важливість України, зокрема у час, коли перспективи незалежності України покращилися. Однак, повідомлення в новинах про Ваші висловлювання в Києві засмучують нас. Ми сподіваємося, що вони не є провісниками спроби США врятувати зруйновану Радянську імперію і знищити зусилля України самовизначитися.

Огляд газетних повідомлень щодо візиту показує Вашу підтримку заходів Михайла Горбачова спрямованих на забезпечення безперервного існування Радянського Союзу. Крім того, у Вашій промові перед Українським Парламентом ми звернули увагу на зауваження, які застерігають проти "руйнівного націоналізму, який базується на етнічній ненависті" і "тих, хто прагне ... замінити віддалену тиранію локальним деспотизмом". Нам цікаво, Пане Президенте, хто в Українському демократичному русі, який підтримує незалежність, приєднується до "руйнівного націоналізму" і хоче нав'язати "локальний деспотизм". Осіб з такими поглядами не люблять в Українському демократичному русі, до керівництва якого входять одні з найвидатніших інтелектуалів, письменників і поетів республіки.

Я повинен зауважити, що Ваше порівняння Радянського Союзу з федеральною системою США наводить на думку, що відмінності між Таджикистаном і Росією аналогічні відмінностям між Каліфорнією і Нью-Йорком. Очевидно, життєздатна політика США щодо України не може базуватися на таких помилкових припущеннях.

Пане Президенте, у Вашому виступі перед Українським Парламентом Ви посилалися на Тараса Шевченка. Можливо, Вам невідомі рядки одного з його віршів, де він висловив почуття українського народу: "Коли діждемось Вашингтона (йдеться про президента. — П.Я.) з новим і праведним законом", які, як ми всі очікували, Ви підтвердите пану Горбачову. Замість цього, Ви, схоже, далі штовхнули Україну в московське ярмо, яке вона так відчайдушно бажає скинути.

Незважаючи на це, пане Президенте, ми очікуємо Ваших майбутніх візитів до Києва. Як Ви правильно заявляєте, "свобода — це не те саме, що незалежність", але без незалежності не буде свободи в Україні. Отож, позаяк США відповідно до свого законодавства підтримують як демократію, так і самовизначення, ми сподіваємося, що Ваші майбутні візити відбудуться до незалежної України, де запанує свобода, і Ви віддасте данину 7 мільйонам жертв сталінського штучного голоду, українського голокосту 30-х років. Ми бажаємо, щоб Ви розділили цю точку зору, аби ми могли разом співпрацювати для її реалізації.

Щиро Ваш

Петро Якимів

Примітка: Подано за виданням: Якимів П. Що записано в Серці : спогади / П. Якимів. — Львів, 2002. — 158 с.

Запис телефонної розмови між президентом СРСР Горбачовим і президентом США Бушем напередодні Всеукраїнського референдуму на підтримку Акта незалежності України

30 листопада 1991 р.

Дж. Буш. Михаил, я звоню по вопросу, который вызывает определенную озабоченность. Речь идет об Украине. Я узнал о некоторых заявлениях с советской стороны, которые вызывают беспокойство у меня и, я уверен, у Вас.

М. С. Горбачев. Джордж, я рад, что Вы позвонили. Как я понимаю, это в развитие того, что говорится в Вашем письме.

Дж. Буш. Да. Я хотел бы сейчас зачитать Вам тезисы, которые мы проработали вместе с Бейкером и Скоукрофтом, и узнать Вашу реакцию. Но прежде хотел бы выразить удовлетворение в связи с Вашей посреднической ролью в урегулировании спора между Арменией и Азербайджаном. Мы знаем, что Вы прилагаете большие усилия, и очень позитивно оцениваем их.

М. С. Горбачев. Да, мы и дальше будем работать в этом направлении для урегулирования этого острого конфликта. Но рассчитывать на немедленные результаты не приходится, потому что все там очень непросто.

Дж. Буш. Понимаю. Теперь об Украине. Все признаки указывают на то, что завтра на Украине подавляющее большинство проголосует в поддержку независимости. Во всем мире это будет воспринято как мощный сигнал от народа Украины, как торжество атмосферы, возникшей в результате провала путча. Вы знаете, что в силу наших традиций демократической страны мы должны поддержать волю украинского народа. Однако мы хотим сделать это таким образом, чтобы содействовать мирному переходу к новому политическому порядку, основанному на продуктивных отношениях с центром и дружественных взаимоотношениях между Россией и Украиной. Хочу подчеркнуть, что мы не хотим даже ненароком создавать какие-либо трудности для Вас или для Ельцина.

Если референдум даст ожидаемые результаты, то единственный вопрос состоит в том, когда и каким образом мы и другие страны признаем независимость Украины. После тщательного изучения этого вопроса нам представляется, что признание независимости может способствовать возвращению Украины в осуществляемый Вами процесс заключения Союзного договора. Если будет снят вопрос о том, признается ли суверенитет Украины, то она сможет участвовать в этом процессе, не опасаясь, что такое участие равнозначно отсутствию независимости.

Если мы предпримем шаги к признанию независимости, то я буду добиваться обязательного решения следующих вопросов: коллективный, централизованный контроль ядерного оружия; безъядерная Украина, которая присоединилась бы к Договору о нераспространении; уважение прав человека и равные права для меньшинств; соблюдение договоров по СНВ и обычным вооружениям. Разумеется, мы будем призывать правительство Украины провести рыночные реформы и взять на себя ответственность за соответствующую долю долга СССР. Я попрошу Бейкера направить специального эмиссара в Киев, чтобы начать с украинским руководством обсуждение этих и других вопросов. Мы хотим установления отношений сотрудничества, и эти обсуждения помогут нам определить, каковы должны быть наши последующие шаги.

После референдума мы сделаем заявление, в котором будет разъясняться наш подход и выражаться намерение тесно сотрудничать с Вами и с Ельциным. Разумеется, там не будет говориться о признании Украины, поскольку это возможно только после решения указанных вопросов. Я пока не говорил с Ельциным, но намерен это сделать. Сейчас мы консультируемся с нашими союзниками по НАТО, с тем чтобы скоординировать подход к новой ситуации.

Я хотел бы услышать Вашу реакцию на эти тезисы. Посол Страусс сообщил мне об озабоченности, высказанной Э. А. Шеварднадзе. Надеюсь, что наши пояснения в определенной мере снимут эту озабоченность.

М. С. Горбачев. Хорошо, я постараюсь кое-что сказать, поскольку данная проблема крайне важна не только для наших взаимоотношений, но прежде всего для судьбы Союза, который отвечает интересам народов, живущих здесь, но в то же время — интересам Европы и всего мира. Во всем, что мы делаем, надо иметь в виду судьбу Союза. Не буду скрывать, что утечки из Белого дома относительно того, что там серьезно рассматривается вопрос о признании США независимости Украины, особенно учитывая, что это произошло накануне референдума, восприняты здесь негативно, причем по мнению многих Соединенные Штаты хотят не просто повлиять на происходящее в Советском Союзе — влияние у Вас есть, и это важно — но именно вмешиваться в наши дела.

Большинство республик у нас провозгласили свою независимость. Но это не мешает им, а наоборот, дает возможность и большую свободу участвовать в процессе формирования нового Союза. Поэтому положительный результат референдума не означает автоматически, что Украина порвала с Союзом. Вы говорите: когда и как будет признана независимость. Мы очень хотели бы, чтобы в этом вопросе не было суеты.

В этой связи хочу напомнить Вам пример Югославии. Кое-кто поспешил побыстрее признать Словению и Хорватию. И это привело к той ситуации, которую мы сейчас имеем в Югославии. Но я хочу сказать, что ситуация на Украине куда сложнее. Поэтому если бы кто-то на Украине провозгласил разрыв с Союзом, а кто-то содействовал бы этому, то это означало бы, что 12 млн. русских и людей других национальностей сразу стали бы гражданами другой страны.

А Крым заявил, что если Украина дистанцируется от Союза, то они проведут референдум об отмене решения 1954 года о передаче Крыма из России Украине.

Дж. Буш. Да.

М. С. Горбачев. Тогда же встанет вопрос о Донбассе, о юге Украины. Поэтому мы и здесь, в Союзе должны действовать таким образом — и я надеюсь и на Ваше понимание, поскольку позиция Президента США имеет важное значение — чтобы не подтолкнуть события в ложном направлении. Я просил бы Вас учитывать эти соображения, с тем чтобы события развивались в естественном русле, а для этого нужно время. Есть определенные силы, которые подталкивают Ельцина в направлении «независимости России» и возвращения всех земель, переданных в свое время Казахстану, Украине и некоторым другим республикам. Если пойдет этот процесс, то это будет губельно для России, Украины и всего мира.

Поэтому я просил бы Вас действовать исходя из того, о чем мы говорили в Мадриде, и того понимания, которое у нас с Вами всегда было, что все мы — и здесь, и в Европе, и в США — заинтересованы в реформированном демократическом Союзе. Сегодня я говорил с Ельциным. Мы намерены занять очень ответственную позицию, действовать очень взвешенно. Возможно после референдума мы предложим провести встречу президентов Союза и России и руководителя Украины.

Дж. Буш. Очень хорошо.

М. С. Горбачев. Я хочу призвать Вас к взвешенным и неспешным действиям, к сотрудничеству.

Дж. Буш. Во-первых, мы хотим сотрудничать. Во-вторых, мы займем эту позицию, будем приветствовать независимость, потому, что хотим преградить путь радикальным элементам как в России, так и на Украине. Мы хотим поддержать взвешенную и умеренную позицию, которую Вы обрисовали, с тем чтобы все трудные вопросы были решены сторонами. Хочу спросить: если референдум закончится ожидаемыми результатами, то какова будет Ваша публичная реакция? Что Вы скажете — не по вопросу о признании, а вообще о независимости? Что скажет Ельцин?

М. С. Горбачев. Я скажу то, что уже говорил, и надеюсь, что он выскажется так же: независимость укрепляет суверенитет Украины и дает ей возможность свободно, в диалоге и сотрудничестве с республиками решить вопросы сотрудничества, политического, в том числе оборонного, и экономического союза.

Мы не можем согласиться с сепаратистами, которые выдают голосование за независимость как голосование за отделение, за разрыв с Союзом. И у вас в США каждый штат является независимым государством, но мы рассматриваем США как сильное государство, федерацию.

Дж. Буш. Совершенно верно. Мне представляется, что признание стремления Украины к независимости проложит путь к урегулированию трудных вопросов политических и экономических реформ. Суть в том, что мы не хотим никого поставить в неловкое положение, каким-либо образом вмешиваться в ваши внутренние дела, затруднять положение для Вас или для Ельцина. Еще раз хочу подчеркнуть, что мы не хотим даже случайно сыграть на руку радикалам в России или на Украине: Мы будем тесно консультироваться с Вами, Российской республикой, а Бейкер — с Э. А. Шеварднадзе.

Дж. Буш. Мы будем внимательно следить за происходящим. Я и Бейкер готовы к контакту в любой момент. После нашего разговора я буду говорить с Ельциным.

М. С. Горбачев. Я жму Вашу руку, Джордж, и передаю привет вашим коллегам. От меня и Раисы Максимовны — большой привет Барбаре.

Думаю, что мы сможем действовать таким образом, чтобы это не помешало урегулированию таких трудных проблем, как границы, ядерное оружие, отношения с центром. Хочу лично заверить в этом Вас и то же самое скажу Ельцину.

М. С. Горбачев. Вчера у нас было заседание Политического консультативного совета при Президенте. Участвовали известные Вам люди — А. Н. Яковлев, Шеварднадзе, Попов, Собчак, Явлинский, Петраков, Е. Яковлев, Бакатин. Это проверенная команда, закаленная опытом. Все внимание было сосредоточено на вопросе о политическом союзе. В обсуждении, которое шло с трех до девяти вечера, высказались все. Общее мнение: политический союз жизненно необходим.

Без него события могут принять катастрофический оборот для нас, для Европы, для всего мира. Поэтому необходимо сделать максимум возможного политическими средствами, чтобы ускорить процесс заключения Договора. Говорю это, чтобы Вы знали, что мы обсуждаем и в каком направлении действуем.

Дж. Буш. Это очень обнадеживает. Мне нет необходимости говорить Вам, как мы уважаем перечисленных лиц. Это действительно люди, закаленные опытом и испытаниями.

М. С. Горбачев. Джордж, я очень ценю Ваш звонок, наш прямой и дружественный разговор. Глубоко убежден: наше столь важное для нас и всего мира сотрудничество с администрацией США возможно лишь, если будет обновленный Союз.

Дж. Буш. Взаимно. Кстати, нам сейчас тоже приходится жарко, хотя я не хочу сравнивать мою ситуацию с Вашей. Все набрасываются на меня из-за экономики. До свидания, надеюсь на продолжение наших контактов.

М. С. Горбачев. Спасибо, до свидания. С. 333-337.

Примітка: Подано за виданням: журнал «Главред». — 2009. — 6 жовтня.
Україна: антологія пам'яток державотворення, Х-ХХ ст.: у 10 т. / редкол.:
І. М. Дзюба [та ін.]. — К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008 — Т. 10:
Відродження й утвердження української державності (1997-2005 роки) /
упорядкував., передм. та прим. В. Сергійчука. — 2009. — 672 с.

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

Його Превосходительству
пану Джорджу Бушу,
Президентові Сполучених
Штатів Америки

" 3 " січня 1992 року

М.К и ї в

Шановний пане Президент,

Напередодні Нового року мені було дуже приємно одержати Вашого листа від 26 грудня 1991 року, в якому Ви повідомляете про офіційне визнання Урядом Сполучених Штатів Америки державної незалежності України.

З особливою вдячністю ми сприйняли Вашу пропозицію встановити між нашими двома державами дипломатичні відносини в повному обсязі.

Хотів би також щиро подякувати Вам за висловлені слова поваги і довіри до тих зобов'язань, які з повною відповідальністю взяла на себе Україна в здійсненні своєї незалежної внутрішньої і зовнішньої політики.

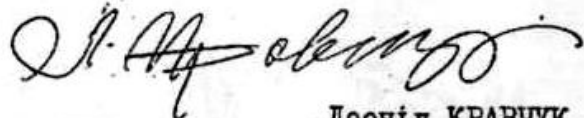
Україна і Сполучені Штати Америки підійшли до якісно нового етапу в розвитку своїх відносин. Цілком згоден з Вами, що ми можемо разом працювати над розбудовою більш надійного та безпечного світу.

В зв'язку з цим висловлюю згоду прийняти в Києві найближчим часом поважну делегацію на чолі із заступником Державного секретаря паном Реджинальдом Бартолом'ю. Сподіваюсь, що під час цього візиту ми матимемо змогу обговорити шляхи практичного вирішення важливих питань роззброєння, про які Ви згадуєте у своєму листі від 28 грудня 1991 року.

Гадаю, що ближчим часом я зможу повідомити Вам прізвище особи, яка буде рекомендована першим Послом України в Сполучених Штатах Америки.

Користуючись цією нагодою, хочу побажати Вам, пане Президент, і в Вашій особі всім громадянам США подальших успіхів, благополуччя і миру в Новому році.

З глибокою повагою,

Леонід КРАВЧУК

Примітка: подано за виданням: Ukraina dyplomatychna: Scientific yearbook / Compiling editors : Leonid Gubersky ect. – Kyiv: The Directorate General for Servicing of International Representation, 2011. – 1039 s.

Лист-звернення Міністра закордонних справ України Анатолія Зленка до Голови Координаційного Комітету Допомоги Україні Богдана Бурачинського та заступника Голови Володимира Баранецького

«Вельмишановний пане Голово! Я завжди з приємністю згадуватиму, що ми зустрілись з Вами в Києві 23 січня у знаменний день обміну нотами про встановлення держаних відносин у повному обсязі та про відкриття дипломатичних представництв України і США на рівні амбасад. Здійснюється давня мрія синів і дочок українського народу про той час, коли українська держава посяде гідне місце серед світових потуг. Віднині лише наш народ, а не хтось інший, визначатиме свою долю, своє майбуття. Україна воліє сама промовляти за себе.

Та, звільнившись з імперських структур колишнього Радянського Союзу, обпалена Чорнобилем Україна успадкувала вщент розвалену економіку та чималі іноземні борги.

Росія оголосила себе правонаступницею всього закордонного майна колишнього Союзу і нам ще доведеться виборювати своє право на його частку. А час не терпить, і треба, щоб якнайшвидше піднісся наш прапор над нашим українським Посольством у Вашингтоні, треба негайно відкрити свою, нехай невеличку Амбасаду, розпочати видання віз для поїздок на Україну.

Ви, шановний пане Президенте, Ваш заступник, пан Володимир Баранецький, інші українці Америки, з якими я мав зустрічі останнім часом, від імені української громади Сполучених Штатів пропонували нам допомогу в цій справі. Хочу з вдячністю наголосити, що це дуже вчасні пропозиції, які ми приймаємо. Йдеться про найневідкладніше: якнайшвидше придбання будинку для Посольства, меблів, обладнання для офісів, телексного і телефаксного зв'язку, помешкання для посла і кількох дипломатів.

Ваш внесок у створення умов для започаткування безпосередніх дипломатичних українсько-американських відносин буде капіталовкладенням у зміцнення незалежності української держави. Благородний вчинок щедрих співвітчизників завжди пам'ятатиме відроджена Батьківщина.

Зволікання з відкриттям нашого Посольства у столиці США влаштовує лише тих, хто б волів, щоб і надалі Україна стояла осторонь від світового політичного життя.

Ваш внесок у цю нагальну справу дасть змогу найближчим часом, ще до Паски, піднести наш прапор над Посольством України в столиці США.

Це буде наше спільне Посольство – символ вічного єднання братніх душ українців з Дніпра і Потомака, з Чорного моря і Великих озер.

Звертаюсь до Вас у великій надії і великому сподіванні. Певен, що спільно знайдемо вихід із сьогоднішнього скрутного становища. Запевняю Вас, що ця акція стане одним із найшляхетніших вчинків очолюваного Вами Координаційного Комітету Допомоги Україні, всієї української спільноти США».

Примітка: Подано за виданням: Тобі, Україно: Історія Координаційного Комітету Допомоги Україні в США. 1991–2003 / О. Сліпушко (упоряд.). – К. : Аконт, 2004. – 256 с.

Лист Міністра закордонних справ Анатолія Зленка

від 19 вересня 2002 року

«Минає десять років з часу, коли у відповідь на звернення Уряду України, було засновано Фондацію Підтримки Дипломатичних Представництв України у США за ініціативою Координаційного Комітету Допомоги Україні.

Питання про відкриття українських дипломатичних установ на американському континенті було вельми важливим для української держави, яка розпочинала свій поступ на міжнародній арені.

На допомогу прийшли американські українці в особі Координаційного Комітету Допомоги Україні на чолі з тодішнім Головою п. Богданом Бурачинським, який розгорнув активну діяльність з метою створення Фондації та збору коштів для облаштування дипломатичних представництв у США. Його справа була успішно продовжена наступним Головою ККДУ п. Володимиром Баранецьким. Важко перелічити складові усієї наполегливої і тривалої роботи, яку проводили ініціатори створення Фондації, і яка, в результаті, знайшла своє реальне втілення у відкритті Посольства України у Вашингтоні, Генерального консульства України у Нью-Йорку, нового приміщення Постійного представництва України при ООН.

Сьогодні серед нас уже нема багатьох тих, кому ми завдячуємо своїми достойними представництвами на американському терені. Схиляємо голову світлій пам'яті Голові Фондації, д-ру Степану Вороху та скарбнику, інж. Дем'яну Кордобі, ентузіазм і невтомна праця яких послужили славному вирішенню цієї справи.

Ми високо цінуємо підтримку і допомогу Комітету і Фондації, чий зусилля були спрямовані на те, щоб святе розуміння «незалежність» було не тільки красивим символом, але й реальним виміром економічної і політичної могутності України, єдино можливою нормою існування нашої держави, нації, громади, кожної особистості.

Від імені Міністерства закордонних справ України висловлюю щирю подяку усім керівникам та членам ККДУ та Фундації Підтримки Дипломатичних Представництв України у США за благочинний та безпосередній внесок у справу заснування дипломатичних установ України у Сполучених Штатах, що сприяло не тільки налагодженню українсько-американських відносин, зміцненню стосунків між українцями з обох сторін океану, але й стало одним із найшляхетніших вчинків української громади в Америці».

Примітка: Подано за виданням: Тобі, Україно: Історія Координаційного Комітету Допомоги Україні в США. 1991–2003 / О. Сліпушко (упоряд.). – К. : Аконіт, 2004. – 256 с.